

KÁROLI GÁSPÁR REFORMÁTUS EGYETEM
ÁLLAM-ÉS JOGTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

DR. BERGENDI-RÁCZ DIÁNA

SZAVATOSSÁGI IGÉNYÉRVÉNYESÍTÉS ÉS KÁRFELELŐSSÉG
VIZSGÁLATA A PTK.-BAN ÉS A BÉCSI VÉTELI
EGYEZMÉNYBEN

PhD értekezés

A doktori iskola vezetője: Prof. Dr. Jakab Éva, egyetemi tanár, DSc.

A doktori program címe: Felelősség program

Tudományos témavezető: Dr. Fábíán Ferenc PhD, egyetemi docens

BUDAPEST

2020

K R E | Károli Gáspár Református Egyetem

Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary
Állam- és Jogtudományi Kar | Faculty of Law

NYILATKOZAT

(bele kell fűzni a doktori értekezésbe)

Alulírott ezennel kijelentem, hogy a doktori fokozat megszerzése céljából benyújtott értekezésem kizárólag saját, önálló munkám eredménye. A benne található – másoktól származó – nyilvánosságra hozott vagy közzé nem tett gondolatok és adatok eredeti leőhelyét a hivatkozásokban (lábjegyzetekben), az irodalomjegyzékben, illetve a felhasznált források között hiánytalanul feltüntettem.

Kijelentem továbbá, hogy a benyújtott értekezéssel azonos tartalmú értekezést más egyetemen nem nyújtottam be tudományos fokozat megszerzése céljából.

E kijelentésemet büntetőjogi felelősségem tudatában tettem.

Budapest, ... 2020. 05. 27.

.....
aláírás

NYILATKOZAT

(Bele kell fűzni a doktori értekezésbe)

Alulírott dr. Bergendi-Rácz Diána, neptun kód: FSMES0 nyilatkozom, hogy Állam-és Jogtudomány tudományágban nincs folyamatban fokozatszerzési eljárásom, illetve fokozatszerzési eljárásra való jelentkezésemet két éven belül nem utasították el, továbbá két éven belül nem volt sikertelenül zárult doktori védésem.

Nyilatkozom tovább, hogy nem állok doktori fokozat visszavonására irányuló eljárás alatt, illetve öt éven belül nem vontak vissza tőlem korábban odaítélt doktori fokozatot.

Dátum:2020.05.27.....

.....

aláírás

Tudományos vezetői ajánlás

Bergendi-Rácz Diána: „Szavatossági igényérvényesítés és kárfelelősség vizsgálata a Ptk.-ban és a Bécsi Vételi Egyezményben” című PhD értékezéséhez

A disszertáció készítője Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolája által meghirdetett, felelősségi vizsgálatra irányuló témakörben vállalt kutatási feladatokat, és a polgári jogi felelősséget érintő tudományági részterületből készítette el értekezését. A munkával szembeni határozott elvárás volt az, hogy az értekezés használja fel a tárgykörben született szakirodalmi publikációkat, de igazodjon a Doktori Iskola szakmai profiljához, vegye figyelembe a vizsgált jogterület dogmatikáját és módszertani követelményeit, továbbá kövesse a tudományos műhely speciális elvárásait is. Bergendi-Rácz Diána kutatóhelyi vitára előkészített értekezése – témavezetői álláspontom szerint – a fenti kritériumoknak mindenben megfelel.

A szerző korábbi kutatásai elsősorban a Bécsi Vételi Egyezmény, illetve az ez alapján kialakult bírói gyakorlat vizsgálatára irányultak, amely témakörben számos publikációja is megjelent. Az Egyezmény létrejötte óta eltelt idő lehetővé tette a sokoldalú és részletes bírói gyakorlat kialakulását ezen a – dogmatikailag és gazdaságilag egyaránt érzékeny – területen. A dolgozat elkészítése során a disszertáns korábbi vizsgálódásait összekapcsolta és kiterjesztette az új Ptk. szerződésszegési, és ezen belül a hibás teljesítési szabályainak vizsgálatára, ami szükségképp adódott abból a körülményből, hogy a kódex előkészítése során a Kodifikációs Bizottság hangsúlyosan hivatkozott az Egyezmény konstrukciójának és megoldásainak kiemelt figyelembe vételére. A munka tehát dogmatikai szinten vizsgálja és mintegy dokumentálja azt a hivatkozott kapcsolatot, amely egy igen jelentős, határozott szakmai alapon nyugvó nemzetközi egyezmény, annak bírói gyakorlata és egy újonnan kidolgozott, így szükségképp szűkebb bírói gyakorlat alapjául szolgálható kódex vonatkozó rendelkezései között áll fenn.

A disszertáció alapos és értő elemzését adja vizsgált témakör szakirodalmának, amely a Ptk.-n alapuló magyar vonatkozások tekintetében igen bőséges, de az Egyezmény vonatkozásában már szegényesebbnek mondható. A munka kifejezett tudományos eredményeként lehet rögzíteni e két terület tudományos szintre emelt összekapcsolását, amely az Egyezmény bírói gyakorlatának feldolgozásával akár további, az uniós jogra is kiterjedő hatású kutatások alapjává is válhat.

Budapest, 2020. június 1.

Dr. Fábíán Ferenc PhD s.k.
c. egyetemi tanár
témavezető

TARTALOMJEGYZÉK

I. BEVEZETÉS	1
II. KELLÉKSZAVATOSSÁGI JOG ALAKULÁSA A MAGYAR JOGI TERMINOLÓGIÁBAN	4
1. Röviden a XX. század előtti magyar magánjogi szabályozásról.....	4
2. Az 1928-as Magánjogi Törvénykönyv javaslata és hatása az akkori joggyakorlatra.....	7
III. A RÉGI PTK., MINT AZ ELSŐ ELFOGADOTT EGYSÉGES SZERKEZETŰ POLGÁR JOGI KÓDEX	13
1. A megalkotásához vezető út.....	13
2. Az első átfogó módosítás – az 1977-es Ptk. novella hatása a hibás teljesítésre és a kellékszavatosságra	18
IV. A PTK.-HOZ VEZETŐ ÚT ÉS AZ EGYEZMÉNY HATÁSAI	32
1. Egy új magánjogi kódex megalkotása iránti igény	32
2. Eltérések és újítások a hibás teljesítés és a kellékszavatossági jog szabályozásában	36
3. Röviden az Egyezmény megalkotásának folyamatáról.....	39
4. Az Egyezmény Ptk.-ra gyakorolt hatása	42
a) <i>Szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség</i>	42
b) <i>Mentesülés a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség alól</i>	44
c) <i>Gazdasági érdekbiztosítás szerződésszegés esetére</i>	45
V. A KELLÉKSZAVATOSSÁGI JOG GYAKORLÁSÁHOZ VEZETŐ ÚT - SZERZŐDÉSSZEGÉSTŐL AZ IGÉNYÉRVÉNYESÍTÉSIG	47
1. Mi minősül (alapvető) szerződésszegésnek?.....	47
2. A hibás teljesítés, mint specializált szerződésszegés	52
a) <i>Hibás teljesítés és az aliud szolgáltatás kapcsolata</i>	55
3. Hibás teljesítés elkerülésének útjai az Egyezményben és a Ptk.-ban.....	57
a) <i>A szerződésszerű áru szolgáltatásának esetei</i>	57
i. Szerződésszerű áru szolgáltatása	58
ii. Tulajdonjog átruházása	64
iii. Okmányok átadása	66
b) <i>A megvizsgálás és az árukifogásolás rendszere</i>	69
i. Kötelező vizsgálat.....	69
ii. A hiba észlelésére vonatkozó idő és a jogosulti kötelezettség elmulasztása (elévülés)	70
iii. Szemelvény a Kúria álláspontjából.....	73
4. A szavatossági jog esetkörei: elméleti és gyakorlati alkalmazásuk feltételei az Egyezmény és a Ptk. szabályai alapján	74
a) <i>A kellékszavatosságról általában</i>	75
b) <i>Az elsődlegesen választható igények: a kijavítás és a kicserélés esetei</i>	77

c) <i>A ius variandi megítélése a Ptk.-ban és az Egyezményben</i>	86
d) <i>Az árleszállítás, mint második lépcsőbe tartozó szavatossági jog</i>	90
e) <i>Az elállás</i>	93
i. <i>Az érdekmúlás, mint a szerződéses jogviszony felszámolásának alapja</i>	93
ii. <i>Egyoldalú jognyilatkozat</i>	95
iii. <i>Időbeli kötöttség és az eredeti állapot helyreállítása</i>	96
iv. <i>Az Egyezmény „kettőssége” az elállás jogával kapcsolatban</i>	98

VI. SZERZŐDÉSSZEGÉssel OKOZOTT KÁROKÉRT VALÓ FELELŐSSÉG VIZSGÁLATA	107
1. <i>A szerződésszegés és a kár megtérítésének kötelezettsége</i>	107
2. <i>Az okozati összefüggés vizsgálata</i>	114
3. <i>Kimentési okok a kártérítési felelősség alól</i>	115
4. <i>Sajátos kárfelelősség az Egyezmény alkalmazása során: az Incoterms paritások</i>	117
a) <i>Az eladó által vállalt legnagyobb költség és kockázatviselés esetei</i>	118
b) <i>A vevő oldaláról a legtöbb költség és legnagyobb kockázat viselésének körei</i>	121
VII. ZÁRÓ GONDOLATOK	125
VIII. ÖSSZEFOGLALÓ	128
IX. SUMMARY	130
X. IRODALOMJEGYZÉK	132

„ [...] A szavatossági hiba ugyanis bizonytalan jogi helyzetet teremt, és ezt a bizonytalanságot célszerű minél hamarabb megszüntetni, bár ugyanakkor kellő időt kell biztosítani arra, hogy a szavatossági hiba kiütközhesen.[...]”

(Eörsi Gyula¹)

¹ Eörsi Gyula: Kötelmi jog – Általános rész, Tankönyvkiadó, Budapest, 1979, 165.

I. BEVEZETÉS

A kellékszavatosság egyedülálló utat járt be a mai modern polgári jogban ismert és használt szavatossági jog fogalmának meghatározásáig, deklarálva a „jogosult-kötelezett-dolog” triumvirátus feladatait egy hibás teljesítés esetén. Hatályos polgári törvénykönyvünkben szabályozott kellékszavatossági jog a római jog institúcióin nyugszik², ahogy a Bécsi Vételi Egyezményben³ szabályozott szavatossági jog is. Jelen értekezés a kellékszavatossági jogot a magyar magánjog és az Egyezmény tükrében kívánja bemutatni, kezdve az 1928-as első Magánjogi Törvényjavaslattal (továbbiakban: Mtj.), amelyet, Szladits szavaival élve „osztatlan örömmel” fogadott a magyar jogászság. Habár nem tölthette be a neki szánt szerepet a történelemből már ismert okok miatt, öröksége tovább élt a II. világháború után, a polgári törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvényben (továbbiakban: régi Ptk.). Az említett két jogforrásban számtalan hasonlóság és különbség fellelhető a kellékszavatosság szabályozásának területén, amelyeket elméleti kitekintéssel és jogesetekkel kíván a tanulmány bemutatni, kiemelve azt, hogy milyen fejlődésen ment keresztül a magyar magánjogi

² A római jogi institúciók vonatkozásában Nagy kifejti, hogy „az ókori Rómában olyan piaci, kereskedelmi szokások, majd jogalkalmazási elvek, jogpolitikai törekvések és azok nyomán olyan keresetek alakultak ki, amelyek a vevő hibás teljesítéséből fakadó érdeksérelmét igyekeztek reparálni.” (NAGY Éva: *Az actio empti mint az ingó adásvétel teljesítésének jogorvoslati eszköze*, In.: BADÓ Attila-JAKAB Éva-POZSONYI Norbert: *Ünnepi kötet Dr. Molnár Imre egyetemi tanár 80. születésnapjára*, Acta Universitatis Szegediensis Tom. 76. Acta Juridica et Politica, Szeged Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 2014, 277.) A kellékszavatosság, mint a szerződés tárgyában beállt hibáért való felelősség intézménye már a római jog korában ismert volt. Ezen időszakban az áru hibáért való felelősséget abban az esetben ismerte csak el az archaikus római jog, ha az eladó az általa eladott dolgot, esetlegesen telket, a *mancipatio* során nagyobb tünete fel valódi méretéhez képest, amely alapján a vevő a valódi és állított méret közötti különbséget kétszeresére való *actio de modo agrival* élhetett. A préklasszikus római jog már e szűk kört kibővítette és lehetőséget adott, hogy néhány esetben az *actio empti*vel lehessen érvényesíteni az áru hibáért való szavatossági igényt. Ennek lényege a vevő érdeksérelmének megtérítése volt a *bona fides* alapján. Gyakran az eladó *stipulatio*val (alakszerű kötelezettségvállalás) is biztosíthatta az áru hibátlanágát, amelyhez sok esetben kapcsolata azt a kötelezettségvállalását, hogy nemcsak az áru tulajdonságaiért, hanem a *stipulatio*ban megnevezett hibák nemlétezéséért is felelt. Fontos azonban megjegyezni, hogy ez a ma hatályos jogban létező jogszavatosság intézménye, amely a kellékszavatosságtól elkülönítve került szabályozásra. A császárkori római jog második felében Iustinianus császár az eladó objektív felelősségét kiterjesztette minden más dologra is. A vevő szavatossági jogát az *actio empti*vel is érvényesíthette és már nem volt kötve a klasszikus római jog óta alkalmazott hat hónapos, illetve egy éves keresetértévesítési határidőkhöz mivel a kellékszavatosság szükségképpen elemévé vált a Római Birodalom területén kötött adásvételi szerződéseknek. Az itt meghatározott definíció alapjául szolgált nemcsak a későbbi magyar magánjogban meghatározásra kerülő szavatossági jognak, hanem a ma ismert jogrendszernek is. A hazai és nemzetközi jogrendszerekben szabályozásra kerülő szavatosság intézményének összevetésével került meghatározásra a nemzetközi kereskedelem általánosan elfogadott és használt Egyezményben is a kellékszavatosság. Lásd még bővebben: JAKAB Éva: *Kellékszavatosság és jótállás*, In.: HAMZA Gábor- KAJTÁR István – ZILINSZKY János: *Tanulmányok Benedek Ferenc tiszteletére*, Studia iuridica 123, Pécs Janus Pannonius Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 1996., 113-123.; BERGENDI-RÁCZ Diána: *Recenzió Jakab Éva „Apropó jogharmonizáció: gondolatok az ókori kellékszavatossági modell kapcsán” című írásáról*, MTA TK Jogtudományi Intézet (szerk.), 2018. április 05.

³ Magyarországon az Egyesült Nemzeteknek az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseiről szóló, Bécsben, az 1980. évi április hó 11. napján kelt Egyezménye kihirdetéséről szóló 1987. évi 20. törvényerejű rendelettel került kihirdetésre (továbbiakban: Egyezmény).

jogrendszer és milyen külső hatások érték, amelyek a régi Ptk. megalkotásához vezettek. Nem szabad megfejtenni arról, hogy a régi Ptk. elkészültével sem szűnt meg a jogtudósok munkája. Számtalan tanulmány és a régi Ptk.-nak 2014. március 15. napjáig történő több mint 121-szeri⁴ módosítása is mutatja, hogy milyen hatással volt a magyar magánjog XX. századi fejlődésére a régi Ptk. Neves jogtudósaink, a teljesség igénye nélkül: Eörsi Gyula, Nizsalovszky Endre, Gellért György és Kemenes Béla, a régi Ptk. előkészítésében nemcsak elméleti, de hazai és nemzetközi gyakorlati tapasztalataikkal is segítették ezen jogforrás elkészültét.

Tisztázandó kérdéseket megelőzve elsődlegesen a szavatossági jog kialakulásának és fejlődésének főbb pontjait kívánom megvizsgálni. Mellőzve az egyetemes jogtörténetet annak szerteágazó területére és jelen értekezés terjedelmi korlátjaira, mindenképpen tárgyalandónak kell tekinteni a magyar magánjogi jogfejlődést kezdve a magyarság kialakulásától, egészen a XX. század elejéig kialakult jogrendre és a szavatossági jogok alkalmazásának feltételrendszerére. Meglátásom szerint, mind a korszak közelsége, mind annak mai napig tartó hatására tekintettel részletes és kitekintő vizsgálatra szorul a közelmúltig hatályos polgári törvénykönyv, figyelemmel arra, hogy a magyar történelem során ez az első olyan egységes szerkezetű, és törvényben elfogadott polgári törvénykönyve, amely több politikai és történelmi korszakot átívelve, számtalan módosítást túlélve alapjául is szolgált a jelenleg hatályos Ptk.-nak. A történeti áttekintést az Egyezmény kialakulásának, létrejöttének főbb pontjaival kívánom folytatni, mivel az összevetés másik kulcsfontosságú jogforrása, továbbá nagy hatást gyakorolt a Ptk. tartalmi és alaki kialakítására egyaránt.

Mielőtt rátérnék a kellékszavatossági jog négy fő esetére, azaz a kijavítás, kicserélés, árleszállítás és elállás kérdésköreire, szükségszerű meghatározni a szerződésszegés (alapvető szerződésszegés) fogalmát és ezen belül is részletesebben elemezni a hibás teljesítést és elkerülésének lehetséges útjait. Ezek részletes tárgyalása elengedhetetlen annak tisztázása érdekében, hogy esetleges bekövetkezésük esetére milyen jogokkal bír a szerződésszegést elszenvedő fél. Természetesen a szerződő felek az esetek döntő többségében a szerződésszerű teljesítésre törekednek. Ennek három fő alappillére van a kifejtett jogforrások alapján, amelyek beteljesülése alapvető feltétele a felek közötti szolgáltatás vagy áru teljesítésének: ez a szerződésszerű áru szolgáltatása, a tulajdonjog átruházása és okmányok átadása. Ennek hiányában érvényesíthetik szavatossági igényeiket a felek, amelyek a kijavítás, a kicserélés, az árleszállítás és az elállás. Mind az Egyezmény, mind a Ptk. biztosítja ezek objektív

⁴ Complex Jogtár változásfelügyelővel ellenőrzött adat. (2020.04.20.)

érvényesülését, mégis vannak eltérések a két jogforrás szabályai között. Ezen elméleti hasonlóságokat és különbségeket a gyakorlat bevonásával, jogeseteken keresztül mutatom be, amely jogesetek a Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Intézet (Institute of International Commercial Law)⁵ és az ahhoz kapcsolódó jogesetgyűjtemények, valamint a hazai vonatkozású jogesetek tekintetében az Országos Bírósági Hivatal honlapján található bírósági határozatok gyűjteménye⁶ felhasználásával került bemutatásra. Mindkét jogforrás esetében tárgyalandó a kellékszavatossági jog mellett a sértett fél oldalán érvényesíthető kártérítés lehetősége. A szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség vizsgálatakor jelen értekezés is kitér ezzel kapcsolatban a Ptk.-ban az Egyezményből átvett és alkalmazott klauzulákra, továbbá a jogforrások sajátosságaira a szerződésszegéssel okozott károk és megtérítésük szabályainak tárgyalása során, kiemelve a kártérítési felelősség alóli kimentési szabályokat. Rövid kitekintéssel szeretne élni jelen értekezés a nemzetközi vétel során alkalmazott szokványokkal kapcsolatban, amelyek közül az Incoterms szabályainak és sajátos kárfelelősségi rendszerének bemutatásával zárja utolsó fejezetét.

⁵ <https://www.iicl.law.pace.edu/cisg/cisg> (2020.04.17.)

⁶ <https://birosag.hu/birosagi-hatarozatok-gyujtemenye> (2020.04.17.)

II. KELLÉKSZAVATOSSÁGI JOG ALAKULÁSA A MAGYAR JOGI TERMINOLÓGIÁBAN

1. Röviden a XX. század előtti magyar magánjogi szabályozásról

A magyarság Kárpát-medencébe érkezésekor, kihasználva a kelet-római birodalom és a nyugat-római birodalom közötti feszültséget, mindkét oldalról befogadta és átvette a keresztény kultúrát és az államszervezeti formákat. Az akkor törzsi viszonyok között élő magyarok társadalma ezen két átvett kultúra közül a bizánci modellt preferálta, amely a fejedelmi kultúra megerősödését hozta magával. Ebben a választott fejedelem, majd az uralkodó kijelölése jelentette az államszervezet legfőbb irányítójának megválasztását, amit szakrális felkenéssel erősítettek meg. A magyar ősi jog⁷ helyét, amely a kialakult szokások összetett gyakorlatából állt, lassan átvette (és az államszervezetet is ezáltal megkérdőjelezhetetlenül formálta) az addigra már javarészt akceptált a római jog, a *ius commune*, a kánonjog, valamint a germán jogok egyvelege.⁸ A magyar civilisztika alapja az említett írott jogokon túl azok a magánjellegű jogintézmények és rendek, amelyek az Árpád-házi királyok uralkodása alatt jöttek létre, és amelyek legfőbb szabályait később inkorporálta Werbőczy István Hármaskönyve.⁹ A rendelkezésre álló és jogtörténetileg releváns források közül a rendi magyar magánjog egyes intézményeinek bemutatásánál Werbőczy István Tripartituma bír döntő jelentőséggel, amely a 16. századtól gyökeresen befolyásolta és meghatározta a magyar magánjog fejlődését¹⁰. Vizsgálatunk tárgyánál maradva, a kötelmi jogi intézményen belül a kötésnek (azaz a szerződésnek) lényeges (mint például az adásvétel során a pénz átadása) és mellékes (mint például a kezesség, zálog vagy bánatpénz) elemei mellett természetes eleme volt már a

⁷ Az ősi magyar jogot tartalmazó magyar őskronika megsemmisülése folytán erről a korszakról a magyar jogtörténet kevés információval bír. Csak következtetni tud az analógia eszközével az akkori tudósok (Inb Ruszta és Gardízi) valamint Bölcs Leo [886-912] bizánci császár leírásából. GYÖRFFY György: *Tanulmányok a magyar állam eredetéről a nemzetiségtől a vármegyéig, a törzstől az országig Kurszán és Kurszán vára*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1959.; GYÖRFFY György-ELTER István: *A magyarok elődeiről és a honfoglalásról kortársak és krónikások híradásai*, Budapest, Osiris Kiadó, 2002.

⁸ MEZEY Barna (szerk.): *Magyar jogtörténet*, Budapest, Osiris Kiadó, 2007, 17-22.

⁹ MEZEY (2007) i.m. 77.; Magyarországon az első városi jogok tulajdonosai a székesfehérváriak, a budaiak, a nagyszőlősiak és a selmecbányaiak voltak. IV. Béla korából származó Selmecei jogkönyv többek között rendelkezett az adásvételről is, azonban ezen jogkönyv még nem magyar, hanem német nyelven íródott. Lásd bővebben: BÁRDOS Péter-MENYHÁRD Attila: *Kereskedelmi jog*, Budapest, HVG-Orac Lap-és Könyvkiadó Kft., 2008, 21.

¹⁰ Werbőczy megbízást kapott, hogy Magyarországon akkor kötelezően, széles körben és különböző értelmezésekkel alkalmazott *ius commune*-t és a hazai különös szokásjogot összegyűjtse, rendszerezze. Elkészült munkáját 1514-ben terjesztette az országgyűlés elé „Nemes Magyarország szokásjogának Hármaskönyve” címmel. 1517-ben saját költségén kinyomtatta és szétküldte a megyéknek, amelyekben a bíróságok alkalmazni kezdték. Ez döntően megváltoztatta a magyar magánjog fejlődését. Lásd: KIRÁLY Kincső: *Az ötszáz éves Tripartitum*, Jogelméleti Szemle, 2013/4. 76-83.; BÓNIS Péter: *A Tripartitum forrásai és az európai ius commune*; Jogtörténeti Szemle, 2014/4-2015/1, 26-34.

szavatosság is. Ennek eredete egészen a természeti jog¹¹ koráig, ebből a felfogásból eredő kötelesség volt, miszerint a szerződés teljesítéséért felelősséget kell vállalnia a szerződő feleknek. A Tripartitum szerint az eladó szavatosság vállalásakor elkötelezte magát, hogy amennyiben a megvásárolt dologra (általában birtokra) vonatkozóan az azt megszerző ellen valaki pert indított, abban az esetben az alperesi pozícióba került oldalán köteles volt belépni a perbe és minden segítséget megadni a per megnyeréséhez. Ezen túl ki kellett vennie részét az eladónak a perköltség viseléséből is.¹² Érdekességként megemlítendő, hogy a birtokok adásvétele mellett a jószágok adásvétele és hibás volta miatti kifogásokat, pereket is az akkori szokásjog alapján bírálták el, Ahogy Tárkány Szűcs fogalmaz, „A jószág betegségei és azok fejlődési állapota alapján hosszú időn át a helyi szokások döntötték el, hogy mikor volt a vétel felbontható rendeltetés szerinti használhatatlanság címén, és mikor volt a vevőnek csak árleszállításhoz joga.”¹³

Werbőczy Tripartitumának egyes rendelkezései elvesztek a reformkori törvényhozással a magyar magánjogban hozott gyökeres változások miatt, ezzel utat biztosítva „a politikai mozgalmak tevékenységét betetőző április törvényeknek”¹⁴, teret engedve olyan új jogintézmények meghonosodásának, mint a csődjog vagy a kereskedelmi társaságok joga. A szabadságharc leverését követően az osztrák hatalom által gyakorolt neoabszolutista rendszer véglegesen elválasztotta és rendszerbe foglalta a magánjog és a büntetőjog ma is ismert jogintézményeit és kialakította eljárásjogait.¹⁵ Horváth kifejti, hogy a kötelmi jog a dualizmus korában teljes mértékben az osztrák mintát követte. A 20. század fordulóján viszont gyökeresen megváltozott a magyar magánjog rendszere. Grosschmid Béni 1872-ben a Köteles részről címmel tette közzé tanulmányát, majd - a késői kor jogtudósai által - legnagyobbak tartott alkotása a Fejezetek Kötelmi jogunk köréből című könyvének (első kiadásban) első kötete 1898-ban, második kötete 1900-ban jelent meg. Ahogy a jubileumi kiadás (1932) figyelmeztetés részében olvasható: „[...] A lefolyt három évtized folyamán akkori jogszabályaink számos kérdésben módosultak. Ennek ellenére a Fejezetek eredeti szövege

¹¹ Ezt az irányzatot képviselte többek között Hippói Szent Ágoston és Aquinói Szent Tamás. A természeti jog képviselői az örök törvényt (*lex aeterna*), az isteni törvényt (*lex divina*), a természeti törvényt (*lex naturalis*) és az emberi törvényt (*lex humana*). Lásd: BOLBERITZ Pál-GÁL Ferenc: *Aquinói Szent Tamás filozófiája és teológiája*, Budapest, Ecclesia, 1987.; AQUINÓI Szent Tamás: *A Summa Theologiae kérdései a jogról*, Budapest, Szent István Társulat az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, 2011, 29-37. és 201-203.

¹² MEZEY (2007) i.m. 118-120.

¹³ TÁRKÁNY SZÜCS Ernő: *Magyar jogi népszokások*, Gondolta, Budapest, 1981, 677.

¹⁴ MEZEY (2007) i.m. 26.

¹⁵ Neoabszolutista rendszer vagy másnéven Bach-korszak, a szabadságharc leverésétől (1849. augusztus 13. Világosi fegyverletétel) a kiegyezésig tartott (1867. július 28.). SZILÁGYI Sándor: *A Magyar Nemzet Története*, Budapest, Athenaeum nyomda, 1895, VII. fejezet (<http://mek.oszk.hu/00800/00893/html/doc/c400569.htm>) (2020. 04. 01.)

ebben a jubileumi kiadásban változatlan maradt, mert csak ez a változatlan szöveg nyújthatja teljes hűséggel azt a monumentális művet, amely annak idején új irányt adott magánjogi tudományunk fejlődésének. [...]” Grosschmid a szavatosság tekintetében ezen idézett kiadásban akként fogalmaz, hogy „[...] a szavatossági elv implicálja e kiterjesztést, így: Ha szolgáltatam volna, s már a vevőm kezéről (nevéről) veszik el az ingatlant (péld. a válságos három éven belől,) szavatolok (kártérítéssel is felelek), tekintet nélkül menthető tévedésemre saját jogom felől. Ebből következik, hogy a szolgáltatás kötelezettsége [...] alól sem menekülhetek ebbeli tévedésem alapján. Hiszen az, hogy szavatolok a tulajdonért ex post, praesupponálja, hogy tartozom véle a prioriét. [...] A szavatossági elv csak annyit jelent, hogy jóhiszeműnkre tekintet nélkül felelünk (jogunk fennforgása tekintetében) azért, amit nyíltan vagy hallgatag (föltéve természetesen, hogy a másik fél [péld. az eladó saját ügyvédje, mint vevő, aki felénél jobban be van avatva a helyzet jogi titkaiba] jobban informálva nincsen).”¹⁶

Hiánypótló műként 1898-ban jelen meg Fodor Ármin királyi törvényszéki bíró szerkesztésében Magyar Magánjog címmel készült műve, amelynek harmadik kötete a Kötelmi joggal foglalkozott. Ebben a szavatosságot (*evictio*) akként határozta meg, mint egy olyan kötelmi viszonyt, amelyben „az adósnak nemcsak teljesíteni kell, hanem a teljesítésnek be is kell válni, azaz olyannak lenni, hogy az ne mutasson utólag hiányokat, fogyatkozásokat. Eme hiányok kétfélék lehetnek: vagy jogiak vagy physikaiak. [...] Ezt a felelősséget úgy a jogi, mint a physikai hiányaiért a szolgáltatásnak, nevezzük szavatosságnak; az adós szavatol, felelős a nem szerződés- avagy kötelemszerű szolgáltatásért.”¹⁷ Külön felsorolja, hogy mely esetekben van helye szavatosságnak: „Részletesen szavatosságnak lehet helye: a) adásvételnél, így az örökség vásárlásnál, b) minden adásvételszerű dolog átadásra irányuló ügyleteknél, mint a csere, fizetésül való átadás, osztály dolgok felett, minden dologi jog átruházásánál, a hova sorolni kell az öröklést és az örök haszonbért, valamint bekebelezett bérleti szerződésből eredő használati jogot. c) Szavatosság megeshetik az egyezségnél, nem ingyenes hozomány-adásnál, visszterhes szerencse-szerződéseknél, feltéve, hogy mindkettőnél dolog az, mire az ügylet megy.”¹⁸

Fontos kiemelni, hogy Fodor a szavatosság alatt mind a jogszavatosságot, mind a kellékszavatosságot is értette és nem definiálta külön a két jogot, annak ellenére, hogy a fizikai

¹⁶ GROSSCHMID Béni: *Fejezetek a kötelmi jogunk köréből* (első kötet, jubileumi kiadás, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1932.

¹⁷ FODOR Ármin (szerk.): *Magyar Magánjog*, Singer és Wolfner kiadása, Pallas részvénytársaság nyomdája Budapesten, 1898, 246.

¹⁸ FODOR (1898) i.m. 247-248.

hiány miatti szavatosságot külön kiemelve is részletezte: „A jogi fogyatkozások mellett az adós a szolgáltatandó dolog fizikai hiányaiért is felelőssé válik. A fizikai hiányok alatt szolgáltatás minőségében, tulajdonságaiban való fogyatékoságot értjük, melyek fennforgását vagy a fél kikötésével jelezte reá nézve lényegesnek, vagy pedig a dolog közönséges használhatósága követeli azt meg. [...] A dologszolgáltatás hiányainak kategóriái lehetnek: a) szerződés ellenes hiányok, melyeknél vagy a kikötött, megkívánt tulajdonságok (például a szerződésileg kikötött terület) nincsenek meg, vagy b) oly fogyatkozások mutatkoznak, melyeknek nem létezését az ellenfél garantizálta; továbbá c) lehet a fogyatkozás olyan, mely a dolog rendes közönséges használatát megakasztja, arra alkalmatlanná teszi, és ez által a dolog értékére is visszahat, végül d) olyan fogyatkozások, melyek rendkívüliek abnormisak, ha e miatt a használhatóság közönségesen nem szenved is.”¹⁹ Fodor felsorolásának gyakorlati példajaként szolgálhat egy, az akkori királyi Kúria, mint legfőbb ítélőszék előtti 1877-es per. A perben a felperes keresetét arra alapította, hogy az alperestől vásárolt burgundi répamag olyan rossz minőségű volt, hogy „közönséges rendeltetésének meg nem felelt, az répát nem termelt”, így az ebből eredő kárának megtérítését kérte a bíróságtól. A Kúria ítéletében megállapította, hogy „[H]abár alperes a felperesnek eladott magért jótállást és felelősséget különösen kikötve nem vállalt is, a felperes és alperes között létrejött adásvétel közönséges fogalmából önként folyik, hogy alperes mint magkereskedő és eladó, felperes mint vevő és termelő irányában az ennek eladott mag azon minőségéért, hogy az megfelel a közönséges rendeltetésének, vagyis hogy az burgundi répa termelésre alkalmas és használható, szavatossággal és felelősséggel tartozik, Ebből kifolyólag tartozik felelősséggel azon kárért is, mely az említett minőség hiányának tulajdonítható.”²⁰

2. Az 1928-as Magánjogi Törvénykönyv javaslata és hatása az akkori joggyakorlatra

A XIX-XX. század fordulója fellendülést hozott a magyar magánjog fejlődésében. Az akkori Igazságügyi Minisztérium megbízásából egy egységes magánjogi kódex megalkotására létrehozott állandó bizottság 1900-ra készült el az első magánjogi törvénytervezettel „A magyar általános polgári törvénykönyv tervezete- Első szöveg” cím alatt. Ezen tervezet egységesnek sajnos nem volt mondható, azonban legjobban sikerült része Thirring Lajos által elkészített és szerkesztett kötelmi jog volt. Thirring hasznosította a német, francia és a svájci jogintézmények legjavát, valamint tovább is fejlesztette az ott lévő joggyakorlatot.²¹ Az első világháborút

¹⁹ FODOR (1898) i.m. 253-254.

²⁰ Polgári jogi határozatok tára, A kir. Kúria hivatalos kiadványa, Első Kötet, Franklin Társulat, Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, Budapest, 1918, 228-229.

²¹ MEZEY (2007) i.m. 181.

megelőzően az első magánjogi tervezetet nagyszabású viták, jelentős javítások követték, amelyekből megszületett az 1913. évi tervezet. Ezt az akkori Igazságügyi Minisztérium átdolgozta és még 1914-ben a képviselőház elé terjesztette (ahol szintén átdolgozásra került a képviselőház egyik bizottsága által), azonban a tervezet elfogadásának az első világháború kitörése útját állta. Habár Thirring javaslatai tiszavirág életűnek bizonyultak az első Nagy Világégés bekövetkezése miatt, az által írt kötelmi jogi rész nagy hatást gyakorolt a későbbi jogtudósok munkásságára. A két világháború között csak 1922-ben kezdődhetett el egy új magánjogi törvénykönyv előmunkálata Szászy Béla irányításával, amely során elkészült a Magánjogi Törvénykönyv Javaslat (továbbiakban: Mtj.). Ezt 1928. március 1- jén az Országgyűlés képviselőháza elé terjesztett az akkori Igazságügyi Minisztérium. Szladits Károly ezen márciusi előterjesztésről akként ír, hogy „[A] magyar jogászság osztatlan örömmel fogadta a hírt, hogy Magánjogi Törvénykönyvünk javaslata újabb átdolgozásban teljesen elkészült. [...] magába olvasztotta fennálló jogunk minden értékesíthető elemét. Másfelől, amit idegenből: a német vagy svájci törvénykönyvből vett kölcsön, azt öntudatosan áthasonította. Mindenesetre emancipálta magát a német kódex egyoldalú hatásától és korábbi nehézkes szerkezetéből a magyar jogász gondolatvilágához jutott közelebb.”²²

Az Mtj. -ben a jogalkotó megtartva a Thirring által is javasolt joggyakorlatot, továbbá az addigi bírói gyakorlatnak megfelelően a kellékszavatosság is szabályozásra került két részben. Egyrészt a Hetedik Cím Második fejezetében a szavatosságot az eladó szemszögéből vizsgálja és három csoportot állított fel. Az első csoportba tartozott, hogy az eladó szavatol a jogért²³ (ez a mai értelemben vett jogszatosság). A második csoportba került, hogy szavatolt az eladó továbbá a dolog hiánymentességéért (ez a mai kellékszavatosság) és a harmadik

²² SZLADITS Károly: *A Magánjogi Törvénykönyv Javaslat*, Jogtudományi Közlöny, 1928/6., 49-50.

²³ Mtj. 1370. § Az eladó szavatol a vevőnek azért, hogy harmadik személynek nincs a vétel tárgya tekintetében oly joga, amely a vevő megszerzésének útjában áll vagy a vevő ellen érvényesíthető.

Ingatlanak vagy ingatlan terhelő korlátolt dologi jognak eladója különösen szavatol azért, hogy a vevő jogának bekebelezése nem ütközik telekkönyvi akadályba, és hogy az eladott ingatlan vagy jog tehermentes. Nem szavatol azonban valamely szembeötölő telki szolgálat miatt, hacsak azt nem állította, hogy az ingatlan szolgálatától mentes.

Mtj. 1371. § Közadókért és egyéb közterhekért az eladó csak annyiban szavatol, amennyiben korábbi időre járnak, mint amely időtől kezdve a vevőt a vétel tárgyának hasznai illetik.

1372. § Harmadik személynek a vétel tárgyára vonatkozó oly jogáért, amelyet a vevő a szerződés megkötésekor ismer, az eladó nem szavatol.

Mtj. 1376. § Ha a megvett dolog tekintetében harmadik személynek oly joga van, amelynél fogva a vevővel szemben birtokra jogosult, ez okból a vevő a dolog átadása után csak abban az esetben követelhet az eladótól nemteljesítés miatt kártérítést, ha a dolgot a harmadik személynek kiadta vagy az eladónak visszaadta, vagy ha a dolog elpusztult. A dolog kiadásával egyenlő hatású, ha a harmadik személy a vevőnek vagy ez amannak örököse lett, vagy ha a vevő a harmadik személy jogát egyébként megszerzi vagy megváltja. A dolog visszaadásával egyenlő hatású, ha a vevő a dolog kiadása iránt harmadik személy ellen fennálló követelését az eladóra átruházza.

csoportba szabályozza a két szavatossági forma közös eseteit²⁴. A dolog hiánymentességénél általánosan érvényes formulaként megállapította meg, hogy az eladó szavatol a vevőnek azért, hogy az eladott dolog a kárveszély átszállásának idejében hiánymentes. A hiánymentességet az Mtj. definiálta is akként, hogy abban az esetben, ha megvannak a dolognak a kikötött tulajdonságai és nincs olyan hibája, amely annak értékét vagy rendeltetésének megfelelő használhatóságát „elenyészteni vagy számbavehetően csökkenti”, akkor hiánymentesnek számít.²⁵ Tovább szűkítette a szavatosság kérdéskörébe tartozó hibákat azzal, hogy olyan hibák miatt, amelyet a vevő a szerződés megkötésekor ismert, az eladó nem szavatol. Azokért a hibákért viszont, amelyeket a vevő saját súlyos gondatlansága miatt nem ismert, az eladó csak abban az esetben szavatol, ha a dolognak kikötött tulajdonsága hiányzik, vagy ha az eladó a „hibátlanságért [annak] jóállót vagy a hibát csalárdul elhallgatta”.²⁶ Ezen bekezdés előzményének tekinthető a kir. Kúria 1917-ben hozott P. II. 1891. 1917. számú határozata, miszerint abban az esetben, mikor az eladó az áru hibátlanságáért jóáll, az eladó csak olyan hibáért nem szavatol, amelyet a vevő a vételkor ismert. Azonban szavatol az eladó minden olyan hibáért, amely a vevő előtt bármely okból ismeretlen, tehát az olyan hibáért is, amely a vevő előtt saját súlyos gondatlansága miatt maradt ismeretlen.²⁷ Hasonló következtetésre jutott a Kúria állatszavatosság tekintetében egy szintén 1917-ben hozott ítéletében. A P. VII. 3483. 1917. szám. alatt hozott határozatának tényállása szerint a felperes alperestől juhot vásárolt és a kialakított vételárat kifizette. A juhok elszállítása megtörtént és rendben meg is érkeztek rendeltetési helyükre. Azonban nemsorára kiderült, hogy az állatok „máj- és métegykórban szenvedtek”, így szórványosan kezdtek elhullani, a megmaradtak pedig szintén mind betegek lettek. A felperes erre tekintettel megállapította, hogy a juhok már betegen kerülhettek hozzá, így élni kívánt az alperessel szemben szavatossági jogával. Alperes álláspontja az volt, hogy a juhokért ő szavatossággal nem tartozik, mert a felperes azonnali levágásra vette meg azokat és már a megvásárláskor alperes kifejezetten kijelentette, hogy az állatokért semmi kötelezettséget

²⁴ Mtj. 1405. § Az eladó szavatosságát kizáró vagy korlátozó kikötés hatálytalan, ha jogának fogyatékoságát vagy az eladott dolog hiányosságát a vevő előtt csalárdul elhallgatta.

Mtj. 1406. § Ha az eladónak ugyanannál a körülménynél fogva, amely miatt ő a vevőnek szavatossággal tartozik, harmadik személy ellen szavatosságból eredő követelése van, a vevő saját követelésének érvényesítése helyett azt követelheti az eladótól, hogy a harmadik ellen fennálló követelését, amennyiben az övét meg nem haladja, ő reá ruházza át. Az átruházás visszahat arra az időpontra, amelyben a vevő az átruházásra irányuló kívánságát az eladónak kijelenti.

Mtj. 1407. § Az eladó szavatosságának szabályai megfelelően állanak egyéb olyan szerződésekre is, amelyek valamely tárgynak ellenértékért elidegenítésére vagy megterhelésére irányulnak.

²⁵ Mtj. 1382. §

²⁶ Mtj. 1383. §

²⁷ Polgári jogi határozatok tára, A kir. Kúria hivatalos kiadványa, Harmadik Kötet, Franklin Társulat, Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, Budapest, 1925, 158-159.; BODA Gyula- MESZLÉNY Artur: *A Jogi Hírlap Döntvénytára, Magánjog II*, A Jogi Hírlap Kiadása, Budapest, 1934, 345.

nem vállal. A perben ítéletet hozó Kúria megállapította, hogy az olyan minőségi hiányokért, melyek az állatokban már az eladás alkalmával megvannak, és amelyeket az eladó elhallgat, szavatosság kizárása esetén is az eladó válik felelősé, amennyiben az eladónak ez az eljárása a „magánjogi csalás fogalmi meghatározása alá esik”, azaz megtévesztette a vevőt. Azonban e felelősség megállapításának nélkülözhetetlen előfeltétele volt, hogy az ilyen hiányról vagy szavatossági hibáról az eladónak az ügylet megkötése alkalmával már tudomása legyen.²⁸

Természetesen a dolog hiánymentességén túl a sérelmet szenvedett fél jogai is szabályozásra kerültek az Mtj. -ben. Abban az esetben, ha a hiba (hiány) fennáll, amelyért az eladó szavatol (szavatossági hiány), az Mtj. akként rendelkezik, hogy a vevő a vétel felbontását (azaz elállhat az ügylettől) vagy a vételár leszállítását követelheti.²⁹ A szavatossági jogok közötti választást az Mtj. akként határozta meg, hogy a vevő, aki a szavatossági hiány miatt gyakorolható jogok közül választott, a választásától mindaddig eltérhet, amíg az eladó vele meg nem egyezett, vagy amíg a bíróságnak a vevő keresete alapján hozott ítélete jogerőssé nem vált. Ezen túl még akkor térhet el választott jogától a vevő, ha az eladó vele már megegyezett ugyan, de a választott jognak megfelelő kötelezettsége teljesítésével késlekedik.³⁰ A Kúria az Mtj.-ben is megállapított fenti *ius variandi* alkalmazásának határát akként fogalmazta meg, hogy a vevőnek már választott szavatossági joga alapján indított perben hozott ítélet jogerőre emelkedése után a vevő többé a választásától el nem térhet és a vagylagosan gyakorolható másik jogát már nem érvényesítheti.³¹

Mind az elállás, mind az ár leszállítása alapjaként szolgáló hiány(ok) esetében az Mtj. is kötelezettségként írta elő a nevezett hiányok pontos meghatározását és azok megfelelő időben történő közlését. Vétel felbontása (azaz elállás) esetében, ha a vevő az eladóval szemben azt állította, hogy az eladott dolog szavatossági hiányban szenved, az eladó a vétel felbontásának felajánlásával és megfelelő határidő kitűzésével nyilatkozatra hívhatta fel a vevőt, hogy fel akarja-e bontani a szerződést. Ilyen felhívás esetében a vétel felbontását csak a határidő elteltéig lehetett követelni. Az eladó, ha még nem telt el az az idő, amely alatt joga volt teljesíteni, megakadályozhatta a vétel felbontását azzal, hogy a megadott időn belül a hiányt pótolja. Az egyedileg meg nem határozott dolog eladása esetében pedig azzal is elejét tudta venni a szerződés felbontásának, hogy ugyanezen az időn belül saját veszélyére és költségén a hiányos dolog helyett hiánymenteset szolgáltatott a vevőnek. Viszont abban az esetben, ha a teljesítési

²⁸ Polgári jogi határozatok tára (1925) i.m. 159-160.

²⁹ Mtj. 1385. §

³⁰ Mtj. 1388. §

³¹ P.VI. 1776/1931.

késedelemnek minősülő időben, azaz póthatáridőn túl élt ezen jogával, akkor köteles volt a vevőnek a késedelemből eredő kárát megtéríteni.³²

Az elállás lehetőségére, mint szavatossági jog esetében érvényesíthető egyik igény érvényesíthetőségére a jogalkotók (ahogy az a régi Ptk.-ban és a Ptk.-ban is látható) egyfajta ultima ratioként tekintettek. Boda és Meszlény döntvénytárukban az elállással kapcsolatban számos jogesetet mutatnak be, amelyekben az akkori királyi Kúria álláspontja az volt, hogy szavatossági hiba miatt az ügylettől való elállás joga csak lényegesebb hiba esetén illeti meg a vevőt, így a kisebb pótolható hiányok miatt nem vehető igénybe. Ezen felül nem állapítható meg az elállás jogának jogszerű gyakorlása, abban az esetben sem, ha az eladó a szerződésben azt a kötelezettséget vállalta, hogy a rossz anyag, vagy rossz szerkezet következtében előállott hibákat egy év alatt kijavítja. Természetesen ezen utóbbi esetben a vevő elállási jogát nem lehet abban már korlátozni, vagy kizárni, ha az eladó felajánlott teljesítése nem megfelelő.³³

Az árleszállítás kapcsolatban a királyi Kúria már 1897-ben kimondta, hogy „az a jogelv, hogy az eladó az eladott tárgynak azonnal fel nem ismerhető hibáiért szavatossággal tartozik, és hogy abban az esetben, ha az átvétel után ily hiba felfedeztetik, a vétel hatályát veszti, nem alkalmazható akkor, amidőn a hiba csak a tárgynak az értékére bír befolyással, azonban a tárgy a hiba dacára a vétel céljának megfelel, mely esetben a vevő esetleg csak a vételárnak aránylagos leszállítását követelhetné”.³⁴ Ez a jogelv az Mtj.-ban is tovább élt. Az árleszállítást akként definiálta az Mtj., hogy ilyen esetben a vételárat olyan arányban kellett leszállítani, ahogy a szerződés megkötésekor a dolog hiánymentes állapotának értéke a hiányos állapot értékéhez viszonyult. Ha egy összegben meghatározott vételárért eladott több dolog közül nem volt valamennyi hiányos, az árleszállítás valamennyi dolog értékének alapul vételével kellett meghatározni.³⁵ A szavatossági hiány miatt támasztható követelések ingó dolog tekintetében hat hónap alatt, ingatlan tekintetében egy év alatt évültek el az Mtj. szabályai szerint. Minden bizonnyal az elévülési határidők még a római jogi hatást tükrözték és a XX. század eleji kereskedelmi és társadalmi viszonyoknak továbbra is megfelelőeknek tekintették. Ezeket a határidőket ingók tekintetében az átadás, ingatlanra nézve a birtokbaadás időpontjától kellett

³² Mtj. 1389-1390. §§, Álláspontom szerint a mai értelemben vett kellékszavatossági jog tekintetében gyakorolható kijavítás, illetve kicserélés intézménye az Mtj. -ben csak ezen a helyen tűnik fel egyfajta előfutárként a hiba orvoslásának költséghatékonyabb megoldásaként.

³³ BODA – MESZLÉNY (1934), i.m. 314-315.

³⁴ SZLADITS Károly- FÜRST László: *A magyar bírói gyakorlat*, Magánjog, II. kötet, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1935, 373.

³⁵ Mtj. 1395.-1396.§§

számítani és szerződéssel a rendes elévülési idő tartamáig meg lehet hosszabbítani.³⁶ Az Mtj. fent ismertetett számos megoldását a bírói gyakorlat szokásjogi úton alkalmazta, mivel ezen javaslatból sem lett törvény hasonlóan elődjeihez, amely be nem teljesedés köszönhető egyrészt a politikai, másrészt az akkori gazdasági világválság generálta hatásoknak. Mindazonáltal az Mtj. a régi Ptk.-t létrehozó jogalkotóknak elsődleges kiindulópontként szolgált.³⁷

³⁶ Mtj. 1401.§

³⁷ VÉKÁS Lajos (1): *Adalékok a Polgári Törvénykönyv történeti és összehasonlító jogi értékeléséhez*, In.: *Tanulmányok a 65 éves Lenkovich Barnabás tiszteletére*, Eötvös József Könyv-és Lapkiadó Bt. – Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kara, Budapest-Győr, 2015., 567.; BOÓC Ádám: *Észrevételek az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez nemzetközi magánjogi szempontból*, Polgári jogi kodifikáció, X. évf. 3. szám, 3.

III. A RÉGI PTK., MINT AZ ELSŐ ELFOGADOTT EGYSÉGES SZERKEZETŰ POLGÁR JOGI KÓDEX

1. A megalkotásához vezető út

Az Mtj. eszméi, valamint az addig kialakult polgári jogi bírói gyakorlat az 1930-as évek után is töretlen volt, ahogyan az igény is egy egységes polgári jogi kódex megalkotására. A megalkotás szükségességének példajaként szolgálhat Boda Gyula ügyvédnek, a Jogi Hírlap gondozásában megjelent és öt kötetben közölt Döntvénytára, amely 1927-től egészen 1942-ig bezáróan közli az akkori felsőbbbírói gyakorlatot. Boda szerény megfogalmazásával élve, az „utolsó évek magánjogi gyakorlatát” foglalta rendszerbe és a „decisiók szavai helyett azok szellemét, a bennük foglalt szabályt” idézte.³⁸ A döntvénytár az ötödik és egyben utolsó kötetével képzeletben - és később a gyakorlatban is- lezárt egy korszakot.³⁹ A második világháborút követően totalitárius⁴⁰ kommunista egypártrendszer jött létre. Ezen időszakban ismét napirendre került az egységes polgári jogi kódex megalkotása, immár szovjet mintára. A Minisztertanács az 514/15/1953. MT. számú határozatával létrehozta azt a kormánybizottságot, amelynek fő feladata volt a régi Ptk. elkészítése a rendelkezésre álló anyagok alapján. A kormánybizottság munkáját többek között segítették az állam- és jogtudományi egyetemek, az akkori Legfelsőbb Bíróság, a Legfőbb Ügyészség, az egyes minisztériumok jogi osztályai és más intézmények. E körben példaként említhető az akkori V. Kerületi Bíróság elnökétől a szavatosság tekintetében érkezett észrevétel is, amelyben az addig kialakult és Boda gyűjteményében is megtalálható joggyakorlattal összhangban kifejti, hogy „tulajdonszerzésért való szavatosság részletes szabályozása esetén feltétlen pótlendő lenne az adásvételi ügylet szabályozásában a vétel tárgyának hiánymentességéért fennálló szavatosság is (Mtjav.1382). Ha a részletes szabályozás nem is történne, szükséges volna legalább a hibás teljesítésre vonatkozó általános szabályokra való utalás.”⁴¹ Számos javaslat ezen előbbihez hozott példához hasonlóan az Mtj. -ben is lefektetett és kimunkált szabályokat, valamint a bírói gyakorlatban alkalmazott klauzulákat hozta példaként. Ezen közreműködők együttes munkájából 1956 szeptemberére elkészült az első tervezet, amelynek tárgyalására nem került sor az 1956-os forradalom és szabadságharc kirobbanása miatt. Ezt követően a polgári törvénykönyv

³⁸ BODA Gyula: *A Jogi Hírlap Döntvénytára- Magánjog*, I. kötet, 1930, 3-4.

³⁹ BODA Gyula: *A Jogi Hírlap Döntvénytára- Magánjog*, 1930-1939, I.-V. kötet.

⁴⁰ Ez 1956-tól monopolisztikus egypártrendszerként és a 80-as évektől pragmatista egypártrendszerként működött Magyarországon. BIHARI Mihály: *Politológia – A politika és a modern állam. Pártok és ideológiák, Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó*, 2013, 306-307.

⁴¹ Észrevételek a polgári törvénykönyv kötelmi jog III. részének tervezetéhez, IM Törvényelőkészítő Főosztály, XIX-E-1-C, A Polgári Törvénykönyv tervezete, kötelmi jogi III. részének észrevételezése, 377/1955, 1955, 206.; <http://impp.mhk.hu/document/view/id=1&page=1&keywords=> (2020. 04. 02.)

tervezetével kapcsolatos előkészítő munkával már egy szűkebb csoport foglalkozott. Munkájuk eredményeként 1957 tavaszára nyomtatásban is megjelent a második tervezet szövege és a hozzá tartozó indokolás.⁴² Az akkori Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 3402/1957. (IX.13) számú határozatával vitára bocsájtotta ezen második tervezetet. Ezzel kapcsolatban számos vélemény és javaslat fogalmazódott meg, amelyeknek feldolgozására és kiértékelésére az akkori igazságügyi miniszter külön bizottságot hozott létre. Ezen bizottság munkájának eredményeképpen csiszoltabbá és részleteiben pontosabbá vált a második tervezet, amely ezután egységes szöveggé az Országgyűlés elé került törvénytervezet formájában. Az Országgyűlés ezt a törvénytervezetet elfogadta és ezzel Magyarország első egységes szerkezetű polgári törvénykönyve 1960. május 1-jén lépett hatályba.⁴³

A kor jogtudósai, köztük Szabó is megjegyzi a régi Ptk. megalkotásával kapcsolatban, hogy először sikerült egy egységes és írott rendszerbe foglalni a vagyoni viszonyokra vonatkozó szabályokat. Mint fogalmaz: „[a] törekvés [...] akkor hozta meg gyümölcsét, amikor a törvénykönyv már nem a burzsoá társadalom viszonyainak kifejezője, hanem a szocialista építésé.”⁴⁴ A korszak politikai felfogását és az akkori ideológiához való viszonyulást jellemzi,⁴⁵ hogy a régi Ptk. szerkezete és tartalma is a szocialista berendezkedést tükrözte.⁴⁶ Nem foglalta magába a korábbi Mtj.-hez képest a magánjog egészét, hanem abból „szemezgetve” megtartotta a szocialista felfogás szerint fontos jogterületeket, mint a személyek jogát, a dologi jogot, öröklési jogot vagy a kötelmi jogot.⁴⁷ Ez az összeszűkítés, ahogy Vékás nevezte „zsugorítás”⁴⁸,

⁴² VEREBICS János (1): *Előtanulmány a magyar polgári jogi kodifikáció 1953–1962 közötti történetével kapcsolatos Igazságügyminisztérium-i iratanyaghoz*, In.: Az Igazságügyminisztérium iratanyaga az 1959-es Polgári törvénykönyv előkészítésével és hatályba léptetésével kapcsolatban, I. kötet, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2017, 10-11.

⁴³ WELLMANN György (szerk.) (1): *Polgári Jog – Bevezető és záró rendelkezések, Az ember mint jogalany, Öröklési jog*, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013, 21-23.

⁴⁴ SZABÓ Imre: *Új Polgári Törvénykönyvünkről*, Különlenyomat a Magyar Tudomány 1959/11. számából, Budapest, 1959, 575.

⁴⁵ Vékás meglátása szerint ezen „szocialista viszonyok között nagyon leegyszerűsödött magánjogi forgalom ugyanis szükségszerűen vont maga után a jogi megoldások árnyalatainak eltűnését, a kontúrok elhalványulását.” VÉKÁS I (2015) i.m. 564–576.

⁴⁶ Egyik tanulmányában Kemenes Béla megállapítja, hogy az új rendet, amely az egyedit általánossá kívánta tenni és a régi jogtételeket feláldozta az új oltárán, a jogász társadalom „várakozó megértéssel” viselte. Lásd: KEMENES Béla: *Polgári jogunk fejlődése a Magyar Népköztársaságban*, Acta Juridica et Politica Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae, Tomus XXVIII, Fasciculus 2., Szeged, 1981, 9.

⁴⁷ FAZEKAS Judit: *Történeti áttekintés a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. és 2013. évi V. törvények kodifikációjáról*, In.: KESERŰ Barna Arnold - KÖHIDI Ákos: *Tanulmányok a 65 éves Lenkovics Barnabás tiszteletére*, Eötvös József Könyv-és Lapkiadó Bt. – Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kara, Budapest-Győr, 2015, 121-126.

⁴⁸ VÉKÁS I (2015) i.m. 567.

azt eredményezte, hogy az Mtj.-ben lévő 2171 szakaszhoz képest a régi Ptk. megalkotásakor mindössze csak 685 szakaszból állt.⁴⁹

A kellékszavatossági jog érvényesítésével kapcsolatban a régi Ptk.-nak már az 1957-es második tervezetét, annak megvitatása során, számos kritika érte. Megjegyzendő, hogy ezen kritikák nem voltak alaptalanok, mivel a régi Ptk. tervezete nemcsak újszerű volt az addig megszokott magánjogi terminológiához képest, hanem a korszaknak megfelelni kívánó is, így sok esetben nem találkozott az Mtj. szövegével és a külföldi joggyakorlatot jól ismerő jogtudósok álláspontjával. Csanád György a hibás teljesítéssel kapcsolatban megjegyezte, hogy a tervezet szerinti megfogalmazásban nem alkalmazzák helyesen azon alap gondolatot, miszerint „a jogosult szükséges érdekvédelme a kötelezett számára legcélszerűbb módon valósuljon meg.” Érvelésében kifejtette, hogy a jogosult a hibás termék esetén választhat a kicserélés, kijavítás vagy az árleszállítás között. Az árendedmény előnye, hogy a jogosultnak nem kell a dolgot visszaadnia, azonnal használhatja. Ezzel szemben a kijavításnál, illetve kicserélésnél, ahol hibátlan dologhoz juthat, ez rendszerint időbe telik. Csanád meglátása szerint, habár az 1957-es tervezet az elállás esetét helyesen korlátozza, az előbb kifejtett jogosulti érdekvényesítés esetében a jogalkotó nem élhet ilyen fajta szigorra. Javaslatára szerint, amely be is épült a régi Ptk.-ba, az árleszállítás helyett csak abban az esetben ajánlhatja fel a kötelezett a kicserélést, ha ez azonnal megtörténhet. További javaslatára volt, hogy kiskereskedelmi forgalomban a hibát felismerés után azonnal, de legkésőbb 6 hónapon belül lehessen kifogásolni. Ehhez kapcsolódott az is, hogy az előbbi 6 hónapos határidőt nem az átvételtől, hanem a hiba felfedezésétől kellene számítani.⁵⁰ Itt egy meglehetősen érdekes változtatási javaslatnak lehetünk szemtanúi, mivel az átadástól való határidő számítás az addigi bírói gyakorlatban és a kapcsolódó akkor hatályos jogszabályokban, valamint még az Mtj. -ben is megtalálható volt. Mai szemmel nézve és ismerve a régi Ptk. és a Ptk. ide vonatkozó rendelkezését, már egyértelmű, hogy a hiba felfedezését követően késedelem nélkül köteles a hibát a jogosult közölni a kötelezettel, azonban ennek bevezetése az akkori mindennapi joggyakorlatba, tekintve a társadalmi és politikai berendezkedést, elképzelhetetlen volt. Meglátásom szerint ez a javaslatára Csanádnak, még ha csak részben is, de alapjaiban tükrözte egy modernebb és haladóbb jogi gondolkodó eszméit. A változtatási javaslatot elvetették arra hivatkozva, hogy „[...] ha a kezdő időpont a hiba felfedezésének ideje volna, úgy a jogosult

⁴⁹ SZABÓ (1959) i.m. 576-578.

⁵⁰ Észrevételek a Polgári Törvénykönyv tervezetéhez, Az 1957-es első tervezethez érkező észrevételek, Budapest s.n. 1957. február 18.-i ülés, 198.

számára lehetőség nyílnék az igény érvényesítésének elhúzására és egyáltalán különösebb értelme nem volna bármiféle idő megadásának”.⁵¹

Nizsalovszky Endre pótlólagos javaslatot fogalmazott meg: egyes szavatossági szabályokat kiterjesztett volna olyan esetekre is, amelyekben a hibás dolog szolgáltatása nem minősül szerződésszegésnek. A javasolt jogszabályszöveg a következő volt: „[A] jogosult egyedileg meghatározott dolog szolgáltatására irányuló szerződés esetében a hibás dolog alacsonyabb értékének megfelelő árleszállítás és a szerződéstől való elállás között akkor is választhat, ha a hibás dolog szolgáltatása szerződésszegésnek nem minősül, és a jogosult a hibát a szerződéskötéskor nem ismerte”. A kodifikációs bizottság egyértelmű nemmel reagált erre a javaslatára Nizsalovszkynak. Indokolásukban határozott válasszal szolgáltak: „Nem javasoljuk”. Meglátásuk szerint Nizsalovszky javaslata azon a római jogtól kezdődően meglévő problémának a jogalkotási leképezése, hogy szerződésszegő-e az eladó egy egyedileg meghatározott dolog esetében, ha a dolog rendeltetésének ugyan nem felel meg, de időben lett az eladó által szolgáltatva. A kodifikációs bizottság egyhangú válasza volt ezzel kapcsolatban, hogy a régi Ptk. tervezetének szabályait megfelelően alkalmazva a bírói gyakorlat minden bizonnyal meg fogja tudni oldani a Nizsalovszky-féle felvetett esetet.⁵²

A szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség kérdése a tervezet megalkotásakor szintén napirenden volt, azonban annak rendszertani „besorolása” nagyobb érdeklődésre tett szert, mint külön kimunkálása. A tervezet szövegében a jogalkotók könnyedén oldják meg e kérdést: „[A] leghelytállóbbnak a szerződésen kívüli jogsértésért való felelősség cím használata mutatkozik annál is inkább, mert ebben rendszertanilag megnyugtatóan tárgyalható az alaptalan gazdagodás is. Azt, hogy az itt foglalt szabályok megfelelően alkalmazandók a szerződésből eredő felelősségre is, belső utaló szabállyal lehet megoldani.”⁵³ Ezt meg is találhattuk a régi Ptk. közlönyállapot szerinti 318.§-ában, ahol a jogalkotó így valóban megnyugtatóan szabályozta, hogy a szerződésszegésért való felelősségre a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályait kell alkalmazni azzal az eltéréssel, hogy a kártérítés mérséklésének - ha a jogszabály kivételt nem tesz - nincs helye. A felelősség kérdésében tehát a kártérítés általános szabályainál kell a választ keresni.⁵⁴ A régi Ptk. ezt a 339.§-ában úgy szabályozta,

⁵¹ Észrevételek (1957) i.m. 201-202.

⁵² Észrevételek (1957) i.m. 204-205.

⁵³ Észrevételek (1957) i.m. 206.

⁵⁴ Itt mindenképpen megjegyzendő, hogy Szladits már korábban kategorikusan elhatárolta a szerződésszegésből eredő kártérítési kötelezettséget a szerződésen kívüli kártérítési kötelezettségtől, amely gondolat ismételten csak a hatályos Ptk. előkészítése során került elő ismételten. Lásd: SZLADITS Károly: *A magyar magánjog vázlatja*, II. kötet, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1933, 282.

hogy aki másnak jogellenesen kárt okoz, köteles azt megtéríteni. Mentésül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható. Ezen utolsó, a mentesülést biztosító „úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható” klauzulához vezető út meglehetősen hosszadalmasnak és rögzösnek bizonyult. A régi Ptk. tervezet szövege még a „minden elvárható” kifejezést használta, amely a hozzászólók meglátása szerint minden helyzetben mást fog majd jelenteni, ezáltal jogbizonytalanságot teremt. Eörsi javaslata az volt, hogy a felelősség alóli mentesülésre akkor kerüljön sor, „ha bizonyítja, hogy a kár elhárítására mindazt megtette, ami abban a helyzetben elvárható volt”. Eörsi ezen javaslatához a tervezet tárgyalásakor érdekes bejegyzés is társult a tervezet nyomtatott és megjegyzésekkel ellátott dokumentumában. Az olvasott dokumentum egykori tulajdonosa és egyben a tervezet megvitatásán résztvevő személy ezt írta bele: „alanyiasít?” Ez kissé meglepő mindazok után, hogy Eörsi ezen javaslata pontosan azért született, hogy az egyedi eseteket, amelyeket ma már a kártérítési felelősség egyedi eseteiként ismerünk, egy általános szabállyal lehessen meghatározni. Eörsi javasolt megoldását természetesen más felszólalók ötletei követték, Eörsi után „szabadon”. Egyes felszólalók azt tanácsolták, hogy mentesülési szabályként a „mindent megtett, ami a társadalmi felfogás szerint elvárható volt” klauzula kerüljön elfogadásra. Álláspontom szerint ebből is látszik a régi Ptk. tervezetek megalkotását megelőző szocialista ideológiáknak való megfelelés követelménye, amelyet a régi Ptk. második tervezetének elkészültét megelőzően is kinyilatkoztatott az akkori Minisztertanács. Herczegh István javaslata az volt, hogy célszerűbb volna a felelősség alóli mentesítést olyan esetekben megadni, amikor a „károkozó képességei szerint minden lehető megtett a kár elhárítására”. Mások a „tőle elvárható” fordulatot használnák, mivel meglátásuk ezzel kapcsolatban az volt, hogy „a felelősség elbírálásánál az emberi magatartást kell figyelembe venni”. A javaslatok ebben a témakörben a tervezet kodifikációs bizottsága által elvetésre kerültek. Indokolásukban kifejtették, hogy bármelyik javaslat a *quam suis rebus* felelősség általánossá tételét jelentené, ezáltal teljes egészében szembe menne a tervezet felelősségszigorító tendenciájával. Továbbá meglátásuk szerint a javasolt megoldások nem szolgálják megfelelően a felelősség egyik alapvető célját a reparációt.⁵⁵

A régi Ptk. kialakításkor a fentiekből is láthatóvá vált, hogy elsősorban a szocialista jogtudomány eredményeit és szocialista országok magánjogi kódexeinek figyelembevétele mellett, a korszak számos jogtudósának, így különösen Eörsi Gyula, Gellért György és

⁵⁵ Észrevételek (1957) i.m. 206-208.

Kemenes Béla összehasonlító tanulmányait⁵⁶, valamint egyes javaslataikat is megfontolták a törvénytervezet elkészítése és vitája során. A régi Ptk. előkészítése során egyértelmű törekvés volt, hogy a lehetőségekhez képest a polgári jog egészét átfogó és legalább elvi kereteiben a polgári jog valamennyi intézményét szabályozó jogszabály szülessen. Ezen egységes gondolat ereje hatotta tehát át a régi Ptk. kodifikációját is, amely végleges formában a hosszú szakmai vitát és számos ankétot⁵⁷ követően 1960. május 1.-jén lépett hatályba.⁵⁸

2. Az első átfogó módosítás – az 1977-es Ptk. novella hatása a hibás teljesítésre és a kellékszavatosságra

A Magyar Közlönyben kihirdetett régi Ptk. jogszabályszoveget az 1960-as és 1970-es években bekövetkező meglehetősen gyors és alapvető társadalmi változások miatt szükségessé vált módosítani.⁵⁹ A módosítás törvénytervezetének indoklásában az akkori Minisztertanács álláspontja az volt, hogy a régi Ptk. megalkotásakor, építve és elősegítve a szocializmust, az akkor fennállott társadalmi és gazdasági viszonyoknak megfelelően szabályozza a polgári jogi viszonyokat. Időközben azonban szükségessé vált több esetben is a régi Ptk. szövegének módosítása⁶⁰, tekintettel a társadalmi fejlődés igényeire és viszonyaira, ahogy fogalmazott a Minisztertanács: „a jogi szabályozás korszerűsítését” kellett megvalósítani. Ezen módosítások azonban nem érintették a régi Ptk. rendszerét és főbb elveit. Azonban a régi Ptk. megalkotása óta eltelt két évtizedben az összegyűlt tapasztalatok alapján, annak érdekében, hogy „az egységes szocialista jogrendszer fejlődése és a korszerű jogi szabályozás iránti igények”

⁵⁶ EÖRSI Gyula: A polgári törvénykönyv tervezetének vitájához, Jogtudományi közlöny, 1958/1-2., 1-6.; EÖRSI Gyula: Szocialista polgári jogunk tovább fejlődésének egyes problémái, Jogtudományi közlöny 1959/5, 193-204.; GELLÉRT György: Az ügyészség és az igazságügyi szervek feladatai az új kormányprogram végrehajtásával kapcsolatban beszédvázlat a szakszervezeti ismeretterjesztő előadásokhoz az ügyészségi és igazságügyi szervezetek részére, Budapest Közalkalmazottak Szakszerv., 1954; KEMENES Béla: A többek károkozásának vitás kérdései a polgári törvénykönyv tervezet tükrében, Magyar Jog, 1958/2, 50-55.; KEMENES Béla: Veszélyviselés a vállalkozási szerződés körében, Magyar Jog, 1958/9, 267-271.;

⁵⁷ Ankétok a Polgári Törvénykönyv tervezetéről - IM Titkárság, 1957 (HU_MNL_OL_XIX_E_1_p_2260_1957); <http://impp.mhk.hu/document/view/id=3&page=1&keywords=> (2020. 04. 19.)

⁵⁸ WELLMANN I (2013) i.m. 22.

⁵⁹ GELLÉRT György (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv Magyarázata I.*, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2007, 22.

⁶⁰ A következő jogszabályok módosították a régi Ptk. közlönyállapot szerinti szövegét az 1977-es Ptk. novella hatálybalépéséig: a kisajátításról szóló 1965. évi 15. törvényerejű rendelet 29.§-a, a tervszerződésekre vonatkozó egyes rendelkezések módosításáról szóló 1966. évi 3. törvényerejű rendelet, a tartási az életjáradéki és az öröklési szerződésre vonatkozó szabályok kiegészítéséről szóló 1967. évi 2. törvényerejű rendelet, a polgári jog egyes szabályainak módosításáról szóló 1967. évi 39. törvényerejű rendelet, a Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény és az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény egyes rendelkezéseinek módosításáról szóló 1971. évi 2. törvényerejű rendelet, a Polgári Törvénykönyvnek a szervezetekre vonatkozó egyes rendelkezései módosításáról szóló 1971. évi 31. törvényerejű rendelet, az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1972. évi 31. törvényerejű rendelet, a kisajátításról szóló 1976. évi 24. törvényerejű rendelet, a tartós földhasználatról szóló 1976. évi 33. törvényerejű rendelet.

megvalósuljanak, szakmailag alaposan előkészített módosításként a jogalkotó elkészítette⁶¹ és a Minisztertanács elfogadta az 1977. évi IV. törvényt (továbbiakban: 1977-es Ptk. novella), amelyet 1977. október 25-én hirdettek ki és 1978. március 1-jén lépett hatályba. Az 1977-es Ptk. novella céljai között voltak, hogy a régi Ptk. a vagyoni viszonyok egységes kódexe legyen, ennek megfelelően a személyek legfontosabb polgári jogviszonyait szabályozza, továbbá biztosítani kellett benne a jogok és törvényes érdekek következetes védelmét, valamint a gazdasági élet területén elő kellett segíteni a termelés-forgalmazás-elosztás hármas egységét. Ezen utóbbit elő kellett mozdítani azzal is, hogy a szerződési fegyelmet hatékony védelemmel volt szükséges erősíteni a szerződések nem megfelelő teljesítése ellen.⁶² Az akkori Igazságügyi Minisztérium Törvényelőkészítő Főosztálya a régi Ptk. felülvizsgálatának tematikájával kapcsolatban kifejtett álláspontja szerint: „A hibás teljesítésre vonatkozó szabályokat egységesíteni kell és a szigorítás irányában át kell alakítani. Ki kell iktatni azokat a korlátokat, amelyek a szoros értelemben vett reális teljesítés elvéből adódnak és szélesebb körben kell biztosítani a jogosult részére az elállás lehetőségét.”⁶³

Ennek fényében az 1977-es Ptk. novella a hibás teljesítés és annak következményei körében is számos újítást hozott a régi Ptk. addig hatályos szövegéhez képest.⁶⁴ A novumok részletes tanulmányozása során elsőként érdemes megvizsgálni a hibás teljesítés alkalmazási körének szabályozását. A régi Ptk. a tárgyalt novella bevezetéséig akként rendelkezett, hogy a hibás

⁶¹ A Ptk. módosításának előkészítései- az akkori megyei bíróságok Polgári Kollégiumainak előterjesztései, 1971, <http://impp.mhk.hu/document/view/id=25&page=1&keywords=> (2020. 04. 02.)

⁶² Indokolása a 1977. évi IV. törvény a Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény módosításáról és egységes szövegéről, 1977. október 25. -i állapot szerint, HVG-Orac Jogkódex (2020. 04. 06.); WELLMANN I (2013) i.m. 23-24.

⁶³ A Polgári Törvénykönyv felülvizsgálatának tematikája, 1971. május 12., MNL OL XIXE 1 c 40035 1977 XVIII., In.: Az Igazságügyi Minisztérium iratanyaga az 1959-es Polgári Törvénykönyv 1977. évi novellájának előkészítésével és hatályba léptetésével kapcsolatban, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018, 318.

⁶⁴ 1977. február 28.-ig hatályban lévő hibás teljesítés meghatározása a régi Ptk. szerint:

305. § (1) Olyan szerződés hibás teljesítése esetében, amelyben a felek egymásnak kölcsönös szolgáltatásokkal tartoznak, a jogosultat - ha a jogszabály eltérően nem rendelkezik - a következő szavatossági jogok illetik meg:

a) Ha a szerződés egyedileg meghatározott dolog szolgáltatására irányul, és a dologban az átadáskor nincsenek meg a törvényes vagy a szerződésben meghatározott tulajdonságok, a jogosult választhat a dolog kijavítása és a megfelelő árszállítás között.

b) Ha az egyedileg meghatározott dolog az átadáskor a rendeltetésszerű használatra alkalmatlan és megfelelően ki sem javítható, vagy az túlságosan hosszú időt venne igénybe, illetőleg a kötelezett a kijavítást nem vállalja, a jogosult a szerződéstől elállhat.

c) Ha a fajta és mennyiség szerint meghatározott dologban az átadáskor a törvényes vagy a szerződésben meghatározott tulajdonságok nincsenek meg, a jogosult választhat a dolog kicserélése, kijavítása és a megfelelő árszállítás között; a kötelezett kijavítás vagy árszállítás helyett a dolgot kicserélheti, ha ez olyan késedelem nélkül lehetséges, amelynek esetében a jogosultat már az elállás joga illeti meg (300. §).

d) Ha a fajta és mennyiség szerint meghatározott dolog az átadáskor a rendeltetésszerű használatra alkalmatlan és megfelelően ki sem javítható, vagy az túlságosan hosszú időt venne igénybe, illetőleg a kötelezett a kijavítást nem vállalja, a jogosult a dolog kicserélését követelheti, vagy - ha bizonyítja, hogy a teljesítés többé nem áll érdekében - elállhat a szerződéstől.

teljesítésre vonatkozó rendelkezések csak abban az esetben alkalmazhatók, ha a jogszabály eltérően nem rendelkezik. Így más szabályok vonatkoztak például a szállítási szerződésekre, a vállalkozási szerződésekre vagy a gazdálkodó szervezetek egymás közötti szerződéseire is.⁶⁵ Az egységes jogalkalmazás hiányában a bírói gyakorlat próbálta „pótolni” a Legfelsőbb Bíróság XXXI. sz. Polgári Elvi Döntésével, amely arról rendelkezett, hogy a szavatossági határidők elmulasztása esetén a szerződés megtámadása lehetséges, ha a szolgáltatás és ellenszolgáltatás között feltűnően nagy volt az értékkülönbség.⁶⁶ Ezen bírósági gyakorlatra tekintettel, továbbá szem előtt tartva az egységesítést és általános értelmezését, az 1977-es Ptk. novella akként módosította a régi Ptk. addig hatályban lévő szövegét, hogy olyan szerződés alapján, amelyben a felek kölcsönös szolgáltatásokkal tartoznak, a kötelezett hibásan teljesít, ha a szolgáltatott dolog nem felel meg a teljesítéskor a törvényes vagy a szerződésben meghatározott tulajdonságoknak.⁶⁷ Meglátásom szerint ezzel a módosítással a jogalkotó célt ért és függetlenül a szerződés típusára általánosságban határozta meg szavatossági jogérvényesítést, ezzel eltörölve annak jelentőségét, hogy kik között jött létre a szerződés és az miről szól.⁶⁸ Hasonló általános megfogalmazás mellett érvelt az akkori Egri Megyei Bíróság Polgári Kollégiuma is. Véleményükben kifejtették, hogy a régi Ptk. nem határozta meg pontosan, hogy mit tekint egyedi dolognak, továbbá fajta és mennyiség szerint definiált szolgáltatásnak, mivel ez meglehetősen fontos kérdés a hibás teljesítés vizsgálata során, tudni illik, ennek nem megfelelő megválaszolása számos bonyodalmat okozhat a megvett áruk esetében. Meglátásuk szerint a régi Ptk. szavatossági szabályait akként kellene megváltoztatni e vonatkozásban, hogy az egyedi, a fajta és mennyiség szerinti megkülönböztetést elhagyva általános megfogalmazással kellene operálni a szerződés tárgya esetében, mint például a szolgáltatás tárgya, vagy a dolog.⁶⁹

Fenti kollégiumi álláspontra tekintettel, egy gondolat erejéig szükségszerű megjegyezni, hogy az egyedi és fajlagos szolgáltatások elkülönítésével kapcsolatos véleménnyel nem volt egyedül az akkori Egri Megyei Bíróság. A régi Ptk. szövege szerinti megkülönböztetés alapján

⁶⁵ EÖRSI Gyula- GELLÉRT György (szerk.) *A Polgári Törvénykönyv magyarázata*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1981, 1404.

⁶⁶ BESENYEI Lajos: *A szerződés érvénytelenségéről — elsősorban a bírói gyakorlat oldaláról*, In.: Emlékkönyv dr. Szilberek János egyetemi tanár oktatói működésének 30. és születésének 70. évfordulójára, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae, Acta Juridica et Politica. Tomus 37. Fasc. 1-22, 1987, 50.

⁶⁷ Az 1977-es novella módosítását követő régi Ptk. 305.§ (1) bekezdése.

⁶⁸ EÖRSI-GELLÉRT (1981) i.m. 1405.

⁶⁹ Egri Megyei Bíróság Polgári Kollégium előterjesztése a Ptk. módosításával összefüggő fontosabb kérdésekben a bíróságok ítélkezési gyakorlatának megvitatása tárgyában, Eger, 1971. október 26, http://impp.mhk.hu/document/searchInDocument/?id=25&doc_keywords=&cond=or (2020. 04. 06.)

a jogosultat megillető kijavítás, kicserélés, megfelelő árleszállítás és elállás közötti választás lehetőségeinek a megfelelő esetre történő alkalmazása meglehetősen nehéz feladatnak bizonyult, továbbá okot adhatott a jogosultnak a hibás teljesítésből fakadó jogkövetkezményekkel való visszaélésre. Eörsi tanulmányában ezzel kapcsolatban arra a következtetésre jutott az egyedi és fajlagos szolgáltatások esetkörei tekintetében, hogy „célszerű volna a kettő határait a szavatosság szempontjából kissé módosítva megállapítani”.⁷⁰ Megoldásként javasolta, hogy a szabályozása során a dologszolgáltatások szerinti modellt szem előtt tartva kellene meghatározni a hibás teljesítés meglehetősen szétágazó esetkörét⁷¹, ezzel is elősegítve a szavatossági szabályok általános megfogalmazását, ahol ebből következően egy tekintet alá fognak esni az egyedi helyettesíthető dolgok a fajlagos szolgáltatásokkal.⁷² Zoltán szintén a hibás teljesítés jogkövetkezményeinek rendszertelenségét látta a régi Ptk. szövegében, amelyet meglátása szerint ötletszerűség és a megfontoltság hiánya jellemez, továbbá „a partikuláris érdekek vagy a szubjektív szempontok érvényesülését sejtető szabályozások jelentős mértékben áttekinthetatlenné, zavarossá tesznek”.⁷³

Többek között Eörsi és Zoltán fenti említett álláspontjaik alapján, az 1977-es Ptk. novella indokolásában a jogalkotó javaslatot tett az addigi bonyolult és nehezen áttekinthető szavatossági jogok rendszerének az egyszerűsítésére. Az első jelentős módosítás a szavatossági jogok tekintetében, hogy szolgáltatás esetén a jogosult által választható szavatossági jogok a kijavítás és az árleszállítás legyen.⁷⁴ Abban az esetben, ha fajta és mennyiség szerint határozták meg a felek a dolgot a szerződésben, hibás teljesítés esetén a jogosult kérheti a dolog kicserélését is, kivéve, ha a hiba rövid idő alatt értékcsökkenés nélkül kijavítható, és a kijavítás a jogosult érdekeinek sérelme nélkül lehetséges.⁷⁵ Ez az átláthatóbb és egyszerűsített megoldás a szavatossági jogokkal kapcsolatban kézenfekvőnek látszott, mivel ezek alkalmazásával el

⁷⁰ EÖRSI Gyula 1: *A szerződések közös szabályai. Reformtézisek, 1972. február*, MNL OL XIX E 1 c 40035 1977 VIII. In.: Az Igazságügyi Minisztérium iratanyaga az 1959-es Polgári Törvénykönyv 1977. évi novellájának előkészítésével és hatályba léptetésével kapcsolatban, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018, 344-345.

⁷¹ BARANYAI János: *A szavatosság intézményének korszerűsítéséről*, é.n. (1975 ősze) In.: Az Igazságügyi Minisztérium iratanyaga az 1959-es Polgári Törvénykönyv 1977. évi novellájának előkészítésével és hatályba léptetésével kapcsolatban, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018, 745-746.

⁷² EÖRSI Gyula 2: *Szakkélemény a hibás teljesítés jogkövetkezményeinek szabályozásáról*, 1969. május 15., MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977. VIII., pp. 277–278. és pp. 312–386., In.: Az Igazságügyi Minisztérium iratanyaga az 1959-es Polgári Törvénykönyv 1977. évi novellájának előkészítésével és hatályba léptetésével kapcsolatban, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018, 51-52, 69.

⁷³ ZOLTÁN Ödön: *Feljegyzés a hibás teljesítés jogkövetkezményeinek új jogi szabályozásáról*, 1969. április 2., MNL OL XIX E 1 c 40035 1977 VIII., In.: Az Igazságügyi Minisztérium iratanyaga az 1959-es Polgári Törvénykönyv 1977. évi novellájának előkészítésével és hatályba léptetésével kapcsolatban, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018, 139.

⁷⁴ Az 1977-es novella módosítását követő régi Ptk. 306.§ (1) bekezdése.

⁷⁵ Az 1977-es novella módosítását követő régi Ptk. 306.§ (2) bekezdése.

lehetett kerülni a régi Ptk.-ban szabályozott szavatossági jogok alapján hozott bírósági ítéleteket, mint amelyet egy esetben az akkori Legfelsőbb Bíróság 1961 januárjában hozott. A perben a felperesek adásvételi szerződéssel az akkor építés alatt álló társasházban levő öröklakást az alperestől megvették. A felperesek keresetlevelükben különböző hibák és hiányosságok miatt szavatossági igényt érvényesítettek akként, hogy a pert megelőzően lefolytatott előzetes bizonyítás során adott szakvélemény megállapításainak felhasználásával a könnyen kijavítható hibáknál a kijavítást követelték, míg a nehezen és nagy költséggel kijavítható hibákra, valamint a ki nem javítható hibákra tekintettel a vételár megfelelő leszállítását kérték. Az elsőfokú bíróság az alperest a könnyen kijavítható hibák kijavítására kötelezte, míg a nehezen kijavítható és a nem kijavítható hibákra tekintettel a vételárat leszállította. Megállapította, hogy mindhárom csoportba sorolt hiányos munkák vonatkozásában hibás teljesítés történt, amely esetben a felperesek a (novella előtti) régi Ptk. 305. § (1) bekezdésének c) pontja alapján a kicserélés, kijavítás és a megfelelő árleszállítás között választhatnak. A nehezen kijavítható és a nem kijavítható munkáknál az árleszállítás összegét a szakértő véleménye alapján állapította meg. Ezzel szemben a másodfokú bíróság elsősorban azzal az elvi kérdéssel foglalkozott, hogy a szerződésnek a 8. pontjában foglaltak (amelyek szerint az öröklakás kivitelezésének esetleges hiányosságaiért az alperes a vevővel szemben csak olyan mértékben felel, amilyen mértékben a felelősséget a kivitelezőre át tudja hárítani) a (novella előtti) régi Ptk. 305. § (1) bekezdésében foglaltakra figyelemmel alkalmazható-e. Álláspontja szerint a peres felek a szavatosságra vonatkozó rendelkezésektől nem térhetnek el, a szavatossági jogot szerződéssel kizárni, vagy korlátozni nem lehet, tehát azok kógens jellegűek. Ezt a másodfokú bíróság a (novella előtti) régi Ptk. 305. § (1) bekezdésének arra a rendelkezésére alapította, amely szerint olyan szerződés hibás teljesítése esetén, amelyben a felek egymásnak kölcsönös szolgáltatásokkal tartoznak, a jogosultat - ha jogszabály eltérően nem rendelkezik - az ott meghatározott szavatossági jogok illetik meg. Az akkori Legfelsőbb Bíróság felülvizsgálata során megállapította, hogy a peres felek között a kérdéses lakásra adásvételi szerződés jött létre, amelynek hivatkozott 8. pontjában a felek az eladó szavatossági kötelezettségét úgy korlátozták, hogy az eladó alperes az öröklakás kivitelezésének esetleges hiányosságaiért felperesekkel szemben csak olyan mértékben felel, amilyen mértékben a felelősséget a kivitelezőre át tudja hárítani. Ennél fogva a felperesek a hibás teljesítés folytán igényeiket az alperessel szemben csak a szerződésben megállapított korlátok között érvényesíthetik, figyelemmel arra, hogy a (novella előtti) régi Ptk.-nak a

szavatossági jogra vonatkozó rendelkezései diszpozitív jellegűek, amelyektől a felek eltérhetnek.⁷⁶

Szintén ehhez hasonló jogvitában kellett ismételt az akkori Legfelsőbb Bíróságnak kimondani a „végső szót”. A bíróság elé kerülő perben a felperes az alperestől szekrényt vásárolt. A vételt követően a felperes észlelte, hogy a szekrény mozog, az ajtaját nem lehet kinyitni, és egyéb hibái miatt sem alkalmas rendeltetészerű használatra. A felperes szavatossági igényét bejelentette az alperesnek s kérte a szekrény kicserélését. Az alperes biztosított a felperes részére csereszekrényt, azt azonban a felperes azonos hibák miatt nem vette át és kérte a vételár leszállítását. A perben az elsőfokú bíróság a szakértők meghallgatása és a tényállás tisztázását követően kötelezte az alperest, hogy árleszállítás címén fizessen a felperesnek. A másodfokú bíróság azonban az elsőfokú ítéletet megváltoztatta. Döntését a (novella előtti) régi Ptk. 305. §-a (1) bekezdésének c) pontjára alapította, azaz, ha a fajta és mennyiség szerint meghatározott dologban az átadáskor a törvényes vagy a szerződésben meghatározott tulajdonságok nincsenek meg, a jogosult választhat a dolog kicserélése, kijavítása és a megfelelő árleszállítás között; a kötelezett kijavítás vagy árleszállítás helyett a dolgot kicserélheti, ha ez olyan késedelem nélkül lehetséges, amelynek esetében a jogosultat már az elállás joga illeti meg. Felülvizsgálata során az akkori Legfelsőbb Bíróság a másodfokú bíróság határozatának hatályon kívül helyezése mellett az elsőfokú ítéletet hagyta helyben. Döntését akként indokolta, hogy másodfokú bíróságnak azt is vizsgálnia kellett volna határozatának meghozatala során, hogy a felajánlott csereszekrény valóban hibátlan volt-e. A beszerzett szakértői vélemény ugyanis kimutatta, hogy a szekrény konstrukcióhibás volt. Ezek alapján ítéletében megállapította, hibás teljesítés esetén a kereskedelmi vállalat árleszállítás helyett a terméket akkor jogosult kicserélni, ha arra a kifogásolás alkalmával azonnal lehetőség van.⁷⁷

A szavatossági jogok tárgyalásakor az 1977-es Ptk. novella külön kitért az elállási jogra. A novella javasolt szövege szerint a hibás teljesítés e következménye akkor illeti meg a jogosultat, ha megszűnt a teljesítéshez fűződő érdeke. Az érdekmúlás eseteit külön is meghatározta akként, hogy ha a hiba nem javítható ki, továbbá a kötelezett a hiba kijavítását nem vállalja, vagy a hiba kijavítása rövid idő alatt értékcsökkenés és a jogosult érdekeinek sérelme nélkül nem lehetséges, abban az esetben beáll a jogosulti érdekmúlás.⁷⁸ Ezen 1977-es Ptk. novella szöveget

⁷⁶ BH 1961.12.3027, P. 21939/1961. sz. határozat.

⁷⁷ BH 1977.10.434. P. törv. V. 21 185/1976. sz. határozat.

⁷⁸ Az 1977-es novella módosítását követő régi Ptk. 306.§ (3) bekezdése.

megelőzően az elállás jogának szabályozása meglehetősen éles vitákat váltott ki a novella készítői és az előkészítésben résztvevő jogtudósok között. Baranyai munkájában részletesen elemezte az elállási jog szabályozását meghatározó két csoportot. Az egyik csoport szükségesnek tartotta az elállási jog kiterjesztését, mindamelllett annak bármikori szabadon való alkalmazásával már nem értett egyet. Az elemzett másik csoport viszont az elállási jog esetében a feltételhez kötöttség feloldása mellett a bíróságnak szabad kezét adott volna az érintett szerződés hatályban tartására. Baranyai ezen megoldási javaslatok után kifejtette saját véleményét e kérdésben, amely később be is épült részben az 1977-es Ptk. novellába: „[...] elismerjük valamennyi szavatossági igény egymás-mellettségét azzal a megszorítással, hogy a választott elállási vagy kicserélési igény helyett a bíróság más szavatossági jog alapján dönthessen. [...] Az elképzelés az lenne, hogy az elsődleges igény csak a kijavításra vagy árszállításra terjedjen, míg alkalmatlan szolgáltatásnál vagy a meghatározott egyéb feltételek esetén (Ptk. 305.§ (1) bekezdés b) és d) pont) következzen be az elállás vagy a kicserélés követelése [...] biztosítani kellene a lehetőséget a kötelezett számára, hogy a szolgáltatásnál a kijavítás vagy az árszállítás helyett kicserélést ajánlhasson fel és az elállást is kicseréléssel elháríthassa, de csak akkor, ha ez a jogosult érdekeinek sérelme nélkül lehetséges.”⁷⁹ Az elállás gyakorlati jelentőségét és Baranyai megalapozott javaslatait is jól példázzák az 1977-es novella előtt az akkori Legfelsőbb Bíróság által hozott ítéletek. A legfőbb bírói szerv többek között egy elé kerülő peres eljárásban megállapította, hogy abban az esetben, ha a megrendelő felhívta a vállalkozót a hiba kijavítására vonatkozó nyilatkozattételre és erre a vállalkozó nem válaszolt, a megrendelő elállhat a szerződéstől.⁸⁰ Szintén elállhat a jogosult a szerződéstől, ha az a dolog, amelyet már több ízben megkíséreltek kijavítani, nem javítható és a jogosult igényelte a kicserélést, de az nem lehetséges.⁸¹ A jogosult ugyancsak élhet elállási jogával, ha a termék gazdaságosan nem javítható.⁸² Az akkori Legfelsőbb Bíróság Gazdasági Kollégiumának hibás teljesítéssel kapcsolatos állásfoglalásában kifejti, hogy „a gazdálkodó szervezetek közötti szerződések hibás teljesítése esetén annak elbírálásánál, hogy a jogosultnak a teljesítéshez fűződő érdeke megszűnt és elállhat a szerződéstől, mert a hiba nem javítható ki, vagy a hiba kijavítása rövid idő alatt értékcsökkenés és a jogosult érdekeinek sérelme nélkül nem lehetséges, a jogosult (megrendelő) használati, felhasználási és értékesítési körülményeire is figyelemmel kell lenni.” Ennek indoklásában részletesen elemzi a lehetséges körülményeket.

⁷⁹ BARANYAI (2018) i.m. 749-750.

⁸⁰ P. törv. III. 20 663/1974.

⁸¹ P. törv. I. 20 588/1972.

⁸² Gf. IX. 32 335/1974.

Ezek egyrészt a szerződés tárgyához, másrészt a szerződésben meghatározott megrendelői szükségletekhez igazodnak. Mindamelllett a korszakra jellemzően figyelemmel kellett lenni a nemzetgazdasági érdekekre is és az ebből következő gazdaságossági szempontok sem voltak elhanyagolhatóak. Ebből egyenesen következett, hogy ha a szerződés szerinti termék a megrendelő számára nem alkalmas a szerződés teljesítésére, abban az esetben a termék kicserélését, a munka újból való elvégzését nem szükséges követelnie, a szerződéstől jogszerűen elállhat.⁸³

Az észlelt szavatossági hiba esetében az 1977-es novella a haladéktalan közlést írja elő azzal, hogy a késedelmes közlésből eredő kárért a jogosultat terheli a felelősség.⁸⁴ Ezen módosítás egy egyszerűsített megoldást kínált a régi Ptk. hatálybalépése óta lévő rendszerhez képest, amelyben a nyílt és rejtett hibák közötti különbségtételből adódóan változott a kifogás közlése. A régi Ptk. hatálybalépésekor a nyílt hiba esetében a megvizsgálás befejezésétől számított nyolc napon belül, rejtett hibánál pedig a hiba felismerésétől számított nyolc napon, de legkésőbb a megvizsgálástól számított hat hónapon belül kellett a hibát a másik félhez intézett nyilatkozatban közölni. Ez a fajta megkülönböztetésen alapuló rendszer meglehetősen bonyolult volt, így a novella egyszerűsíteni kívánta azt a „hiba felfedezése után haladéktalanul” fordulattal.⁸⁵ Csécsy ezzel kapcsolatban megjegyzi egyik tanulmányában, hogy az igencsak szűkre szabott határidők miatt született meg az akkori Legfelsőbb Bíróság XXXI. számú Polgári Elvi Döntése, amelyben kimondta, hogy amennyiben „a szolgáltatott dolog hibája a jellegénél vagy a szolgáltatás természeténél fogva csak huzamosabb vizsgálat alapján ismerhető fel, a szavatossági jog érvényesítésére meghatározott határidőt attól az időponttól kell számítani, amikor a hiba gondos vizsgálat mellett felfedezhetővé vált”. Csécsy rávilágított továbbá arra is, hogy ezen polgári elvi döntés a „hibátlan teljesítésre ösztönzés érdekében” megállapította, hogy abban az esetben, „ha a jogosult a szavatossági jogát a régi Ptk. 306. §-ának (1)-(2) bekezdésében meghatározott határidőben nyilatkozattal érvényesítette, ezen nyilatkozattal a megjelölt hibából eredő kár megtérítése iránti igényt is érvényesítettnek kell tekinteni. A jogosult a kártérítés iránti igényét a kár bekövetkeztétől számított hat hónap alatt érvényesítheti keresettel abban az esetben is, ha a kár a nyilatkozat megtétele után keletkezik.”⁸⁶

⁸³ GKT 63/1973. szám (a GKT 1/1978. sz. állásfoglalással módosított szöveg.)

⁸⁴ Az 1977-es novella módosítását követő régi Ptk.306.§ (4) bekezdése.

⁸⁵ EÖRSI-GELLÉRT (1981) i.m. 1421.

⁸⁶ CSÉCSY Andrea: *A kötelezőszavatossági igényérvényesítési határidők az 1959. évi IV. törvény hatálybalépésétől napjainkig*, In.: SZIKORA Veronika-ÁRVA Zsuzsanna (szerk.): *A fogyasztók védelmének új irányai és kihívásai a XXI. században*, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának kiadványa, Debrecen, 2018, 101.

Itt megjegyzendő, hogy a bírósági gyakorlat már az 1977-es novella előtt is rugalmasan értelmezte a „haladéktalanul” kifejezést⁸⁷, mivel abban az esetben fogadta el a jogot kellő időben érvényesítettnek, ha azzal a jogosult a legrövidebb idő alatt élt. Ugyancsak a fenti kifejezés gyakorlati értelmezésére hozható példaként a Legfelsőbb Bíróság azon ítélete, amelyben kimondja, hogy ha a szolgáltatott dolog hibája - jellegénél vagy a szolgáltatás természeténél fogva - már eleve csak hosszabb vizsgálódás alapján ismerhető fel, a szavatossági nyilatkozat megtételére előírt hat hónapos jogvesztő határidőt attól az időponttól kell számítani, mikor a hiba gondos vizsgálat mellett egyáltalán felfedezhetővé vált.⁸⁸ Kérdésként merülhet fel a kifogás megtételének az alakja, amelyet sem a régi Ptk.-nak az 1977-es Ptk. novellával módosított egységes szerkezete előtti, sem az azt követő szövege nem határozott meg. Egy vitás kérdésben az akkori Legfelsőbb Bíróság ezzel kapcsolatban úgy határozott, hogy szavatossági igény érvényesítésével kapcsolatos nyilatkozat hatályos megtétele nincs alakszerűséghez kötve.⁸⁹

Az 1977-es Ptk. novella újdonságként hozta, hogy jogvesztő határidők helyett elévülési határidőkkel kellett számolni és annak időtartamát általánosan hat hónapban határozta meg. Eörsi e megoldással és változtatással teljes mértékben egyetértett és ezzel kapcsolatban megjegyezte, hogy indokolatlannak tartja a szavatossági határidők jogvesztő jellegét, hiszen a jogosultnak nemcsak érdeke, hanem egyfajta kötelezettsége is, hogy jogait érvényesítse. Meglátása szerint az elévülési határidő nem befolyásolja hátrányosan a jogosult együttműködési kötelezettségét, mivel a „nemtörődöm késlekedés nem jelenthet olyan menthető okot, amely az elévülés nyugvására vezet”.⁹⁰ Eörsihez hasonlóan Zoltán is egy általános jellegű és elévülést alkalmazó szabályozást javasol, ezzel is rendet téve az addig hatályos régi Ptk. által olyan „kuszán” szabályozott szavatossági jogok között. Véleménye szerint a gyakorlatban túlságosan „merev” szabályozása a régi Ptk.-nak⁹¹ sok esetben hátráltatta

⁸⁷ A régi Ptk. 236.§ (1) bekezdése: A megtámadást egy éven belül írásban kell a másik féllel közölni, majd a közlés eredménytelensége esetében haladéktalanul a bíróság előtt érvényesíteni.

⁸⁸ BH 1973.4.165, Legf. Bír. P. törv. I. 20 586/1072. sz.

⁸⁹ BH 1969.3.6001, Legf. Bír. P. törv. I. 20 811/1968. sz.

⁹⁰ EÖRSI 2 (2018) i.m. 55.

⁹¹ Az 1977-es Ptk. novella előtt hatályos régi Ptk. 306. § (1) Ha a hiba felismerhető, a jogosult szavatossági jogait a szolgáltatás megvizsgálásának befejezésétől számított nyolc napon belül köteles a másik félhez intézett nyilatkozattal érvényesíteni.

(2) Ha a hiba csak a használat közben vagy egyébként hosszabb idő után ütökzik ki (rejtett hiba), a hiba felfedezésétől számított nyolc napon belül, de legkésőbb a szolgáltatás megvizsgálásától számított hat hónapon belül kell a jogosultnak a nyilatkozatot megtennie.

(3) A szavatossági jogokat a nyilatkozat megtételétől számított hat hónapon belül kell keresettel érvényesíteni, kivéve, ha a felek hosszabb tartamú jótállásban állapodtak meg.

egy adott vitás kérdés megfelelő megoldását. Az akkori Legfelsőbb Bíróság XXXI. számú Polgári Elvi Döntése mutatta meg a jogalkotónak azt a megoldási javaslatot, hogy a jogvesztő határidőt egy későbbi időponttól kelljen számítani. Az elvi döntés szerint abban az esetben, ha a szolgáltatott dolog hibája annak jellegénél fogva csak hosszabb vizsgálatot követően ismerhető fel, a szavatossági jog érvényesítéséhez szükséges nyilatkozat megtételére vonatkozó határidőt attól az időponttól kell számítani, amikor a hiba a gondos vizsgálat során felismerhetővé vált.⁹² Ezen döntésre hivatkozott a legfőbb bírói szerv egy ügyben megállapította, hogy ha a felek egyezségi tárgyalásokat folytatnak, a szavatossági jog érvényesítésére előírt 6 hónapos határidőt nem a nyilatkozat megtételétől, hanem attól az időponttól kell számítani, amikor nyilvánvalóvá vált, hogy a szavatossági igény megegyezéssel való rendezésére többé már nincs kilátás.⁹³ Az 1977-es Ptk. novella egységes és szigorú szavatossági jog érvényesítési határidejének indoka elsősorban a gyakorlatban felmerülő és a gazdálkodó szervezetek oldalán felmerülő átláthatóbb szabályozás indokolta.⁹⁴ Ebben a jogalkotó kettős határidőt állapít meg. Egyrészt az érvényesítési határidőt a teljesítéstől számította akként, hogy a jogosult a teljesítéstől számított hat hónapos elévülési határidő alatt érvényesítheti szavatossági jogait. Másrészt, abban az esetben, ha a dolog használhatóságának legkisebb időtartamát hatósági előírás, szabvány vagy kötelező műszaki előírás határozza meg és ez hat hónapnál rövidebb, az igény érvényesítésére ez a határidő az irányadó.⁹⁵ Ezen jogalkotói célt jól példázza a GKT 4/1978. sz. állásfoglalással módosított GKT 49/1973. számú állásfoglalása, amelyben a bíróság megállapította, hogy amennyiben a szállító a termék minőségét már tanúsította és a termék a tanúsított tulajdonságok tekintetében ezt követően bizonyul hibásnak, a szavatossági igény elévülésével kapcsolatban alkalmazhatók az elévülés nyugvására vonatkozó szabályok. Megjegyezte, hogy ilyen esetekben nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a vállalatok általában nem raktároznak be előre többéves készletet, ebből kifolyólag a rendelkezésre álló készleteket is beszerzésük sorrendjében használják fel, amiből következően a hibás darabok igen hosszú időn belül kerülnek felhasználásra és ezáltal a hibát is később ismerik fel, ami természetesen nem mentesíti továbbra sem a jogosultat azon kötelezettsége alól, hogy az észlelt minőségi hibát haladéktalanul közölni

(4) A nyolc napi, illetőleg hat havi határidők elmulasztása jogvesztéssel jár. A szavatossági jogokat azonban ugyanabból a jogalpból eredő követeléssel szemben kifogásként érvényesíteni lehet, ha a jogosult a nyilatkozatot kellő időben megtette.

⁹² ZOLTÁN (2018) i.m. 169-170.

⁹³ BH 1975.12.561, Legf. Bír. P. törv. V. 21 107/1974. sz.

⁹⁴ Indokolása a 1977. évi IV. törvény a Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény módosításáról és egységes szövegéről, 1977. október 25. –i állapot szerint, HVG-Orac Jogkódex (2020. 04. 06.)

⁹⁵ Az 1977-es Ptk. novella után hatályos régi Ptk. 308. § (1) bekezdés

kell a szállítóval. Ezen állásfoglaláson túl nem szabad megfeledkezni, hogy az itt tárgyalt elévülési idő különbözik az általános elévülési időtől. Az 1977-es Ptk. novella vezette be, hogy ha a követelést a jogosult menthető okból nem tudja érvényesíteni, az akadály megszűnésétől számított egy éven belül - egyéves vagy ennél rövidebb elévülési idő esetében pedig három hónapon belül - a követelés akkor is érvényesíthető, ha az elévülési idő már eltelt, vagy abból egy évnél, illetőleg három hónapnál kevesebb van hátra.⁹⁶ Ennek értelmében a szavatossági jog akkor is érvényesíthető az akadály megszűnésétől három hónapig, ha eltelt a hat hónapos elévülési idő vagy abból kevesebb van hátra három hónapnál. Azonban teljesítéstől számított egy, illetve három év után már nincs lehetőség arra, hogy szavatossági jogával éljen a jogosult a később felismert hiba miatt.⁹⁷ Hatálybalépését követően született meg az akkori Legfelsőbb Bíróság ítélete, amelyben kimondta, hogy „a szavatossági jog elévülésének megítélésénél az a körülmény, hogy a hiba érzékszervi úton nem ismerhető fel, csak abban az esetben menthető ok, ha a hiba nem a megrendelő elhatározásától függő időpontban végzett vizsgálat, hanem természeténél fogva csak a rendeltetésszerű használat, illetve az ezzel összefüggő későbbi vizsgálat során válik az elévülési idő eltelte után felfedezhetővé”. Indokolásában kifejtette, hogy „a hiba rejtett jellege, illetve az a körülmény, hogy a hiba csak különleges vizsgálattal fedezhető fel, általában nem menthető ok. Ilyen vizsgálat elvégzésének időpontja ugyanis a megrendelőtől függ. [...] A követelés elévülése megnyugtatóan csak az esetben állapítható meg, ha a felperes a minőségi átvétel során valóban mulasztott, és ennek lett a következménye az, hogy a [...] hibát az elévülési időn belül nem ismerte fel. Amennyiben viszont a felperest [...] vizsgálati kötelezettség nem terhelte, a Ptk. 308. §-ának (2) bekezdése kerülhet alkalmazásra, feltéve, ha a felperes bizonyítja, hogy hat hónapon belül menthető okból nem munkálta meg az utóbb hibásnak bizonyult terméket.”⁹⁸

Az 1977-es Ptk. novella előtt a régi Ptk. nem ismerte a visszatartási jogot. Egyedül a szállítási szerződésekről szóló kormányrendelet⁹⁹ 42.§-ában lehetett azt megtalálni. A kormányrendelet akként rendelkezett, hogy ha a megrendelő szavatossági igényt érvényesít: a rendeltetésszerű célra meg nem felelő szolgáltatás esetén az ellenszolgáltatást visszatarthatja, egyéb esetben pedig az ellenszolgáltatásnak arányos részét, legfeljebb azonban húsz százalékát a kifogás rendezéséig tarthatja vissza. A bírósági gyakorlatban, annak ellenére, hogy kifejezetten a régi Ptk. nem rendelkezett visszatartás jogáról, kialakult az a szabály, hogy a

⁹⁶ Az 1977-es Ptk. novella után hatályos régi Ptk. 326. § (2) bekezdés.

⁹⁷ Az 1977-es Ptk. novella után hatályos régi Ptk. 308. § (2) bekezdés; Eörsi-Gellért (1981) i.m. 1429-1434.

⁹⁸ BH 1984.3.112, Legf. Bír. G. törv. I. 30 352/1982. sz.

⁹⁹ 10/1966. (II.14). Korm. rendelet.

jogosult kijavítás esetén a kijavítási költség, árleszállítás esetében pedig annak mértékének megfelelő összeget tarthatja vissza. Ezt a gyakorlatot indokolta, hogy a kötelezett hibás teljesítése akkor állt be, amikor nem teljesített szerződés szerűen. Azonban az ellenszolgáltatás esetében a jogosult a szerződészegő kötelezett fél. Ebből következően az ellenszolgáltatással kötelezett fél késedelmét kizárja a szerződészegés miatt hibásan teljesítő és ellenszolgáltatásra jogosult fél késedelme. Ezen bírósági gyakorlat és a fenti kormányrendelet összegzéséből született meg az 1977-es novella útján a régi Ptk. módosított szövege, amely a visszatartási jogot akként definiálja, hogy hibás teljesítés esetén a jogosult az ellenszolgáltatás arányos részét a kijavításig vagy a kicserélésig visszatarthatja.¹⁰⁰

A régi Ptk. az 1977-es novella bevezetéséig a régi Ptk. a választás jogát bizonyos fókig korlátozta.¹⁰¹ Akként rendelkezett, hogy az a fél, aki a részére biztosított jogok valamelyikét választotta, más jogra csak akkor térhet át, ha ezt a törvény megengedi.¹⁰² Ez a korlátozás figyelhető meg az akkori Legfelsőbb Bíróság 1975-ben hozott ítéletében is, ahol az alperes szállítási szerződésben vállalt kötelezettségének megfelelően görgős ekét szállított a felperes megrendelőnek, amely ekék használata során több minőségi kifogás merült fel. A felperes a keresetében előbb szavatossági igényként elállási igényt érvényesített s a vételár visszafizetésére kérte az alperest kötelezni, utóbb azonban a leszállított görgős ekékre vonatkozó, meghatározott árendedmény megfizetésére kérte az alperes kötelezését. Az elsőfokú bíróság ítéletével az alperest meghatározott árendedmény megfizetésére kötelezte. Az ítélet ellen az alperes fellebbezést terjesztett elő, amelyben előadta, hogy a régi Ptk. 305. §-ának (3) bekezdése értelmében a felperes nem volt jogosult a szavatossági igényének megváltoztatására. A Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint a fellebbezés alapos abból a szempontból, hogy az elsőfokú bíróság nem tisztázta megfelelően a perbeli ekék csökkent értékűségének mértékét, e tekintetben a tényállás hiányos és további szélesebb körű bizonyításra van szükség. Azonban nem helytálló az alperesnek a szavatossági igény megváltoztatásának tilalmára vonatkozó érvelése, tekintettel a 10/1966. (II. 14.) Korm. sz. rendelet 40. §-ának (6) bekezdésére, amelynek értelmében a megjelölt szavatossági igényt meg lehet változtatni.

A GKT 6/1975. sz. állásfoglalás szerint a bíróság is jogosult arra, hogy az érvényesített szavatossági igény helyett a hibás teljesítésen alapuló más igény teljesítésére kötelezze az alperest, így ítéletében kimondta, hogy hibás teljesítés esetén a megrendelő elállás helyett utóbb

¹⁰⁰ Az 1977-es Ptk. novella után hatályos régi Ptk. 306. § (5) bekezdés; Eörsi-Gellért (1981) i.m. 1424.

¹⁰¹ VILÁGHY Miklós-EÖRSI Gyula: *Magyar Polgári Jog I.*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1965, 480-481.

¹⁰² Az 1977-es Ptk. novella bevezetése előtt hatályos régi Ptk. 305.§ (3) bekezdése.

árleszállítást követelhet.¹⁰³ Az 1977-es Ptk. novella vezette be, hogy a jogosult a választott szavatossági jogról másikra áttérhet. Az áttéréssel okozott kárt köteles a kötelezettnek megtéríteni. Ez alól kivételt képez, ha az áttérésre a kötelezett magatartása adott okot, vagy az áttérés egyébként indokolt volt.¹⁰⁴ Kérdésként merül fel, hogy mi a teendő abban az esetben, ha a kötelezett kijavítás, illetve árleszállítás helyett kicserélést ajánl fel, továbbá ezt hogyan és meddig teheti meg. Erre szolgát megoldásként a Legfelsőbb Bíróság gazdasági kollégiumának állásfoglalása, miszerint a kötelezett a hibás dolgot kicserélheti vagy teljesítheti a szolgáltatást ismételten, a jogosult érdekének sérelme nélkül, ha a jogosult még nem pontosította a szavatossági igényét. Ezt mindaddig megteheti, amíg a jogosult vele meg nem egyezett, illetőleg a gazdasági perben eljáró bíróság jogerős határozatot nem hozott. Ahogy az állásfoglalás részletesen ki is fejt, „a Ptk. 306. §-ának (6) bekezdése megengedi, hogy ha ez a jogosult érdekeinek sérelme nélkül lehetséges, a kötelezett a kijavítás vagy árleszállítás helyett a dolgot kicserélhesse. A Ptk. 311. §-ának (1) bekezdése kimondja, hogy a hibás teljesítés jogkövetkezményeire vonatkozó szabályokat megfelelően alkalmazni kell akkor is, ha a kötelezettség nem dolog szolgáltatására irányul: ilyenkor a kicserélésen a szolgáltatás újbóli teljesítését kell érteni. [...] Egyébként a kötelezettnek az a joga, hogy a hibás dolgot kicserélheti (a szolgáltatást újból teljesítheti), időbelileg ugyanolyan korlátozást kíván, mint a megrendelőt a szavatossági igények tekintetében megillető változtatási (más igényre való áttérési) jog. Azt az elvet tehát, amely a megrendelő által a kellékhiba miatt érvényesített szavatossági igény megváltoztatása tekintetében érvényesül, irányadónak kell tekinteni a kicserélésre is. Ehhez képest a kötelezett a kicserélésre addig jogosult, amíg a szavatossági igényre vonatkozóan a megrendelővel meg nem egyezett, illetőleg a bíróság jogerős határozatot nem hozott.”¹⁰⁵

A régi Ptk. hatálybalépésekor szabályozott hibás teljesítést és annak következményeként alkalmazható kellékszavatossági jogot alapjaiban változtatta meg az 1977-es Ptk. novella. A változtatásokra meglátásom szerint nemcsak a korszakra jellemző politikai felfogás miatt, hanem a háttérben zajló átalakult (nemzetközi) gazdasági mechanizmusok is okot szolgáltatottak. A régi Ptk. fentebb bemutatott fejlődése jól példázhatja egy jogszabály dinamizmusát: a részletes szabályokat egy biztos alapokon nyugvó általános, mindenre kiterjedő szabályrendszer váltja fel, ezzel is elősegítve a könnyű jogértelmezését és a jogbiztonságot. A novellát követően a hibás teljesítés és a kellékszavatossági jog szinte változatlanul megmaradt

¹⁰³ BH 1976.6.273, Legf. Bír. Gf. I. 30 963/1975. sz.

¹⁰⁴ Az 1977-es Ptk. novella után hatályos régi Ptk. 307. § (2) bekezdés.

¹⁰⁵ A GK 20. sz. állásfoglalással módosított GK 12. számú szövege.

eme formájában és tökéletes alapot szolgáltatott a Ptk.-ban szabályozásra kerülő hibás teljesítéshez és kellékszavatossági joghoz.

IV. A PTK.-HOZ VEZETŐ ÚT ÉS AZ EGYEZMÉNY HATÁSAI

1. Egy új magánjogi kódex megalkotása iránti igény

Számos szakmai és kormányzati vita előzte meg a Ptk. közlönyállapot szerinti szövegét, amelyet kihirdetését követően is éles bírálatok és számtalan kritika ért.¹⁰⁶ Hatálybalépése óta a eddig a jogalkotó 14 alkalommal¹⁰⁷ módosította szövegét¹⁰⁸, nemzetközi viszonylatban mégis példaértékű kodifikációról volt szó, mivel ennek során a már meg lévő magánjogi elemekre támaszkodva a jogalkotó merített a nemzetközi jogalkotás eredményeiből, megfelelően így többek között az Európai Unió magánjogi szabályainak is. Megalkotásának szükségességét mi sem indokolta jobban, minthogy mind társadalmi, mind jogpolitikai szempontból már a rendszerváltozás óta megvolt az igény egy új és időtálló törvénykönyv kidolgozására. Ezen általános közakarattal szemben azonban számos oka volt annak, hogy ez a kezdeményezés, ahogy Sárközy fogalmazott „csöndesen elhaljon”¹⁰⁹. A Ptk.-t megelőzően hatályos régi Ptk. közel negyven főbb módosítással volt hatályban a rendszerváltozásig.¹¹⁰ Ezt követően szükségessé vált egy új és a gazdasági-piaci berendezkedésnek megfelelő polgári törvénykönyv megalkotása. E folyamat azonban lassan háttérbe szorult, mivel a „1988-1989-ben hozott társasági és átalakulási, illetve más gazdasági törvények felülvizsgálata került a jogalkotás előterébe, illetve az 1990 végén indult ún. Kupa program nyomán különböző jelentős gazdasági törvények meghozatalára került sor.”¹¹¹ Az akkor hatalmon lévő Horn-kormány 1050/1998. (IV. 24.) Korm. határozatot, amelynek nem titkolt célja egy nemzetközi gyakorlatnak is megfelelő új polgári törvénykönyv kidolgozása volt.¹¹² A Polgári Jogi Kodifikációs Főbizottság élére Harmathy Attila professzort kérték fel, aki alkotmánybíróként történő kinevezését követően Vékás Lajos professzor váltott fel. „[...] a Főbizottság tagjai voltak induláskor az igazságügy- miniszter, a Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszter, a Legfelsőbb Bíróság elnöke, a Legfőbb Ügyész, a Magyar Ügyvédi Kamara elnöke, a Magyar Országos Közjegyzői

¹⁰⁶ NAGY Gergő: *A sérelemdíj és a felelősségbiztosítás viszonyának egyes kérdései II. –A jogalkotó válaszol*, Ars Boni, 2014/1., (http://epa.oszk.hu/02700/02769/00003/pdf/EPA02769_ArsBoni_2014_1_035-037.pdf) (2020. 04. 06.);

¹⁰⁷ 2020. 04. 20. napján ellenőrzött módosítások száma.

¹⁰⁸ Mind közül talán a legemlékezetesebb módosítása a zálogjoggal kapcsolatos a jogszabályszoveg átfogó módosítása volt. SZALÓKI Gergely: *Szükséges-e módosítani a Ptk. zálogjogi szabályozását?*, Magyar Jog, 2016/4., 193-202.

¹⁰⁹ SÁRKÖZY Tamás (1): *Az új Polgári Törvénykönyv előkészítésének folyamata - újdonságai – utóélete*, Magyar Jog, 2017/11., 657.

¹¹⁰ WELLMANN I (2013), i.m. 23-24.

¹¹¹ SÁRKÖZY I (2017), i.m. 658.

¹¹² SÁRKÖZY Tamás (2): *Az új Polgári Törvénykönyv kodifikációjának menetéről*, In.: Az Igazságügyi Minisztérium iratanyaga a 2013-as Polgári Törvénykönyv előkészítésével és hatályba léptetésével kapcsolatban I. kötet, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2017, 12.

Kamara elnöke, valamint a Magyar Jogász Egylet elnöke. A Főbizottság tagja volt még miniszteri biztosként Sáriné Simkó Ágnes és a Főbizottság titkáráként Kisfaludi András egyetemi tanár.”¹¹³ A Főbizottság munkájának¹¹⁴ segítése érdekében létrehozták a Kodifikációs Szerkesztő Bizottságot, amelynek vezetője szintén Vékás Lajos volt. Ezen bizottság már jóval kevesebb tagból állt és emiatt több bírálatot is kapott, hogy számos polgári jogi tanszékvezető nem szerepelt soraiban. A Főbizottság és a hozzárendelt Kodifikációs Szerkesztő Bizottság munkáját a régi Ptk. szerinti jogágak felosztásának megfelelő munkacsoportok is segítették, amelyek úgynevezett részkoncepciókat dolgoztak ki.¹¹⁵ Ezek a munkák később a Polgári Jogi Kodifikáció címmel indított szaklapban sorra közzétételre kerültek. A politikai „színtér” a Kodifikációs Bizottság működése alatt folyamatosan változott, azonban a Bizottság összetételére ez nem volt és nem is lehetett hatással.¹¹⁶

2001 végére elkészült az új polgári törvénykönyv általános koncepciója. Ezt a Kormány a 1009/2002. (I. 25.) Korm. határozatával vitára bocsátotta, amely vitasorozatokon keresztül formálódva és átdolgozását követően a 1003/2003. (I. 25.) Korm. határozattal került elfogadásra. Ebben kijelölték a „kódex” első tervezetének elkészítésének határidejét is, ami 2005. szeptember 30. napja volt, továbbá felelősként kijelölték az igazságügy minisztert. Sárközy kifejti, hogy az új polgári törvénykönyv ezen általános koncepciójában Vékás Lajos elméleti álláspontja érvényesült, amelynek lényege, hogy a kódex kizárólag anyagi polgári jogi tartalmú legyen, megfeleljen az 1945 előtti magánjogi hagyományoknak, a kódexjellegéből adódóan könyvekből álljon, végül mellőzze a részletszabályokat és csak az alapvető civiljogi rendelkezéseket tartalmazza.¹¹⁷

A készülő új polgári törvénykönyv ezen általános koncepciója „egyértelműen a szociális piacgazdaság képezte, a magántulajdon és a szabad vállalkozás elve alapján”, amely jellemzője a 2011-es Alaptörvény hatálybalépését követően is megmaradt. Sárközy megállapítja, hogy a koncepciónál alapvető volt az integratív szemléletmód, tehát, hogy a polgári jog minél szélesebb körben kerüljön kodifikálásra. A koncepció elfogadása követően kezdődött meg a polgári törvénykönyv szövegtervezetének kidolgozása. Az első szövegtervezet 2005 végére

¹¹³ SÁRKÖZY 1 (2017), i.m. 659.

¹¹⁴ KISFALUDI András: *A Polgári Jogi Kodifikációs Főbizottság üléséről*, Polgári Jogi Kodifikáció, 2006/1., 25-25.; KECSKÉS László: *Beszámoló a magyar polgári jog kodifikálásának hányatott sorsáról és egy, a reményt újraélesztő tudományos ülésről*, Magyar Jog, 2008/7., 505-507.

¹¹⁵ SÁRKÖZY 2 (2017) i.m. 12-13.

¹¹⁶ KISFALUDI András: *A kodifikációs Szerkesztőbizottság üléseiről*, Polgári Jogi Kodifikáció, 2001/2., 33.

¹¹⁷ SÁRKÖZY 1 (2017) i.m. 659-660.; BERGENDI-RÁCZ Diána: *Sárközy Tamás: Az új Polgári Törvénykönyv előkészítésének folyamata - újdonságai – utóélete* című tanulmányáról recenzió, Miskolci Jogi Szemle, A Miskolci Egyetem Állam-és Jogtudományi Karának folyóirata XIII. évfolyam 2018. 2. szám 1. kötet, 159-161.

készült el, amelynek szakmai vitájára 2006-ban került sor. A vita során felmerült észrevételeket a Kodifikációs Bizottság feldolgozta, azonban kialakult egyfajta vita Kodifikációs Főbizottság vezetője, Vékás Lajos és az Igazságügyi Minisztérium vezetői között, amelynek lényege abban állt, hogy több időre lett volna szükség a Bizottság szerint a normaszöveg véglegesítésére és parlament elé terjesztésére, amellyel az Igazságügyminisztérium nem értett egyet. Ennek eredményeként Vékás Lajos elhatárolódott a törvényjavaslattól, és a Kodifikációs Szerkesztő Bizottság szüneteltette a tevékenységét.¹¹⁸

Fentiekből következhetett volna a Bizottság feloszlata a Kormány részéről, azonban ezt nem tette meg. Ehelyett a Kormány megszüntette a Bizottság elnökének és tagjainak a kodifikáció tekintetében vállalt felelősségét. Az irányítást ezt követően az akkori Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium vette át, amelynek eredményeként a T/5949 számú törvényjavaslat¹¹⁹ 2008. június 5-én került benyújtásra az Országgyűlés elé. A törvényjavaslatának általános vitája 2008. szeptember 18-án kezdődött el és 2008. december 8-án zárult le. Az ezt követő közel egy évig tartó, több mint 400 módosító javaslatra is tekintettel Vékás Lajos levélben fordult az Országgyűlés elnökéhez¹²⁰, amelyben kifejtette, hogy a „törvényjavaslatot csak megfelelő átdolgozás után” tartja elfogadhatónak. A törvényjavaslatot végül 2009. szeptember 21-én fogadta el az Országgyűlés, akként, hogy hatálybalépése két lépcsőben zajlott volna: elsőként az első és a második könyv lépett volna hatályba 2010. május 1.-jén, majd a többi könyv 2011. január 1.-jén.¹²¹

Sólyom László akkori köztársasági elnök ezen elfogadott törvényjavaslatot nem írta alá és ellátva azt részletes indokolással, visszaküldte az Országgyűlésnek megfontolásra. A módosítások többségének elfogadása után az Országgyűlés újból megszavazta a módosított normaszöveget, így az a 2009. évi CXX. törvényként került kihirdetésre a Magyar Közlönyben. Hasonlóan zajlott le a Ptk. hatálybalépéséről szóló törvény elfogadása is, amelynek két leglényegesebb szabályát az Alkotmánybíróság az 51/2010. (IV. 28.) AB határozatával a

¹¹⁸ KISS Anna: *Vékás Lajos: Az új Ptk. hibái ellenére is sikertörténet*; Jogászvilág, 2013. június 9, <https://jogaszvilag.hu/szakma/vekas-lajos-az-uj-ptk-hibai-ellenere-is-sikertortenet/> (2020. 04. 06.)

¹¹⁹ Az elhamarkodott IMR döntés miatt ezen törvényjavaslatra tekintettel számos tanulmány készült: BODZÁSI Balázs: *Az új Ptk. zálogjogi szabályai által felvetett elméleti és gyakorlati kérdések*, Polgári Jogi Kodifikáció, 2008/5-6., 26-31.; CSEHI Zoltán: *A jogi személyek szabályozása az új magyar Polgári Törvénykönyv tervezeteiben – egy kísérlet eddigi története*, Polgári Jogi Kodifikáció, 2008/5-6., 4-13.; LEHOTAY Veronika: *Adalékok a jogalkotással okozott kár szabályozásának kérdésköréhez*, Sectio Juridica et Politica, Miskolc, Tomus XXVIII., 2010; 409-410.

¹²⁰ Jegyzőkönyv az Országgyűlés Alkotmányügyi, igazságügyi és ügyrendi bizottságának 2009. február 18-án, szerdán, 10.00 órakor az Országház főemelet 58. számú tanácstermében megtartott üléséről (AIÜB-3/2009.) <https://www.parlament.hu/biz38/bizjkv38/AIB/0902181.htm> (2020. 04. 06.)

¹²¹ SÁRKÖZY I (2017) i.m. 661.

jogbiztonság súlyos veszélyeztetése címén (felkészülési idő hiányának problémája miatt) alkotmányellenesnek minősített és megsemmisített. Az akkori kormány 1129/2010. (VI. 10.) Korm. határozata szerint beadott törvényjavaslat alapján az Országgyűlés által 2010. július 5-én elfogadott 2010. évi LXXIII. törvény kimondta, hogy ez a Ptk. nem lép hatályba. A jogalkotási folyamat tehát indulhatott előlről, azonban az addigi munka nem veszett kárba, mivel a Kodifikációs Szerkesztő Bizottság tagjaivá ugyanazon személyek kerültek kiválasztásra. Az alapvető változás a munkamódszerekben következett be. A jogtudományi életből került kinevezésre a miniszteri biztos Székely László személyében, valamint létrehoztak egy harmadik, úgynevezett Operatív Szakmai Bizottságot a munkamenet gyorsítása, feladatmegosztás célszerűsége és hatékonyságának elősegítése végett, amelynek vezetője, ahogy a másik két Bizottságnak is, Vékás Lajos lett.¹²² Végül a Kodifikációs Főbizottság 2011. december 16-án fogadta el a Ptk. törvénytervezetét, amelyet a Kormány 2012. február 15-én fogadott el. A társadalmi vitát követően 2012 nyarán a törvényjavaslat benyújtásra került az Országgyűlés elé. A meglehetősen hosszú vitát követően az Országgyűlés 2013. február 11-én 2013. évi V. törvényként fogadta el a Ptk.-t, amelyet 2014. március 15-ével léptetett hatályba, figyelemmel arra, hogy megfelelő felkészülési időt biztosítson a jogalkalmazás számára. A Ptk. megalkotásáról szóló kormányhatározat szerint „[az] új Polgári Törvénykönyv korszerű, európai uniós tagságunkból származó kötelezettségeinknek megfelelő, a külföldi és hazai jogtudomány és joggyakorlat eredményeit hasznosító törvenymű legyen, amely képes betölteni a civilizisztika alaptörvényének szerepét [...]”.¹²³

Sárközy kiemelte, hogy „az új Ptk.-nak nem volt visszaható hatálya. Ott, ahol az új törvény a jövőre nézve a jogalanyok számára kedvezőtlennek minősíthető módosítást eszközölt, ott a Ptké.¹²⁴ még további két év türelmi időt biztosított”, figyelembevéve, hogy a Ptk. hatályba lépése miatt számos jogszabályt kellett módosítani.¹²⁵ Ahogy a Ptk. általános indokolása fogalmaz „a szociális piacgazdaság társadalmi modelljét tekinti mintának, s mindenekelőtt a magántulajdon teljeskörű elismerését és védelmét követeli meg.”¹²⁶ A Ptk. jelen szerkezete, tagolása és tartalma is tükrözi a magyar polgári jog hagyományait és folytonosságát, továbbá

¹²² Az Igazságügyi Minisztérium iratanyaga a 2013-as Polgári Törvénykönyv előkészítésével és hatályba léptetésével kapcsolatban III. kötet, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018, 1334-1335.

¹²³ 1129/2010. (VI. 10.) Korm. határozat az új Polgári Törvénykönyv megalkotásáról (közlönyállapot szerinti szöveg)

¹²⁴ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény hatálybalépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről szóló 2013. évi CLXXVII. törvény

¹²⁵ SÁRKÖZY I (2017) i.m. 661-667.

¹²⁶ WELLMANN I (2013), i.m. 35.o.

egyesíti az európai civilizáltika legújabb és legeredményesebb vívmányait úgy, hogy az a jelenlegi és jövőbeli társadalmi és gazdasági helyzetekre alkalmazható legyen.

2. Eltérések és újítások a hibás teljesítés és a kellékszavatossági jog szabályozásában

A Ptk. nyolc könyve közül a legterjedelmesebb a kötelmi hatodik könyv lett. Az ezen belül található hibás teljesítés és kellékszavatossági jog a régi Ptk.-hoz képest jelentősen változott. A hibás teljesítés annyiban módosult a régi Ptk.-hoz képest, hogy a Ptk. elhagyja a szolgáltatott dolog szakszerűtlen összeszerelésére vonatkozó szabályozási kötelezettséget, ezzel is kiterjesztve a hibás teljesítés alkalmazásának körét. A mentesülési kör esetében a Ptk. már akként szabályoz, hogy nem teljesít hibásan a kötelezett, ha a jogosult a szerződéskötéskor már ismerte a hibát. Ezzel a fordulattal lehetővé teszi a Ptk., hogy ilyen esetben a kötelezettel szemben nemcsak kellékszavatossági, de kártérítési igény sem érvényesíthető.¹²⁷

A Ptk. tartalmilag átvette a régi Ptk.-ban szabályozott visszatartási jogot, a kellékszavatossági igényérvényesítési lehetőségeket, az áttérés jogát, az érvényesített szavatossági igény terjedelmének meghatározását, valamint a hiba közlésének menetét. Ezek megtartásával kapcsolatban itt szükséges megjegyezni, hogy a Ptk. megalkotása során nem lehetett figyelmen kívül hagyni azt a tényt, hogy számos olyan (elvi) iránymutatásokat¹²⁸ felül kellett vizsgálni, amelyek a régi Ptk. alapján születtek. Ennek felülvizsgálatát a Kúria Polgári Kollégiuma végezte a Kúria elnökének indítványa folytán és alkotta meg a 1/2014. Polgári jogegységi határozatot, amelyben többek között a GK 47.¹²⁹, GK 30.¹³⁰, GK 12. sz.¹³¹. állásfoglalásokat továbbra is irányadónak tekintette a kellékszavatossági jog témakörében.

Az egyik legfőbb változás a kellékszavatossági igény elévülése körében következett be. A hiba felfedezésének időpontja már a régi Ptk.-ban is hatalmas jelentőséggel bírt, tekintve, hogy az elévülési idők ettől a ponttól kezdődtek. A jogosult a hiba felfedezése után a körülmények

¹²⁷ GADÓ Gábor- NÉMETH Anita – SÁRINÉ SIMKÓ Ágnes: *Ptk. Fordítókulcs - Oda-Vissza*, HVG-Orac Lap-és Könyvkiadó Kft, Budapest, 2014, 569.; Verebics János (2): A szerződés teljesítése és a szerződésszegés az új Ptk.-ban, *Gazdaság és Jog*, 2014/7-8., 34-34.

¹²⁸ A Legfelsőbb Bíróság kollégiumai által 1998 előtti elvi iránymutatásokat és azt követően a Legfelsőbb Bíróság, majd a Kúria által kiadott iránymutatásokat kell ezalatt érteni.

¹²⁹ Részletesen kifejtésre kerül jelen értekezés V. fejezet 4. pont b) pontjában.

¹³⁰ Gazdálkodó szervezetek egymás közötti szerződéseinek hibás teljesítése esetén, ha a jogosult – a (rég) Ptk. 306. §-a alapján - eláll a szerződéstől, az ellenszolgáltatás (az ár, illetve a díj) visszatérítésénél időközi árváltozás ellenére is a szerződésnek megfelelően a teljesítéskor fizetett ár, illetve díj összegét kell alapul venni. A jogosult azonban a szavatossági jogának érvényesítésén kívül követelheti a hibás teljesítésből az áremelkedés következtében előálló kárának a megtérítését is.

¹³¹ A kötelezett - ha az a jogosult érdekének sérelme nélkül lehetséges - a hibás dolgot akkor is kicserélheti vagy a szolgáltatást újból teljesítheti (a munkát újból elvégezheti), ha a jogosult a szavatossági igényét még nem konkretizálta. Ezt mindaddig megteheti, amíg a megrendelő vele meg nem egyezett, illetőleg a gazdasági perben eljáró bíróság jogerős határozatot nem hozott.

által lehetővé tett legrövidebb időn belül köteles volt kifogását a kötelezettel közölni. A közlés késedelméből eredő kárért a jogosult volt felelős.¹³² Kovács a hibáról történő értesítési kötelezettséggel kapcsolatban kifejtette, hogy a jogosultat csupán arra kötelezte a régi Ptk. előbb hivatkozott része, hogy a hiba felfedezése után a „körülmények által lehetővé tett legrövidebb időn belül közölje kifogásait a kötelezettel”. Ezen kötelezettség teljesítése azonban mégsem volt feltétele a szavatossági jogok érvényesítésének, mivel ennek elmulasztása vagy késedelve nem járt szavatossági jogvesztéssel, csak az ebből eredő kárt kell viselnie a jogosultnak.¹³³ A jogosult a teljesítés időpontjától számított hat hónapos elévülési határidő alatt érvényesíthette szavatossági jogait. Ha a dolog használhatóságának legkisebb időtartamát hatósági előírás vagy kötelező műszaki előírás határozta meg (kötelező alkalmassági idő), és ez hat hónapnál rövidebb, az igény érvényesítésére ez a határidő irányadó. A Ptk., megtartva a hiba közlésének késedelem nélküli közlési kötelezettségét, a szavatossági igényérvényesítésre nyitva álló időt a teljesítéstől számított egy évben határozza meg, szemben az addigi hat hónapos határidővel. Az állatszavatossági határidő elhagyásával megjelenik az ingatlanra, mint szolgáltatott dologra vonatkozó szavatossági igény elévülési idő, amely öt évben került meghatározásra.¹³⁴ A Ptk. megszünteti a jogvesztő határidőket, amelyeket a régi Ptk. külön szabályozott¹³⁵. Ennek indoklásaként kifejti, hogy „az alanyi jog elenyészését eredményező ilyen szigorú következmény előírása nem indokolt, a jogvesztés mellett a kifogásként érvényesíthetőség kimondása jogdogmatikailag helytelen.”¹³⁶ A jogosulti hibás teljesítésből eredő kártérítés intézményét továbbra is megtartotta a Ptk. azzal az eltéréssel, hogy a hibás teljesítéshez kapcsolódó károk (következményes károk¹³⁷) megtérítését csak kellékszavatossági határidőn belül és a kellékszavatossági jogok kimerítése után lehetséges követelni. A másik szembetűnő változást a felelősség kérdése hozta a szerződésszegéssel okozott károkért. A régi Ptk. szerint a szerződésszegésért való felelősségre, valamint a kártérítés mértékére a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályait kellett alkalmazni. A Ptk. ezzel

¹³² 1959-es polgári törvénykönyv 307.§

¹³³ KOVÁCS László: *A polgári jogi szabályok harmonizálásának buktatói*, Magyar Jog, 2005/7., 432-433.

¹³⁴ GADÓ et al. (2014) i.m. 571.; Állásfoglalás a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 6:163. § (1) bekezdésének értelmezése kapcsán, 2016. január 8., In: Az Igazságügyi Minisztérium iratanyaga a 2013-as Polgári Törvénykönyv előkészítésével és hatályba léptetésével kapcsolatban III. kötet, 2018, 1563-1565.

¹³⁵ A régi Ptk. 308/A.§ (1) bekezdés; FARKAS Attila-WELLMANN György: *A hibás teljesítés bírói gyakorlata II.*, Gazdaság és Jog, 2012/5., 16-17.

¹³⁶ GADÓ et al. (2014) i.m. 571.

¹³⁷ Kovács szerint a szerződésszegés következményeként a jogosult vagyonaiban keletkezett károkat következményes kárnak célszerű nevezni. El kell határolni a tapadókártól, mivel lényeges különbség a kettő között, hogy „a szerződésszegéssel annak következménye szorosan összefügg-e, vagy az a jogosult vagyoni helyzetében szélesebb körű vonatkozásban jelenik meg; életvitelét, gazdasági helyzetét és viszonyait hátrányosan befolyásolja”. KOVÁCS László: *Változások a szerződésszegés szabályozásában III.*, Céghírnök, 2015/12., 6.

szemben már külön szabályozza a deliktuális és kontraktuális felelősség kérdéskörét, továbbá a szerződéssel okozott károkért való felelősség körébe helyezi a hibás teljesítéssel okozott károk rendezését. A kellékszavatossági jog esetében a felelősség szigorodását látjuk: a Ptk. szűkíti a szerződésszegő fél kimentésének lehetőségét, továbbá korlátozza a szerződésszegő fél által a szerződésszegéskor előre látható károkra a megtérítendő következménykárok és az elmaradt haszon mértékét. Így a Ptk. szakít a régi Ptk.-ban alkalmazott utaló szabállyal, és alkalmazza a nemzetközi joggyakorlatban, valamint a hazai bírói gyakorlatban már ismert, úgynevezett előreláthatósági klauzula formuláját¹³⁸. Ennek alkalmazása során három együttes feltétel fennállását kell bizonyítani a szerződésszegőnek, hogy mentesüljön a szerződésszegés miatt bekövetkezett kárért való felelősség alól. Egyrészt bizonyítania kell, hogy a károkozó körülmény ellenőrzési körén kívül merült fel, másrészt ez a körülmény a szerződéskötés idején ténylegesen nem volt előrelátható, harmadrészt pedig nem volt elvárható tőle, hogy ezt a körülményt elkerülje, vagy annak kárkövetkezményeit elhárítsa. Az előreláthatósági klauzula esetében is, ahogy az a következő alcímben bővebben kifejtésre kerül, az előbb hivatkozott joggyakorlaton elsősorban az Egyezmény szabályait kell érteni, amely már évtizedek óta töretlen sikerrel alkalmazza azt a szerződésszegésből eredő károkért való felelősség megállapítása tekintetében.¹³⁹

¹³⁸ Kifejtésre kerül jelen értekezés VI. fejezetében.

¹³⁹ GADÓ et al. (2014) i.m. 575.

3. Röviden az Egyezmény megalkotásának folyamatáról

A mai formájában ismert nemzetközi adásvétel egységes szabályrendszerének kidolgozása hosszú évtizedekre nyúlik vissza. Az egyes országok magánjogi kifejlesztettek ugyan kollíziós szabályokat, de ezek nem eredményeztek az interkontinentális kereskedelem terén tevékenykedők számára teljes körű megoldást egy adott ügylet kapcsán felmerült kérdés tisztázására, figyelembevéve azt a tényt, hogy az országok nemzetközi magánjogi törvényei is különbözőek voltak.¹⁴⁰ Az egyesítési folyamat kezdete a múlt század húszas éveire nyúlik vissza. 1929-ben Ernst Rabel¹⁴¹ az elismert német jogász, a Nemzetközi Magánjogi Unifikációs Intézet (továbbiakban: UNIDROIT)¹⁴² elnökének javasoltott tett arra, hogy kezdeményezzenek a nemzetközi értékesítés területén egy egységes törvény létrehozását. Az UNIDROIT igazgatótanácsa 1930 áprilisában bizottságot állított fel az áruk értékesítéséről szóló jövőbeni egységes törvény kidolgozására. Az első tervezetet 1934-ben nyújtotta be a bizottság. A végleges tervezet változatának elkészítésével az UNIDROIT 1939-ben lett kész, azonban ezt a folyamatot a második világháború kitörése megakasztotta.¹⁴³

1951-ben a holland kormány konferenciát hívott össze Hágában. Ezen a konferencián 25 állam és több nemzetközi szervezet részvételével kezdődött meg ismét a munka, amelynek az 1939-es végső tervezet volt az alapja, annak ellenére, hogy ezen tervezet átdolgozása a háborút követő időszakban. Teljes mértékben csak ezen a konferencián sikerült elfogadtatni, hogy az adásvétel egységesítése megvalósítható és egyben közös cél is legyen.¹⁴⁴ Ennek eredményeképpen egy különbizottságot állítottak fel, amely két tervezetet készített: egyet 1956-ban, majd a kormányok és az érdekelt nemzetközi szervezetek észrevételeit követően, egy másikat 1963-ban. A reakciók kedvezőek voltak mindkét tervezettel kapcsolatban, így 1964-

¹⁴⁰ HORVÁTH Éva: *A Bécsi Vételi Egyezmény és a magyar Ptk. adásvételi szabályai és felelősségi rendszere*, In.: *Külgazdaság, Jogi melléklete*, 1985/3. 33.

¹⁴¹ Ernst RABEL: (1874. január 28. - 1955. szeptember 7.) a római jog, a német magánjog és az összehasonlító jog osztrák születésű amerikai tudósa volt. A Kaiser Wilhelm Külügyi és Nemzetközi Magánjogi Intézet alapító igazgatója. Az 1930-as években, a náci rezsim előli menekülése előtt Németországban végzett munkája az áruk adásvétele területén mintául szolgált a háború utáni egységes világméretű nemzetközi adásvételi jog kidolgozásához. Ezt követően a háború utáni időszakban a Max Planck Összehasonlító és Nemzetközi Magánjogi Intézet vezetője. Max RHEINSTEIN: *In Memory of Ernst Rabel, The American Journal of Comparative Law*, 1956. Tavasz, 5. évf., 2. szám, 185–196.

¹⁴² Az UNIDROIT független kormányközi szervezet, amelynek célja az államok és államszervezetek magánjogának harmonizálása és összehangolása módjainak tanulmányozása, valamint fokozatos felkészülés a magánjog egységes szabályainak a tagállamai általi elfogadására. Az UNIDROIT-nak 59 tagja van, beleértve az Európai Uniót mind a tizenöt tagállamát. Az UNIDROIT munkája főként jogszabályminták, esetenként egyezmények kidolgozása. (https://ec.europa.eu/civiljustice/homepage/homepage_int_hu.htm) (2020. 04. 20.)

¹⁴³ SÁNDOR Tamás-VÉKÁS Lajos: *Nemzetközi adásvétel*, HVG-Orac Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2005, 15.; Nives POVRZENIC: *Interpretation and gap-filling under The United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, (utolsó frissítés: 1997 április) (<https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/gap-fill.html>) (2020. 04. 07.)

¹⁴⁴ SÁNDOR-VÉKÁS (2005) i.m. 16.

ben a hágai konferencián megszületett az Egyezmény alapköveinek számító két nemzetközi dokumentum. Az egyik az Ingók Nemzetközi Adásvételére vonatkozó Egyezmény (Convention relating to an Uniform Law on the International Sale of Goods, rövidítve: ULIS), a másik az Ingók Nemzetközi Adásvételi Szerződésének Megkötésére vonatkozó Egyezmény (Convention relating to an Uniform Law on the Formation of Contracts for the International Sale of Goods, rövidítve: ULF). Ezeket együttesen Hágai Egyezményeknek nevezzük, azonban a részes államok által hozzájuk fűzött reményeket nem váltották be több okból kifolyólag. Az ENSZ tagjai túlságosan dogmatikusnak, összetettnek tartották, valamint túlnyomórészt az európai polgári jogi hagyományokat szem előtt tartó és nem túl egyértelmű szabályokat tartalmazó dokumentumoknak vélték azokat. Ennek ellenére a legtöbb kritikát a globális képviselői szabályozásának hiányában látták. Egy elfogadhatóbb és gyakorlatban sokkal inkább használhatóbb kereskedelmi szabály megalkotásának szükségessége arra ösztönözte az ENSZ-t, hogy szakosított szerveként létrehozza az UNCITRAL-t¹⁴⁵, amelynek feladatává tette, hogy előmozdítsa és egyben vállalja a nemzetközi adásvétel kodifikációs folyamatát.¹⁴⁶ Az ENSZ az áruk nemzetközi adásvételi szerződéséről szóló konferenciáját Bécsben tartotta meg 1980. március 10-től április 11-ig. A konferencián 62 állam és 8 nemzetközi szervezet képviselői vettek részt, amelyből végül 42 állam fogadta el és 6 ország, köztük Magyarország írta alá a konferencia végén, 1980. április 11. napján létrehozott az áruk nemzetközi adásvételi szerződéséről szóló egyezményt, itthon közismert nevén a Bécsi Vételi Egyezményt.¹⁴⁷

Az Egyezmény kidolgozásának célja volt, hogy olyan kódex jöjjön létre, amelyet minél több állam a magáévá tud tenni és „tükrözi a világ mai képét, a common law típusú dominanciát”.¹⁴⁸ Ahogy az Egyezmény Preambuluma fogalmaz, „[...] emlékeztetben tartva az [...] általános célkitűzéseket egy Új Nemzetközi Gazdasági Rend létrehozására vonatkozóan, figyelembe véve, hogy az egyenlőség és a kölcsönös előnyök alapján folytatott nemzetközi kereskedelem fejlődése jelentős tényező az államok közötti barátságos kapcsolatok

¹⁴⁵ AZ ENSZ Kereskedelmi Jogi Bizottság (United Nations Commission on International Trade Law), székhelye Bécsben található. Legismertebb és legjelentősebb munkája a Bécsi Vételi Egyezmény volt. Az UNCITRAL magyar kezdeményezésre jött létre. Magyarország ENSZ képviselője javaslatára vette az ENSZ napirendi pontjára a nemzetközi magánjog fejlesztését, különös tekintettel a nemzetközi kereskedelmi jogi kérdésekre 1964. szeptember 8.-án. ld. Milassin László: *Az ENSZ Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottsága (UNCITRAL)*. UNIVERSITAS-GYŐR Nonprofit Kft., Győr, 2016., 13.; BERGENDI-RÁCZ Diána: *Ulrich G. Schroeter: Globális egységes adásvételi jog - európai csavarral? a CISG EU joggal való kölcsönhatása*, Európai Jog, 2019/3., 1.

¹⁴⁶ POVRZENIC (1997) i.m.

¹⁴⁷ SÁNDOR-VÉKÁS (2005), i.m. 16-17.; SÁNDOR Tamás: *A nemzetközi adásvétel*, Napra forgó Kiadás, Budapest, 1990, 13-15.

¹⁴⁸ LEHOCZKY Marietta: *A nemzetközi vételi jog egységesítése – UNCITRAL konferencia Bécsben*, In.: *Jogtudományi Közlöny*, 1980/11. 808.

előmozdításában, azon véleménytől vezetve, hogy az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseire alkalmazandó és a különböző társadalmi, gazdasági és jogi rendszerekkel összeegyeztethető egységes szabályok elfogadása hozzájárul a nemzetközi kereskedelem jogi akadályainak felszámolásához és elősegíti a nemzetközi kereskedelem fejlődését[...]”. Az Egyezmény önmagában lehetőséget ad a nemzetközi adásvételi ügyletek lebonyolításához. Biztosítja annak háttérét, hogy a szerződés során minden releváns körülmény figyelembevételével az egyes szokásoknak a szerződésbe foglalását, valamint megengedi a szerződés és feltételeinek bármilyen bizonyítását. Mindezen felül diszpozitivitása lehetővé teszi, hogy a felek a szerződésben előbb felsorolt rendelkezéseket kizárják, illetőleg azoktól eltérjenek.¹⁴⁹ Ennek a képességének köszönhetően, valamint a benne foglalt, a nemzetközi kereskedelemben már évtizedek óta alkalmazott és bevált doktrínákra tekintettel a Ptk. kodifikálása során, többen között, az Egyezmény is mintaként szolgált.

Ez a „minta” azonban nem jöhetett volna létre többek között kiváló jogtudósunk, Eörsi Gyula közreműködése nélkül. Az 1980-as bécsi diplomáciai konferencia elnöke volt, amely alatt létrejött a ma ismert végleges formájában az Egyezmény. Elnökké választásával elismerték az Egyezmény létrejöttéhez nyújtott kiemelkedő munkásságát, hozzájárulását. Már az Egyezmény előkészítését célzó genfi és new yorki konferenciákon az előkészítő anyagok megalkotásában is fontos szerepet játszott 1976 és 1978 között Magyarország delegáltjaként.¹⁵⁰ Az Egyezmény megalkotást követő évben megjelent „Az 1980. évi bécsi nemzetközi adásvételi Konvenció margójára és ürügyén” című munkája¹⁵¹, amelyben részletesen elemzi az Egyezmény azon vitás pontjait, amelyekkel kapcsolatban számos javaslatot vagy ellenjavaslatot fogalmazott meg. Ezen túl ezen írásában visszaemlékezve egyfajta kórképet ad az Egyezmény egyes részeinek elfogadása körüli vitákról. Sajátos humorral láttatja és érzékelteti az Egyezmény kialakulásának folyamatát, mindeközben megtartva a pártatlanságot, amely nélkülözhetetlen a tények megfelelő tárgyalásához. Munkássága felbecsülhetetlen értékű és a Ptk. megalkotásához elengedhetetlen volt, hiszen Eörsi Gyula a XX. század olyan jogtudósa, aki a változó politikai érdekek és korszakok ellenére a jogtudomány szilárd és kiforrott alapjaihoz ragaszkodva formálta a ma ismert magyar magánjogot.

¹⁴⁹ RÁCZ Diána: *Teljességi záradék, avagy egy angol ismerős befogadása a kontinentális jogrendszerbe*, In.: *Diskurzus*, 2013/1., 32.

¹⁵⁰ VÉKÁS Lajos: *Eörsi Gyula: a professzor és a jogtudós (1922–1992)*, In.: *Jogtudományi közlöny*, 2017/10., 429-430.

¹⁵¹ Állam és Jogtudomány, 1981/1., 3-28; VEREBICS János: *Eörsi Gyula Emlékkönyv 2018*, Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018, 269-292.

4. Az Egyezmény Ptk.-ra gyakorolt hatása

Különösen a szerződésszegés esetén belül az ok-okozati összefüggés, a kimentés, a kötelezett ellenőrzési körén kívül eső körülmény vizsgálata során a Ptk. megalkotásakor álláspontom szerint a jogalkotó azért választotta többek között az Egyezményt, mivel az kiforrott és széles körben elterjedt megoldási utat ad ezen esetekben, valamint a nemzetközi magánjog szabályaihoz is alkalmazkodni kívánó Ptk.-t egyúttal időtállóvá és kiszámíthatóvá teszi a nemzetközi kereskedelemben is jártas jogalkalmazó részére. A Ptk. szövegéhez fűzött általános indokolás szerint „[A] nemzeti kódexeken kívül e törvény merít a nemzetközi jogalkotás eredményeiből is. Ezek közül mindenekelőtt a Bécsi Nemzetközi Vételi Egyezmény, az UNIDROIT Alapelvek (Principles of International Commercial Contracts, 2010), az Európai Alapelvek (The Principles of European Contract Law, 1999, 2002) és az utóbbiból kiindulva megalkotott európai modellszabályok (Draft Common Frame of Reference) kínáltak megfontolásra érdemes, esetenként követhető példákat a szerződési jog szabályozásánál. Ezek a színvonalas modelljavaslatok világszerte szakmai elismerést vívtak ki, és széles körben hatnak a jogalkotásra és a joggyakorlatra.”¹⁵² Az Egyezmény, ahogy a Ptk. általános indokolása fogalmaz, szakmai elismerését mi sem példázza jobban, minthogy annak jelenleg már 84 állam részese.¹⁵³ Megalkotása során mindvégig egy egységes rendszerre, „a nemzetközi adásvételi szerződésekre irányadó kollíziós normák egységesítésére”¹⁵⁴ törekedtek megalkotói.¹⁵⁵

a) Szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség

Az újdonságként alkalmazott előreláthatósági klauzulával kapcsolatban még a Ptk. hatálybalépése előtt 3 évvel Fuglinszky akként fogalmazott, hogy „[A] Bécsi Vételi Egyezmény 74. cikkében foglalt előreláthatósági klauzula¹⁵⁶ egyike a kártérítési jog legfontosabb újításainak, amelyet az új Polgári Törvénykönyv kodifikációja során keresztül vinni

¹⁵² PETRIK Ferenc (szerk.): *Polgári jog I-IV. - új Ptk. - Kommentár a gyakorlat számára*, frissítve: 2020. január 1., HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2020; Vékás Lajos (3): A Polgári Törvénykönyvről, In.: VÉKÁS Lajos- VÖRÖS Imre: *Tanulmányok az új Polgári Törvénykönyvhöz*, Wolters Kluwer Kft. Budapest, 2014, 16.

¹⁵³ <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/countries/cntries.html> (2020.04.20.)

¹⁵⁴ SÁNDOR –VÉKÁS (2005) i.m. 18.; BERGENDI-RÁCZ Diána: *Recenzió: Vadász Vanda: Szemelvény a Bécsi Vételi Egyezmény alkalmazása köréből – tekintettel a magyar bíróságok legújabb esetjogára*, JURA 2019/ 1., 551.

¹⁵⁵ BERGENDI-RÁCZ Diána: *Régi ismerős új köntösben: a Bécsi Vételi Egyezmény jelentősége és hatásai a hatályos Polgári Törvénykönyvben – különös tekintettel a szerződésszegés eseteire*, Jog és Állam, 24:1, XIV. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója (2018-2019), 81-82.

¹⁵⁶ Egyezmény 74. cikke: A fél szerződésszegése következményeként járó kártérítés összege megegyezik azzal a veszteséggel, amely a szerződésszegés következtében a másik felet érte, ideértve az elmaradt hasznot is. Ez a kártérítés nem haladhatja meg azt a veszteséget, amelyet a szerződésszegő fél a szerződés megkötésének időpontjában előre látott vagy amelyet előre kellett látnia azon tények és körülmények alapján, amelyekről, mint a szerződésszegés lehetséges következményeiről az említett időpontban tudott vagy tudnia kellett.

terveznek.”¹⁵⁷ A régi Ptk. még a szerződéssel okozott károkért való felelősség tekintetében akként rendelkezett, hogy aki másnak jogellenesen kárt okoz, köteles azt megtéríteni. Mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.¹⁵⁸ A Ptk. szerint azonban a mentesülés már sokkal összetettebb. A szerződéssel okozott károkért való felelősség esetben a Ptk. akként rendelkezik, hogy aki a szerződés megszegésével a másik félnek kárt okoz, köteles azt megtéríteni. Mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a szerződésszegést ellenőrzési körén kívül eső, a szerződéskötés időpontjában előre nem látható körülmény okozta, és nem volt elvárható, hogy a körülményt elkerülje, vagy a kárt elhárítsa.¹⁵⁹ Ebből következően tehát meg kell téríteni a szolgáltatás tárgyában keletkezett kárt, amely a teljes kártérítés elvén alapul. Ugyanakkor a Ptk. idézett paragrafus második mondatában megtalálhatjuk a felelősség alóli a kimentést, amely a Ptk. előreláthatósági klauzulája. Az előreláthatósági klauzula alkalmazásának kívánt célja, hogy a szerződő felek a szerződéskötéskor tájékoztassák egymást egy esetleges szerződésszegés várható következményeiről, ezzel is kvázi előre megosztva egymás között a szerződésből eredő kockázatviselés mértékét.

Ahogy a Ptk. előkészületei során megalkotott T/7971. számú törvényjavaslat indokolásában is olvasható volt: „Az előreláthatósági klauzula alkalmazása azt jelenti, hogy a következménykárok és az elmaradt haszon megtérítendő összege nem haladhatja meg azt a veszteséget, amelyet a szerződésszegő fél a szerződés megkötésének időpontjában előre látott, vagy amelyet előre kellett látnia azon tények és körülmények alapján, amelyekről mint a szerződésszegés lehetséges következményeiről az említett időpontban tudott vagy tudnia kellett. Magától értetődő, hogy az előreláthatósági klauzula alkalmazására sor kerül akkor is, ha az elmaradt vagyoni előnyt, illetve következménykárt – szerződésszegéssel okozott – személyhez fűződő jogsértés idézi elő.”¹⁶⁰ A Ptk., hasonlóan az Egyezményhez, objektíven alkalmazza ezen klauzulát, mivel azt egy hasonló helyzetben lévő, gondosan eljáró személyre vonatkoztatva kell érteni.¹⁶¹ A Ptk. tehát abban tér el a régi Ptk.-tól hogy a szerződő fél a szerződés nem szerződésszerű teljesítése miatt a másik fél kárának megtérítésére (abban az

¹⁵⁷ FUGLINSZKY Ádám: *Az előreláthatósági klauzula egyes kérdései, avagy kinek, mikor és mit kell előre látnia*, Magyar Jog, 2011/7., 412.

¹⁵⁸ A régi Ptk. 339.§

¹⁵⁹ Ptk. 6:142. §

¹⁶⁰ T/7971. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről, Előadó: Dr. Navracsics Tibor közigazgatási és igazságügyi miniszter, Budapest, 2012. július, 588.

¹⁶¹ GADÓ et al. (2014) i.m. 335.

esetben is) igényt tarthat, ha a szerződésszegő úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható.¹⁶²

b) Mentés a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség alól¹⁶³

A kodifikáció során, ahogy a Ptk. kommentár is fogalmaz, kvázi mintaként¹⁶⁴ szolgált az Egyezmény vonatkozó rendelkezése¹⁶⁵, miszerint nem tehető felelőssé a fél valamely kötelezettségének elmulasztásáért, ha bizonyítja, hogy azt olyan akadály okozta, amelyet el nem háríthatott, s észszerűen az sem volt elvárható tőle, hogy a szerződéskötés idején ezzel az akadállyal számoljon, azt elhárítsa, vagy következményeinek elejét vegye.¹⁶⁶ Az ihletet adó bekezdés a Ptk.-ban akként realizálódott, hogy mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a szerződésszegést ellenőrzési körön kívül eső, a szerződéskötés időpontjában előre nem látható körülmény okozta, és nem volt elvárható, hogy a körülményt elkerülje, vagy a kárt elhárítsa.¹⁶⁷

A Ptk. az Egyezmény esetjogát szem előtt tartva, három feltétel együttes meglétét kívánja meg a felelősség alóli mentesüléshez, amelyeket a szerződésszegő félnek kell bizonyítania. Ez a három konjunktív feltétel: a károkozó körülmény a szerződésszegő fél ellenőrzési körön kívül merüljön fel, és a szerződésszegő fél számára ez a körülmény a szerződéskötés idején objektíve ne legyen előre látható, valamint nem volt elvárható, hogy a fél a szerződés szerű teljesítést akadályozó körülményt elkerülje, vagy annak kárkövetkezményeit elhárítsa.¹⁶⁸ Az ellenőrzési körön kívül eső körülmények és az el nem hárítható körülmények közötti különbség már a Ptk. szövegtervezet során is láthatóvá vált. Kemenes szintén külön tárgyalta a két feltételt és utóbbihoz tanulmányában azt a magyarázatot fűzte, hogy „[A] szerződésszegéshez vezető körülmény [...] akkor elkerülhetetlen, illetve a kár akkor elháríthatatlan, ha az a fél által nem volt befolyásolható, amire nem képes hatást gyakorolni. [...] A megkülönböztetés azért lényeges, mert csak az ellenőrzési körön kívüli körülmény mentesít a felelősség alól, ha „elkerülhetetlen, elháríthatatlan” volt, ugyanakkor nem mentesül a károkozó, ha az ellenőrzési körön belüli körülmény volt elkerülhetetlen és pedig akkor sem, ha arra a kötelezettnek nem

¹⁶² BERGENDI-RÁCZ (2018-2019) i.m. 83-84.

¹⁶³ Részletes tárgylására az értekezés VI. fejezet 3. pontjában kerül sor.

¹⁶⁴ PETRIK (szerk.) (2020) i.m.

¹⁶⁵ Az Egyezmény ezen cikkéhez a Tanács 7. számú véleményében kifejti, hogy beszerzési nehézségek is csak abban az esetben tekinthetők ellenőrzési körön kívül eső körülménynek, ha az áru/dolog a piacról teljesen eltűnt. Tehát amíg a szerződés tárgya a piacon még beszerezhető, nincs szó ellenőrzési körön kívül eső körülményről. Továbbá (<http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op7.html>) (2020. 04. 07.)

¹⁶⁶ Egyezmény 79. cikk (1) bekezdése.

¹⁶⁷ Ptk. 6:142. § második mondata.

¹⁶⁸ GADÓ et al. (2014) i.m. 335.

volt befolyása, nem volt képes hatást gyakorolni rá.”¹⁶⁹ Az ellenőrzési körön kívül eső körülmény típusába továbbra is azok a körülmények tekinthetők, amelyekre egyik fél sem tud és nem képes hatás gyakorolni. Ilyenre példaként szolgálhatnak *vis maior* esetek (földrengés, tűzvész, járvány, aszály, fagykár, árvíz, szélvihar stb.), valamint egyes politikai események (háború, forradalom, felkelés), súlyos üzemzavarok, illetve bizonyos állami intézkedések (embargó, bojkott, kiviteli tilalmak stb.).

c) *Gazdasági érdekbiztosítás szerződésszegés esetére*

Régi-új jogintézményként, az Egyezményben régóta meglévő fedezeti szerződés „konstrukciójával” javította a jogalkotó a Ptk.-t, mivel ahogy azt a Ptk. Indokolásában is megjegyzi, a fedezeti szerződést az üzleti gyakorlat rendszeresen alkalmazza.¹⁷⁰ Az Egyezmény a fedezeti szerződést akként definiálja, hogy a szerződéstől való elállás, illetve annak felmondása esetén, ha ezt követően a vevő ésszerű módon és ésszerű időn belül helyettesítő árut vásárolt, vagy az eladó az árut újra eladta, a kártérítést igénylő fél követelheti a szerződéses ár és a fedezeti ügylet ára közötti különbözet.¹⁷¹ Ezt finomította és egyszerűsített a Ptk. magyar üzleti viszonyokra akként, hogy a jogosult - elállása vagy felmondása esetén - a szerződéssel elérni kívánt cél megvalósítására alkalmas szerződést köthet, és - a kártérítés szabályai szerint - követelheti a kötelezettől a szerződésben és a fedezeti szerződésben kikötött ellenértékek közötti különbség, továbbá a fedezeti szerződés megkötéséből eredő költségek megtérítését.¹⁷² A különbséget Boronkay is részletesen kifejtette tanulmányában. Álláspontja szerint a Ptk.-ban és az Egyezményben a fedezeti szerződés szabályainak alkalmazása esetén közös elem, hogy a jogosult elálljon vagy felmondja a szerződést és egy helyettesítő ügyletet kössön. ezen túl azonos még, hogy az eredeti szerződésben szereplő ellenérték és a fedezeti szerződésben kikötött ellenérték közötti különbség számít a megtérítendő kárnak. Az azonosságok mellett a két joganyag abban különbözik egymástól a fedezeti szerződés alkalmazása során, hogy Egyezmény csak az ésszerű módon és időn belül kötött fedezeti ügylet esetében alkalmazható annak 75. cikke alapján, ellenben a Ptk. ilyen kikötést nem tartalmaz. További eltérésként

¹⁶⁹ A szerződésszegéshez vezető körülmény - az előző logikai okfejtésből következően - akkor elkerülhetetlen, illetve a kár akkor elháríthatatlan, ha az a fél által nem volt befolyásolható, amire nem képes hatást gyakorolni. A megadott szempont tehát a konjunktív mentesítő körülmények másik fordulatához tartozik. A megkülönböztetés azért lényeges, mert csak az ellenőrzési körön kívüli körülmény mentesít a felelősség alól, ha „elkerülhetetlen, elháríthatatlan” volt, ugyanakkor nem mentesül a károkozó, ha az ellenőrzési körön belüli körülmény volt elkerülhetetlen és pedig akkor sem, ha arra a kötelezettnek nem volt befolyása, nem volt képes hatást gyakorolni rá. KEMENES István: *A kontraktuális kártérítés egyes kérdései*, Magyar Jog, 2017/1., 3.

¹⁷⁰ T/7971. számú törvényjavaslat indokolással - A Polgári Törvénykönyvről, 6:141.§-hoz tartozó részletes indokolás, X. cím: A szerződésszegés, 6. pontja.

¹⁷¹ Egyezmény 75.cikke.

¹⁷² Ptk. 6:141. §

említi, hogy az Egyezmény csak adásvételi szerződésekkel kapcsolatban szabályozza a fedezeti szerződés lehetőségét, míg a Ptk., tekintettel annak a szerződésszegés általános szabályai közötti elhelyezésére, a fedezeti szerződésre vonatkozó rendelkezése valamennyi szerződéses jogviszony során alkalmazható.¹⁷³ Mohai a fedezeti szerződéssel kapcsolatban kiemeli, hogy a fedezeti szerződésben kikötött ellenértékek közötti különbség megtérítését teszi csak lehetővé a Ptk., amely ellenértékek előre meghatározottak és amelyeket a kártérítés szabályai szerint lehet csak követelni. Itt hívja fel Mohai a figyelmet, hogy ez nem önálló kártérítési alakzat, hanem a „kárszámítás meghatározott módja”, mivel a károsodás nem jogellenes magatartással valósul meg, hanem a fedezeti szerződésben meghatározott ellenérték, vagy annak egy részének meg nem fizetésével.¹⁷⁴

Az Egyezmény és a Ptk. kapcsolata Eörsi Gyulának köszönhetően régebbi, mint ahogy azt első látásra gondolhatnánk. Számos olyan megoldást és nemzetközi gyakorlatot „csempészt” publikációin és munkásságán keresztül Eörsi a régi Ptk. szerinti bírói gyakorlatba, valamint Egyezménybe, amelyek tovább élve beépültek a Ptk. szövegébe is. A Ptk. újításai a hibás teljesítés és a kellékszavatossági jog terén régóta szükségesek voltak. A szavatossági igény érvényesítésének kiszélesítése, az előreláthatósági klauzula bevezetése és a szerződésszegéssel okozott károk megtérítése rendszerének elkülönítése és alkalmazásának feltételrendszere mind olyan változtatások, amelyek a felgyorsult hazai és nemzetközi kereskedelemhez történő felzárkózásnak elengedhetetlen feltételei. A hibás teljesítéssel okozott károk szerinti felelősség megállapítását a Ptk.-ban már nem utaló szabályként, hanem külön fejezetben tárgyalja, ezzel is hangsúlyozva és egyértelműen elhatárolva egymástól az eddig egységként kezelt kontraktuális és deliktuális felelősséget.

¹⁷³ BORONKAY Miklós: *Kártérítés fedezeti szerződés alapján*, Magyar Jog, 2015/5., 274-282.; BERGENDI-RÁCZ (2018-2019) i.m. 85.

¹⁷⁴ MOHAI Máté: *A fedezeti szerződésről*, Gazdaság és Jog, 2019/1., 18.

V. A KELLÉKSZAVATOSSÁGI JOG GYAKORLÁSÁHOZ VEZETŐ ÚT - SZERZŐDÉSSZEGÉSTŐL AZ IGÉNYÉRVÉNYESÍTÉSIG

A szerződő felek között, az általában hosszadalmas tárgyalásokat és egyeztetéseket követően létrejött szerződések optimális esetekben maradéktalanul teljesülnek az abban foglaltak szerint, mivel a szerződés létrejötte a felek közös akaratnyilvánítása arra nézve, hogy szerződésükben foglalt kötelezettségeiket teljesítsék. Ezen ideális eseteket leszámítva számos jogeset szolgál annak bizonyítékeként, hogy egyik vagy másik fél nem teljesíti a szerződést az abban foglaltaknak megfelelően. Az Egyezmény és a Ptk. megnyugtató megoldást kínál a szerződést megszegő helyzetek rendezésére: egyrészt biztosítja az igényérvényesítés jogát a sértett fél részére, másrészt rendezi a felelősség telepítésének kérdéseit, valamint az ezzel összefüggő esetleges kár bekövetkezésekor megmutatja a kártérítéshez vezető utat. Habár a két joganyag szabályrendszere hasonló, a fenti megoldási folyamat során egyes pontokon mégis eltérnek. A jogforrások közötti egyes eltérések és egyezőségek a következőkben kerülnek bemutatásra a szerződésszegéstől egészen a kellékszavatossági jog során felmerülő igény érvényesítésig.

1. Mi minősül (alapvető) szerződésszegésnek?

Mind a nemzetközi magánjogban, mind a magyar polgári jogban az egyik legtöbbet elemzett terület a szerződésszegő magatartások kérdésköre. A belföldi és nemzetközi kereskedelmi kapcsolatok alapköve a felek között létrejött szerződés, amelyben az egyik szerződő fél egy meghatározott dolgot ad a másik szerződő fél részére, aki ellentételezéseként előre meghatározott ellenszolgáltatást ad cserébe. Számos esetben merülnek fel a felek között a szerződés megkötését követően a teljesítéssel összefüggő hibák, amelyek szerződésszegéshez vezethetnek. A szerződésszegést mind a Ptk., mind az Egyezmény részletesen szabályozza. A két jogforrásban ebben a tekintetben meglévő egyezőségek mellett különbségekkel is találkozhatunk, így azok tanulmányozása elengedhetetlen feladatunk.

A Ptk. definíciója¹⁷⁵ szerint a szerződés megszegését jelenti bármely kötelezettség szerződésszerű teljesítésének elmaradása. Ez a szabály irányadó a Ptk.-ban nevesített és nem nevesített szerződésszegési esetekre is.¹⁷⁶ A jogalkotó ezen általános megfogalmazásából következik, hogy minden olyan hiányosságot szerződésszegésnek kell tekinteni, amely nem

¹⁷⁵ Ptk. 6:137. §

¹⁷⁶ WELLMANN György (2): *Szerződések tára – az új Ptk. alapján*, Budapest, HVG-Orac Lap-és Könyvkiadó Kft., 2014. 34.

valósítja meg a felek között létrejött szerződésben foglalt szolgáltatási kötelezettséget.¹⁷⁷ Ez a szolgáltatási kötelezettség viszonylagos, mivel a szerződés szerű teljesítési kötelezettség feltételez egy, a felek közötti vagy jogszabályon alapuló kötelezettségnek megfelelő minőségi, mennyiségi, fajta, térbeli vagy időbeli teljesítését, azaz a szerződésben a felek által meghatározott dolog vagy szolgáltatás és ellenszolgáltatás maradéktalan teljesülését.¹⁷⁸ Tehát ahogyan a kötelmi jogi szabályokra általában, úgy a szerződésszegésre is irányadó a diszpozitivitás elve, amely ez esetben akként érvényesül, hogy szerződésszegést követ el bármelyik fél, ha szerződésben foglalt konszenzuson alapuló feltétel, vagy tartalom helyébe belépő, valamint a teljesítésre vonatkozó diszpozitív szabálynak meg nem felelő a teljesítése.¹⁷⁹ A felek közötti szerződésben előbbiekben meghatározott bármely kötelezettség elmaradása egyéb feltétel vagy tény bekövetkezése nélkül vonja maga után a szerződésszegést, így annak bekövetkezése objektív tény. Ez az objektivitás a szerződésszegés esetében akként jut kifejezésre, hogy a nemteljesítés és ezáltal a szerződésszegés bekövetkezése független attól, hogy a kötelezett fél magatartásától, valamint, hogy a nem teljesítés az ellenőrzési körön kívül eső körülmény miatt következett-e be. Fontos hangsúlyozni, hogy a szerződésszegés bekövetkezése objektív és független a kötelezett fél magatartásának felróhatóságától, azonban a szerződésszegő fél bizonyítottan vétkes magatartása esetében további szankciók is megállapíthatók vele szemben¹⁸⁰ (pl. kártérítés).¹⁸¹

A Ptk. a szerződésszegés alatt a fent tárgyalt szerződésszegés általános szabályain túl további három nagyobb részt különít el, mint specializált szerződésszegést: a késedelmet, a hibás teljesítést és a szerződésszegés egyéb eseteit¹⁸². Ennek oka elsősorban, hogy az általános felől az egyedi felé haladva képes jobban bemutatni, hogy az adott helyzetben mi tekinthető generálisnak, illetve speciálisnak.¹⁸³ A Ptk. nevesített szerződésszegései közül tárgyalandó hibás teljesítés esetében, ha a főszolgáltatás nem szerződés szerű, illetve nem jogszabálynak

¹⁷⁷ KEMENES István: *A szerződésszegés szabályozása az új polgári törvénykönyvben*, Jogtudományi Közlöny, 2014/5., 213-215.

¹⁷⁸ VÉKÁS Lajos (5): *A Polgári törvénykönyv magyarázatokkal*, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2013, 598-601.; ANDOR Ágnes- LAKATOS László Péter: *Kiskönyv az új Polgári Törvénykönyvről gazdasági szakembereknek*, Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2014, 155.

¹⁷⁹ PETRIK (szerk.) (2020) i.m.

¹⁸⁰ Lásd jelen értekezés VI. fejezetének 1-3. pontjaiban.

¹⁸¹ KEMENES (2014) i.m. 214.

¹⁸² Ezek közül elsősorban a hibás teljesítés esetkörével foglalkozik jelen értekezés szem előtt tartva az Egyezményvel való összehasonlítást.

¹⁸³ BÍRÓ György- FARKAS Attila László- FUGLINSZKY Ádám- KISFALUDI András- MOLNÁR Ambrus- PETRIK Béla- VÉKÁS Lajos-; WELLMANN György: *Polgári Jog –Kötelmi jog, Első és Második rész*, Budapest, HVG-Orac Lap-és Könyvkiadó Kft., 2013., 263.

megfelelő, akkor annak teljesítése objektív szankciót¹⁸⁴ ró a szerződésszegő félre, ezzel utat engedve a jogosult igényérvényesítési jogainak gyakorlására, továbbá szubjektív szankcióként a hibás teljesítéssel okozott kár megtérítésének igényére.¹⁸⁵ A szolgáltatott dolognak a teljesítés időpontjában elsősorban a felek által szerződésben meghatározott tulajdonságoknak kell megfelelni.¹⁸⁶ Természetesen az objektív szankció fent említett esetén túl nem szabad megfedkezni a szerződésszerű teljesítést segítő, arra irányadó szerződési jogi alapelvekről és a polgári jogi jogviszonyokra irányadó alapelvekről sem, amelyek megsértésével szintén megvalósulhat a szerződésszegés.¹⁸⁷ A megvalósult szerződésszegés esetén pedig a sérelmet szenvedett félnek szabad utat enged a Ptk. a teljesítés követeléséhez. Ezzel a jogával élve a szerződésszegést elszenvedő fél a teljesítés követelése során póthatáridőt tűzhet a szerződésszerű teljesítéshez, illetve elállhat a szerződéstől, továbbá a sértő féllel szemben bírósági úton is joga van a teljesítést követelni.¹⁸⁸

Az Egyezmény az okozott hátrány¹⁸⁹ szempontjából közelíti meg a szerződésszegés kérdését, ellentétben a Ptk.-ban itt meghatározott szerződésszerű teljesítésének elmaradásával. A két megközelítés közötti különbség, hogy amíg a fenti indokok alapján a Ptk. általánosságban, így a kötelmi jog egészére vonatkozóan szabályozza a szerződésszegést, addig az Egyezmény kizárólag az adásvétel tekintetében határozza meg azt és kategorizálja alapvető és közönséges szerződésszegésként. Az Egyezmény az alapvető szerződésszegést akként definiálja, hogy a felek egyike által elkövetett szerződésszegés akkor alapvető¹⁹⁰, ha az a másik félnek olyan hátrányt okoz, amely jelentős mértékben megfosztja őt attól, amit a szerződés

¹⁸⁴ Eörsi tanulmányában kifejtette, hogy az objektív szerződésszegés az az állapot, amely a szerződésbe ütközik, függetlenül attól, hogy ennek előidézésében a felek mennyire játszottak szerepet. Az objektív szerződésszegés legfőbb problémája, hogy az így kialakult állapotot mielőbb rendezni kell. Erre rendelt szankciók lehetnek a teljesítés kikényszerítése, vagy a szolgáltatás- ellenszolgáltatás értékegyensúlyának biztosítása, vagy a jogviszony teljes megszüntetése. Ezek célja nem a „pszichikai ráhatás”, hanem a „társadalmi – gazdasági viszony megfelelő átalakítása”. EÖRSI (1979) i.m. 150.

¹⁸⁵ VÉKÁS Lajos (2): *Szerződési jog – Általános rész*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2016, 227-228.

¹⁸⁶ BH 2018.4.113. II. pontja.

¹⁸⁷ BERGENDI-RÁCZ Diána: *Jogalkotói zsinórmérték, avagy a felek szerződésszegésének elkerülését segítő és biztosító szerződési jogi alapelvek a hatályos polgári törvénykönyvben*, *Glossa Iuridica*, 2018/1-2., 313-327.; BOÓC Ádám: *Gondolatok az alapelvek szerepéről Magyarország új Polgári Törvénykönyvében*, In: GRAD-GYENGE Anikó (szerk.): *Szociális elemek az új Ptk.-ban, - konferencia-kötet a KRE ÁJK 2012. május 15.-én a Polgári Jogi és Római Jogi Tanszék és a Kereskedelmi és Pénzügyi Jogi Tanszék által megrendezett hasonló című konferenciáján elhangzott előadásokról*, Károli Gáspár Református Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar, Budapest, 2013, 11-21.

¹⁸⁸ Ptk. 6:138. §, VÉKÁS 4 (2013) i.m. 601.; BÍRÓ et al (2013) i.m. 223-224.

¹⁸⁹ Fontos kiemelni, hogy a hátrány az Egyezmény ezen vonatkozásában, ahogyan arra Sándor-Vékás tanulmányában magyarázatot találunk, a „szerződéstől várt lényeges előnyök elmaradását jelenti”. SÁNDOR-VÉKÁS (2005) i.m. 153.

¹⁹⁰ Szükségszerű megjegyezni, hogy az Egyezmény 6. cikkére tekintettel az Egyezmény normái (kivéve a 12. cikket) diszpozitív jellegűek. Ebből kifolyólag a felek az egymás között létrejött szerződésükben egyes kötelezettségek megszegését saját maguk minősíthetik alapvetőnek.

alapján jogosult elvárni, kivéve, ha a szerződésszegő fél nem látta előre és egy észszerűen gondolkodó, hasonló személy, azonos körülmények között sem látta volna előre az ilyen következményt.¹⁹¹ Ha ezen definíciónak eleget tesz a szerződő fél, a sérelmet szenvedett partnere alapvető szerződésszegésre hivatkozva elállhat a szerződéstől póthatáridő tűzése nélkül.¹⁹² Az Egyezmény szerinti alapvető és közönséges szerződésszegés között a legfőbb mérce az okozott hátrány mértéke. Az Egyezmény külön nem definiálja az okozott hátrányt, erre vonatkozóan Koch megállapítja, hogy definíció hiányában nem lehet meghatározni mi is tartozik pontosan az okozott hátrányok körébe: vajon az esetleges hátrányokozás tényleges (fizikai) kárt is jelent, vagy kizárólag anyagi veszteségekre vonatkozik-e. Meglátása szerint az okozott hátrány megléte kizárólag egyfajta szűrőként szolgál annak eldöntéséhez, hogy mely esetekben történhetett alapvető kötelezettségszegés. Ennek megállapításához azonban az szükségeltetik, hogy az okozott hátrány lényegesen megfossza a sértett felet attól, amit a szerződés alapján elvárt.¹⁹³ Ebből arra következtethetünk, hogy az okozott hátrány maga a szerződéstől várt lényeges előnyök elmaradása. Koch gondolatmenetének folytatásaként értelmezhetjük Császár megállapítását, amelyben az Egyezmény alapvető szerződésszegésének szabályát egy mondattal úgy definiálja, mint „objektív alapú kategória, szubjektív elemekkel vegyítve”.¹⁹⁴ Eltekintve a szubjektív elem alatt értett előreláthatóság kérdéskörétől¹⁹⁵, az objektív elemmel kapcsolatban természetesen felmerülhet a kérdés, hogy fentiek alapján pontosan milyen szerződésszegő magatartások minősül(het)nek alapvető szerződésszegésnek? Az Egyezmény álláspontja, hogy a felek közötti szerződésben meghatározott feltételek megszegése, valamint az Egyezmény szabályainak megszegése is alapvető szerződésszegésnek

¹⁹¹ Egyezmény 25. cikk.

¹⁹² Abban az esetben, ha nem tekinthető a szerződésszegés alapvetőnek, akkor póthatáridő tűzése szükségeltetik, és ennek eredménytelen eltelte után nyílik meg az elállás joga a sérelmet elszenvedett fél számára. Itt érdemes megjegyezni, hogy Egyezmény nem tesz különbséget a mellék- és a főkötelezettségek szerződésszegése között, így azok nem szerződészerű teljesítésének szankcionálása során elméletileg nincsen különbség.

¹⁹³ Robert KOCH: *The Concept of Fundamental Breach of Contract under the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG)*, In.: *Review of the Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG) 1998*, Kluwer Law International, 1999, 261-263.

¹⁹⁴ CSÁSZÁR Máttyás: *Bécsi Vételi Egyezmény alapvető szerződésszegésre és kártérítésre vonatkozó szabályai*, In.: FUGLINSZKY Ádám- KLÁRA Annamária: *Európai jogi kultúra – Megújulás és hagyomány a magyar civilizációban*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2012, 206.

¹⁹⁵ A szubjektív elemek vizsgálatánál Endrelein és Maskow tanulmányukban felteszik a kérdést, hogy abban az esetben, ha a szerződő fél messzemenőig ismerné partnere esetleges és várható szerződésszegő magatartását és annak következményeit, vajon megkötné-e a szerződést, illetve erején felüli erőfeszítésekkel próbálná-e megakadályozni a szerződésszegés következményeit? A válasz minden esetben az adott esettől lenne függő, azonban ebből is világosan látszik, hogy a jogsértés alapvető jellege nemcsak annak következményeitől, hanem az előreláthatóság kérdésétől is függ. Fritz ENDERLEIN - Dietrich MASKOW: *International Sales Law, United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods, Convention on the Limitation Period in the International Sale of Goods*, Oceana Publications, New York, 1992, 115.

minősülhet. Ennek oka, hogy az alapvető szerződésszegés fogalmát egységesen kell értelmezni az Egyezmény egyes rendelkezéseinek értelmezése során is.¹⁹⁶ Ezen túl az Egyezmény 25. cikkében meghatározott alapvető szerződésszegés előfeltétele bizonyos jogorvoslati lehetőségeknek, így például a feleknek az Egyezmény 49. cikk (1) bekezdésének a) pontja és a 64. cikk (1) bekezdésének a) pontjában meghatározott elállási jognak, valamint a vevőnek az Egyezmény 46. cikk (2) bekezdésében biztosított kicserélési jognak. Az alapvető szerződésszegés megköveteli, hogy az egyik fél szerződésszegést kövessen el. A szerződésből fakadó bármely kötelezettség megsértése elegendő lehet az alapvető szerződésszegés megvalósulásához feltéve, hogy fennállnak az alapvető jogsértés egyéb követelményei.¹⁹⁷ Ahogy Császár tanulmányában is rámutat, az alapvető és a közönséges szerződésszegés közötti különbségtételnek három kardinális kérdésben van jelentősége: a jogkövetkezményekben, a kárveszélyátszállásban és az előzetes szerződésszegésben.¹⁹⁸ Az olyan jogkövetkezmények, mint például a szerződés hibás teljesítése során alkalmazandó jogkövetkezmények, a Ptk.-ban és az Egyezményben biztosított szabályokat betartva, megelőzhetőek. A prevenció megfelelő ismeretéhez részletesen elemezni kell a hibás teljesítés fogalmát és jellegzetességeit a Ptk. és az Egyezmény vonatkozásában.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a szerződés szerű teljesítés elmaradásának ténye mind a Ptk.-ban, mind az Egyezményben központi elem. Az Egyezményben alkalmazott alapvető szerződésszegés intézménye azonban a Ptk. vonatkozásában egyáltalán nem használt fogalom és jogtechnikai eszköz. Az alapvető és a közönséges szerződésszegés szerinti csoportosítás az Egyezményben a szerződésszegéssel elért jogkövetkezményen alapul¹⁹⁹, míg a Ptk., megőrizve korábbi osztályozási rendszerét, a megszegés fajtája szerint csoportosítja a szerződésszegés esetköreit. Az elhatárolás kérdése kiemelendő, tekintettel a szerződésszegés esetén érvényesíthető igényekre. A szerződésszegő magatartások részletes elemzésénél nem lehet figyelmen kívül hagyni a szerződésszegést, mint alapvető tény definiálását. Ez egy központi kérdéskör, amely lényegében határozza meg a szerződésszegés orvoslásának menetét mind a Ptk., mind az Egyezmény vonatkozásában. Az Egyezmény szerinti alapvető és közönséges szerződésszegés kategóriái különösen fontosak a nemzetközi adásvétel során, ahol

¹⁹⁶ VÖRÖS Imre: *A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga II.*, KRIM Bt., Budapest 2004, 126.; SÁNDOR-VÉKÁS (2005) i.m. 152.; BERGENDI-RÁCZ Diána: *Breach of contract: theoretical explanations in according to CESL and CISG*, Scriptura, 2018/2, 1-2.

¹⁹⁷ Digest of Article 25 case law, 2012 UNCITRAL Digest of case law on the United Nations Convention on the International Sale of Goods (<http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-25.html>) (2020. 04. 07.)

¹⁹⁸ CSÁSZÁR (2012) i.m. 204.; Ezen három kérdés közül jelen értekezés bővebben a jogkövetkezményeket és a kárveszélyátszállást vizsgálja a hibás teljesítés, mint szerződésszegési alakzat esetében.

¹⁹⁹ SÁNDOR-VÉKÁS (2005) i.m. 150.

a legtöbb esetben a gazdaságosság és észszerűség követelményeinek megtartásával egyidejűleg azonnal kell döntenie a feleknek, figyelemmel a nem szerződészerű áru továbbításának meghiúsulásával járó többletköltségekre is.

2. A hibás teljesítés, mint specializált szerződésszegés

A szerződésszegésen belül a hibás teljesítés különleges joghelyzetet szabályoz az előbbieken ismertetett szerződésszegés Ptk.-ban meghatározott általános szabályához képest. Ebben a tekintetben a Ptk. rögzíti, hogy a kötelezett akkor teljesít hibásan, ha a szolgáltatás a teljesítés időpontjában nem felel meg a szerződésben vagy jogszabályban megállapított minőségi követelményeknek. Ezzel egyidejűleg megállapít viszont egy kivételt is, miszerint nem teljesít hibásan a kötelezett, ha a jogosult a szerződéskötés időpontjában ismerte, vagy a hibát a szerződéskötés időpontjában ismernie kellett.²⁰⁰ Az akkori Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiuma az 1/2004. (XII. 2.) PK vélemény²⁰¹ 1. pontjához fűzött indokolásában az egységes jogértelmezés és jogalkalmazás érdekében adott jogértelmezése szerint a hibás teljesítés olyan jogi fogalom, amelyet minden esetben az adott szerződést vizsgálva, annak tartalmához viszonyítva szabad csak értelmezni. Ennek vizsgálatakor szem előtt kell tartani, hogy a szerződésben meghatározott szolgáltatandó dolog tényleges hibája és a hibás teljesítés jogi definíciója nem minden esetben azonos egymással, mivel előfordulhat, hogy a felek szerződése egy már hibás (használt vagy értékcsökkentett²⁰²) dologra irányult. Ezen túl lehetséges az az eset is, amikor az egyebekben hibátlan dolog abszolút nem felel meg a szerződésben meghatározott többletkövetelményeknek. Ebből is látható tehát, hogy a hibás teljesítés szabályai az adott szerződés hibás teljesítését szabályozzák.²⁰³ A hangsúly, ellentétben az Egyezményben meghatározott hátrány okozásával, a teljesítés időpontjában való szerződésnek történő megfelelésen van, amelyet a felek a szerződésben rögzítettek, vagy jogszabályban megállapított minőségi követelménynek kell megfelelni. Ilyen rögzített követelmény lehet többek között, ha a felek minta szerinti vételben állapodnak meg egy szolgáltatás teljesítésére, ugyanakkor a teljesítés nem felel meg a szerződésben megállapított feltételeknek. A Kúria

²⁰⁰ Ptk. 6:157.§.; VEREBICS 2 (2014) i.m. 34-35.

²⁰¹ Ezt a kollégiumi véleményt az 1/2014. PJE határozata a Ptk.-ba beépültnek tekinti, így annak alkalmazása körében nem tartja irányadónak, ugyanakkor a kollégiumi vélemény 1. pontjához a Legfelsőbb Bíróság által kifejtett elv alkalmazása továbbra is irányadó lehet a Ptk. tekintetében.

²⁰² Ezzel kapcsolatban részletesebben lásd még: BERGENDI-RÁCZ Diána: A leértékelt áruk esetén érvényesítendő szavatossági igényérvényesítés szabályrendszere - különös tekintettel a kellékszavatosságra, In: SZABÓ Miklós (szerk.) *Doktoranduszok Fóruma: Allam- és Jogtudományi Kar szekciókiadványa*, Miskolci Egyetem, Miskolc, 2017, 49-54.

²⁰³ A hibás teljesítés egyes jogértelmezési kérdéseiről szóló 1/2004.(XII.2.) PK vélemény 1. pontjához fűzött vélemény.

ezzel kapcsolatban megállapította, hogy minta szerinti vétel esetén fajtaazonosság mellett is lehet hibás a teljesítés.²⁰⁴ A hibás teljesítés esetében szükséges pontosítani, hogy mit nevezünk hibának. A szolgáltatásban akkor van hiba, amikor az nem felel meg a törvényes vagy a szerződésben meghatározott tulajdonságoknak. Fontos kiemelni, hogy a polgári jog nem a hibás terméket, hanem a hibás termékhez vezető hibás teljesítést szankcionálja.²⁰⁵ A hiba megítélésekor minden esetben a szolgáltatás céljából kell kiindulni, tehát a szerződés rögzített tartalmát kell vizsgálni, hogy megfelel-e a célnak. Ezen felül figyelemmel kell lenni az ügyletkötés összes körülményére is, példaként a szerződés megkötését megelőző tárgyalásokra, a felek nyilatkozataira stb.²⁰⁶ A hiba kijavítása alapvető kötelezettsége az azt okozó félnek. Ugyanakkor a hiba kijavításakor a kötelezett újabb, a kijavítással összefüggő hibát is okozhat. A Kúria ezzel kapcsolatos álláspontja az, hogy amennyiben a javítást végző kötelezett a dolog hibáit nem szünteti meg, hanem szakszerűtlen beavatkozásával még újabb, az eredetileg fennállónál jóval súlyosabb következményekkel járó hibákat jelentkezését is előidéz, ráadásul az általa előidézett hibák okát és következményeit azok jelentkezésekor fel sem ismeri, illetve nem hárítja el, hanem még a hibás teljesítés tényét is vitatja, ez a szerződésszegés önmagában olyan súlyosnak tekinthető, hogy az ebből eredő bizalomvesztés miatt a jogosult alappal rendeli meg a hibák javíttatását a kötelezett költségére más vállalkozótól.²⁰⁷ A szolgáltatáskor fennálló hiba megléte illetve meg nem létének bizonyítása a hatályos polgári perrendtartás szabályai szerint, figyelemmel a perkoncentráció elvére, a kötelezettet terhelik.²⁰⁸ A Ptk. a hibás teljesítés alóli kivételként határozza meg a szerződéskötés időpontjában már ismert vagy olyan hibát, amelyet ismerni kellett volna. A jogosult által ismert hibák ebből kifolyólag a kötelezett mentőöveként szolgálnak. A Kúria elvi határozatában kifejtette, hogy az ismert hibák körébe tartoznak mindazok a hibák, amelyekről a szerződéskötéskor a jogosult ténylegesen tudott. Álláspontja szerint ismert hibának az olyan „nyílt, tehát az egyszerű észleléssel megállapítható hibák minősülnek”, amelyeket a jogosultnak a szerződéskötéskor, a kötelezett tájékoztatásakor, és a szerződéskötés körülményeinek figyelembevételkor, valamint a dolog állapota, használtsága alapján általánosságban is számításba kell vennie. Ezen felül azok a hibák is a

²⁰⁴ BH 2014.3.78.

²⁰⁵ CSÖNDES Mónika: *Minőségvédelem és hibás teljesítés*, Pázmány Press PPKE JÁK, Budapest, 2014, 53.

²⁰⁶ TÖRÖK Gábor (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázata, III. Kötet, A kötelmi jog – Általános rész*, A Magyar Közlöny Hivatalos Kiadó, Budapest, 2008, 626-628.

²⁰⁷ Kúria Pfv. V. 20.707/2014. I. pontja. Részletes bemutatását a jogesetnek lásd jelen értekezés V. fejezet 4. pont b) pontjában.

²⁰⁸ A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (továbbiakban: Pp.) 3. §, 169. § (1), 170. § (1) e) pontja.

felismerhető hibák közé tartoznak, amelyek fennállása, valamint jelentkezése a ténylegesen ismert, illetve a nyílt hibákra tekintettel a szerződés megkötésekor joggal előrelátható.²⁰⁹

Az Egyezményben a hiba megállapítása és vizsgálata alapvető kötelezettsége a feleknek, amelyet az Egyezmény az áru szerződésszerűsége és harmadik személy igényei fejezetben szabályoz. A Ptk.-tól eltérően az Egyezmény nem szabályozza külön cikkben a hibás teljesítést, hanem azt az alapvető szerződésszegés definíciójával egyben kezeli, és a hibát, mint központi elemet a hibás teljesítésben, a hibátlan szolgáltatás irányából közelíti meg. Az Egyezmény az eladó kötelezettségévé teszi, hogy az árut a szerződésben meghatározott mennyiségben, minőségben és leírás szerint, valamint a szerződés előírásainak megfelelően tárolt, illetve csomagolt módon szolgáltatassa. Kifejezetten meghatározza, hogy mely esetekben szerződésszerű az áru²¹⁰, tehát hibátlan a szolgáltatás. Erre tekintettel megállapítható, hogy amennyiben olyan árut szállított az eladó, amely nem felel meg az Egyezmény 35. cikkében foglaltaknak, akkor az az eladó szerződésben meghatározott kötelezettségeinek megsértését jelenti. Habár az eladó köteles ezen hivatkozott cikk alapján a szerződésben rögzített mennyiségi, minőségi és egyéb, a szerződésben foglalt előírásoknak megfelelő árut szállítani, amelyek szerződő felek között is alkalmazott kereskedelmi gyakorlatnak megfelelőek, mégis a mennyiségi és a szerződéses követelmények közötti különbségeket kizárólag az Egyezmény 35. cikke értelmében lehet hibásnak tekinteni, ha a feltárt hibák elérték egy bizonyos fokú súlyosságot. A súlyosság mértékének eldöntése egyben az Egyezmény 25. cikkében foglalt alapvető szerződésszegés megállapítása is, amely a vevő, azaz a jogosult az Egyezmény 49. cikkében biztosított elállási jogának alapjául szolgál.²¹¹ Az Egyezmény 35. cikkében leírt hiány bizonyítása alapvető kérdés a szerződésszegés során, így annak bizonyítása elmaradhatatlan. Tekintettel arra, hogy az Egyezmény ezen cikke nem határozza meg, hogy a hiba (hiányosság) meglétét vagy meg nem létét kinek a kötelezettsége bizonyítani, azt bármelyik szerződő fél megteheti. Számos jogesetben a bíróságok a bizonyítási teher megítélésével kapcsolatban

²⁰⁹ EH 2013.12.P17.

²¹⁰ Egyezmény 35. cikk (2) Feltéve, hogy a felek másként nem állapodtak meg, az áru csak akkor szerződésszerű, ha

- a) alkalmas azokra a célokra, amelyekre más azonos fajtájú árut rendszerint használnak,
- b) alkalmas bármely olyan meghatározott célra, amelyet a szerződés megkötésének időpontjában kifejezetten vagy hallgatólagosan az eladó tudomására hoztak, kivéve, ha a körülmények arra utalnak, hogy a vevő nem bízott, vagy ésszerűtlen lett volna, hogy bízjon az eladó szakismeretében és véleményében.
- c) rendelkezik azokkal a tulajdonságokkal, amelyeket az eladó a vevőnek mintaként, illetve modellként bemutatott,
- d) az azonos fajtájú áruknál szokásos, vagy ilyenek hiányában az áru megőrzésére és megóvására alkalmas módon tárolták, illetve csomagolták.

²¹¹ Digest of Article 35 case law, 2012 UNCITRAL Digest of case law on the United Nations Convention on the International Sale of Goods, (<http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-35.html#7>) (2020. 04. 07.)

akként határoznak, figyelembevéve a saját nemzeti joggyakorlatukat, hogy az a vevő kötelezettsége. A luganói fellebbviteli bíróság viszonylagos megoldást talált a kérdés eldöntésében. Az általuk tárgyalt ügyben egy olasz vásárló (felperes) és egy svájci eladó (alperes) adásvételi szerződést kötöttek 300 tonna kakaóbabra, amely babok legalább 45% zsírtartalommal és legfeljebb 7% savtartalommal kellett rendelkezniük. Az adásvételi szerződésben meghatározottak szerint a fizetés olyan dokumentumok alapján történt, amelyek tartalmazzák az árunak a fenti paraméterek szerinti megfelelőségi igazolásokat. Az olaszországi kiszállítás utáni tesztek azonban azt mutatták, hogy értékeik nem voltak olyanok, mint amelyeket igazoltak. Az olasz eladó által a vételár visszatérítése céljából indított peres eljárás során nem lehetett meghatározni, hogy az áruk már hibásak voltak-e, amikor átadták a fuvarozónak. Annak a kérdésnek az eldöntésében, hogy melyik felet terheli a bizonyítási kötelezettség, a luganói fellebbviteli bíróság kijelentette, hogy főszabály szerint a bizonyítási teher megosztását az érdemi jog alapján kell meghatározni, amely jelen esetben az Egyezmény volt. A fellebbviteli bíróság megjegyezte, hogy az Egyezmény nem tartalmaz külön szabályt az áruk szerződésnek történő megfelelőségére vonatkozó bizonyítási teheréről. Továbbá ezzel kapcsolatban megjegyezte, hogy az eddig ismert jogtudományi álláspontok és a jogtudósok ebben a kérdésben megfogalmazott nézetei megoszlanak: egyesek szerint az Egyezmény akként rendelkezik, hogy a bizonyítási teher a vevőn nyugszik, míg mások a nemzeti jognak megfelelően osztják meg azt. A fellebbviteli bíróság ezek ismeretében nyitva hagyta ezt a kérdést, mivel az alkalmazandó jog és az Egyezmény értelmében a vevőnek a bizonyítási terhet kellett viselnie.²¹²

a) *Hibás teljesítés és az aliud szolgáltatás kapcsolata*

A hibás teljesítéssel összefüggésben minden esetben felmerül az *aliud* szolgáltatás kérdésköre. Ebben a tekintetben a Ptk. és az Egyezmény eltérően szabályoz. A magyar magánjogi terminológia szerint a szerződésben meghatározott áru helyetti más áru szolgáltatása nem minősül hibás teljesítésnek²¹³, azt minden esetben úgy kell megítélni, mintha a kötelezett nem teljesített volna. Ebből következően a kötelezett szerződésszegést követ el, amely a szerződésszegés általános szabályai szerint értékelendő.²¹⁴ Bíró egy másik nézőpontba is behelyezi az *aliud* „teljesítés” esetkörét. Álláspontja szerint, ha a felek a szerződésben

²¹² Switzerland 15 January 1998 Appellate Court Lugano, Cantone del Ticino (Cocoa beans case) (<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/980115s1.html>) (2020. 04. 07.)

²¹³ Megjegyzendő, hogy ebben az esetben a magyar jogi terminológia szerint nem teljesítésről kell beszélni, mivel a kötelezett fél nem a szerződésben meghatározott dolgot, hanem mást szolgáltatott. Tehát a Ptk. szerződésszegés általános szabályaira vonatkozó klauzulák alkalmazására nyílik lehetőség. ld. Ptk. 6:137.§.

²¹⁴ Ptk. 6:137. - 6:152.§§.

meghatározott szolgáltatáshoz képest nyújtott más szolgáltatást akként kezelik, hogy ezzel teljesült a szerződés, akkor nem a szerződésszegés általános szabályai, hanem a hibás teljesítés miatti szavatossági igények kerülhetnek alkalmazásra. Az *aliud* ebben a megvilágításban a szerződő felek akarategységén és a közöttük létrejött szerződésben foglalt szolgáltatáshoz való hasonlóságon (mennyiben helyettesíthető, illetve feleltethető meg az *aliud* a szerződésben meghatározott követelményeknek) alapul, és felfogható az ügyleti akarat módosításaként, amely esetről esetre dönthető csak el.²¹⁵ E gondolatmenethez Leszkoven hozzáfűzi, hogy *aliud* szolgáltatás esetében a legbiztosabb a nemteljesítés, továbbá az ebből eredő késedelem következményeinek alkalmazása, mivel ezzel a szerződésben részletesen meghatározott szolgáltatás kikövetelését eszközöli a jogosult, egyben „visszatereli a szerződést az eredeti medrébe”.²¹⁶ Az Egyezmény ezzel ellentétben, azt az álláspontot képviseli, hogy a vevő megvizsgálási kötelezettségét gyakorolva²¹⁷ köteles az eladót értesíteni a „más dolog” szolgáltatásáról annak érdekében, hogy szavatossági jogait érvényesíthesse az eladóval szemben.²¹⁸ Az eltérés okának magyarázataként, véleményem szerint, a különböző jogszociológiai, valamint magánjogi fejlődési irányok, továbbá a társadalmi és gazdasági berendezkedés szolgálhat, amelynek elsősorban az Egyezmény kialakulásában szerepet játszó skandináv és angolszász jog képzik alapját.²¹⁹ Az *aliud* szolgáltatással járó kellemetlen helyzet elkerülése érdekében az Egyezmény akként rendelkezik a 35. és a 38.-39. cikkeiben²²⁰, hogy

²¹⁵ BÍRÓ György: *Kötelmi jog*, Novotni Kiadó, Miskolc, 2010, 430.

²¹⁶ LESZKOVEN László: *Szerződésszegés a polgári jogban*, Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest, 2016, 252-253.

²¹⁷ Lásd részletesen V. fejezet 3. pont b) alpontjában.

²¹⁸ SÁNDOR – VÉKÁS (2005) i.m. 202.

²¹⁹ EÖRSI Gyula: *A skandináv jogról és jogtudományról*, Budapest, MTA Állam- és Jogtudományi Intézet, 1974; MÁTYÁS Imre: *A skandináv jogi gondolkodás sajátosságai*, in: *Sectio Juridica et Politica*, Miskolc, Tomus XXVII/1., 63-157.; SZABÓ Sarolta: *A Bécsi Vételi Egyezmény, mint nemzetközi lingua franca – az egységes értelmezés és alkalmazás újabb irányai és eredményei*, Doktori értekezés, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog-és Államtudományi Kar, Jog-és Államtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2009, 14.;

²²⁰ Egyezmény 38. Cikk (1) A vevő a körülmények által lehetővé tett legrövidebb időn belül köteles az árut megvizsgálni vagy megvizsgáltatni.

(2) Ha a szerződés kiterjed az áru elfuvarozására is, a vizsgálat az árunak a rendeltetési helyre való megérkezését követő időpontra halasztható.

(3) Ha az úton levő árut a vevő átirányítja, vagy anélkül küldi tovább, hogy ténylegesen lehetősége volna annak megvizsgálására és a szerződéskötés időpontjában az eladó tudott vagy tudnia kellett az átirányítás, illetve továbbküldése lehetőségéről, a vizsgálat mindaddig elhalasztható, míg az áru új rendeltetési helyére megérkezik.

39. Cikk (1) A vevő elveszti azt a jogát, hogy az áru szerződésszerűségének hiányára hivatkozzék, ha erről az eladót a szerződésszerűség hiányának megjelölésével, ésszerű időn belül nem értesíti, azt követően, hogy a szerződésszerűség hiányát felfedezte, vagy azt fel kellett volna fedeznie.

(2) A vevő minden esetben elveszti az áru szerződésszerűségének hiányára való hivatkozás jogát, ha legkésőbb az áru átadásától számított két éven belül a szerződésszerűség hiányát az eladóval nem közölte, hacsak ez a határidő nem ellentétes a szerződéses jótállás határidejével.

az eladó törekedjen szerződészerűen teljesíteni, a vevő részére pedig előírja az áru megvizsgálási kötelezettségét.

Az *aliud* szolgáltatás a fent ismertetett módon a szerződés szerinti szolgáltatás tekintetében megosztó: eltérő az álláspont az Egyezmény és a Ptk. között. Egyetértek Bíró véleményével, mivel álláspontom szerint is kizárólag esetről esetre lehet egy *aliud* szolgáltatás miatti vitás helyzetet a feleknek megoldani. Továbbá nem elhanyagolható az a problémakör sem, hogy egy *aliud* szolgáltatás milyen többletköltséggel jár és ezt kellő körültekintéssel meg lehetet volna-e előzni? Megoldásként lehetne véleményem szerint a feleknek javasolni, hogy egy esetleges *aliud* szolgáltatás esetén azt a felek elfogadják-e van sem (tehát hibás teljesítésnek fogadják el, vagy nemteljesítésként kezelik), és el nem fogadás esetén az ezzel okozott többletköltség és a felelősség hogyan alakul a felek között. Megállapíthatjuk, hogy a hibás teljesítés a felek közötti szerződésszegés specializált esete, amely álláspontom szerint elkerülhető kellő körültekintéssel, továbbá mind az Egyezményben, mind a Ptk.-ban megfogalmazott szerződési alapelvek és felekre rótt kötelezettségek megtartásával.

3. Hibás teljesítés elkerülésének útjai az Egyezményben és a Ptk.-ban

a) A szerződészerű áru szolgáltatásának esetei

Szerződészerű teljesítés alatt a szerződő felek egybehangzó joghatás kiváltására alkalmas akaratkijelentésében foglaltak teljes mértékű megvalósulását értjük. A szerződésben foglalt szolgáltatás megvalósulása, vagy áru továbbítása a felek által közösen meghatározott feltételek alapján kell, hogy történjen és figyelemmel kell lennie a Ptk., illetve az Egyezmény szabályaira. Három fő alappillére van a kifejtett jogforrások alapján, amelyek beteljesülése elengedhetetlen feltétele a felek közötti szolgáltatás vagy áru teljesítésének: szerződészerű áru szolgáltatás, tulajdonjog átruházás és okmányok átadása.²²¹ A felek egyik legfontosabb feladata, hogy akár nemzetközi adásvétel során, akár a Ptk. hatálya alá eső szerződés esetében az abban foglaltak teljesítésekor bizonyos követelményeket megtartsanak. Mind az Egyezmény, mind a Ptk. meghatározza a szerződésbe kötelező elemként belefoglalt felek által teljesítendő

²²¹A szerződészerű teljesítés alap gondolatát már a preklasszikus kor végén Cicero akként írta le, hogy „az igazságosság alapja pedig a *fides*, vagyis a szavaink és megállapodásaink szilárdsága és valódisága”. Ez a *fides* az, amely nemcsak a Ptk. megalkotása során vezette a jogalkotó kezét a szerződészerű teljesítés újra kodifikálása során, hanem hatással volt és van az Egyezmény, mint a nemzetközi kereskedelemben egyik legtöbbet alkalmazott jogforrásra is. FÖLDI András - HAMZA Gábor: *A római jog története és intézményei*, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2008, 472.; T/7971. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről (Indokolással).; CISG: Table of Contracting States, elérhető: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/countries/cntries.html>. (2020. 04. 07.)

kötelezettségeket, amelyek az áru vagy dolog átadását, tulajdonjog átruházását és szükség szerint az árura vonatkozó okmányok, illetve dokumentáció átadását jelentik. E főkötelezettségeken túl mindkét jogforrásban megtalálhatjuk a felek szerződési szabadság elvéből fakadó azon jogát, hogy a közöttük létrejött szerződés tartalmát kölcsönösen alakítják ki és attól csak közös akarattal térhetnek el.²²² A felsorolt kötelezettségek együttes megtartása eredményezi a szolgáltatás (áru) szerződésszerű teljesítését és megalapozhatja a felek továbbra is szoros kereskedelmi kapcsolatát.²²³

i. Szerződésszerű áru szolgáltatása

Az Egyezmény szerint az eladó kötelezettsége az áru szolgáltatása, a vevő kötelezettsége az áru átvétele és vételárának megfizetése.²²⁴ A szerződésszerű áru követelménye elengedhetetlen feltétele a szerződésben meghatározott követelmények maximális teljesülésének. Az áru átadása, szolgáltatása az eladó elsődleges kötelezettsége. Az áru szerződésszerűségét *expressis verbis* határozza meg az Egyezmény 35. cikk (2) bekezdése.²²⁵ Ebből következően a feleknek a szerződésben kifejtett, általuk közösen meghatározott feltételeknek eleget kell tenniük. A kereskedelmi szokások alkalmazásánál szintén a felek közös döntésén alapul a szerződéskötés és a szerződésszerűség megtartása.²²⁶ Az egyik legismertebb ügy a szerződésszerű áru szolgáltatása kapcsán az új-zélandi kagylók esete,²²⁷ amelyben a svájci illetőségű eladó Új-

²²² Egyezmény 8. és 9. cikkei; Ptk. 6:58.§, 6:59.§, 6:62.§ és 6:63.§; JUHÁSZ Zoltán: *A szerződési szabadság és határai alkotmányjogi és magánjogi nézőpontból, valamint a clausula rebus sic stantibus elve*, Közjogi Szemle, 2015/1.,38.; SZALMA József: *A polgári és a kereskedelmi jog kapcsolata az új Ptk. fényében*. Jogtudományi Közlöny, 2014/10. sz.,461.; BLUTMAN László – GÖRÖG Márta: *Alapvető alanyi jogi pozíciók a Polgári Törvény könyvben*, Jogtudományi Közlöny, 2013/6. sz., 278.

²²³Természetesen ezen követelmények nem teljesítését mindkét jogforrás a szerződésszegő magatartások közé sorolja és alapvető szerződésszegés esetén, egyfajta ultima ratio megoldásként az elállás jogintézményével kívánja orvosolni a sérelmet szenvedett felet. KOVÁCS László (1): *Változások a szerződésszegés szabályozásában I.* Cég hírművek, 2015/10. sz., 3–5.; GLAVANITS Judit – RÁCZ Diána: *Szerződésszegő magatartások a Bécsi Vételi Egyezményben és az Új Ptk.-ban.*, Külgazdaság Jogi Melléklet, LVIII. évf., 2014/5–6. sz., 39–59.; VEREBICS 2 (2014) i.m. 31–38.

²²⁴ Egyezmény 30. és 53. cikkei.

²²⁵ Egyezmény 35. cikk (2) bekezdése: A felek ellenkező megállapodása hiányában az áru nem szerződésszerű, kivéve, ha

- a) alkalmas azokra a célokra, amelyekre más, azonos fajtájú árukat rendszerint használnak,
- b) alkalmas bármely olyan meghatározott célra, amelyet a szerződés megkötésének időpontjában kifejezetten vagy hallgatólagosan az eladó tudomására hoztak, kivéve, ha a körülmények arra utalnak, hogy a vevő nem bízott, vagy ésszerűtlen lett volna, hogy bízjon az eladó szakismeretében és megítélésében.
- c) rendelkezik azokkal a tulajdonságokkal, amelyekkel az eladó által a vevőnek bemutatott minta vagy modell rendelkezik,
- d) az azonos fajtájú áruknál szokásos, vagy ennek hiányában az áru megőrzésére és megóvására alkalmas módon tárolták, illetve csomagolták.

²²⁶ RÉCZEI László: *Az 1964. évi hágai és az 1980. évi bécsi konferenciák által kidolgozott vételi egyezmények alkalmazása és működése. Összehasonlító jogi tanulmány. A külkereskedelmi szakjogász képzés segédanyaga* (kézirat). ELTE, Budapest, 1984, 29–31.

²²⁷ CLOUT case No. 123. (Germany, 8 March 1995, Bundesgerichtshof – New Zealand mussels case). elérhető: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/950308g3.html>. (2020. 04. 07.)

Zélandról kagylókat szállított Németországba a német vevő részére. Habár a vevő országába szállított kagylók az ott előírt egészségügyi határértéket meghaladó kadmiumszintet tartalmaztak, nem lehetett azt bizonyítani, hogy a kagylók egyebekben nem felelnének meg a szerződésnek és az Egyezmény arra kikötött szabályának [35. cikk (2) bekezdés a) pont]. A felek vitás kérdésüket bírósági útra terelték, ahol a bíróság úgy ítélte meg, hogy a svájci eladó nem sértette meg a szerződést. Maga a kadmiumkoncentráció a bíróság szerint megfelelő volt, mivel a kagylókat azóta is fogyasztották. Ezen kívül a bíróság megállapította, hogy az Egyezmény 35. cikk (2) bekezdés a) és b) pontjai nem kötelezik az eladót olyan áruk szállítására, amelyek megfelelnek a behozatali államban hatályos törvényeknek vagy egyéb jogszabályoknak, hacsak nem ugyanazok a rendelkezések léteznek a kiviteli államban is, vagy a vevő tájékoztatta az eladót az ilyen tartalmú rendelkezésekről, figyelembe véve az eladó ilyen típus szakértői ismereteit.²²⁸

A Ptk. tömörebb fogalmazásban mondja ki, hogy a szolgáltatást a kötelelem tartalmának megfelelően kell teljesíteni.²²⁹ A szolgáltatás minősége alatt szabályozza a szerződésszerű árut és annak teljesítési kötelezettségét.²³⁰ Kisfaludi szerint „szerződést a felek mindig valamilyen szükséglet kielégítése céljából kötik”, mely akkor nyeri el funkcióját, ha „a jogosult szükséglete valóban kielégítést nyer”.²³¹ Részletes szabályozása folytán a feleknek nem kell külön megállapodniuk a minőségi követelményekben, hiszen azt a Ptk. már rendezi.²³² Az Egyezmény alapján a szerződés szabályszerű teljesítésével a kötelelem megszűnik és ezáltal a jogosult szükségletei teljes körűen kielégítést nyernek. Az eladónak helytállási kötelezettsége van az áru hibátlan szolgáltatásáért: fajtájáért, mennyiségéért, minőségéért, valamint a megfelelő csomagolásért. Ebből következően a hibás teljesítés valamennyi fajtáját átfogja az Egyezmény 35. cikke.²³³ Az említett tulajdonságokat a szerződésben a felek szintén közösen határozzák meg, tehát a szerződésszegés vizsgálatakor ez az objektív mérce az, amitől a nem szerződésszerű teljesítés vagy a nem teljesítés függ.²³⁴

²²⁸ Lásd az elemzett jogesetnél uo. II. 1. bbb) alpont. A jogeset bővebb értelmezéséhez lásd még: Harry M. FLECHTNER: *Conformity of Goods, Third Party Claims, and Buyer's Notice of Breach under the United Nations Sales Convention ("CISG"), with Comments on the "Mussels Case," the "Stolen Automobile Case," and the "Ugandan Used Shoes Case"*. University of Pittsburgh School of Law Working Paper Series, 2007/64. 3-9. (Elérhető: <http://law.bepress.com/pittlwps/art64/>) (2020. 02. 08.)

²²⁹ Ptk. 6:34.§.

²³⁰ Ptk. 6:123. § (1) bekezdés.

²³¹ Bíró et al. (2013) i.m. 206–207.

²³² Ptk. 6:123. § (1) bekezdés e) pont: A szolgáltatásnak a teljesítés időpontjában alkalmasnak kell lennie a rendeltetése szerinti célra, így meg kell felelnie a jogszabályban meghatározott minőségi követelményeknek.

²³³ UNCITRAL (2012) i.m. Digest of Article 35 case law.

²³⁴ SÁNDOR – VÉKÁS (2005) i.m. 202.;

Közös pont a minőségi meghatározás során mindkét jogforrásban a minta vagy modell bemutatása szerinti szerződéskötés. A mintában vagy modellben történő megegyezés „a tulajdonságok megkövetelésének jogi alapja”.²³⁵ A Ptk. szintén ismeri a minta szerinti vételt: ha a felek a szerződés tárgyát képező dolog valamely tulajdonságát mintára hivatkozással határozzák meg, az eladó köteles a minta hivatkozott tulajdonságának megfelelő dolgot szolgáltatni.²³⁶ Az eladó a mintának mindenben megfelelő dolgot köteles a vevő részére adni, és ehhez képest alakul az eladó felelőssége. Vita esetén a vevőt terheli annak bizonyítása, hogy a hiányosság vagy a hiba a mintában is megvolt-e, ha a mintát a vevő nem kapta kézhez. A teljesítési kötelezettség a dolog teljesítésének helyéből, idejéből és a kötelezettség tartalmából tevődik össze. Ezeket a felek szintén a szerződésben határozhatják meg (ennek hiányát az Egyezmény és a Ptk. is *per definitionem* kimondja), ennek ellenére előfordulhatnak olyan esetek, amikor az egyik fél nem a meghatározott időben, hanem előbb teljesít, vagy nem a szerződésben meghatározott dolgot nyújtja.²³⁷ Az Egyezmény nem tesz fő- és mellékkötelezettségek között különbséget sem a vevő, sem az eladó oldalán, azok megszegését egyformán szankcionálja. Ha az eladó nem tesz eleget a szerződésszerű áruval történő szolgáltatási kötelezettségének, akkor felel az áru minden olyan fogyatékoságáért, ami a kárveszélynek a vevőre való átszállása idején megvolt, még akkor is, ha fogyatékoság csak később válik ismertté.²³⁸ Véleményem szerint itt láthatjuk tisztán, hogy miként oszlik meg a vevő és az eladó között a kockázat, választóvonalként határozva meg ezzel a kárveszély vevőre történő átszállásának az időpontját. Az időpontot a felek szerződése dönti el főszabály szerint. Vannak esetek, amikor ezt a szerződésben nem kötik ki, ekkor az Egyezmény 67–69. cikkei határozzák meg a kárveszélyátszállás időpontját. Ezt a logikát követi a Ptk. is, amikor kimondja, hogy a teljesítéssel a kárveszély, ha e törvény eltérően nem rendelkezik, a másik félre száll át.²³⁹

Az Egyezmény a határidő előtti szállítás esetén az eladó a határidő elteltéig jogosult a hiányzó részt szolgáltatni vagy bármely mennyiségi hiányt pótolni, illetve a szerződésnek meg nem felelő árut kicserélni, feltéve, hogy e jogosultság gyakorlása nem okoz a vevőnek ésszerűtlen kényelmetlenséget, illetve költséget.²⁴⁰ Így nem azt mondja ki az Egyezmény, hogy a vevő beleegyezése nélkül nincsen mód a határidő előtti szállításra, hanem hogy bármilyen

²³⁵ Uo. 208.

²³⁶ Ptk. 6:203. § (1) bekezdés.

²³⁷ TAKÁTS Péter: *Teljesítés a nemzetközi adásvétel körében – A CISG és az ÁSZF.*, Jogtudományi Közlöny, 1989/2. sz., 73–77.

²³⁸ Egyezmény 36. cikk (1) bekezdés.

²³⁹ SÁNDOR – VÉKÁS (2005) i.m. 213.; BERGENDI-RÁCZ Diána: *A szerződésszerű teljesítés követelményei a Ptk. és a Bécsi Vételi Egyezmény rendszerében*, Külgazdaság- Jogi melléklet, 2018/3-4. szám. 28-31.

²⁴⁰ Egyezmény 37. cikk.

hiányosságot az eladó a tényleges szállítási határidőig pótolni köteles. Itt is érvényesül az a szabály, hogy az áru elfogadásával a vevő részéről beállnak mindazok a kötelezettségek, mintha az árut a teljesítési időben vette volna át.²⁴¹ A határidő előtt szolgáltatott áru fogyatékoságainak kijavítását szolgáló eszközök határtalan felhasználásával élhet az eladó, természetesen a vevő méltányos érdekeinek szem előtt tartásával, ha a fogyatékoság orvoslása nem okoz a vevőnek ésszerűtlen kényelmetlenséget vagy költséget.²⁴²

A Ptk. kissé eltérően fogalmaz: a jogosult a teljesítési idő előtt felajánlott teljesítést köteles elfogadni, ha az lényeges jogi érdekét nem sérti és a kötelezett az ezzel járó többletköltséget viseli.²⁴³ A dologszolgáltatások körében gyakran előforduló raktározással, őrzéssel, romlékonysággal összefüggő többletköltségeket a jogszabályból adódóan a kötelezettnek kell viselnie. Az idő előtti teljesítés elfogadása nem érinti a másik fél (vevő szolgáltatása) teljesítésének esedékességét. Ez leginkább a vételár kifizetésének kérdésére terjed ki, mivel itt az Egyezménytől eltérően a vevő nem köteles az eladó korábbi teljesítéséhez mérten a vételárat a szerződésben meghatározott teljesítési időpont előtt kifizetni. Közös a két jogforrásban, hogy az idő előtt teljesített dologban bekövetkezett károkért a kötelezett felel.²⁴⁴ Kovács szerint „[v]áltozatlanul nincs szükség az érdekmúlás bizonyítására az ún. fix határidő esetén, vagyis akkor, ha a felek a szerződésben az új Ptk. 6:35. §-ának (1) bekezdése szerint a határnapot megállapították, továbbá, ha a szolgáltatást csak felismerhető rendeltetésének megfelelő időpontban lehet felhasználni. Ilyen lehet egy meghatározott időpontra kitűzött rendezvény megtartásához szükséges létesítmény (pl. színpad) elkészítése, vagy a rendezvényen kiosztható ajándékok kellő időben történő átadása.”²⁴⁵ Az eladó az árut szolgáltatni köteles, ha a szerződés határnapot állapít meg, vagy ha a szerződés alapján a határnap megállapítható, akkor ezen a napon kell teljesítenie. Ha a szerződés határidőt állapít meg, vagy a szerződés alapján a határidő megállapítható, a határidőn belül bármely időpontban teljesíthető a szerződés, eltekintve attól, ha a körülményekből az következik, hogy az időpontot a vevő választhatja meg. Általános szabályként a szerződés megkötését követő ésszerű időn belül lehet teljesíteni.²⁴⁶

Az áru hibátlan szolgáltatásával kapcsolatos kötelezettséget az Egyezmény úgy határozza meg, hogy az eladó köteles az árut a szerződésben meghatározott mennyiségben, minőségben és leírás szerint, valamint a szerződés előírásainak megfelelően tárolt, illetve csomagolt módon

²⁴¹ UNCITRAL (2012) i.m. Digest of Article 37 case law.

²⁴² SÁNDOR – VÉKÁS (2005) i. m. 213.

²⁴³ Ptk. 6:36.§.

²⁴⁴ BÍRÓ et al. (2013) i.m. 76.

²⁴⁵ KOVÁCS László (4): *Változások a szerződésszegés szabályozásában V.*, Céghírnök, 2016/ 3. sz., 11.

²⁴⁶ Egyezmény 33. cikk.

szolgáltatni.²⁴⁷ Ez kulcsfontosságú rész az eladó kötelezettségeinek körben, mivel a hibás teljesítés valamennyi lehetséges fajtáját felöleli. Az áru tulajdonságait elsődlegesen a szerződés határozza meg, ebből következően a szerződésszegés vizsgálata objektív mércétől függ. Ez a diszpozitív szabály az Egyezményben az, amely biztosítja, hogy a felek a szerződésben bármilyen követelményben megállapodjanak.

A vevő kötelezettségével, a szerződésszerű áru szolgáltatási követelményével szemben az áru ellenértékének kifizetése és átvétele áll.²⁴⁸ Ezek az Egyezmény és a Ptk. szerint is a legfontosabb kötelezettségek a vevő oldalán. Hasonlóan az eladó kötelezettségeihez, a vevő kötelezettségei is diszpozitívak és a felek szerződés szerinti megállapodásától, valamint a közöttük érvényesülő szokásoktól függ, amelyek az Egyezmény szabályait megelőzik. A vételárat a szerződésben meghatározott összegnek megfelelően kell kifizetni, melynek pénzben kell történnie, egy összegben.²⁴⁹ A felek megállapodása alapján a vételárat csekkel vagy váltóval is ki lehet egyenlíteni, amelyet a vevő kifejezett megállapodás esetében köteles elfogadni. Mivel az Egyezmény hatálya alá nem tartoznak a csereszerződések, így természetbeni ellenszolgáltatással a vevő nem tehet eleget kötelezettségeinek.²⁵⁰ Ha a vevő nem meghatározott helyen köteles fizetni az eladónak, a vételár megfizetésének a helye az eladó üzleti tevékenységének a helye, vagy ha a fizetést az áru vagy az okmányok átadása ellenében kell teljesíteni, az a hely, ahol az átadás megtörténik.²⁵¹

A Ptk. eltérő rendelkezésének hiányába, a szolgáltatás teljesítésének helye a kötelezettnek a kötelelem keletkezésének időpontja szerinti telephelye, ennek hiányában székhelye, természetes személy esetén lakóhelye, ennek hiányában pedig szokásos tartózkodási helye. Ha a kötelezettnek több telephelye van, a teljesítés helyének azt a telephelyet kell tekinteni, amely a kötelelemmel a legszorosabb kapcsolatban áll. Ha a kötelelem keletkezését követően a teljesítési hely megváltozik és erről a kötelezett a jogosultat értesíti, a teljesítés helye az új telephely vagy székhely, természetes személy esetén az új lakóhely vagy szokásos tartózkodási hely. A teljesítés helyének megváltozásából eredő többletköltséget a kötelezett előlegezi és viseli.²⁵² Az Egyezmény szemszögéből a vevői kötelezettség akként alakul, hogy ha a vevő nem más, meghatározott időpontban köteles fizetni, úgy a fizetést akkor kell teljesítenie, amikor az eladó a szerződésnek és az Egyezménynek megfelelően a vevő rendelkezésére bocsátja az árut vagy

²⁴⁷ Egyezmény 35. cikk (1) bekezdés.

²⁴⁸ Egyezmény 53. cikk.

²⁴⁹ UNCITRAL (2012) i.m. Digest of Article 53 case law.

²⁵⁰ BÁNRÉVY Gábor: *A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga*, Szent István Társulat, Budapest, 2013, 121.

²⁵¹ Egyezmény 57. cikk.

²⁵² Ptk. 6:37.§.

a rendelkezési jogot megtestesítő okmányokat. Az eladó a fizetést az áru, illetve az okmányok átadásának feltételévé teheti. Ha a szerződés az áru elfuvarozására is kiterjed, az eladó útnak indíthatja az árut azzal a feltétellel, hogy az áru vagy áru feletti rendelkezési jogot megtestesítő okmányok csak a vételár megfizetése esetén szolgáltatathatók ki a vevőnek. A vevő nem köteles a vételárat megfizetni, mielőtt lehetősége lenne az árut megvizsgálni, kivéve, ha a felek által megállapított szolgáltatási vagy fizetési feltételek a vevő ilyen lehetőségével összeegyeztethetetlenek.²⁵³ Az Egyezmény Tanácsadó Testülete 11. számú véleményében az Egyezmény 58. cikkének vonatkozásában kifejti, hogy amennyiben a felek nem állapodtak meg a vételár megfizetését megelőzően bemutatandó dokumentumokkal kapcsolatban, az Egyezmény e cikkét kell alkalmazni szerződésükben. A vevő köteles a vételárat megfizetni, ha az eladó a vevő rendelkezésére bocsátotta mind az árut, valamint az ahhoz tartozó dokumentumokat a szerződésnek és az Egyezmény szabályainak megfelelően. Az Egyezmény 58. cikkében szereplő „rendkezési jogot megtestesítő okmány” kifejezést úgy kell értelmezni, hogy bármely olyan dokumentumra (elektronikus vagy papír alapú) vonatkozik, amelyek az okmánnyal rendelkező felet olyan jogi helyzetbe hozza, amely egyenértékű az áru birtoklásának jogi helyzetével.²⁵⁴ Fontos rávilágítani arra, hogy ezeken a dokumentumokon nemcsak a klasszikus „áru papírokat” kell érteni, hanem minden olyan, a fuvarozással kapcsolatban keletkező okmányt, amely igazolja a fuvarozási és áruátvételi szerződés megkötését és amely alapján joggal lehet követelni a jogosultnak (vevőnek) az áru kiadását.²⁵⁵

A Ptk. az Egyezményhez hasonlóképpen határozza meg a teljesítés idejét. A teljesítés ideje meghatározható határnap vagy határidő tűzésével. Határnap tűzése esetén a szolgáltatást ezen a napon kell teljesíteni. Határidő megjelölése esetén a szolgáltatás a meghatározott időtartamon belül bármikor teljesíthető, kivéve, ha az eset körülményeiből az következik, hogy a jogosult választhatja meg a teljesítés időpontját. Ha a szolgáltatás rendeltetéséből a teljesítési idő megállapítható, a szolgáltatást ebben az időpontban kell teljesíteni.²⁵⁶ A vevőnek az átvétellel kapcsolatos kötelezettsége abban áll, hogy mindent, ami tőle észszerűen elvárható, megtesz annak érdekében, hogy az eladó teljesíteni tudjon, valamint abban, hogy az árut átveszi.²⁵⁷

A többletszolgáltatást a Ptk. az Egyezménnyel azonos módon szabályozza: ennek előfordulása esetén a kötelezett a szerződésben előírtnál nagyobb mennyiség szolgáltatását

²⁵³ Egyezmény 58.cikk.

²⁵⁴ CISG Advisory Council Opinion No. 11 – Issues raised by documents under the CISG focusing on the buyer’s payment duty. Elérhető: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op11.html>. (2020. 04. 07.)

²⁵⁵ SÁNDOR – VÉKÁS (2005) i.m. 349.

²⁵⁶ Ptk. 6:35. § (1) –(2) bekezdések.

²⁵⁷ Egyezmény 60. cikk.

ajánlja fel, a többlétszolgáltatást a jogosult visszautasíthatja.²⁵⁸ Dológszolgáltatások esetén is érvényesül az az elv, hogy ha a kötelezett nem annyit teljesít, amennyit a szerződésben vállalt, szerződésszegést követ el. A nem megfelelő teljesítés körébe beletartozik nemcsak a kisebb, hanem a nagyobb mennyiség teljesítése is. Dológszolgáltatások tekintetében ez legtöbbször fajta és mennyiség szerint meghatározott szolgáltatásoknál fordulhat elő. Ha a jogosult a többlétszolgáltatás elfogadja, a többletteljesítéssel arányosan növelt ellenszolgáltatást köteles teljesíteni a szerződésben kikötött ellenérték teljesítésére vonatkozó szabályoknak megfelelő időben és módon.²⁵⁹ A Ptk. megengedő abban a tekintetben, hogy a felek a szerződésükben is megállapodhatnak előre a többlétszolgáltatás átvételét illetően.²⁶⁰

Az Egyezmény a szerződésszegés jellemző esetei közé sorolja a többlétszolgáltatást, ugyanakkor mennyiségi szolgáltatások esetében +/- 5%-os határértékeket enged meg kötelezett szolgáltatása esetében, szemben a Ptk.-ban megengedett értéknél.²⁶¹ Itt csak a meghatározott, saját termelésű mezőgazdasági áru szolgáltatására kötött adásvételi szerződésnél engedi meg a mennyiségi eltérést, ha a szolgáltatás jövőbeli szükségessége és a mezőgazdasági termelés változékonysága indokolja, csak ebben az esetben lehetséges, hogy az eladó a kikötött mennyiséghez képest 10%-kal kevesebbet (és az Egyezménytől eltérően többet nem) szolgáltat, így ezen a mértéken belül a kötelezett terhére nem állapítható meg szerződésszegés.²⁶²

ii. Tulajdonjog átruházása

Érdekes pontja a szabályozásnak a tulajdonjog átszállása. Az Egyezmény 30. cikkének megengedő voltából következik, hogy a felek megállapodása a vételár teljes kifizetéséhez kapcsolódóan teheti függővé. A Ptk. szabályai szerint ingó dolog tulajdonjogának átruházással való megszerzéséhez az átruházásra irányuló szerződés vagy más jogcím és erre tekintettel a dolog birtokának átruházása szükséges.²⁶³ Az eladó az árut harmadik személy mindennemű jogától vagy igényétől mentesen köteles szolgáltatni, kivéve, ha a vevő beelegette, hogy az árut ilyen joggal vagy igénnyel terhelten veszi át.²⁶⁴

²⁵⁸ Egyezmény 52. cikk (2) bekezdés. Vö. Ptk. 6:125.§.

²⁵⁹ Ptk. 6:125.§.

²⁶⁰ BÍRÓ et al. (2013) i.m. 210.

²⁶¹ SÁNDOR – VÉKÁS (2005) i.m. 322.

²⁶² BARTAL Géza – DARÁZS Lénárd – HARMATHY Attila: *Polgári Jog. Kötelmi jog. – Harmadik, Negyedik, Ötödik és Hatodik Rész.*, HVG-Orac, Budapest, 2013, 64.

²⁶³ Ptk. 5:38.§.

²⁶⁴ Egyezmény 40. cikk első mondat.

A Ptk.-ban „a szerződésszegés jogintézménye logikailag és funkcionálisan egyaránt szorosan kapcsolódik a törvénynek a szerződés szerű teljesítésére irányadó szabályaihoz”.²⁶⁵ Az adásvételi szerződés megkötésekor az eladó dolog tulajdonjogának átruházására, a vevő a vételár megfizetésére és a dolog átvételére köteles. Megjelöli a szerződés minimális tartalmi kellékeit: a dolog meghatározását, a vételár megállapítását, valamint a felek egybehangzó akaratnyilatkozatát, mely a tulajdonjog átruházására irányul.²⁶⁶ Az eladó köteles a szerződésnek megfelelően teljesíteni, hasonlóképpen az Egyezményhez. Az együttműködési kötelezettségnek, akár csak az ajánlat elfogadása során, a szerződés megkötésekor is érvényesülnie kell. Ennek keretein belül teret kell adni a tájékoztatási kötelezettség megvalósulásának is. A tájékoztatási kötelezettségnek ki kell terjednie a „dolog tulajdonságaira és annak értékeire, használhatóságával kapcsolatos lényeges minden körülményre és a dologra vonatkozó esetleges jogokra és kötelezettségekre.”²⁶⁷

A Ptk. a tulajdonjog átruházásához megkíván bizonyos feltételeket, melyek a szerzés jogcíme és az átruházás vagy másképpen a szerzésmód. A tulajdonjog átszállása kizárólag a dolog átruházásával nem jön létre, ennek valamilyen jogcímen kell alapulnia, előbb említett két mozzanat szükséges hozzá. A szerzésmód esetében a kötelmi jogi mozzanaton kívül szükséges a dologi jogi mozzanat, magának a dolognak az átadása: a dolog fizikai hatalomba való kerülése, kézből kézbe adása. A tulajdonjog megszerzésének időpontja általában a dolog tényleges átadásakor történik. Időbeli sorrendiségét tekintve a dolog átadása az arról szóló szerződés létrejöttét követi. „Az új tulajdonost rendszerint a dolog megszerzésének időpontjától kezdődően illeti meg a birtoklás, a használat, hasznok szedésének a joga, továbbá a rendelkezési jog, illetőleg terhelik az e jogokkal járó kötelezettségek.”²⁶⁸

Az Egyezményben az eladó az árut harmadik személynek minden jogától vagy igényétől mentesen köteles szolgáltatni. Ez alól kivételt jelent, ha a vevő beleegyezik, hogy az adott árut ilyen joggal vagy igénnyel terhelten veszi át. Az eladó jogszavatossági kötelezettsége kiterjed a tulajdonjog átruházási kötelezettségén túl a dolog birtokbaadási kötelezettségén át a dolog zavartalan használatának biztosítására.²⁶⁹ Az Egyezmény ezen rendelkezése körében a cikk magyarázata külön kiemeli, hogy igen kevés eset²⁷⁰ érintette az Egyezmény 41. cikkének

²⁶⁵ BÍRÓ et al. (2013) i.m. 221.

²⁶⁶ Ptk. 6:215. §; BODZÁSI Balázs: *A szerződéskötés általános szabályai az új Ptk.-ban I.*, Céghírnök, 2014/5., 3–4.

²⁶⁷ BARTAL et al. (2013) i.m. 37–38.

²⁶⁸ PETRIK Ferenc – POMEISL András: *Polgári Jog. Dologi Jog*, HVG-Orac, Budapest, 2013, 65–68.

²⁶⁹ SÁNDOR – VÉKÁS (2005) i.m. 251–252.

²⁷⁰ Számszerűen 15 jogeset található az Egyezmény 41. cikkére vonatkozóan: https://www.iicl.law.pace.edu/cisg/search/cases?case-terms=&exact_date=&start_date=&end_date=&descriptors=&article%5B%5D=4614. (2020. 04. 07.)

alkalmazását, mivel alapvetően a bíróság arra összpontosított, hogy az eladónak ezen kötelezettségei megsértése a szerződés és az Egyezmény egyértelmű megsértése.²⁷¹ A bíróság egyik határozatában megállapította, hogy az eladó megsérti az Egyezmény 41. cikkét, ha az árut az eladó korlátozásoknak vetette alá azokban az országokban, amelyekben a vevő az árut viszonteladóként értékesítené, kivéve, ha a vevő a korlátozásba előzetesen beleegyezett.²⁷²

iii. Okmányok átadása

Az áruhoz tartozó okmányok átadásának szükségzerűsége sem elhanyagolható, ezt mutatja az Egyezmény e körben tett részletes szabályozása. Ha nem meghatározott más helyen kell szolgáltatnia, az eladó áru szolgáltatására vonatkozó kötelezettsége az árut a vevőhöz való továbbítás céljából az első fuvarozónak átadni (ha az adásvételi szerződés kiterjed az áru elfuvarozására is). Abban az esetben, ha a felek tudták, hogy az áru meghatározott helyen van, vagy meghatározott helyen gyártják, illetve állítják elő, úgy az árut ezen a helyen a vevő rendelkezésére bocsátani. Ugyan ez alkalmazandó abban az esetben is, ha a szerződés egyedileg meghatározott, vagy meg nem határozott olyan árura vonatkozik, amelyet meghatározott árukészletből kell szolgáltatni, gyártani, vagy előállítani. Egyéb esetekben az árut a vevő rendelkezésére bocsátani azon a helyen kell, ahol az eladó telephelye a szerződéskötés időpontjában volt.²⁷³ Ha az eladó a szerződéssel vagy az Egyezmény rendelkezéseivel összhangban az árut fuvarozónak adja át, és a szerződésben szereplő áru azonosítása akár az árun található jelzések, akár a fuvarokmányok útján vagy más módon egyértelműen nem valósítható meg, az eladó köteles a vevőt az áru feladásáról értesíteni, s az értesítésben az árut pontosan meghatározni. Abban az esetben, ha az áru elfuvarozásáról az eladó köteles gondoskodni, minden olyan szerződést meg kell kötnie, ami ahhoz szükséges, hogy az árut a körülményeknek megfelelő fuvarszöveggel és az ilyen fuvarozásnál szokásos feltételek szerint a meghatározott helyre szállítsák. Ha az eladó nem köteles szállítmánybiztosítást kötni, a vevő kérésére minden olyan rendelkezésre álló információt meg kell adnia, ami ahhoz szükséges, hogy a vevő e biztosítást megköthesse.²⁷⁴ Ha az eladó az árura vonatkozó okmányok átadására köteles, ezt a szerződésben meghatározott időben, helyen és formában kell megtennie.²⁷⁵ Ahogy erről az Egyezmény 9. cikke is rendelkezik, a felek között kialakult szokások vagy szokványok meghatározzák, hogy milyen dokumentumokat kell átadni az adásvétel során. Egyes

²⁷¹ UNCITRAL (2012) i.m. Digest of Article 41 case law.

²⁷² CLOUT case No. 176. (Austria, 6 February 1996, Oberster Gerichtshof – Propane case). Elérhető: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/960206a3.html>. (2020. 04. 07.)

²⁷³ Egyezmény 31. cikk.

²⁷⁴ Egyezmény 32. cikk.

²⁷⁵ Egyezmény 34. cikk első mondat.

Incoterms²⁷⁶ paritások kikötése²⁷⁷ esetében az adott szokványból következik az átadandó okmányok köre.²⁷⁸ Ezt az Egyezmény a 30. cikkben, mint az adásvétel nélkülözhetetlen kellékeként határozza meg, amely az eladó alapvető kötelezettségei közé tartozik.²⁷⁹ Az okmányok korábbi időpontban való átadása esetén az eladó a szerződésben meghatározott átadási időpontig az okmányokban meglévő bármely hibát kiigazíthat feltéve, hogy e jogának gyakorlása a vevőnek nem okoz ésszerűtlen kényelmetlenséget vagy ésszerűtlen költséget.²⁸⁰ A dokumentum fajtáját az Egyezmény nem határozza meg, hiszen azt a konkrét szerződés ismeretében lehet csak tudni. Azonban támpontnak az Egyezmény 32. cikkében megemlíti néhányat, *ad exemplum*: az áru azonosítására szolgáló okmányok, az áru biztosításával kapcsolatos okmányok, minőségi tanúsítványok, származási jegy, stb.²⁸¹ Az okmányok átadására vonatkozó kötelezettség elmulasztása esetén az eladó szerződésszegést követ el, és az adott esetben alapvető szerződésszegésnek minősül, amely a vevőt szerződéstől való elállásra jogosíthatja fel.²⁸² Azt, hogy mely dokumentumokat kell átadni, a felek közötti szokások illetve szokványok is megállapíthatják. Legáltalánosabb szokványok egyike az Incoterms, amelynek klauzulái a szállítás típusától és a költség- illetve kockázatviselés fajtájától függően határozzák meg a szerződésszerű teljesítés eladó és vevő közötti megosztását.

A Ptk. a szerződés teljesítése cím alatt szabályozza a kárveszély²⁸³ átszállást.²⁸⁴ Kárveszélynek „a dologban bekövetkezett károkkal összefüggő intézményt” tekintjük.²⁸⁵ Szolgáltatás esetén a kötelezett köteles a jogosultnak átadni a szolgáltatásról szóló tájékoztató leírásokat és egyéb dokumentumokat, amellyel egyetemben a kárveszélyviselése is átszáll a kötelezetről a jogosultra.²⁸⁶ Ez a kötelezettség nem csak a dologhoz elengedhetetlenül szükséges dokumentumokat jelenti, hanem azokra is kiterjed, amelyek az adott helyzetben

²⁷⁶ International Commercial Terms – Nemzetközi Kereskedelmi Feltételek: a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara (International Chamber of Commerce – ICC) 1936-ban létrehozott és többszöri módosítással, kiegészítéssel jelenleg is hatályos nemzetközi szokványok, amelyeket a nemzetközi kereskedelemben a szerződő felek számos alkalommal használnak szerződésükben az áruk szállítása során. Jelenleg a 2011. január 1-jétől hivatalos a 2010-es Incoterms szabályok vannak érvényben. Részletesebben lásd jelen értekezés VI. fejezet 4. pontjában.

²⁷⁷ BÍRÓ Gabriella: *A nemzetközi kereskedelmi szokványok jelentősége az INCOTERMS 2010 szabályainak tükrében.*, Iustum Aequum Salutare, 2013/3. 133–148.; Resources for business – Incoterms Rules, ICC. Elérhető: <https://iccwbo.org/resources-for-business/incoterms-rules/> (2020. 04. 07.)

²⁷⁸ SÁNDOR - VÉKÁS (2005) i.m. 176–177.

²⁷⁹ Az eladó köteles a szerződés és az Egyezmény előírásainak megfelelően az árut szolgáltatni, az áru tulajdonjogát átruházni és az árura vonatkozó minden okmányt átadni.

²⁸⁰ Egyezmény 34. cikk.

²⁸¹ SÁNDOR - VÉKÁS (2005) i.m. 196.

²⁸² Egyezmény 34. cikk, 45. cikk és 49. cikk (1) bekezdés.

²⁸³ A kontraktuális felelősség kérdéseivel jelen értekezés VI. fejezete foglalkozik részletesebben.

²⁸⁴ Ptk. 6:122. § A teljesítéssel a kárveszély – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – a másik félre száll át.

²⁸⁵ BÍRÓ et al. (2013) i.m. 205–206.

²⁸⁶ Ptk. 6:123.§.

általában elvárható módon kapcsolódnak a szolgáltatáshoz.²⁸⁷ Azonban a dolog szállítása esetére fuvarozási szerződés kötése során lehetőség van fuvarlevél kiállítására, ha erre a feladó utasítja a fuvarozót. A fuvarozó által kiállított fuvarlevél az ellenkező bizonyításáig bizonyítja a fuvarozási szerződés létrejöttét, a küldemény átvételét, valamint – a fuvarozó által a fuvarlevélbe tett fenntartás hiányában – azt, hogy a küldemény és csomagolása az átvételkor külsőleg jó állapotban volt, és hogy a küldemények száma a fuvarlevélben közölttel megegyezik, ha a fuvarlevelet a feladó és a fuvarozó is aláírta, és a fuvarlevél tartalmazza:

- a küldemény átvételének helyét és időpontját;
- a feladó, a címzett és a fuvarozó nevét és címét;
- a kiszolgáltatás helyét;
- a küldemény megnevezését, csomagolási módját, veszélyességének az adott fuvarozási ág szerinti megjelölését, darabszámát, jelét, számát, tömegét vagy más módon kifejezett mennyiségét.²⁸⁸ Verebics egyik tanulmányában kifejti, hogy a Ptk. rendszerében „[a] fuvarlevél kiállítása továbbra sem kötelező, ám ha kiállításra kerül, úgy az írásbeliségnek (mely papír alapú és elektronikus dokumentum formájában való megjelenést egyaránt jelenthet), mint a tartalommal szemben (alapinformációk) követelményeknek egyaránt meg kell felelnie. A feladó a küldemény fuvarozás során történő kezeléséhez szükséges információkat a csomagoláson, ennek hiányában a küldeményen köteles feltüntetni, veszélyes áru esetén a veszély elkerüléséhez szükséges tájékoztatást is megadni: utóbbi hiányában a fuvarozó az áru átvételét megtagadhatja. A feladó rendelkezési joga a küldemény kiszolgáltatásáig érvényesül, a fuvarozó azonban a fuvarozás megkezdését követően – ha ez rá nézve terheesebb – a kereskedelmi észszerűség mértékével mért biztosítékhoz kötheti. A fuvarozó felelősségét korlátozó korlátozás vagy kikötés a jövőben akkor is semmis, ha az a súlyos gondatlansággal okozott károkra vonatkozik. A szándékosan vagy a súlyos gondatlansággal okozott károktól eltekintve a fuvarozási szerződés alapján támasztott követelések – változatlanul – egy év alatt évülnek el.”²⁸⁹ Érdemes megjegyezni, hogy a Ptk. kommentárja szerint továbbra is irányadó lehet a Kúria azon határozata, amely szerint nemzetközi gépkocsi-fuvarozás esetén a fuvarlevél adataival kapcsolatos törvényi vélelemmel szemben ellenbizonyításnak van helye.²⁹⁰

²⁸⁷ BÍRÓ et al. (2013) i.m. 210.

²⁸⁸ Ptk. 6:258.§.

²⁸⁹ VEREBICS János (3): *Az üzleti élet szerződései az új Ptk.-ban*, Magyar Jog, 2013/10. sz., 592.

²⁹⁰ BH 1995.9.529.

b) A megvizsgálás és az árukifogásolás rendszere

A kereskedelem alapja egyrészt a szerződés szerű áru szolgáltatása, másrészt annak szerződésben meghatározott ellenértékének átadása.²⁹¹ A szolgáltatás, mint az áru átadása a vevő részére és a vevő általi ellenérték megfizetés, számos elemből tevődik össze. A fent tárgyaltakon túl mindkét jogforrásban az egyik legfontosabb mozzanata a szolgáltatásnak a felek között, amely egyben a vevő részéről kötelezettség is, a szolgáltatott áru megvizsgálása és szükség esetén annak kifogásolása.

i. Kötelező vizsgálat

A Ptk. az áru megvizsgálásának kötelezettsége tekintetében következőket: a jogosult kérelem nélkül köteles meggyőződni arról, hogy a szolgáltatás minősége és mennyisége megfelelő-e. A dolog átvétele során nem kell vizsgálni azokat a tulajdonságokat, amelyeknek a minőségét tanúsítják, vagy amelyekre jótállás vonatkozik. A szolgáltatás minőségének és mennyiségének megvizsgálásával járó költségek pedig a jogosultat terhelik.²⁹² Ebből egyértelműen megállapítható, hogy a szolgáltatás szerződés szerű teljesítése akkor válik ténylegesen szerződés szerűvé, ha annak ellenőrzését a másik fél, a jogosult (vevő) megtette és a megvizsgálás során a szolgáltatást, vagy az árut szerződés szerűnek találta.²⁹³ Tekintettel arra, hogy a szolgáltatás nyújtásának időpontjáig a kötelezettségek és költségek az eladó oldalán voltak, a szolgáltatás átvételétől kezdve a vevő oldalán lépnek fel. Ennek magyarázatát a Ptk. 6:1.§ (1) bekezdésében²⁹⁴ találjuk, amely egyértelműen rendezi, hogy kötelemként kell érteni „nemcsak a szolgáltatás teljesítésére vonatkozó kötelezettséget, hanem ugyanannak a szolgáltatásnak a követelésére irányuló jogosultságot is.”²⁹⁵ Az akkori Legfelsőbb Bíróság szintén erre a következtetésre jutott, amikor ítéletében kimondta, hogy szavatossági igény érvényesítésén alapuló jogviták elbírálásánál döntő jelentősége van a használhatóság, a rendeltetés szerű használatra való alkalmasság vizsgálatának.²⁹⁶

A megvizsgálási kötelezettség szabályozásáról az Egyezmény a 38. cikkében akként rendelkezik, hogy „a vevő a körülmények által lehetővé tett legrövidebb időn belül köteles az árut megvizsgálni vagy megvizsgáltatni. Ha a szerződés kiterjed az áru elfuvarozására is, a

²⁹¹ Egyezmény 30. cikke és 53. cikke; Ptk. 6:34.§, 6:63.§, 6:123.§, 6:215.§,

²⁹² Ptk. 6:127. §

²⁹³ KOVÁCS 1 (2015) i.m. 3.

²⁹⁴ Ptk. 6:1. § A kötelem kötelezettség a szolgáltatás teljesítésére és jogosultság a szolgáltatás teljesítésének követelésére.

²⁹⁵ BIRÓ et al. (2013) i.m. 28.

²⁹⁶ Pfv.IX.21.195/2009.

vizsgálat az árunak a rendeltetési helyre való megérkezését követő időpontra halasztható. Ha az úton levő árut a vevő átírányítja, vagy anélkül küldi tovább, hogy ténylegesen lehetősége volna annak megvizsgálására és a szerződéskötés időpontjában az eladó tudott vagy tudnia kellett az átírányítás, illetve tovább küldés lehetőségéről, a vizsgálat mindaddig elhalasztható, míg az áru új rendeltetési helyére megérkezik”. A megvizsgálási kötelezettség az Egyezményben is elsősorban a 35. cikke szerinti „nem megfelelésekre” vonatkozik, ideértve a mennyiségi és minőségi hiányosságokat, valamint az olyan szerződéses rendelkezéseket, amelyek eltérnek a hivatkozott cikkben foglaltaktól. A vevő vizsgálatának továbbá nemcsak az áruk minőségének, mennyiségének és jellemzőinek megfelelésére kell kitérnie, hanem arra is, hogy az árukat a szerződésben előírt dokumentáció²⁹⁷ kíséresse.²⁹⁸

ii. A hiba észlelésére vonatkozó idő és a jogosulti kötelezettség elmulasztása (elévülés)

Az Egyezmény hivatkozott 38. cikke szorosán kapcsolódik ahhoz az időponthoz, amikor a vevő az Egyezmény 39. cikke szerinti hibát felfedezte és ésszerű időn belül nem jelezte ezt eladó részére.²⁹⁹ Az Egyezmény szerinti megvizsgálási kötelezettség elmulasztásának emiatt rendkívül súlyos következményei vannak: a vevő elveszti azt a jogát, hogy az áru szerződésszerűségének hiányára hivatkozzék, ha erről az eladót a szerződésszerűség hiányának megjelölésével, ésszerű időn belül nem értesíti, azt követően, hogy a szerződésszerűség hiányát felfedezte, vagy azt fel kellett volna fedeznie.³⁰⁰ Az ésszerű határidő³⁰¹ meghatározása tekintetében az Egyezmény csak objektív határidőt állapít meg a vevő részére, amely az áru átadásától számított két év.³⁰² Szubjektív elemként értékelhető a Bíróság megállapítása egy 2004-es kábel és vezeték adásvétel és szállítási ügyében hozott megállapításával, miszerint: „[...] a vizsgálatához szükséges időtartamot az áruk illetve az áru javasolt felhasználása,

²⁹⁷ Egyezmény 30. cikk: az eladó köteles, a szerződés és az Egyezmény előírásainak megfelelően, az árut szolgáltatni, az áru tulajdonjogát átruházni és az áruhoz vonatkozó minden okmányt átadni.

²⁹⁸ UNCITRAL Az áruk nemzetközi értékesítéséről szóló ENSZ-egyezményhez kapcsolódó esetjogról szóló összefoglaló; 38. cikk magyarázat 3. pontja; <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-38.html> (2020. 04. 09.)

²⁹⁹ UNCITRAL Az áruk nemzetközi értékesítéséről szóló ENSZ-egyezményhez kapcsolódó esetjogról szóló összefoglaló; 38. cikk magyarázat 2. pontja; <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-38.html> (2020. 04. 09.)

³⁰⁰ Egyezmény 39. cikk (1) bekezdése.

³⁰¹ A CISG Tanácsadó Testületének 2. számú véleménye az áruk megvizsgálási kötelezettsége és kifogásolási rendszere témájában az ésszerű határidő tekintetében abban állt, hogy az eset összes körülményét megvizsgálva kell meghatározni. Hozzátette, hogy az osztrák legfelsőbb bíróság 14 napban, a svájci legfelsőbb bíróság 1 hónapban határozta volna meg az ésszerű idő tartamát. Azonban ennek a kérdésnek az eldöntésére ezen vélemény mindenképpen hagyatkozik az eset összes körülményének kivizsgálása mellett az adott ország jogára. <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op2.html> (2020. 04.20.)

³⁰² Egyezmény 39. cikk (2) bekezdése: a vevő minden esetben elveszti az áru szerződésszerűségének hiányára való hivatkozás jogát, ha legkésőbb az áru átadásától számított két éven belül a szerződésszerűség hiányát az eladóval nem közölte, hacsak ez a határidő nem ellentétes a szerződéses jótállás határidőjével.

valamint magának a vevőnek és az általános körülményeknek a vizsgálati helyszíne határozza meg. Ez tarthat néhány órát, vagy akár több hónapot is igénybe vehet, így a pusztán vizuális ellenőrzés és a szakértői személyzet alapos vizsgálata között változhat.”³⁰³

A magyar jogi terminológia szerint a jogosult a hiba felfedezése után késedelem nélkül köteles a hibát a kötelezettel közölni.³⁰⁴ A polgári jogi szabályozás elsősorban a kötelezettnek írja elő a szolgáltatás szerződésszerű teljesítését, és őt sújtja annak elmaradása miatti szankciókkal. A Ptk. szövege azonban nem határoz meg határidőt, hanem előírja a megvizsgálási kötelezettséget, amelyet késedelem nélkül kell megtenni. „Az ellenőrzést az adott helyzetben általában elvárható módon, a lehető leghamarabb kell elvégezni.”³⁰⁵ A dolog átvétele során tehát nem kell megvizsgálni azokat a tulajdonságokat, amelyeknek a minőségét tanúsítják, vagy amelyekre vonatkozik a jótállás.³⁰⁶ A megvizsgálási kötelezettségen enyhít a Ptk., amikor a jogosult a másik fél nyilatkozata alapján bízhat a szerződésszerű teljesítésben. Erre például szolgálhat, ha a minőséget tanúsítják, vagy kötelezett jótállást vállalt a szolgáltatásra.³⁰⁷

„A Ptk. a kötelelem teljesítésének helyét főszabályként a kötelezettnek a jogviszony keletkezéskori telephelye - székhelye (lakóhelye) - tartózkodási helye sorrend szerint állapítja meg. A Ptk. ugyanakkor kifejezetten utal az eltérés lehetőségére, hiszen maga a Ptk. is tartalmaz ettől eltérő szabályt, például a pénztartozás teljesítésének helye tekintetében [6:44. §]. Ezen felül bármely jogszabály, így különösen a kötelemet létrehozó vagy szabályozó külön jogszabály is tartalmazhat ettől eltérő rendelkezést (a külön jogszabállyal történő eltérés lehetőségére a Ptk. sehol nem utal, abból a megfontolásból, hogy a Ptk. a jogszabályi hierarchiában nem foglal el olyan kiemelt helyet, hogy meghatározhatná más jogszabály tartalmát). A kötelelem teljesítésének helyére vonatkozó szabály ezenfelül diszpozitív [Ptk. 6:1. § (1) bekezdés], vagyis akkor érvényesül, ha a teljesítés helye tekintetében a felek eltérően nem állapodnak meg. Bár a kötelelem nem feltétlenül a felek megállapodása folytán jön létre, de a nem szerződéses kötelemelek esetén sincs akadálya annak, hogy a jogviszony alanyai a teljesítés helye tekintetében - jogszabályon vagy hatósági határozaton alapuló kötelelem esetén nyilván a kötelelem keletkezését követően - a 6:37. § szabályaitól eltérően állapodjanak meg. A Ptk. - eltérően a régi Ptk. 278. §-ának (1) bekezdésétől - elsődlegesen nem a kötelezett székhelyét (lakóhelyét) tekinti a

³⁰³ Switzerland 11 February 2004 Appellate Court Bern (Wire and cable case) <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/040211s1.html> (2020. 04. 09.)

³⁰⁴ Ptk. 6:162. § (1) bekezdése

³⁰⁵ BÍRÓ et al. (2013) i.m. 213.

³⁰⁶ Ptk. 6:127. §

³⁰⁷ BÍRÓ et al. (2013) i.m. 213.

teljesítés helyének, hanem a kötelezett telephelyét. Ennek a változásnak a háttérében a kereskedelmi szemlélet húzódik meg: a hétköznapi kereskedelmi forgalomban, külön telephelyet fenntartó egyéni vállalkozó, illetve több telephellyel, esetleg országos hálózattal rendelkező gazdasági társaságok esetén a teljesítés jellemzően a telephelyen, és nem a kötelezett lakóhelyén, illetve székhelyén történik.”³⁰⁸

Az Egyezmény a megvizsgálási kötelezettség tekintetében úgy vélekedik, hogy a vevő a körülmények által a lehető legrövidebb időn belül köteles az árut megvizsgálni vagy megvizsgáltatni.³⁰⁹ A megvizsgálásra általában a vevő a teljesítés helyén köteles a lehetővé tett legrövidebb időn belül. Ez gyakorlatilag annyi jelent, hogy a vizsgálatot azonnal el kell végezni, ezzel is kiküszöbölve a felek közötti kialakult viszony rossz irányba, bizonytalanságba történő elmozdítását. Az Egyezmény 38. és 39. cikkei kimondják, hogy ha a szerződés kiterjed az áru elfuvarozására is, a vizsgálat az árunak a rendeltetési helyre való megérkezését követő időpontra halasztható. A vevő elveszti azt a jogát, hogy az áru szerződésszerűségének hiányára hivatkozzék, ha erről az eladót a szerződésszerűség hiányának megjelölésével, ésszerű időn belül nem értesíti, azt követően, hogy a szerződésszerűség hiányát felfedezte, vagy azt fel kellett volna fedeznie. A vevő minden esetben elveszti az áru szerződésszerűségének hiányára való hivatkozás jogát, ha legkésőbb az áru átadásától számított két éven belül a szerződésszerűség hiányát az eladóval nem közölte, hacsak ez a határidő nem ellentétes a szerződéses jótállás határidőjével. A vevőnek tehát az ésszerű határidőn belüli igényérvényesítést kell szem előtt tartania. A fogyatékoság észlelését követően két év áll a vevő rendelkezésére, hogy eladó tudomására hozza azt. Itt lehetséges tehát pontosan elhatárolni, hogy meddig tart a dolog esetleges hibáiért az eladó felelőssége és honnan kezdődik a vevő kötelezettségvállalása.³¹⁰ Az eladó nem hivatkozhat a 38. és 39. Cikk rendelkezéseire, ha a szerződésszerűség hiánya olyan tényekkel kapcsolatos, amelyeket ismert, vagy amelyek nem lehettek számára ismeretlenek, és amelyeket nem tárt fel a vevőnek.³¹¹

³⁰⁸ PETRIK (szerk.) (2020) i.m.

³⁰⁹ Egyezmény 38. cikkének (1) bekezdése.

³¹⁰ SZABÓ Sarolta: *A megvizsgálási kötelezettség és az áru kifogásolása a Bécsi Vételi Egyezményben*, *Külgazdaság*, 2007/5-6., 66-69.; BERGENDI-RÁCZ Diána: *"Dr. Sandra Fiser-Sobot: Az áruk megvizsgálási kötelezettsége a nemzetközi adásvételi jogban" c. tanulmány szakfordítása*, *Magyar Jog*, 2019/10., 598-604.

³¹¹ Egyezmény 40. cikke.

iii. Szemelvény a Kúria álláspontjából

A Ptk. álláspontja, hogy a szolgáltatásnak a teljesítés idején alkalmasnak kell lennie a rendeltetés szerinti célra.³¹² A Kúria 1/2012. (VI. 21.) PK véleményének³¹³ 1. pontjában kimondta, hogy „a kötelezett hibásan teljesít, ha a szolgáltatás nem felel meg a [az 1959-es polgári törvénykönyv] 277. § (1) bekezdésében (hatályos Ptk. 6:34.§) meghatározott követelményeknek. Hibás a teljesítés akkor is, ha a szolgáltatás nem elégíti ki a rá vonatkozó konkrét minőségi előírásokban foglalt követelményeket, valamint, ha a kötelezett nem tesz eleget a szolgáltatáshoz kapcsolódó ún. járulékos kötelezettségeknek”. Az ehhez a ponthoz fűzött magyarázatában kifejti, hogy „a kötelezett a Ptk. 305. §-ának (1) bekezdése (hatályos Ptk. 6:157.§) szerint hibásan teljesít, ha a szolgáltatott dolog a teljesítés időpontjában nem felel meg a törvényes vagy a szerződésben meghatározott tulajdonságoknak. A felek ugyanis szerződésükben szabadon meghatározhatják a kötelezett által nyújtandó szolgáltatás minőségét, konkrét tulajdonságait. A szolgáltatásnak pedig elsősorban ezeknek a szerződéses minőségi követelményeknek kell megfelelnie³¹⁴.” A Kúria fenti véleményének 2. pontjában ezzel kapcsolatban kifejti, hogy „a jogosultat a szerződéskötéskor nem terheli megvizsgálási kötelezettség. Ha azonban a szolgáltatás - köznapi értelemben vett - fogyatékoságát, hibáját a szerződés megkötésekor a jogosult ténylegesen ismerte, vagy azt a szolgáltatás jellege, természete (pl. használt dolgok) vagy a szerződéskötés körülményei alapján számításba kellett vennie, fel kellett ismernie, a kötelezett hibás teljesítése nem állapítható meg. A kötelezett ezért bizonyíthatja, hogy a jogosultnak a megkötött szerződés tartalma alapján a teljesítéskor milyen minőségű, milyen tulajdonságokkal rendelkező szolgáltatásra kellett észszerűen számítania.” Példaként szolgálhat az az eset, amelyben a Legfelsőbb Bíróság ítéletével kimondta, hogy „a kötelezett mentesül a hibás teljesítés valamennyi következménye alól, ha bizonyítja, hogy a jogosult a hibát a szerződéskötés időpontjában ismerte, vagy azt ismernie kellett, ez utóbbi alatt értve azt, hogy a jogosultnak kellő gondossággal eljárva számítania kellett a szolgáltatott dolog teljesítéskori hibájára.”³¹⁵ A kellő gondosság körében a kommentár akként fogalmaz, hogy a „Ptk. 6:124. §-a általános követelményként írja elő, hogy a kötelezett köteles a jogosultnak átadni a szolgáltatásról szóló tájékoztató leírásokat és egyéb dokumentumokat. Emellett külön jogszabályok is konkrét előírásokat fogalmazhatnak meg az egyes szolgáltatásokhoz

³¹² Ptk. 6:123. §

³¹³ A hatályos Ptk. alkalmazása körében is megfelelően irányadónak tekintendő ezen PKv. 1-11. és 15. pontjai a meghaladottá vált határozatokról szóló 1/2014. Polgári jogegységi határozat 1. pontja szerint.

³¹⁴ Ptk. 6:34. §

³¹⁵ Legf. Bír. Pfv. VII. 22.175/2010.; BH 2012.2.36.

kapcsolódó járulékos kötelezettségekről. E járulékos kötelezettségek teljesítésének (használati, kezelési utasítások, árjelzők, minőségi tanúsítványok, megfelelőségi nyilatkozatok, kísérőokmányok stb. átadásának) elmulasztása szintén hibás teljesítést eredményezhet, még akkor is, ha maga a szerződéses szolgáltatás egyébként nem minőséghibás.”³¹⁶

Három egyszerűnek tűnő kötelezettsége van azoknak a feleknek, akik szolgáltatás vagy áru kereskedelmének tárgyában szerződést kötnek egymással: szerződés szerű szolgáltatás nyújtása, tulajdonjog átruházása és az okmányok átadása. Nem is gondolhatnánk lehetetlen küldetésnek a felek részéről ezek együttes teljesítését, azonban mind a nemzetközi példák, mind a hazai joggyakorlat megerősítheti, hogy nem minden esetben sikerül ezek megtartása a felek részéről. Számos akadályozó tényező van egy kereskedelmi ügylet során, amelyeknek a megoldása szakértelmet, nagyfokú „rutint” és nem utolsósorban a vonatkozó jogszabályok ismeretét teszi szükségessé. Ezen túl nem szabad elfelejteni a megvizsgálási és árukifogásolási kötelezettségről is.³¹⁷ Összességében megállapítható, hogy a vevő *bonus pater familias* módjára előírt kötelezettsége az áru megvizsgálására nem egy véletlen jogalkotás eredménye. Tudatos, és a gazdasági és logikai lépcsőket alaposan elemző folyamat eredménye, amely figyelembe vette azt a körülményt, hogy a megvizsgálással nemcsak a vevő saját magát, de az eladó jogi és gazdasági helyzetét is könnyebbé teszi a hiba azonnali észlelésével és annak orvoslására való felhívásával. A gazdasági, valamint kereskedelmi gyakorlatot szemlélve, laikusként is könnyen megállapítható, hogy habár a megvizsgálás költséges és időigényes folyamat a vevő és az eladó részére, ez a befektetett „energia” a fel nem tárt és később előforduló hibák miatti gazdasági károsodás mértékének csupán töredéke.

4. A szavatossági jog esetei: elméleti és gyakorlati alkalmazásuk feltételei az Egyezmény és a Ptk. szabályai alapján

Mind a Ptk., mind az Egyezmény a hatálya alá tartozó szerződésekben foglaltak nem szerződés szerű teljesítése esetén a szerződés szegés gyors, egyszerű és hatékony megoldására törekszik. Abban az esetben, ha a felek a közöttük fennálló szerződést akként szegik meg, hogy a szolgáltatás nem felel meg a szerződésben foglalt minőségi követelményeknek, a sértett fél szavatossági jogával élhet. Habár a kiválasztott jogorvoslati jogától eltérhet a *ius variandi* által biztosított kereten belül, a legtöbb esetben (a szerződésben kikötött szolgáltatásra tekintettel és

³¹⁶ PETRIK (szerk.) (2020) i.m.

³¹⁷ BERGENDI-RÁCZ Diána: *Kitekintés a megvizsgálási kötelezettség és az árukifogásolás rendszerére a Bécsi Vételi Egyezményben és a Polgári Törvénykönyvben*, KRE-DIT: A KRE-DOK online tudományos folyóirata 2018/1. http://epa.oszk.hu/03500/03515/00001/pdf/EPA03515_kre-dit_2018_1_10.pdf (2020.04.20.)

attól függően) a sértett felek (Ptk. szerint kötelezően előírt sorrend miatt) megtartják a jogorvoslati jogok igénybevételi sorrendjét.³¹⁸ A kellékszavatossági jog nem csupán egy igényérvényesítési forma, annál sokkal több. Ez az első állomás a felek közötti szerződésszegés esetében, amikor még van esély „menteni a menthetőt”, akár elkerülve a kártérítési kötelezettséget. Álláspontom szerint itt mutatkozik meg, hogy a felek között kötött szerződés mennyire erős: vajon képesek-e folytatni a közöttük létrejött *contractust* vagy bizonyos esetekben választva az egyszerűbb utat, az elállás jogával élve a szerződésszegést szenvedő fél kihátrál a megegyezésből. Kérdésként merül fel, hogy a felek akár már a szerződés megkötése előtt is képesek-e felmérni a rajtuk lévő esetleges szerződésszegésből származó felelősséget és ennek megfelelően képesek-e orvosolni azt? Hogy a hajlandóság a felekben a szerződés reparálására mennyire található meg, az mindig az adott esettől, gazdasági tényezőktől és egy megfelelő (az adott esetre vonatkozó) jogi tanácstól függ, amelyre ebben a fejezetben nem kísérlem meg a választ, ellenben az előbbieken felsorolt kérdésekre mindenképpen.

a) A kellékszavatosságról általában

Mielőtt a szavatossági jog négy esetkörének részletes elemzésére kerülne sor, mindenképpen érdemes részletesebben is áttekinteni a kellékszavatosságot, mint objektív jogkövetkezményt³¹⁹. A Ptk. definíciója egyértelmű: olyan szerződés alapján, amelyben a felek kölcsönös szolgáltatásokkal tartoznak, a kötelezett a hibás teljesítésért kellékszavatossággal tartozik. A kellékszavatosság lényegében a hibás teljesítés fogalmának lefordítása a kötelezett felelősségét illetően. Ezért hibásnak minősül a szolgáltatás, ha a helytelen vagy hiányos használati utasítás az egyébként szerződészerű tulajdonságokkal rendelkező termék felhasználását megghiúsítja vagy eredményét lerontja.³²⁰ Kemenes ezzel kapcsolatban megállapítja, hogy a szolgáltatás, mint hibásan teljesített dolog, lehet ingyenes és lehet visszterhes is, annak ellenére, hogy a Ptk. feltételezi: a felek közötti szolgáltatás a legtöbb esetben visszterhesen valósul meg. Ingyenes szolgáltatás hibás teljesítése során³²¹ a sérelmet szenvedett fél csak kártérítést követelhet.³²² A szerződés szerinti jogosult hibás teljesítés miatti szavatossági igényét kizárólag a szerződésben meghatározott kötelezettel szemben

³¹⁸ BERGENDI-RÁCZ Diána: *Gazdasági társaságok felelősségének vizsgálata a kellékszavatossági jog érvényesítésének esetkörében*, JOG ÉS ÁLLAM 23: 1, XIII. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója (2018), 2018, 35.

³¹⁹ BERGENDI-RÁCZ Diána: *Recenzió: Glavanits Judit-Rác Diána: Szerződésszegő magatartások a Bécsi Vételi Egyezményben és az Új Ptk-ban*, KRE-DIT: A KRE-DOK online tudományos folyóirata, 2018/2., <http://www.kre-dit.hu/tanulmanyok/bergendi-racz-diana-szerzodessego-magatartasok-a-becsi-veteli-egyezményben-es-az-uj-ptk-ban/> (2020.04.20.)

³²⁰ LB Gf. III. 30.700/1980.

³²¹ Ptk. 6:147. §

³²² KEMENES (2014) i.m. 219.; VÉKÁS 5 (2013) i.m. 627-628.

érvényesítheti, tehát sem a kötelezett közreműködőjével szemben, sem azokkal az egyéb személyekkel szemben, akiken keresztül a szerződés szerinti szolgáltatás „érkezett” és a hiba valamely személy cselekménye során keletkezett. A kellékszavatossági jog alapján ugyanis ezekért a hibákért is a jogosult szerződés szerinti partnere, a kötelezett kell, hogy helytálljon. Ezen nem változtat az sem, ha a hibát ténylegesen a kötelezett közreműködője okozta, vagy ha a szolgáltatás ténylegesen szerződések láncolatán keresztül jutott el a jogosulthoz, és a hiba bekövetkezése a láncolat valamely korábbi szereplőjének magatartására vezethető vissza. A szerződés kötelezettje ugyanis a kellékszavatosság szabályai szerint a jogosulttal szemben ezekért a személyekért is helytáll.³²³ A hiba felismeréséhez a legtöbb esetben szakértő segítségére van szüksége a sérelmet szenvedett félnek. A Kúria elvi határozatában megállapította, hogy jogosultnak szükséges mindazokról a tényekről tudomást szereznie, amelyek ismerete szükséges a hiba miatti szavatossági igény érvényesítéséhez. E tények megismeréséhez számos esetben arra is szükség van, hogy a jogosult szakember bevonásával megvizsgálja azt, hogy az adott hibajelenséget mi idézte elő (a hiba a szerződéskötést megelőző vagy azt követő időszakban felmerült ok miatt jelentkezett), és így megállapítsa a hiba terjedelmét, jelentőségét és következményeit.³²⁴ Természetesen a szavatossági jogok gyakorlása során a jóhiszeműség és tisztesség követelményének³²⁵ is érvényesülnie kell. A jogosult ezért eredményesen nem érvényesíthet olyan szavatossági igényt, amelynek teljesítése a kötelezett számára más szavatossági igény teljesítéséhez képest méltánytalan hátrányt vagy aránytalan többletköltséget eredményezne, ahogy azt a Kúria is megállapította határozatában.³²⁶

Az Egyezmény a sértett fél szavatossági jogait „Az eladó szerződésszegésének jogkövetkezményei” című fejezetben tárgyalja részletesen. Sándor- Vékás ezzel kapcsolatban megjegyzi, hogy ezen fejezetnek a címe álláspontjuk szerint érthetőbb lenne a „vevőt megillető jogok az eladó szerződésszegése esetén” címmel, tekintve, hogy ez sokkal jobban visszaadná az Egyezmény 45. cikkében megfogalmazott vevői jogokat.³²⁷ Ezen cikk alapján a vevő jogosult, a Ptk.-ban is ismert szavatossági jogok (kijavítás, kicserélés, árleszállítás, elállás) gyakorlására, továbbá lehetőséget biztosít a vevő részére, hogy kártérítést követeljen. Az igényérvényesítés és a az említett kártérítés követelésének együttes érvényesítését szintén ebben a cikkben rendezi az Egyezmény, mint ahogy annak korlátját is, hogy amennyiben a vevő

³²³ PETRIK (szerk.) (2020) i.m.

³²⁴ EH 2012.08.P.8.

³²⁵ Ptk. 1:3§ (1) bekezdése; KOVÁCS László: *Változások a szerződés általános szabályaiban*, Céghírnök, 2016/11., 6.

³²⁶ BH 2013.5.122.

³²⁷ SÁNDOR-VÉKÁS (2005) i.m., 274.

a szerződésszegésből eredő jogait gyakorolja, sem a rendes, sem pedig a választott bíróság nem adhat méltányossági haladékot az eladó számára.³²⁸ Az együttes alkalmazásra példaként szolgálhat egy vízierőmű állomás adásvétele során a lengyel eladó (alperes) és fehérorosz vevő (felperes) között történt szerződésszegés. A közöttük létrejött adásvételi szerződésben a felek rögzítették, hogy az adásvétel tárgyát, a vízierőmű állomást az eladó elszállítja vevő által meghatározott helyre, ahol összeszereli és beüzemeli. A garanciaidőn belül azonban az alperes által átadott áramtermelő egységekben hibákat észleltek, amelyek megakadályozták a további használatot és ezzel a kiesett energiát máshonnan, többletköltséggel tudta csak beszerezni vevő. Ezt az összeget felperes a követelésének összegeként jelentette be. A Bíróság, megállapítva az Egyezmény hatályát, akként rendelkezett, hogy az ügyben szereplő bizonyítékok alátámasztják az alperes felelősségét a garanciaidőn belüli meghibásodásokért. A Bíróság álláspontja szerint meg kell állapítani azokat a jogi tényeket, amelyek az alperes kártérítési felelősségéhez vezethetnek. Ezeket hét pontban határozta meg,³²⁹ amelyek közül alperes hat pontban érintett volt, mivel a vízierőmű állomás egységei nem működtek és ez az alperes hibája volt. Ez a helyzet jövedelemkiesést eredményezett, ezért okozati összefüggés volt az alperes nem megfelelő cselekedetei és az ennek következményei között. Erre tekintettel a Bíróság úgy ítélte meg, hogy tekintettel az Egyezmény 45. cikkében foglaltakra, jogos a felperes kártérítési igényének egyidejű követelése igényérvényesítése mellett.³³⁰

b) Az elsődlegesen választható igények: a kijavítás és a kicserélés esetei

A Ptk. a kijavítást a kicseréléssel egyetemben az ún. első lépcsőbe sorolja, mint a hiba természetbeni orvoslását biztosító szavatossági jogot. A Ptk. akként rendelkezik, hogy a kellékszavatossági igénye alapján a jogosult választása szerint kijavítást vagy kicserélést igényelhet.³³¹ Definíció szerint a kötelezett akkor tesz eleget kijavítási kötelezettségének, ha olyan állapotba hozza a dolgot kijavítás útján, hogy az megfelel a szerződésben vagy jogszabályban foglaltaknak.³³² A Kúria a kijavítás és a kicserélés, mint szavatossági jog érvényesítésével kapcsolatos felülvizsgálati eljárása során megállapította, hogy amennyiben a

³²⁸ Egyezmény 45. cikk; Sándor (1990) i.m. 160-162.

³²⁹ (1) Az alperes teljesítette-e szerződéses kötelezettségeit? (2) Okozati összefüggés volt-e az alperes és a felperes jogainak megsértése között (3) Az alperes a szerződés megkötésének időpontjában előre láthatta-e a felperes által a tényállás és a felperes általi szerződésszegés következményeként elszenvedett károkat? (4) A felperes a szokásos üzleti tevékenység során megkaphatta-e volna az igényelt jövedelmet? (5) Megtették-e a szükséges intézkedéseket és a megfelelő előkészületeket a jövedelemszerzéshez? (6) A felperes intézkedéseket tett-e az elvesztett profit érdekében? (7) Az elvesztett nyereség összegét megállapították-e?

³³⁰ Belarus October 22, 2015 (Hydroelectric Plant Station) (<https://www.iicl.law.pace.edu/cisg/case/belarus-october-22-2015-hydroelectric-plant-station>) (2020. 04. 09.)

³³¹ Ptk. 6:159. § (2) bekezdés a) pontja első mondatrész.

³³² VÉKÁS 5 (2013) i.m. 627-628.

felek között a pert megelőzően a hibás teljesítés orvoslásaként létrejött egy, a kijavításra vonatkozó megállapodás, az már a jogosultnak az ún. első lépcsőbe tartozó szavatossági jogok (kijavítás, kicserélés) közötti választásnak minősül.³³³ A dolog kijavítását követően is előfordulhat, hogy fennmaradnak olyan hibák, amelyek a dolognak a rendeltetésszerű használatra való alkalmasságát, az élettartamát, vagy az értékét csökkentik, illetve hátrányosan befolyásolják a külső megjelenését, esztétikumát. Abban az esetben, ha a jogosult a szolgáltatáshoz még mindig ragaszkodik, természetesen nincs akadálya annak, hogy a kijavításon felül (másodlagosan választható) árleszállításra is igényt tartson. Ebben a kivételes esetben a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás közötti értékegyensúly csak és kizárólag a két szavatossági jog együttes gyakorlásával állítható helyre.³³⁴ A hivatkozott PK. vélemény mellett azonban kivételt is megfogalmaz a Ptk., ugyanis a jogosult nem igényelhet sem kijavítást, sem kicserélést, ha a választott kellékszavatossági jog teljesítése lehetetlen, vagy ha az a kötelezettnek - másik kellékszavatossági igény teljesítésével összehasonlítva - aránytalan többletköltséget eredményezne, figyelembe véve a szolgáltatás hibátlan állapotban képviselt értékét, a szerződésszegés súlyát és a kellékszavatossági jog teljesítésével a jogosultnak okozott érdeksérelemet.³³⁵

A kivételként meghatározott esetek tehát az objektív helytállási kötelezettségen belül is korlátok közé szorítják a kijavítás, illetve kicserélés szerinti *ius variandit*³³⁶. A kivételként említett „választott kellékszavatossági jog teljesítése lehetetlen” fordulat abban az esetben valósulhat meg, ha a szolgáltatás hibája illetve fizikai tulajdonságai miatt javíthatatlan, vagy ha a szolgáltatott dolog egyedi jellege miatt kicserélhetetlen.³³⁷ A bírói gyakorlat már a Ptk. hatálybalépése előtt kialakította azon álláspontját, miszerint „nem teszi lehetetlenné ugyanakkor a kijavítást az, hogy a hibásan teljesítő kötelezettnek már nincsenek a javítási munka elvégzésére alkalmas saját szakemberei, illetve hogy a hibát okozó szervezeti egysége megszűnt. A kijavítás ugyanis - esetlegesen közreműködő igénybevételével - ilyenkor is elvégezhető”³³⁸.

³³³ BH 2017.12.402.első mondata.

³³⁴ 1/2012. (VI. 21.) PK vélemény 7. pontja.

³³⁵ Ptk. 6:159. § (2) bekezdés a) pontja második mondatrész, KEMENES (2014) i.m. 218-220.; BESENYEI Lajos: *Kötelmi jog – általános rész*, A Pólyai Elemér Alapítvány Tansegédletei, Sigillum 2000 Bt., Szeged, 2012., 164-166.

³³⁶ Ennek bővebb kifejtését lásd a V.4.c) pontban.

³³⁷ BESENYEI (2012) i.m. 165.

³³⁸ BH 1988.6.191: A hibásan teljesítő vállalkozó nem mentesül a megrendelő által választott szavatossági igény, a kijavítás alól azon az alapon, hogy a hibát okozó részlege időközben megszűnt.

Ezen túl mindenképpen meg kell említeni a „kötelezettnek aránytalan többletköltséget eredményezne” kitétellel is, amelyre megoldást és útmutatást szintén a kiforrott bírói gyakorlatból és a jól ismert 1/2012. (VI. 21.) PK vélemény 4. pontja alapján kapunk. Eszerint az arányossági feltétel vizsgálata esetében valamennyi, a Ptk.-ban felsorolt választható szavatossági jogot figyelembe kell venni, „a szolgáltatott dolog hibátlan állapotban képviselt értékének, a szerződésszegés súlyának, és a szavatossági jog teljesítésével a jogosultnak okozott kényelmetlenségnek az együttes mérlegelésével. Ennek megfelelően nem kérhet például kijavítást a jogosult akkor, ha ez a kötelezettnek az árleszállításhoz képest aránytalan többletköltséget eredményezne.” Farkas ezzel kapcsolatban megállapítja, hogy „[...]Az aránytalanság részletes szabályozása a felek érdekeinek kiegyensúlyozott védelmét, valamint azt hivatott biztosítani, hogy kijavításra rendszerint nagy értékű, kicserélésre pedig viszonylag kisebb értékű dolog esetében kerüljön sor.”³³⁹

Másik vitatható dolog, hogy vajon a kijavítás-kicserélés igényének körébe tartozik-e, hogy ha a kötelezett a dolog kijavítását megfelelő határidőre nem vállalja, vagy nem végzi el, akkor a jogosult a hibát a kötelezett költségére maga kijavíthatja, vagy mással kijavíttathatja-e.³⁴⁰ A hivatkozott 1/2012. (VI. 21.) PK vélemény 8. pontja jogalkalmazó segítségére siet a kérdés megoldásában és kifejti, hogy habár a kijavítási költség igénylésének feltételei már az ún. második lépcsőbe tartozó szavatossági jogokkal mutatnak „rokonságot”, még megvan az az eltérés, hogy a kijavítási költség megfizetése az ún. első lépcsős szavatossági jogok közül csak és kizárólag a kijavítás helyett választható egyfajta alternatívájaként az árleszállításnak és az elállásnak. Ennek bővebb és a gyakorlatban is előforduló eseteire egyfajta válaszként szolgál, a Ptk.-ban is irányadó a Kúria gazdasági kollégiumának állásfoglalása, amelynek magyarázatában részletesen kifejti, hogy sok esetben a gazdálkodó szervezetek a hibás teljesítésüket nem ismerik el, ebből kifolyólag vitatják szavatossági kötelezettségüket és emiatt meglehetősen nagy számban indítanak a felek peres eljárást javítás elrendelésére, illetve árleszállítás megfizetésére való kötelezésre. Ezen állásfoglalás II. pontjában megállapítja, hogy „ha a kötelezett a hiba kijavítását megfelelő határidőre nem vállalja vagy nem végzi el, a jogosult a hiba kijavításának várható költségét akkor is követelheti, ha a kijavítás még nem történt meg. Ilyen esetben a kötelezettet a kijavítás előrelátható indokolt költségeiben kell marasztalni. Az összeg meghatározásánál az az irányadó, hogy a kijavítás a jogosultnak milyen indokolt költséget okoz. A bíróság a kötelezett kérelme alapján a jogosult hozzájárulása

³³⁹ BÍRÓ et al (2013) 291.

³⁴⁰ Ptk. 6:159. § (2) bekezdés b) pont

hiányában javítás helyett nem hozhat a kötelezettet árleszállítás, illetve javítási költség megfizetésére marasztaló határozatot.”³⁴¹ Erre példaként szolgálhat a Kúria által 2014-ben hozott felülvizsgálati határozata, amelyben szintén a felek közötti kijavítás és annak költségeit kellett dönteni. A tényállás szerint a felek között még 2005. július 19-én vállalkozási szerződés jött létre a felperes adott típusú rakodó gépe szivattyúinak javítására. A szivattyúk javítását az alperes szerződésben meghatározott vállalkozói díj ellenében vállalta. A felperes először előleget, majd további, a megállapodásban szereplő vállalkozói díjat fizetett meg az alperes részére. A javítási munkát az alperes elvégezte. Azonban a beüzemelés során megállapították, hogy a szivattyú utáni főszelep nem működik. Az alperes megjelent a felperes telephelyén, azonban a felperes tájékoztatta az alperest, hogy a szivattyúk átvizsgálását és szükség szerinti javítását megrendelte egy másik vállalkozástól. Kérte az alperestől a részére kifizetett javítási költség visszafizetését, majd azt követően, hogy az alperes vitatta, hogy hibásan teljesített volna, bejelentette, hogy eláll a 2005. július 19-én létrejött vállalkozási szerződéstől. Az elsőfokú bíróság ítéletében az alperest meghatározott összeg fizetésére marasztalta és ezt meghaladóan a keresetet elutasította. A másodfokú bíróság ítéletében az elsőfokú ítélet fellebbezett részét megváltoztatta, és a keresetet teljes egészében elutasította. A jogerős ítélet ellen a felperes felülvizsgálati kérelemmel élt, amelyben kifejtette, hogy a kijavítási költségigény előterjesztésének nem volt eljárásjogi akadálya, és a követelés érvényesítésének anyagi jogi feltételei is fennálltak. A Kúria a felülvizsgálati eljárásban megállapította, hogy a hibás teljesítés akkor következik be, ha a visszterhes szerződés alapján szolgáltatott dolog a teljesítés időpontjában nem felel meg a jogszabályban vagy a szerződésben meghatározott tulajdonságoknak. Az alperes a felek között létrejött vállalkozási szerződésben javítási szolgáltatás nyújtását vállalta, vagyis a szerződés megfelelő teljesítéséhez a részére javításra átadott szivattyúk hibáit meg kellett szüntetnie, a szivattyúkat a munkagép folyamatos rendeltetésszerű működését biztosító állapotba kellett hoznia. Ha a jogosult a hibát a kötelezett indokolt mellőzésével maga javítja ki vagy mással javíttatja ki, akkor a szükséges és reális kijavítási költség megtérítését követelheti a kötelezettől. Abban az esetben, ha a javítást maga végezte el, a készkiadásai mellett azt a javítási munkadíjat is felszámíthatja, amennyiért a javítást a piaci árakon szakemberrel elvégeztethette volna. A bíróságnak ilyenkor vita esetében - szükség szerint szakértő bevonásával - azt kell tisztáznia, hogy a követelt összeg a hiba kijavításához szükséges volt-e és megfelelt-e a piaci értékviszonyoknak. Ha pedig a jogosult a kijavítást mással végeztette el, a bíróságnak a javítást elvégző vállalkozó részére az elvégzett

³⁴¹ GK 47.; FARKAS Attila- WELLMANN György: *A hibás teljesítés bírói gyakorlata I.*, Gazdaság és Jog, 2012/3., 10-11.

munkáért történt kifizetés szükségességét és reális voltát kell - általában szintén szakértő bevonásával - felülvizsgálnia.³⁴²

Hasonló következtetésre jutott a Kúria egy 2012-ben hozott felülvizsgálatában is, amelyben a felek között 2007. december 20-án adásvételi szerződés jött létre. Ebben a felperes konténeres szállítás céljára megvásárolt az alperestől egy járóképes alvázat. A jármű használata során a felperes az abroncsok gyors, az elvárható mértéket jelentősen meghaladó egyenletes kopását tapasztalta. A felperes keresetében többek között a gumibroncsok kopását előidéző hiba kijavítására kérte az alperest kötelezni. Az elsőfokú bíróság ítéletében az alperest a járóképes alváz nagyobb terhelhetőségű gumibroncsok és megfelelő keréktárcsák felszerelésével, valamint az egyéb szükséges műszaki változtatások elvégzésével történő kijavítására kötelezte, amely ítélet elleni fellebbezést helybenhagyva a másodfokú bíróság az elsőfokú ítéletet megváltoztatta, és a keresetet elutasította. A Kúria felülvizsgálata során megállapította, hogy a kötelezett akkor is hibásan teljesít, ha az általa szolgáltatott dolog rendelkezik a gyártói műszaki leírásban meghatározott tulajdonságokkal, de a jogosult által megjelölt, a kötelezett által elfogadott célra nem alkalmas. Abban az esetben, ha a kijavítás az eredeti tervdokumentáció, műszaki leírás alapján nem végezhető el, vagy a kijavítás módja a felek között egyébként vitás, a bíróságnak - ha a hiba javítható - ítéletében a kijavítás módját is meg kell határoznia.³⁴³ A kijavítás „kényes” kérdésében, akár bíróság általi ítélet alapján, rendszerint megegyeznek a felek, azonban elfordulnak olyan esetek is, amikor a sértett fél bizalomvesztés miatt inkább mással javíttatja ki a hibát. A Kúria ezzel kapcsolatos álláspontja az, hogy hibás teljesítés esetén a kötelezett költségére történő javításra vagy javíttatásra akkor kerülhet sor, ha a jogosultnak a hiba jellegére, a hibás teljesítés körülményeire, vagy a kötelezett hozzáállására, illetve a mindezek miatt bekövetkező bizalomvesztésre figyelemmel megszűnt az ahhoz fűződő érdeke, hogy a hibát a kötelezettel javíttassa ki.³⁴⁴

A kicserélés, mint a kijavítás mellett választható elsődleges reparációs forma, csupán annyiban különbözhet a kijavítástól, hogy hibás teljesítéssel érintett dolog kikerül a jogosult birtokából és helyette, a szerződésnek megfelelő hibátlan dolog fog a jogosulthoz kerülni.³⁴⁵ A kicserélés eseteit a Ptk. külön nem határozza meg, a kijavítással együtt, annak látszólagos alternatívájaként definiálja. Mindenképpen meg kell említeni, hogy adott hibás teljesítéssel érintett dolognál annak kicserélése iránti igényt az első sikertelen javítás nem alapoz meg a

³⁴² Kúria Pfv. V. 20.707/2014.

³⁴³ BH 2013.4.90.

³⁴⁴ BH 2013.9.242.

³⁴⁵ LESZKOVEN (2016) i.m. 266.

Kúria álláspontja szerint.³⁴⁶ Ebből kifolyólag, hogy adott esetben van-e helye kicserélésnek, a szerződés tárgyát képező dolog tulajdonságai, illetve a szolgáltatás meghatározásának módja lesz a meghatározó. A Ptk. lehetővé teszi a jogosultnak a választást a kijavítás és a kicserélés között, de a kicserélés iránti igényt feltételhez köti.³⁴⁷ A kialakult bírói gyakorlat alapján a fajta és mennyiség szerinti, valamint a helyettesíthető dolgok cserélhetők ki. Természetesen, ha a helyettesíthető dolog olyan egyedi tulajdonsággal bír, amely lényeges az értékesítése, tehát a forgalom szempontjából, abban az esetben kikerült a kicserélés esete alól. A fajta és mennyiség szerint meghatározott dolgok a szerződésben a minőségi és mennyiségi megjelöléseket, módokat jelentik.³⁴⁸

A kicserélés esetében továbbra is irányadó, hogy a megfelelő határidőn belül, a jogosult érdekeit kímélve kell elvégezni. Természetesen az említett határidő esetében a dolog tulajdonságai és annak elvárható rendeltetése a mérvadó, azonban fontos kiemelni, hogy a Ptk. rendezi azt az esetet, ha a jogosult oldalán a kicserélés folytán vagyoni előny keletkezik.³⁴⁹ Kovács szerint a Ptk. csak abban az esetben ismeri el a gazdagodási igényét a kötelezettnek, ha az elévülés nyugvása miatt a kellékszavatossági határidő jelentős része már eltelt és ezt követően kerül sor a dolog kicserélésére. Természetesen a jogosult oldalán a kicserélés meglehetősen nagy értéknövekedést hoz, erre a „többletre” a kötelezett igényt tarthat. Szükségesnek mutatkozik értelmezni ebben a kérdéskörben Kovács szerint a „kellékszavatossági határidő” fogalmát, amelyet olyan kérdések felvetésével igyekszik körülírni, mint „Ezen talán a kellékszavatossági igény elévülésének egy-, két- vagy ötéves időtartamát kell érteni? Talán arról van szó, hogyha az elévülés nyugvása miatt a kicserélésre csak e határidők eltelte után kerül sor, akkor lehet a gazdagodás megtérítésére igényt tartani, ha e határidők jelentős része már eltelt? Mindenesetre nem lehet figyelmen kívül hagyni a dolog elvárható időtartamát sem és a gazdagodás mértéke is ettől függ.”³⁵⁰

A gyakorlati tapasztalatok és a nemzetközi kereskedelem sajátosságainak köszönhetően az Egyezmény ugyancsak elsődlegesen választható jogorvoslati eszközként javasolja a sértett félnek a kicserélést és a kijavítást azzal, hogy a vevő csak akkor követelheti a nem szerződészerű áru kicserélését, ha a fogyatékoság alapvető szerződésszegésnek minősül és az

³⁴⁶ BH 2008.116.

³⁴⁷ Legf.Bír.Pfv.VII.20.214/2009.

³⁴⁸ BÍRÓ et al. (2013) i.m. 295-296.

³⁴⁹ Ptk. 6:167. § (1) bekezdése első mondata.

³⁵⁰ KOVÁCS László (5): *Változások a szerződésszegés szabályozásában VI.*, Céhírnök, 2016/4., 13.

áru kicserélése iránti igényét az Egyezmény 39. cikkben³⁵¹ meghatározott értesítéssel egyidőben, vagy azt követően ésszerű határidőn belül közli.³⁵² Amennyiben az áru nem szerződésszerű, a vevő igényelheti, hogy az eladó az áru kijavításával orvosolja annak fogyatékoságát, ha ez az összes körülmény figyelembevételével nem ésszerűtlen. A kijavítás iránti igényt a 39. Cikkben meghatározott értesítéssel egyidőben vagy azt követően ésszerű határidőn belül kell közölni.³⁵³ Honnold meglátása szerint az Egyezmény 46. cikk (3) bekezdés értelmében a vevőnek az a joga, hogy az eladó az áru kijavításával orvosolja annak fogyatékoságát, erősebb fordulat, mint ugyanezen cikk (2) bekezdés szerinti vevői jog az áru kicserélésének követelésére. A helyettesíthető áruk szállításának kötelezettsége, például nyersanyag újra szállítása vagy egy új gép cseréje, valószínűleg olyan nagyságú szállítási költséget jelentene, amelyek indokolatlanul sokkal nagyobb terhet rónának a kötelezettre, abban az esetben, ha a nem szerződésszerű teljesítés jelentéktelen. Az olyan áruk javítása, amelyek például csak egyszerű mechanikus beállításokkal járnak, vagy a hibás alkatrészek cseréje, általában hatékonyabbnak tűnnek. A vevő természetesen megkövetelheti az eladótól, hogy javítsa ki a hibát abban az esetben is, ha a szerződészegés nem alapvető. Ugyanakkor nincs szükség a javításra, ha ez a jogorvoslati forma az összes körülmény figyelembevételével ésszerűtlen lenne.³⁵⁴

Sándor -Vékás a kicseréléssel kapcsolatban hasonló megállapításokra jutott és kifejti, hogy a szerződészegés megítélésénél mindenképpen a „fogyatékoság objektív súlyából kell kiindulni. Ilyen alapon alapvető szerződészegének minősül a használhatatlan, kijavíthatatlan hibában szenvedő áru”.³⁵⁵ Az elemzett egyezményi cikk (2) és (3) bekezdés továbbra is a *pacta sunt servanda* elvének tiszteletben tartásának célját tartja szem előtt a kézbesítés után a hibás árukkal kapcsolatban is. A vevőnek tehát ezen két jogorvoslat között kell választania: a helyettesíthető áru kicserélése szerződészerű mására vagy a leszállított hibás áru kijavíttatása. Will leszögezi ezekre tekintettel, hogy ezt csak és kizárólag alapvető jogsértési helyzetekben alkalmazható és áll fent ez a választási lehetősége a vevőnek. Ha nincs alapvető jogsértés, akkor

³⁵¹ SÁNDOR (1990) i.m. 164-165.; Egyezmény 39. Cikk (1) A vevő elveszti azt a jogát, hogy az áru minőségi hibájára hivatkozzék, ha erről az eladót a hiba megjelölésével, ésszerű időn belül nem értesíti, azt követően, hogy a hibát felfedezte, vagy azt fel kellett volna fedeznie.

(2) A vevő minden esetben elveszti az áru minőségi hibájára való hivatkozás jogát, ha legkésőbb az áru átadásától számított két éven belül a hibát az eladóval nem közölte, hacsak ez a határidő nem ellentétes a szerződéses jótállás határidőjével.

³⁵² Egyezmény 46. cikk (2) bekezdése.

³⁵³ Egyezmény 46. cikk (3) bekezdése.

³⁵⁴ John O. Honnold: Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention, Kluwer Law International, Hága, 1999, 308.

³⁵⁵ SÁNDOR-VÉKÁS (2005) i.m. 284.

nincs más választása, csak a javítást igényelheti.³⁵⁶ Felmerül a kérdés, hogy az Egyezmény 46. cikk (2) és (3) bekezdéseiben mi minősül alapvető jogsértésnek?³⁵⁷ Az UNCITRAL erre vonatkozó ítélkezési gyakorlata szerint³⁵⁸, az eladó nem a szerződésben meghatározott feltételeknek szerinti áru szállításával az Egyezmény 25. cikke szerinti alapvető szerződésszegést követ el, abban az esetben, ha az így szolgáltatott áru a vevőt lényegesen megfosztja attól, amit a szerződés alapján elvárhat. A vonatkozó bírósági határozatok azzal kapcsolatban, hogy mi minősül alapvető szerződésszegésnek a kijavítás és kicserélés tekintetében, azon az állásponton vannak, hogy a szerződés szerinti minőségi követelmények tekintetében a nem megfelelés nem minősül alapvető szerződésszegésnek, ha a vevő képes eladni vagy felhasználni az árut ésszerű keretek között anélkül, hogy ez súlyos hátrányt okozna számára. Erre példaként szolgálhat egy holland és egy német társaság közötti adásvételi szerződés, amelynek tárgya négy különböző minőségű brit származású kobalt-szulfát értékesítése volt. A holland felperes társaság megegyezett a német alperes társasággal, hogy a kobalt-szulfát anyagokra vonatkozóan minden esetben ki kell állítania az úgynevezett származási és minőségi igazolásokat. A tranzakciót követően az igazolások kézhezvétele során vevő megállapította, hogy az igazolások alapján a részére megküldött kobalt-szulfátot Dél-Afrikában gyártották, és a származási bizonyítvány így hibás volt, ráadásul az áruk minősége rosszabb volt, mint amiben megállapodott eladóval. Az eladó követelte a vevőtől, hogy fizesse meg részére a szerződés szerinti vételárat. A német legfelsőbb bíróság szerint a vevő elállási nyilatkozata nem alapulhatott az Egyezmény 49. cikke (1) bekezdésének b) pontján, mivel a felperes eladó ténylegesen leszállította az árut. Ítéletében megállapította, hogy azon áruk, amelyek nem felelnek meg a szerződésnek sem azért, mert rosszabb minőségűek vagy eltérő származásúak, nem minősülnek kézbesíthetetlenek. A bíróság azt is megállapította, hogy nincs alapvető szerződésszegés, mivel a vevő nem bizonyította, hogy a dél-afrikai kobalt-szulfát értékesítése Németországban vagy külföldön nem lenne lehetséges (Egyezmény 49. cikke (1) bekezdésének a) pontja), így nem bizonyította azt sem, hogy az Egyezmény 25. cikke alapján az eladó ezen teljesítése olyan hátrányt okozott volna, amely jelentős mértékben megfosztja őt attól, amit a szerződés alapján jogosult volt elvárni. Ha a vevő a szerződésszegésből eredő jogait gyakorolja, sem a rendes, sem pedig a választott bíróság nem adhat méltányossági haladékot az

³⁵⁶ Michael Will: Article 46., In.: Bianca-Bonell Commentary on the International Sales Law, Dott. A Giuffrè Editore, S.p.A., Milan, 1987, 335.

³⁵⁷ John Felemegas: Comparison between provisions of the CISG regarding the right to require specific performance (Arts. 28, 46 and 62) and the counterpart provisions of the UNIDROIT Principles (Arts. 7.2.1 - 7.2.5), https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/felemegas13.html#* (2020. 04. 09.)

³⁵⁸ Digest of Article 46 case law, 2012 UNCITRAL Digest of case law on the United Nations Convention on the International Sale of Goods, <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-46.html#de> (2020. 04. 09.)

eladó számára. Erre tekintettel a Bíróság úgy ítélte meg, hogy a nem szerződészerű származási és minőségi bizonyítványok kiadása nem jelent lényeges szerződésszegést, mivel a vevő a kapott árunak megfelelő dokumentumokat képes beszerezni egyéb helyekről. Ennek megfelelően a vevő nem tagadhatta meg az Egyezmény 58. cikk szerinti fizetési kötelezettségét.³⁵⁹

A reimsi fellebbviteli bíróság egy jogesetben egy franciaországi illetékességű eladó és egy olaszországi illetőségű vevő közötti jogvitában a következőben tárgyalandó jogesetben az alábbi ítéletet hozza, figyelemmel az Egyezmény itt elemzett szakaszára. A jogesetben a világító dekorációs termékek tervezésére, gyártására és forgalmazására szakosodott a francia eladó és szerződést kötött olasz vevővel ezen termékek kizárólagos forgalmazására. A legyártatott termékekkel kapcsolatban az olasz vevő tájékoztatta francia eladót, hogy a küldött áruk hibát tartalmaznak. A francia eladó vállalat vállalta, hogy ezeket a hibás termékeket, amelyeket nem lehet megjavítani, visszaveszi. Ennek azonban nem tett eleget és az olasz vevő felszólítva a francia társaságot kérte, hogy a hibás termékeket vegye vissza 15 napon belül, különben a szerződést megszünteti.³⁶⁰ A felek ezek után találkoztak és megállapították a hibás termékek által képviselt értéket, továbbá a francia fél javasolta a még raktáron lévő termékek teljes cseréjét. A hibás teljesítésekre tekintettel az olasz vevő nem egyenlítette ki a számlákat, amelyre válaszul a francia fél megszüntette a szerződést és beperelte az olasz vevőt, hogy teljesítésére tekintettel, egyenlítse ki a szolgáltatott áruk szerződésben meghatározott értékét. Az olasz társaság jogait megszerző, engedményes társaság lépett be a perbe. A felek közötti jogvitát a bíróság akként oldotta fel, hogy az Egyezmény 35. és 36. cikke értelmében az eladó köteles az árut a szerződésben meghatározottak szerint szállítani és felel minden olyan hiányosságért, amely a kockázatoknak a vevőre történő átruházásakor fennáll, még akkor is, ha ez a hiba csak később jelentkezik. Ha az eladó nem teljesítette a szerződésből vagy a megállapodásból eredő kötelezettségeit, a vevő jogosult az Egyezmény 46–52. Cikkben előírt jogok gyakorlására, különösen a szerződés lejáratát követően állapíthat meg az eladó kötelezettségeinek teljesítésére megfelelő határidőt. A vevőnek, akinek a nem megfelelő árut kiszállították, a szerződés rendezése érdekében meg kell győződnie arról, hogy az Egyezmény 49. cikk feltételei teljesülnek. Erre tekintettel és ebben az esetben az olasz társaság a francia társaságot hiba kötelezte ezen teljesítésre, hogy tizenöt napon belül cserélje ki a hibás anyagot,

³⁵⁹ Germany: Bundesgerichtshof 3 April 1996, Case law on UNCITRAL texts (CLOUT) abstract no. 171 <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/960403g1.html> (2020. 04. 09.)

³⁶⁰ Peter Schlechtriem: Uniform Sales Law - The UN-Convention on Contracts for the International Sale of Goods,(<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/schlechtriem-46.html>) (2020. 04. 09.)

mivel a szerződést megszüntették. Így a bíróság az olasz vevőt kötelezte, hogy francia eladó részére fizesse meg a szerződésben teljesített áruk ellenértékének a felek között az eljárás során kelt megállapodás szerinti összegét és az azután járó kamatot.³⁶¹

A kijavítás kérdésénél az Egyezmény nem írja elő követelményként, hogy fennálljon a felek között az alapvető szerződésszegés ténye. Ha az áru nem szerződésszerű, a vevő igényelheti, hogy az eladó az áru kijavításával orvosolja annak fogyatékoságát, ha ez az összes körülmény figyelembevételével nem ésszerűtlen. A kijavítás iránti igényt, ahogy azt a kicserélésnél is megkövetel az Egyezmény, a 39. Cikkben meghatározott értesítéssel egyidőben vagy azt követően ésszerű határidőn belül kell közölni.³⁶² A hangsúly ebben az esetben az ésszerűtlenségen van, mivel annak megítélésakor, a felek oldalán figyelembe kell venni az össze körülményt. Liu ezzel kapcsolatban arra a következtetésre jut, hogy habár a kijavítási jogalkalmazása enyhébb igényérvényesítési jognak látszik a kicserélésnél, az idézett cikk korlátok közé szorítja a „ha az összes körülmény figyelembevételével nem ésszerűtlen” kitételrel. Azaz a kijavítás azokra az esetekre korlátozódik, ahol az ésszerűnek mutatkozik és nem áll fent az alapvető szerződésszegés esete. Egyes árucikkek jellegüknél fogva kizárják a kijavítás lehetőségét (pl. mezőgazdasági termékek esetében).³⁶³

c) *A ius variandi megítélése a Ptk.-ban és az Egyezményben*

A Ptk. a *ius variandi* intézményét külön paragrafusban szabályozza akként, hogy a jogosult a választott kötelezettség jogáról másokra térhet át. Az áttéréssel okozott költséget viszont köteles a kötelezettnek megfizetni, kivéve, ha az áttérésre a kötelezett adott okot, vagy az áttérés egyébként indokolt volt.³⁶⁴ Ennek értelmében lehetőséget biztosít a Ptk., hogy a sértett fél az általa választottról utóbb áttérjen egy másik szavatossági jogra. Természetesen az áttérés során is érvényesül az arányosság és az ésszerűség elve, mivel előfordulhat, hogy a választott szavatossági jog vagy nem bizonyul alkalmasnak, vagy nem teljesíthető. Ezzel kapcsolatban a Kúria felülvizsgálata során kifejtette, hogy az ún. első lépcsőbe tartozó szavatossági jogok közül választottól kizárólag abban az esetben lehet eltérni, ha a választott igény teljesítése lehetetlen, illetve, ha az eltérés nem eredményez a kötelezettnek aránytalan

³⁶¹ Cour d'appel de Reims, chambre civile, section 1, 30 avril 2013 <http://www.cisg.fr/decision.html?lang=fr&date=13-04-30> (2020. 02. 09.)

³⁶² Egyezmény 46. cikk (3) bekezdése.

³⁶³ Liu CHENGWEI: *Remedies for Non-performance - Perspectives from CISG, UNIDROIT Principles & PECL*, Chapter 3. Specific performance, 2003 September, <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/chengwei-28.html> (2020. 04. 09.)

³⁶⁴ Ptk. 6:160. §

többletköltséget.³⁶⁵ Az ezzel kapcsolatban felmerülő költségek tekintetében azokat a jogosultnak kell állnia, mivel a kötelezett által megkezdett szavatossági jog szerinti orvoslás során felmerülhetnek egyéb kiadások. A főszabály alól azonban van kivétel, ami erősíti a szabályt: a kötelezett az áttérés miatti költségei tekintetében azok megtérítésére nem tarthat igényt, ha maga okozta az áttérés okát, vagy indokolt volt az áttérés.³⁶⁶ Ennek további vizsgálata során megállapítható az is, hogy a „jogosult [...] csak akkor választhat ún. második lépcsőbe tartozó szavatossági jogot, ha ennek a Ptk. 6:159. §-a (2) bekezdésének b) pontjában meghatározott feltételei fennállnak, illetve ilyenkor sem érvényesíthet olyan kellékszavatossági jogot, amelynek teljesítése a kötelezett számára másik kellékszavatossági igény teljesítésével összehasonlítva aránytalan többletköltséget eredményezne”.³⁶⁷ Felmerül a kérdés, hogy mi a teendő abban az esetben, ha a jogosult polgári per során kíván az eredetileg választott kellékszavatossági jogról áttérni egy másikra? A Pp. 7. § (1) bekezdésének 12. pontja szerint keresetváltogatásnak minősül, ha a fél a keresetével összefüggésben előadott korábbi

a) tényállítás megváltoztatása esetén a fél olyan tényre hivatkozik, amely önhibáján kívül, a perfelvételt lezáró végzés meghozatala után

aa) jutott tudomására, illetve következett be, vagy

ab) tudomására jutó, illetve bekövetkező tényre tekintettel válik a per eldöntése szempontjából jelentőssé,

b) jogállítás, illetve kérelem megváltoztatása esetén azt az a) pont szerint megváltoztatott és a megváltoztatott jogállítással, illetve kérelemmel közvetlen okozati összefüggésben álló tény indokolja, vagy

c) a keresetváltogatást a bíróságnak a perfelvételt lezáró végzés meghozatalát követő anyagi pervezetése indokolja és azzal okozati összefüggésben áll, és a megváltoztatott kereset ugyanabból a jogviszonyból ered, továbbá a bíróság hatásköre és illetékessége a megváltoztatott keresetre is fennáll.

Megjegyzendő, ha a hatáskör a per tárgyának értékétől függ, az (1) bekezdésnek a hatáskörre vonatkozó feltétele a Pp. 215. §-ának (2) bekezdése³⁶⁸ szerint nem akadályozza a kereset megváltoztatásának, és a hatáskör hiánya nem vehető figyelembe. Ennek értelmében az érdemi

³⁶⁵ BH 2017.12.402. második mondata.

³⁶⁶ VÉKÁS 5 (2013) i.m. 629-630.

³⁶⁷ PETRIK (szerk.) (2020) i.m.

³⁶⁸ Pp. 215. § (2) A perfelvételt lezáró végzés meghozatalát követően bekövetkezett tény miatti tényállításváltogatásnak nincs helye, ha az azon alapuló jog a 172. § (2) bekezdése alapján érvényesíthető lett volna.

tárgyalási szakban a jogosult abban az esetben térhet át a választott kellékszavatossági jogról másikra, ha az áttérést az önhibáján kívül a perfelvételt lezáró végzés meghozatala után tudomására jutott vagy bekövetkezett újabb tények teszik indokolttá.³⁶⁹

A Szegedi Ítéltábla határozata a szavatossági igény érvényesítése tárgyában megállapította, hogy „a Ptk. 306. § (1) bekezdése³⁷⁰ a jogosult számára hibás teljesítés esetére biztosítja a szavatossági jogok közötti választás lehetőségét. A Ptk. 306/A. §³⁷¹ pedig további lehetőségként engedi az egyik választott szavatossági jogról másikra történő áttérést is. Ez azonban nem jelenti azt, hogy akár csak vagylagosan is, de több szavatossági jogot egyszerre érvényesíthessen a jogosult. Arra nincs mód, hogy a jogosult a perben több szavatossági jog érvényesítése iránt, vagylagos vagy eshetőleges kereseti kérelmet terjesszen elő. Az egyik szavatossági jogról másikra történő áttérés (ius variandi) jogának a keresetváltogatás lehetőségét biztosító Pp. szabályokkal való viszonyát a Kúria 1/2012. (VI. 21) PK vélemény 5. pontja iránymutatóan értelmezte. A per során a természetbeni kijavítás iránti kérelmét a felperes mindvégig fenntartotta, csak a per utolsó szakaszában terjesztett elő vagylagos kijavítási költségben való marasztalás iránti kérelmet. A bíróság az így előterjesztett kereseti kérelmek szerint helytelenül hozott ítéletet, tekintve, hogy eshetőleges marasztalásnak ilyen esetben sincs helye”.³⁷²

Az Esztergomi Járásbíróság szintén szavatossági igény érvényesítése tárgyában hozott határozatában a bíróság megállapította, hogy a felperesnek döntenie kell, hogy melyik szavatossági igényt kívánja érvényesíteni az alperesekkel szemben és csak ezután térhet át másik szavatossági jogra, ha azt esetlegesen a kötelezett nem tudja teljesíteni vagy egyéb ok miatt az adott szavatossági jog nem érvényesíthető. Akkor, ha a jogosult indokolatlanul tér át másik szavatossági jogra, a kötelezett kérheti az ezzel okozott kárának megtérítését. A felperes azzal, hogy vagylagosan terjesztett elő kereseti kérelmet, a jogszabálytól eltérően alkalmazta a szavatossági jogra vonatkozó rendelkezéseit a Ptk.-nak.³⁷³

A Győri Járásbíróság hasonlóképpen döntött az elé kerülő szavatossági igény érvényesítése tárgyában. Ebben megállapította, hogy az egyes szavatossági jogok érvényesítésének feltételei eltérőek, azonban mindegyiknek az a rendeltetése, hogy alkalmazásukkal a dolog kellékhányos állapota megszűnjön. Amennyiben a kellékhány egy szavatossági jog alkalmazásával nem

³⁶⁹ LESZKOVEN (2016) i.m. 308-310.

³⁷⁰ Ptk. 6:159. §

³⁷¹ Ptk. 6:160. §

³⁷² Gf. 30010/2015/2.

³⁷³ P.20051/2010/53.

küszöbölhető ki, úgy a szolgáltatás értéke és ellenértéke közötti egyensúlyt több szavatossági jog együttes gyakorlásával kell helyreállítani. Tipikus esete ennek, ha pl. a javított dolog továbbra sem felel meg a kikötött kellékeknek, úgy ár-(díj)leszállítás is alkalmazható az értékegyensúly helyreállítása érdekében. A szavatossági jogviszony a kellékhány megszüntetésével véget ér, vagyis a szavatossági jog alkalmazásával következik be a szerződés szerű teljesítés.³⁷⁴ A szavatossági igények közül - a megfelelő jogszabályi feltételek mellett - a jog főszabály szerint a jogosult döntésére bizza a választást. Ez azt jelenti, hogy a jogszabályi keretek között alapvetően a jogosult dönti el, hogy melyik szavatossági jog érvényesítésével kívánja elérni a szerződés szerű teljesítést. A jogosult a választott szavatossági jogról másokra is áttérhet, elsősorban akkor, ha a választott szavatossági jog nem teljesíthető. Az áttérés joga azonban csak addig illeti meg a jogosultat, amíg a szerződő felek között létrejött szavatossági jogviszony fennáll, létezik. Amikor a kötelezett a kellékhányt maradéktalanul megszünteti, ezzel szerződés szerűen teljesíti az eredeti szerződést az áttérés joga is megszűnik.³⁷⁵

Az Egyezmény az áttérés jogát nem kínálja fel a szerződő feleknek, mivel ahogy Sándor - Vékás fogalmaz, a szavatossági jogok különböző feltételekkel megvalósulásakor vehetők igénybe, emiatt „nem kumulálhatok, hanem alternatív módon állnak a vevő rendelkezésére”.³⁷⁶ Ugyanezt állapította meg a bíróság egy olasz eladó és svájci vevő között használt kőfeldolgozó gép megvételére megkötött szerződéssel kapcsolatban. A vevő 5000 euró előleget megfizetésével hozta el a vétel tárgyát, azonban rövidesen kiderült, hogy az hibás. Emiatt kijavítási igénnyel élt az olasz eladó felé és utalva a fennálló többi hibára, kijelentette, hogy nem hajlandó megfizetni a vételár maradék részét, továbbá eláll a szerződéstől. A bíróság megállapította, hogy a fennálló hiba ellenére, amelyek kiküszöbölésére az Egyezmény segítséget nyújt a kijavítás, kicserélés, árleszállítás, valamint elállás útjának választhatóságával, ezek a szavatossági jogok nem kumulálhatóak, továbbá egyikük igénybevételét követően a többi ismételt érvényesítése további kompenzáció érdekében nem lehetséges. Ebből következően az egyik szavatossági jog kiválasztását követően több egy másikra való áttérés sem lehetséges.³⁷⁷ Schlechtriem az árleszállítással kapcsolatban veti fel a *ius variandi* problémáját. Kérdésként teszi fel, hogy amennyiben kissé sietősen jelentette be az árleszállítás igényét a vevő, és csak közleményének feladása után ébredt rá, hogy érdekeit jobban szolgálná

³⁷⁴ LESZKOVEN (2016) i.m. 287-289.

³⁷⁵ P.22505/2005/43.

³⁷⁶ SÁNDOR-VÉKÁS (2005) i.m. 276.

³⁷⁷ Art. 45 ff. CISG. Keine Kumulation der Rechte des Käufers im Fall einer Vertragsverletzung des Verkäufers <http://www.cisg-online.ch/content/api/cisg/urteile/2456.pdf> (2020.05.02.)

az áru cseréje vagy javítás a 46. cikk (2) bekezdése szerint, az Egyezmény 46. cikk (1) bekezdése valóban kizárná a tényleges árcsökkenést. Vajon az eladó érdekei megkövetelik-e, hogy a vevőt *strict* módon kössék az Egyezmény idézett cikkei, és ha nem, mennyi ideig lehet a változás jogával élni? Meglátása szerint az eladó csak akkor érdemel ilyen lehetőséget (védelmet), ha megkapta a vevő ezzel kapcsolatos álláspontját, amelyben bízhatott.³⁷⁸

d) Az árleszállítás, mint második lépcsőbe tartozó szavatossági jog

Amennyiben az elsődleges szavatossági jogok „meghiúsulnának” és a szolgáltatás tulajdonságai engedik, a sértett fél választhatja az árleszállítást.³⁷⁹ Ennek legfőbb célja, hogy a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás között a hibás teljesítés okán felborult egyensúlyt biztosítsa az ellenszolgáltatás megfelelő csökkentésével. Az 1/2012. (VI. 21.) PK vélemény 4. pontja szerint figyelemmel a rendeltetésszerű joggyakorlás követelményére, az arányosság szempontjának érvényesülnie kell a második lépcsőbe tartozó szavatossági jogok közötti választás során is. Erre szolgálhat példaként, hogy kijavítási költség címén nem követelhető aránytalanul nagyobb összeg annál, mint ami árleszállítás címén megállapítható lenne és fordítva. A Kúria egy 2017-ben hozott határozatában az árleszállítással kapcsolatban megállapította, hogy a megfelelő árleszállítás iránti szavatossági igény rendeltetése a felek szolgáltatása és ellenszolgáltatása között a hibás teljesítés folytán megbomlott egyenértékűség, értékegyensúly biztosítása. Ez nem azonos a javítási költség megtérítésével. Az árleszállítási igény érvényesítésénél nem a hibás dolog forgalmi értékéből, hanem a szerződés szerinti vételárból kell kiindulni. Az árleszállítás mértéke (megfelelősége) meghatározásánál az eset összes körülményéből kell kiindulni; jelentősége van a hiba jellegének, mértékének, az értékcsökkentő és a használhatóságot, valamint az élettartamot befolyásoló, továbbá az esztétikai hatásnak.³⁸⁰ A Szegedi Ítéltábla az árleszállítással kapcsolatban ítéletében kimondta, hogy az árleszállítás meghatározásakor a bíróságnak nem azt kell vizsgálnia, hogy a dolog - annak hibáival együtt - milyen forgalmi értéket képvisel, illetve ez az érték eléri vagy sem a szerződésben meghatározott vételárat, hanem az érvényes szerződésben kikötött vételárból kiindulva kell megállapítani, hogy a dolog szavatossági hibái milyen mértékben sértik a jogosultnak a hibátlan teljesítéshez fűződő érdekét, és ez az érdeksérelem a szerződésben kikötött vételár milyen összegű csökkentésével orvosolható. Az árleszállítást az oszthatatlan

³⁷⁸ Peter SCHLECHTRIEM: *Effectiveness and Binding Nature of Declarations (Notices, Requests or Other Communications) under Part II and Part III of the CISG*, <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/schlecht.html> (2020. 04.20.)

³⁷⁹ ANDOR - LAKATOS (2014) i.m. 153-154.

³⁸⁰ BH 2017.225.

egész szolgáltatásra vetített százalékos kulcs alapján kell meghatározni, amelynek során csak az egyik szempont a várható javíttatás költsége. Az árleszállítás százalékos mértékénél a becsülhető javítási költségen túl mérlegelni kell, hogy mennyiben csökken az átadott dolog rendeltetésszerű használhatósága, várható élettartama, továbbá a fennálló és megmaradó hiányosságok, a javítás ténye milyen mértékben, mennyiben csökkenti a dolog használati és piaci értékét.³⁸¹ Még korábban az akkori Legfelsőbb Bíróság is ugyanezen megállapításra jutott egy határozatával kapcsolata, amelyben kimondta, hogy nincs közvetlen összefüggés az árleszállítás mértéke és a hiba kijavításának költsége között, tehát a vételárat (díjat) nem a kijavítási költség összegével kell csökkenteni.³⁸² „Az, hogy a hiba mennyire súlyos, illetve hogy milyen költségen javítható, helyesen csupán a hiba értékcsökkentő hatása mérlegelésének egyik szempontja lehet. Annak értékelése során ugyanis, hogy a hiba milyen értékcsökkenést okozott, az eset összes körülményét, így a hiba jellegét, mértékét, a használhatóságot, a hiba miatti rövidebb élettartamot és az esztétikai hatást is értékelni kell. Mindezek figyelembevételével a bíróság a perben általában szakértői bizonyítás lefolytatását követően határozhatja meg az árleszállítás mértékét. Célszerű ilyenkor, ha a bíróság a szerződéses szolgáltatás műszaki jellemzői és a forgalmi viszonyok területén egyaránt szakértelemmel rendelkező igazságügyi szakértőt rendel ki”.³⁸³

Ha az áru nem szerződéses, a vevő függetlenül attól, hogy a vételárat már kifizették-e vagy sem, olyan arányban csökkentheti az árat, amilyen arányban a ténylegesen leszállított áru teljesítéskori értéke viszonyult a hibátlan áru értékéhez ugyanabban az időpontban. Nem csökkentheti azonban a vevő az árat, ha az eladó a 37. és 48. Cikk rendelkezéseivel összhangban orvosolta kötelezettségének elmulasztását, vagy ha a vevő - ugyanezen cikkek rendelkezéseivel összhangban - a teljesítést visszautasította.³⁸⁴ Eltérésként állapítható meg, hogy az árleszállítás nem kíván meg alapvető szerződéses megvalósulását és nem függ az eladó vétékességétől sem. Alapvető feltétele csupán annyi, hogy az eladó által szállított áru valamilyen, az Egyezmény 35. cikkében meghatározott hiányban szenvedjen. A vevő egyoldalú döntési monopóliuma határozza meg, hogyan alakuljon az áru sorsa, amely együtt hordozza a vevő oldalán a bizonyítási kötelezettséget is. Az árleszállítás természetesen függ attól is, hogy megtörtént-e az áru kifizetése, vagy sem. Az Orosz Föderáció Kereskedelmi Választottbírói Nemzetközi Bírósága által tárgyalt perben az árleszállítással kapcsolatban a következő ítéletet

³⁸¹ ÍH 2012.121.

³⁸² BH 1985.394.

³⁸³ BÍRÓ et al. (2013) 296-297.

³⁸⁴ Egyezmény 50. cikk.

hozta. A jogeset szerint egy amerikai cég (a vevő), egy orosz társasággal (az eladóval) szemben, a felek által 1998 januárjában megkötött szerződés kapcsán nyújtotta bekeresetet. A szerződés két szállítmány szállítását jelentette FCA³⁸⁵ alapon, az Incoterms szerződés értelmében. Az eladó a feladás előtt köteles volt ellenőrizni az áruk minőségét, és megerősítő dokumentumokat benyújtott a rakományhoz a vevőnek. Az eladó nyilatkozata szerint az első szállítmány ellenőrzését technikai okokból a rendeltetési országban végezték el. Az ellenőrzés lényeges eltéréseket tárt fel a szerződéses követelményektől, amelyek eredményeként az első szállítmány elérte a végfelhasználót, amelynek értéke jelentősen csökkent. Az első szállítmányon a vevő a végfelhasználók által meg nem fizetett összegnek megfelelő árengedményt kért. A második szállítmánynál a vevő kártérítést igényelt a veszteség elkerülése érdekében, azzal az érveléssel, hogy az első szállítmány alá tartozó alacsonyabb rendű áruk szállítása megrongálta hírnevét a piacon, következésképpen az értékesítés jelentős visszaesése következett be. Az eladó azt állította, hogy egyrészt a vevő nem bizonyította, hogy az áruk hibásak, másrészt, hogy a vevő igényét a szerződésben megállapított határidő után nyújtották be. A bíróság megállapította, hogy az első szállítmánynak a vevő általi ellenőrzése olyan módszereket alkalmazott, amelyekről a szerződés nem rendelkezik. Ami a vevő által a szerződés szerinti igénylési időszak megsértését illeti, a bíróság úgy határozott, hogy a vevő azáltal, hogy levelet küldött az eladónak a hibás áruk cseréjéről, a CISG 46. cikke rendelkezéseinek megfelelően cselekedett. A bíróság azonban nem értett egyet a vevő állításával, miszerint az eladó tévesen nem jelezte a szállítmányt kísérő dokumentációban hibák fennállását, mivel lehetetlen volt ilyen következtetést levonni a hibák jellegéből és mértékéből. Az eladó által a vevőnek fizetendő összeg tekintetében a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy lehetetlen pontosan megállapítani a vevő által benyújtott dokumentumok alapján, hogy az összes ellenőrzött hibás áru rendelkezik-e olyan hibával, amelyet a feltételek szerint a szerződés. Ezenkívül a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a szállítmányra vonatkozó igényeket csak a ténylegesen ellenőrzött árukkal lehet figyelembe venni, mivel a mintavétel útján történő ellenőrzés módszere nem volt összhangban a szerződés rendelkezéseivel. Ezenkívül a bíróság megjegyezte, hogy a vevő nem alapíthatja követelését a CISG 75. és 76. cikkére, amelyek olyan helyzetekre vonatkoztak, amikor a szerződést elkerülték, mivel a vevő a CISG 50. cikke szerinti jogát gyakorolta az árengedmény igénylésére. A vevő tehát a veszteség megtérítését sem

³⁸⁵ FCA (Free Carrier= költségmentesen a fuvarozónak): Első fuvarozónak való átadástól a költség és a kockázat a vevőt terheli, import esetén a fuvardíj és egyéb költség a vámértéket növeli (http://www.intercargo.hu/Intercargo_Logisztikai_Szolgáltato/Okmanyok/Incoterms_paritasok.html) (2020. 04. 09.)

igényelheti, és nem követelte a vámköltéseknek az árcsökkentés kiszámításába történő bevonását. Ezenkívül a vevő nem bizonyította, hogy az árut csak az általa megjelölt célokra használhatja fel (meghatározott felhasználóknak történő eladás). Az első áruszállítással kapcsolatban a bíróság megállapította, hogy az árengedményt a szerződés alapján vitatott áruk ára és a vevő és a végső fogyasztók között megállapodott ár közötti különbség 50% -án kell rögzíteni.³⁸⁶

e) Az elállás

A szintén az ún. második lépcsőbe tartozó szavatossági jog „a legerőteljesebb módon, a jogviszony felbontásával biztosítja a hibás teljesítés következményeinek orvoslását”.³⁸⁷ A sérelmet szenvedett fél a szerződéstől elállhat, ha a kötelezett a kijavítást vagy a kicserélést nem vállalta, e kötelezettségének a dolog tulajdonságaira és a jogosult által elvárható rendeltetésére figyelemmel, megfelelő határidőn belül, a jogosult érdekeit kímélve nem tud eleget tenni, vagy ha a jogosultnak a kijavításhoz vagy kicseréléshez fűződő érdeke megszűnt.³⁸⁸

i. Az érdekmúlás, mint a szerződéses jogviszony felszámolásának alapja

A Ptk. alanyi jogot biztosít a jogosultnak arra, hogy a szerződéses jogviszonyt a másik szerződő félhez intézett egyoldalú jognyilatkozattal megszüntesse³⁸⁹, mégpedig akként, hogy amennyiben a szerződésszegés következtében a jogosultnak a szerződés teljesítéséhez fűződő érdeke megszűnt, elállhat a szerződéstől.³⁹⁰ Ahogy Leszkoven fogalmaz, „az elállási [...] jog [...] alkalmazásának [...] elméleti indoka egyértelműen az, hogy a szerződésszegő magatartás következtében a jogosult szabadulhasson a számára már felesleges – értve alatta, hogy szerződéses érdekét már nem szolgáló – szerződéstől.”³⁹¹ Az érdekmúlást a jogosultnak mindenképpen bizonyítania kell, mivel ennek hiányában nem tudja elállási jogát gyakorolni. Itt kell megemlítenünk, hogy a szerződéskötési kötelezettség keletkezése esetén is felmerülhet az érdekmúlás esete,³⁹² amellyel kapcsolatban a Legfelsőbb Bíróság egy korábbi ítéletében megállapította, hogy egymagában az a körülmény, hogy a szállító a külföldi eladót ajánlattételre

³⁸⁶ Russia 24 January 2000 Arbitration proceeding 54/1999, <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/wais/db/cases2/000124r1.html> (2020. 04. 09.)

³⁸⁷ BÍRÓ et al (2013) i.m. 298-299.

³⁸⁸ Ptk. 6:159. § (2) bekezdés (b) pont második mondatrész és a 6:159.§ (4) bekezdés.

³⁸⁹ PETRIK (szerk) (2020) i.m.

³⁹⁰ Ptk. 6:140. § (1) bekezdés első mondatrész.

³⁹¹ LESZKOVEN (2016) i.m. 93.

³⁹² Ptk. 6:140. § (2) A jogosult jognyilatkozata érvényességéhez köteles megjelölni az elállás vagy a felmondás okát, ha ez a jog több okból megilleti. A jogosult a megjelölt elállási vagy felmondási okról másokra térhet át.

felhívta és arra még nem kapott választ, nem alkalmas a teljesítési képtelenség megállapítására, így érdekmúlásra nem lehet hivatkozni.³⁹³

A Ptk. a már megkötött szerződések tekintetében a hibás teljesítés és a kötelezetti késedelem esetében tényleges feltételeket nevez meg az érdekmúlás körében.³⁹⁴ A jogosult jognyilatkozata érvényességéhez köteles megjelölni az elállás okát, ha ez a jog több okból megilleti. A jogosult a megjelölt elállási okról másikra térhet át.³⁹⁵ A Szegedi Ítéltábla 2018-ban hozott ítéletében az elállási jog gyakorlásának kérdésében kellett döntenie. Az alapügy tényállása szerint mezőgazdasági vállalkozó felperes 2014 tavaszán nemzetközi viszonylatú fuvarmegrendelés céljából kereste meg a túlméretezett szállítmányok közúti fuvarozására specializálódott alperesi szakcéget. Az alperesi társaság a fuvarfeladat elfogadását megelőzően több alkalommal egyeztetett a felperessel. Az alperes a megrendeléshez kapcsolódóan előleg bekérő számlát állított ki a felperes felé, mely összeget a felperes átutalta alperesnek. A megállapodás szerinti méretek azonban nem egyeztek meg a valósággal, így a további szállítás csak plusz költséggel lehetett volna megoldani, amelyről a felperest tájékoztatta alperes. A felperes írásban arra szólította fel az alperest, hogy a korábbi megrendelésben meghatározottak szerint gondoskodjon az eredeti feltételekkel, a korábban kialakult díj ellenében a dolog leszállítása iránt. Levelében utalt arra, nem fogadja el, sőt kifejezetten elutasítja az alperes azon álláspontját, mely szerint a vállalt szolgáltatás azért nem volt teljesíthető, mert a valós szélesség meghaladta a felek közötti megegyezés szerinti méretet. A felperesi felszólítást követően a felek között további levélváltásra került sor, azonban az alperes az eredeti feltételekkel már nem vállalta a fuvarfeladat teljesítését, majd pedig sztornózta a díjelőlegszámlát, és egy „meghiúsult fuvarra” vonatkozó számlát állított ki. Az alperes a korábbi díjelőleg beszámítása nyomán, felperes felé fennálló, ki nem egyenlített költségigényt tartott kintlévőségként nyilván. A felperes megtagadta a költség számla teljesítését, a számlát visszaküldte az alperes jogi

³⁹³ BH 1979.330.

³⁹⁴ Ptk. 6:159. § (2) b) az ellenszolgáltatás arányos leszállítását igényelheti, a hibát a kötelezett költségére maga kijavíthatja vagy mással kijavíttathatja, vagy a szerződéstől elállhat, ha a kötelezett a kijavítást vagy a kicserélést nem vállalta, e kötelezettségének a (4) bekezdés szerinti feltételekkel nem tud eleget tenni, vagy ha a jogosultnak a kijavításhoz vagy kicseréléshez fűződő érdeke megszűnt.

(3) Jelentéktelen hiba miatt elállásnak nincs helye.

(4) A kijavítást vagy kicserélést - a dolog tulajdonságaira és a jogosult által elvárható rendeltetésére figyelemmel - megfelelő határidőn belül, a jogosult érdekeit kímélve kell elvégezni.

Ptk. 6:154. § (2) A jogosult elállásához nincs szükség a teljesítéshez fűződő érdek megszűnésének bizonyítására, ha

a) a szerződést a felek megállapodása szerint vagy a szolgáltatás felismerhető rendeltetésénél fogva a meghatározott teljesítési időben - és nem máskor - kellett volna teljesíteni; vagy

b) a jogosult az utólagos teljesítésre megfelelő póthatáridőt tűzött, és a póthatáridő eredménytelenül telt el.

³⁹⁵ Ptk. 6:140. § (2) bekezdés.

képviselője részére, egyúttal írásban szerződéstől történő elállását jelentette be. Az Ítéltábla a peradatok tükrében arra a következtetésre jutott, hogy mivel a szállítmány szállítható méretre hozása megoldható volt, az alperes szerződésszegést követett el, amikor kellő tájékoztatás hiányában³⁹⁶ és téves akadályközlést követően a fuvarfeladat ellátását továbbra is megtagadta, melynek jogkövetkezményeként a felperes jogszerűen gyakorolhatta – az alperes szerződésszegésére utalással – elállási jogát, mely a szerződés megszűnését eredményezte. A Ptk. 6:140. § (1) bekezdése szerint, ha a szerződéskötés előtt fennállott helyzetet természetben nem lehet visszaállítani, úgy elállás helyett felmondás gyakorolható. Mivel a fuvarozást az alperes megkezdte, a szolgáltatás irreverzibilis jellege miatt, a szerződés a felperes nyilatkozatával a jövőre nézve szűnt meg.³⁹⁷

Szintén az elállás okát vizsgálta a Fővárosi Ítéltábla egy felek közötti ingatlan vételár megfizetés, birtokbaadás és kötbérfizetési kötelezettség tárgyában folyt perben, amelyben megállapította, hogy az elsőfokú bíróság helytállóan utalt arra ítéletében, hogy a Ptk. 6:140. § (2) bekezdése értelmében a jognyilatkozatának érvényességéhez a jogosult köteles megjelölni elállása okát. Ez a kötelezettség azonban csak abban az esetben terhelt, ha az elállási jog több okból is megillette. Az alperest a rendelkezésre álló adatok szerint mind a szerződés, mind pedig jogszabály alapján kizárólag kötelezeti késelem miatt illethette meg az elállási jog, az általa később előadottak értelmében elállását ténylegesen is erre az okra alapította. Nincs jogi jelentősége ezért annak, hogy az elállásban az elállás oka nincs megjelölve, ahogy annak sem, hogy a nyilatkozata mit tartalmaz, mert védekezésének eredményességéhez a perben azt kellett bizonyítania, hogy a felperesek a vételár megfizetésével késelembé estek.³⁹⁸

ii. Egyoldalú jognyilatkozat

A Ptk. ahogy a szerződések, úgy az egyoldalú jognyilatkozatok tekintetében is az alakisághoz kötöttség³⁹⁹ szigorú szabályait követeli meg a felektől, miszerint, ha jogszabály vagy a felek megállapodása a jognyilatkozatra meghatározott alakot rendel, a jognyilatkozat ebben az alakban érvényes. Ha a jognyilatkozat meghatározott alakban tehető meg érvényesen, a jognyilatkozat módosítása, megerősítése, visszavonása, megtámadása, valamint a

³⁹⁶ Ptk. 6:137.§.

³⁹⁷ Gf.III.30.028/2018/6.; BERGENDI-RÁCZ Diána: *Az elállási jog a vállalkozások közötti szerződésekben*, Ügyvédek Lapja, 2019/3., 5.

³⁹⁸ Pf.20915/2017/5.

³⁹⁹ Az alakisághoz kötöttség kérdésében számos tanulmány készült, különösen a Ptk. hatálybalépését követően: ÉLESS Tamás: *Két dilemma az írásbeli jognyilatkozatok kapcsán*, Magyar Jog, 2015/6., 321-325.; KOVÁCS László (6): *Változások a szerződésszegés szabályozásában VII.*, Céghírnök, 2016/5., 3-5.; ASBÓTH-HERMÁNYI Lőrinc: *Ténynek tekinthető-e a közjegyzői okiratba foglalt jognyilatkozat?*, Notarius Hungaricus, 2014/2., 32-33.; KOVÁCS László: *A szerződés érvénytelenségének néhány kérdése I.*, Céghírnök, 2016/12., 3-5.;

jognyilatkozat alapján létrejött jogviszony módosítása és megszüntetése is a meghatározott alakban érvényes.⁴⁰⁰ „Az elállás jogát a *pacta sunt servanda* elve (miszerint a szerződéseket a tartalmuknak megfelelően teljesíteni kell, és a kártérítés felajánlása nem ad mentesítést a szerződésszegés alól) miatt a Ptk. főszabályszerűen nem adja meg a feleknek. Ugyanakkor ismert és elismert szerződéstani alapelv az is, hogy a felek a szerződésük tartalmát jogszabályi megkötés hiányában szabadon állapítják meg,⁴⁰¹ és ebbe beletartozik a teljesítés nélküli menekülési útvonal biztosítása is, mint például az elállási jog kikötése (legtöbbször bánatpénz ellenében). Ismert olyan eset is, amikor jogszabály ad teljesítés nélküli egyoldalú szerződésbontási lehetőséget a szükséglet hordozónak.”⁴⁰²

Fontos kiemelni, hogy a Ptk. az elállási jog gyakorlásából eredő jogvita esetére is rendezi a felek közötti viszony akként, hogy a jognyilatkozatot vita esetén úgy kell értelmezni, ahogyan azt a címzettnek a nyilatkozó feltehető akaratára és az eset körülményeire tekintettel a szavak általánosan elfogadott jelentése szerint értenie kellett.⁴⁰³ „Az elállás címzett jognyilatkozat, hatályosulásához szükséges, hogy az ellenérdekű félhez megérkezzen és az általa kiváltott joghatások is ekkor következnek be, ezért ezt követően a nyilatkozat már csak a másik fél hozzájárulásával vonható vissza.”⁴⁰⁴ Ennek megfelelően a Kúria ítéletében kimondta, hogy a szerződéstől való elállás a másik félhez intézett jognyilatkozattal gyakorolható.⁴⁰⁵ A Ptk. az egyoldalú jognyilatkozattal történő megszűnés esetében tehát akként szabályoz, hogy aki jogszabálynál vagy a szerződésnél fogva felmondásra vagy elállásra jogosult, a másik félhez intézett jognyilatkozattal szüntetheti meg a szerződést. A szerződés felmondása esetén a szerződés megszüntetésének, elállás esetén a szerződés felbontásának a szabályait kell alkalmazni, azzal, hogy elállásra a fél akkor jogosult, ha az általa kapott szolgáltatás egyidejű visszaadását felajánlja.⁴⁰⁶ A szerződés felbontása esetén pedig a már teljesített szolgáltatások visszajárnak.⁴⁰⁷

iii. Időbeli kötöttség és az eredeti állapot helyreállítása

A legfőbb kérdés a jogalkalmazó számára, az érdekmúlási ok megjelölése mellett az időbeliség kérdése, hogy mikor lehet elállni az adott szerződéstől és az elállás mikor

⁴⁰⁰ Ptk. 6:6.§.

⁴⁰¹ Ptk. 6:59. § (2) bekezdés.

⁴⁰² BÍRÓ et al (2013) i.m. 368.

⁴⁰³ Ptk. 6.8.§ (1) bekezdése.

⁴⁰⁴ PETRIK (szerk.) (2020) i.m.

⁴⁰⁵ Gfv.X.30.232/2010.

⁴⁰⁶ Ptk. 6:213.§.

⁴⁰⁷ Ptk. 6:212. § (3) bekezdés első mondata.

hatályosul.⁴⁰⁸ „A törvény az elállási jog gyakorlását időben nem korlátozza. Az erre irányadó szabályok diszpozitív jellege miatt azonban nincs akadálya annak, hogy ebben a felek megállapodhassanak [...]. Ebből következően, az elállási jog gyakorlására a kötelezett késedelmének tartama alatt, azon belül van jogi lehetőség. A jogosultnak az elállási jog gyakorlását legkésőbb a szolgáltatás késedelmes átadására történő felajánlása alkalmával be kell jelentenie.”⁴⁰⁹ Általában tehát nincs időhöz kötve az elállási jog gyakorlása, azonban a feleknek lehetőségük van meghatározni annak időpontját az ok megjelölése mellett.⁴¹⁰ Vannak azonban esetek, amikor az elállás szükségszerűvé válik, így jogszerűen él az eladó az elállási jogával, ha a több évvel korábban megkötött adásvételi szerződésből eredő, őt megillető vételárhátralékot nem kapta meg, és azt a vevő - az erre kötelező jogerős ítélet ellenére - nem fizeti meg és a végrehajtásra sincs remény.⁴¹¹ Az elállás a szerződést annak megkötésére visszaható hatállyal szünteti meg, így a már teljesített szolgáltatásokat a feleknek vissza kell juttatniuk egymás felé. Ezen visszaszolgáltatási kötelezettség a szerződés megkötésének időpontjától érvényes, így az elmaradt vagy késedelmes visszajuttatás kamat megfizetését vonja maga után.⁴¹² Speciális esetnek mondható a foglaló kétszeres visszafizetésének kötelezettsége, ha a teljesítés meghiúsulásáért foglalót kapó fél a felelős.⁴¹³

A Kúria elvi határozatában az *in integrum restitutio* kérdése kapcsán megállapította, hogy az adásvételi szerződés elállás miatti felbontása esetén, ha a vevő tulajdonába került ingatlant megterhelte, az eredeti állapot nem állítható helyre, csak úgy, hogy az ingatlanon jóhiszeműen jogot szerző harmadik személy jogosultsága fennmarad.⁴¹⁴ A szerződéstől való jogszerű elállás esetén a bíróságnak a szerződéskötést megelőző állapot visszaállítása során az ellenérdekű fél részére visszajáró szolgáltatásról is rendelkeznie kell. Ezt akkor sem mellőzheti, ha a fél ilyen tartalmú ellenkérelmet nem terjesztett elő.⁴¹⁵

Amennyiben a szerződő felek valamelyike az elállás jogával kíván élni, mindenképpen szem előtt kell tartania az arányosság elvének érvényesülését, amelyre figyelemmel a szerződéses érdek jelentéktelen vagy csekély súlyú sérelmén nem alapulhat a jogviszony

⁴⁰⁸ BENKE József – NOCHTA Tibor: *Magyar Polgári jog, Kötelmi jog I.*, Dialog Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2017, 169-171.

⁴⁰⁹ PETRIK (szerk) (2020) i.m.

⁴¹⁰ BÍRÓ et. all. (2013.) i.m. 225.

⁴¹¹ BH 2011.1.10.

⁴¹² PETRIK (szerk) (2020) i.m.

⁴¹³ Ptk. 6:185. § (3) bekezdése.

⁴¹⁴ EBH 2010.2134.

⁴¹⁵ BH 2012.94.

gyökeres megszüntetése.⁴¹⁶ A Szegedi Ítéltábla egyik döntésében kimondta, hogy a hibás teljesítés miatti elállás, mint külön törvényi feltételekhez kötött legsúlyosabb szavatossági igény gyakorlása során irányadó az arányosság elve. Ebben a körben mérlegelni kell, hogy a választott szavatossági igény teljesítése a kötelezettnek más szavatossági igény teljesítésével összehasonlítva aránytalan többletköltséget, érdeksérelmet eredményez-e, figyelembe véve a szolgáltatott dolog hibátlan állapotban képviselt értékét, a szerződésszegés súlyát, és a szavatossági jog teljesítésével a jogosultnak okozott kényelmetlenséget is.⁴¹⁷

iv. Az Egyezmény „kettőssége” az elállás jogával kapcsolatban

Az Egyezmény esetében, mivel eltérően a Ptk. szabályától, a szerződésszegés tekintetében megkülönböztet alapvető és nem alapvető szerződésszegést, ehhez idomul a sértett félnek azon joga, hogy élhet-e a közvetlen elállás jogával. Alapvető szerződésszegés esetén az Egyezmény lehetőségként kínálja fel a csorbát szenvedett félnek az azonnali elállást.⁴¹⁸ Felmerül azonban a kérdés, hogy minden, az Egyezményben meghatározott, alapvető szerződésszegés esetében érdemes-e és kell-e az elállás jogával élni? Az Egyezmény központi helyen taglalt és egyik sarkalatos pontja a szerződésszegés meghatározása,⁴¹⁹ ezen belül is az alapvető szerződésszegés definiálása, amelyet korábban már részletesen elemeztünk.⁴²⁰ A másik félnek okozott olyan hátrány, amely jelentős mértékben megfosztja a sérelmet elszenvedett felet attól, amit az egymással megkötött megállapodástól jogosan elvárhat⁴²¹ fordulat mindenekelőtt objektív módon értendő és vizsgálendő feltétel, amelyet a szerződésszegést elszenvedő fél oldaláról kell górcső alá venni. Erre szolgálhat példaként az új-zélandi kagylók kadmiumtartalmának mértékéről szóló jogeset⁴²². A bíróság ebben az ügyben három kivételt írt elő azon szabály alól, hogy az eladónak nem kell ismernie és betartania a vevő országában érvényes előírásokat (tehát nem követ el alapvető szerződésszegést az Egyezmény szabályai szerint): 1. ha mindkét országban a szabványok azonosak, 2. ha a vevő a szerződés megkötése előtt vagy annak megkötésekor értesítette az eladót ezekről a szabványokról, illetve 3. ha

⁴¹⁶ BÍRÓ et al (2013) i.m. 225.

⁴¹⁷ BDT 2005. 1201.

⁴¹⁸ Franco FERRARI: *Fundamental breach of contract under the UN Sales Convention – 25 years of Article 25 CISG*, <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/ferrari14.html> (2020. 04. 09.)

⁴¹⁹ FEKETE Zsófia: *A Bécsi Vételi Egyezmény által szabályozott alapvető szerződésszegés formái – teljesség igénye nélkül*, In.: Doktoranduszok Fóruma, 2003 november, Miskolc, 2004, Novotni Alapítvány, 106.

⁴²⁰ Lásd IV. fejezet 1. pont.

⁴²¹ Egyezmény 25. cikk

⁴²² New Zealand mussels case, CLOUT 123, <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/950308g3.html> (2020. 04. 09.)

különleges körülmények miatt az eladó tudta vagy tudnia kellett volna ezekről a szabványokról, mert pl. a vevő országába exportál, vagy ott van fióktelepe.⁴²³

Az elállás tekintetében célszerű leszögezni, hogy az Egyezmény 26. cikke, miszerint „a szerződéstől történő elállásra vonatkozó nyilatkozat csak akkor hatályos, ha azt a másik féllel közölték” egyfajta felszólítás a felek részére a gondos és körültekintő szerződéskötés érdekében,⁴²⁴ mivel bármelyikük szerződésszegése esetén az elállás jogával csak abban az esetben élhet a sérelmet elszenvedett fél, ha az elállást tartalmazó címzett nyilatkozatot szóban vagy írásban a másik fél tudomására hozta, vagy elküldte.⁴²⁵ Ahogy Szabó fogalmaz tanulmányában: „Alapvető szerződésszegés esetén a jelentős hátrányt szenvedett fél azonnali elállásjogot szerez, amelyet a megfelelő formában és időben érvényre juttathat. Az elállás előfeltételei tehát az alapvető szerződésszegés, a megfelelő időben történő értesítés, valamint, hogy lényegében ugyanolyan állapotban vissza tudja juttatni az árut. E hármashból feltétlenül kiemelést érdemel, hogy az elállást – az Egyezmény 26. cikk szerint- a vevőnek az eladóval közölnie kell (akár e-mail útján, akár hallgatólagosan is), mert az Egyezmény nem ismeri az ipso facto elállást. A közlésnek egyértelműnek és világosnak kell lennie és ésszerű határidőn belül kell azt megtennie.”⁴²⁶ Ezt a nyilatkozatot tehát célszerű a felek közötti szerződésben megtenni és egyben a másik fél figyelmét felhívni, ezzel is elősegítve a szerződésszerű teljesítéshez való „ragaszkodást”.

⁴²³ Digest of Article 25 case law, UNCITRAL (2012) i.m.

⁴²⁴ Ennek alapjait az Egyezmény az Általános rendelkezések között a következőképpen szabályozza: 7. cikk (1) Az Egyezmény értelmezése során figyelembe kell venni annak nemzetközi jellegét és annak szükségességét, hogy elősegítsék az Egyezmény egységes alkalmazását, valamint a jóhiszeműség érvényesítését a nemzetközi kereskedelemben. Lásd még részletesebben: Joseph LOOKOFKY: *Article 7- Convention Interpretation*, In.: R. Blanpain (edit.): *International Encyclopaedia of Laws - Contracts*, Suppl. 29 (December 2000).

Egyezmény 8. Cikk (1) Az Egyezmény alkalmazása szempontjából valamely fél nyilatkozatát vagy más magatartását e fél szándéka szerint kell értelmezni, feltéve, hogy a másik fél e szándékról tudott vagy ez nem lehetett számára ismeretlen.

(2) Ha az előző bekezdés nem alkalmazható, az egyik fél nyilatkozatát vagy más magatartását úgy kell értelmezni, ahogy azt a másik félhez hasonló, észszerűen gondolkodó személy azonos körülmények között értette volna.

(3) A fél szándékának vagy az észszerűen gondolkodó személy megítélésének meghatározása szempontjából megfelelően figyelembe kell venni az eset valamennyi jelentős körülményét, ideértve a felek közötti tárgyalásokat, a közöttük kialakított gyakorlatot, a szokásokat, valamint a felek ezt követően tanúsított magatartását.

9. Cikk (1) A feleket köti minden szokás, amelynek alkalmazásában megegyeztek és minden gyakorlat, amelyet egymás között kialakítottak.

(2) Ellenkező megállapodás hiányában a feleket úgy kell tekinteni, mint akik szerződésükre vagy annak megkötésére hallgatólagosan alkalmazni rendelték minden olyan szokást, amelyet ismertek vagy ismerniük kellett, és amely az adott kereskedelmi ág nemzetközi kereskedelmében használt szerződéstípust megkötő felek között széles körben ismert és rendszeresen alkalmazásra kerül.

⁴²⁵ SÁNDOR-VÉKÁS (2005) i.m. 161-163.

⁴²⁶ SZABÓ (2009) i.m. 103.

Az Egyezmény 49. cikk (1) bekezdésének a) pontja értelmében „a vevő elállhat a szerződéstől, ha az eladó a szerződésben vagy az Egyezményben szabályozott kötelezettségének nem teljesítése alapvető szerződésszegésnek minősül.” Az Egyezmény ezen pontja szerint az Egyezmény 25. cikkben meghatározott bármely alapvető jogsértés indokoltá teszi a szerződéstől való azonnali elállást. Erre tekintettel a vevő a 49. cikk (1) bekezdésének a) pontja szerinti elállásnak megfelelő indokok birtokába kerül, ha az eladó a közöttük érvényben lévő szerződést megsértett, és az eladó ezen szerződésszegése lényegesen megfosztja a vevőt azon jogától, amelyet szerződés alapján jogosult elvárni. Az eladó nem teljesítésének ezen jellegű következményeit a szerződés és az ahhoz kapcsolódó összes körülmény figyelembevételével kell meghatározni.⁴²⁷ Ahogyan Schwenger fogalmaz tanulmányában, „a kifejezett kikötések tekintetében a felek feladata, hogy meghatározzák, mit tartanak a szerződés lényeges elemeinek. Ha az eladó a szerződésben meghatározott kifejezett kikötéseknek megfelelően nem teljesít, nem hivatkozhat arra, hogy nem látta előre azt a kárt, amit így vevőnek ezzel a nem szerződésszerű teljesítéssel okozott. Következésképpen tehát nem meglepő, hogy a bíróságok alapvető szerződésszegést állapítanak meg abban az esetben, ahol az eladó a szerződésben meghatározott lényeges jellemzőktől eltérő (más) árut adott el vevő részére.”⁴²⁸

Az Egyezmény Tanácsadó Testületének 5. számú véleménye szerint az Egyezmény 49. cikkének (1) bekezdése a) pontja alkalmazásakor mindenképp tisztázni kell, hogy az áru nem megfelelése esetén alapvető jogsértésről van-e szó az adott esetben. Ha a szerződés nem teszi világossá, hogy az alapvető jogsértésről van szó, különös figyelmet kell fordítani az áruk megvásárlásának céljára. Tovább haladva ezen a gondolatmeneten kifejt, hogy amennyiben a szerződés nem teszi világossá, hogy az alapvető szerződésszegésről van szó, különös figyelmet kell fordítani az áruk megvásárlásának céljára. Fontos azonban leszögezni, hogy nem

⁴²⁷ „Under article 49(1) (a) any fundamental breach as defined in article 25 justifies the avoidance of the contract. Thus in order for the buyer to have proper grounds to avoid the contract under article 49(1) (a), the seller must have failed to perform an obligation (i.e., have breached), and the seller's non-performance must substantially deprive the buyer of what he was objectively entitled to expect under the contract. The consequences of the seller's non-performance must be determined in light of all of the circumstances of the case.” In.: 2012 UNCITRAL Digest of case law on the United Nations Convention on the International Sale of Goods; Digest of Article 49 case law; 10. pont <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-49.html> ; (2020. 04.09.)

⁴²⁸ „With regard to express stipulations, it is up to the parties to stipulate what they consider to be the essence of the contract. If the seller then fails to deliver in accordance with the express stipulations given, he cannot argue that he did not fore see any detriment that occurs to the buyer. Consequently, it is not surprising that courts have found a fundamental breach of contract to exist where delivery was made by the seller in derogation from the agreed central features of the goods.” Ingeborg SCHWENZER: *Avoidance of the Contract in Case of Non-Conforming Goods* (Article 49(1)(a) CISG); II. EXPRESS STIPULATIONS; <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/schwenzer2.html> (2020.04.09.)

beszélhetünk alapvető a szerződésszegésről, ha az eladó vagy a vevő orvosolja a hibát indokolatlan kellemetlenség vagy késedelem nélkül.

Az árucikkek kereskedelmében alapvető szerződésszegést követ el a fél, ha nem áll rendelkezésre időben a megfelelő és szükséges okmány. Abban az esetben, ha az áru nem felel meg és ez a felek közötti szerződésben nem minősül alapvető szerződésszegésnek, a vevőnek továbbra is joga van visszatartani a fizetést és megtagadni az átvételét, ha az ésszerű az adott körülmények között.⁴²⁹ A nemzetközi kereskedelemben a vevő elsődleges érdeke a költségek alacsonyan tartása, míg az eladó érdeke a költségek magasán tartása. A szerződéseknek megfelelő teljesítésben gazdasági okok, mint például a szállítás és a tárolás költségei, kockázata szintén szerepet játszhat, mivel minél később érkezik meg az az áru, amelyet a felek a közöttük fennálló érvényes szerződésben meghatároztak, annál később kerül a „tápláléklánc” végén álló végső felhasználóhoz is, aki nem más, mint a legtöbb esetben maga a fogyasztó. Az ítélkezési gyakorlat is színes képet tár fel elénk: a nemzeti bíróságok és a választottbíróságok esetében az alapvető megsértés fogalmának értelmezése a nem megfelelő áruk esetében jelentősen különbözik egyetlen jogrendszeren belül is.⁴³⁰

Az azonnali elállás másik esete a vevő részéről az Egyezmény 51. cikkének (2) bekezdése fogalmazza meg, amely szerint „az egész szerződéstől a vevő csak akkor állhat el, ha a hiánytalan vagy szerződészerű szolgáltatás elmaradása alapvető szerződésszegésnek minősül”. Az 51. cikk (2) bekezdésének rendelkezései szerint a részleges nem teljesítés vagy részleges nem megfelelő szállítás esetén a vevő csak abban az esetben állhat el az egész szerződéstől, ha az eladó szerződésszegése az egész szerződés alapvető megsértését jelenti. Ha az eladó a szerződésben szereplő áruknak csak a felét szállította, a sérelmet szenvedett fél úgy ítélheti meg, hogy ez az egész szerződés alapvető megsértését jelentheti.⁴³¹

⁴²⁹ CISG Tanácsadó Testület 5. számú véleménye; <http://iicl.law.pace.edu/cisg/scholarly-writings/cisg-advisory-council-opinion-no-5-buyers-right-avoid-contract-case-non> (2020.04.09.)

⁴³⁰ Erre számos példát láthatunk a Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Intézet (IICL) honlapján összegyűjtött és kategorizált esetjogi gyűjteményből, <http://www.iicl.law.pace.edu/cisg/search/cases> (2020.04.09.)

⁴³¹ Digest of Article 51 case law, 2012 UNCITRAL Digest of case law on the United Nations Convention on the International Sale of Goods 7. pont <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-51.html> (2020.04.09.)

A vevő azonnali elállítására⁴³² ebben a tekintetben példaként szolgálhat egy 2002-ben történt eset⁴³³, amelyben az eladó felperes a kínai népköztársaságban székhellyel rendelkező, a vevő német alperes között gyertyán fűrészárú vásárlásáról kötött adásvételi szerződés tárgyában keletkezett. A vevő és eladó adásvételi szerződést 2001. március 15. napján kötött a fenti árura az adott feltételekkel:

- Áru: száraz gyertyán szárítás után, fehér színű, egy adott fajtájú gyertyán
- Vastagság: 30mm (30mm ~ 33mm);
- Minőségi fokozat: A / B fokozat, 60% tiszta felületen, 40% hibás felületen megengedett, 500 mm-nél nem nagyobb hegekkel, 10% víztartalommal (+/- 2%);
- Szélesség: legalább 10 cm;
- Hossz: 2,1 m ~ 3,5 m;
- Mennyiség: 15m³ (10% plusz vagy mínusz megengedett hiba);
- Ár: 370 dollár/ m³;

A szállítási határidőt a felek úgy állapították meg, hogy az árut legkésőbb 2001. április 20-ig kell berakodni az európai kikötőbe. Fizetési időként megállapodtak abban, hogy a letter of credit (továbbiakban: L/C)⁴³⁴ kiállítását követően 45 napon belül az eladó részére kell bocsátani, amelyet a megadott banknak kell majd kifizetni Németországban részére.

Az áru megérkezését követően a vevő vizsgálat alá vetette azt. A vizsgálat során kiderült, hogy nem volt megfelelő a faanyag összetétele, mivel a meghatározottnál nagyobb százalékban tartalmazott más fajtájú gyertyánt.

Ezt az észrevételét a vevő azonnal jelezte eladó felé, aki nem válaszolt semmit vevő észrevételére. Tekintettel a más fajtájú, így a szerződésben megállapított minőségtől eltérő árura, a vevő jelentős gazdasági veszteséget szenvedett, így elállt a szerződéstől. A bíróság ítéletében megjegyezte, hogy a szerződés megkötését követően a két félnek szigorúan teljesítenie kellett volna a szerződést. A bíróság megállapította, hogy a vevő által felhasználásra kerülő anyag különleges, mással nem helyettesíthető. A két fél ezzel tisztában volt, így amikor

⁴³² BERGENDI-RÁCZ Diána: *Elállás, mint ultima ratio? – Kellékszavatossági igényérvényesítési rendszer a Bécsi Vételi Egyezmény tükrében*, In.: BRAGYOVA András (szerk.): *Miskolci Doktorandusz Konferencia Tanulmánykötet*, Miskolc, Magyarország: Bíbor Kiadó, 2017, 16-18.

⁴³³ China November 4, 2002 Basic People's Court (ChinaXhanghaiDongda Import & Export Corp. v. Germany Laubholz - Meyer Corp) <http://www.iicl.law.pace.edu/cisg/case/china-november-4-2002-basic-peoples-court-china-xhanghai-dongda-import-export-corp-v> (2020. 04. 09.)

⁴³⁴ „Az akkreditív egy visszavonhatatlan fizetési kötelezettségvállalás a nyitó bank részéről rendben lévő okmányok időben történő benyújtása esetén. Banki fizetési ígéret, kereskedelmi ügylet következménye.” Lásd bővebben: <https://www.kh.hu/vallalat/kereskedelem/finanszirozas/akkreditiv> (2020. 04. 09.)

egyoldalúan módosította az eladó az áru fajtáját, ezzel a közöttük lévő szerződést megszegte, így a vevő jogosan állt el a szerződéstől és követelte kárának megtérítését.

Az Egyezmény 64. Cikk (1) bekezdésének a) pontja alapján „az eladó elállhat a szerződéstől, ha a vevő a szerződésben vagy az Egyezményben szabályozott kötelezettségének nem teljesítése alapvető szerződésszegésnek minősül.” Ebben az esetben az eladó részére biztosít elállást az Egyezmény a 49. cikk (1) bekezdés a) pontja tükörképeként. Az Egyezmény végső megoldásként kínálja az elállás ezen lehetőségét az eladónak, mivel elsődleges cél a szerződés megvalósulása és a lehető legkisebb mértékben kívánja megengedni az adásvételtől történő elállás miatt gyakran fellépő és különösen nagy, a felek részéről keletkező költségeket.⁴³⁵ A cél továbbra is a szerződés életben tartása, ezért csak és kizárólag a fenti két esetben van lehetőség az elállásra.

Példaként szolgálhat a fentiekre egy német vevő, a perben alperes, felajánlotta olasz illetőségű felperes eladónak, hogy tíz tétel csomagolt szalonnát vásárolna tőle. Az eladó vevő ajánlatára adott válaszában nem arra a szalonnára adott árajánlatot, amelyre a vevő kérte. Az eladónak adott válaszában azonban a vevő nem ellenezte ezt a változást. Miután négy tételt szállítottak le vevő részére, a vevő nem volt hajlandó további szállítmányokat elfogadni. Ezért az eladó úgy nyilatkozott, hogy a szerződést vevő megszegte, és eladta a fennmaradó hat tételt a piacon, alacsonyabb áron más vevők részére. Az eladó kártérítést követelt a fennálló vételár és a kamatok tekintetében. A bíróság úgy ítélte meg, hogy az eladó válasza, amely ellentétes volt vevő ajánlatkérésével⁴³⁶ és annak el nem elfogadása,⁴³⁷ továbbá az a tény, hogy a vevő válasza az eladó ellenajánlatára nem tartalmazott ellenvetést a változás szempontjából, feltétel nélküli elfogadásnak kell tekinteni az Egyezmény alapján.⁴³⁸ Következésképpen az eladónak jogában állt a szerződéstől elállni, mivel a vevő elmulasztotta az áruk több mint felének befogadását és kifizetését, amely alapvető szerződésszegést jelent.⁴³⁹

⁴³⁵ SÁNDOR – VÉKÁS (2005) i.m. 374.

⁴³⁶ Egyezmény 19. Cikk (1) Az ajánlatra adott és elfogadásra utaló válasz, ha kiegészítéseket, korlátozásokat vagy egyéb módosításokat is tartalmaz, az ajánlat visszautasítását jelenti és új ajánlatnak minősül.

⁴³⁷ Egyezmény 18. Cikk (1) Elfogadásnak minősül az ajánlat címzettjének ezirányú nyilatkozata vagy az elfogadásra utaló magatartása. Hallgatás vagy valamilyen magatartástól való tartózkodás önmagában nem jelent elfogadást.

⁴³⁸ Egyezmény 8. cikk (2) Ha az előző bekezdés nem alkalmazható, az egyik fél nyilatkozatát vagy más magatartását úgy kell értelmezni, ahogy azt a másik félhez hasonló, észszerűen gondolkodó személy azonos körülmények között értette volna.; BERGENDI-RÁCZ Diána: *Donald J. Smythe: Észszerű standardok a CISG szerinti szerződések értelmezése során – I.-II. rész*, Cég hírnök, 2019/3. szám, 8-12 és 2019/4.szám 6-10.

⁴³⁹ Germany September 22, 1992 Oberlandesgericht [Court of Appeal] (German case citations do not identify parties to proceedings) <http://www.iicl.law.pace.edu/cisg/case/germany-oberlandesgericht-hamburg-oberlandesgericht-olg-provincial-court-appeal-german-25> (2020. 04. 09.)

Ellenpéldaként szolgálhat, hogy egy másik esetben szintén megállapításra került az eladó azonnali elállási joga, azonban a gazdasági szempontok előnyt élveztek a bírósági döntés során. Az eladó spanyol felperes a francia illetőségű vevő alperest perelte a közöttük lévő narancslé sűrítmény nem szerződészerű teljesítése miatt. A vevő az eladótól 860 000 liter sűrített narancslevet rendelt. A felek megállapodtak abban, hogy 1996 májusa és decembere között a szállítás szakaszosan történik. Egy utólagos árendeménnyel (tekintettel a narancslé nem első osztályú tisztaságára és minőségére) megállapodtak, hogy a szeptemberi szállítás augusztus végén lenne esedékes. A vevő ezen utóbbi árendeményes teljesítést a megállapodás ellenére nem fogadta be, hanem szeptemberben kérte a narancslé szállítását.

Szembesülve azzal, hogy az eladó nem teljesítette a szeptemberi szállításra vonatkozó kérését, a szerződéstől elállt és kártérítést követelt. A bíróság ugyan megállapította az Egyezmény 64.cikk (1) bekezdés a) pontjának alkalmazhatóságát, azonban úgy ítélte meg, hogy tekintettel a vevő pénzügyi likviditásának hiányára és mivel abban a hónapban kétszer kellett volna teljesítenie vevőnek, amely veszélyeztette a gazdasági érdekeit és helyzetét, várnia kellett volna eladónak a szeptemberi teljesítéssel. Ezért a bíróság akként döntött, hogy az eladó egyoldalú elállását úgy kell értelmezni, hogy megszegte a közöttük lévő szerződést az előrehozott teljesítéssel.⁴⁴⁰

Az Egyezmény 72. Cikk (1) bekezdése értelmében bármelyik fél elállhat a szerződéstől, ha már a szerződés teljesítési határidejét megelőzően világossá válik, hogy a másik fél alapvető szerződésszegést fog elkövetni. Az Egyezmény e cikke feljogosítja az eladót vagy a vevőt arra, hogy elkerülje a szerződést, ha a teljesítés előtti időpont előtt világossá válik, hogy a másik fél alapvető jogsértést követ el. Azonban az Egyezmény 49. cikk helyett a 72. cikket kell alkalmazni, ha a teljesítés időpontjában vagy azt követően a fél nem teljesít, vagy nem megfelelő teljesít és ez alapvető szerződésszegésnek minősül. A hivatkozott cikk (1) bekezdése egyértelműen meghatározza, hogy az alapvető szerződésszegésnek egyértelműnek kell lennie. Bizonyos esetekben több tény együttesen jelzést ad arra vonatkozóan, hogy alapvető megsértés valósul meg. A vevő részéről ilyen körülménynek számít, ha a vevő nem fizette meg a korábbi szállításokat; a vevő elmulasztotta hitelkérelmét; a vevő nem nyitott meg megfelelő hitelkeretet; a vevő nem fizette meg a szállítmányért fizetendő díjat, és nem szolgáltatott megfelelő bizonyosságot a teljesítményről. Az eladói oldalról felmerülő körülmények lehetnek többek között: ha az eladó nem csökkentette az árat és már elkötelezte magát az áruk időben történő

⁴⁴⁰ France February 4, 1999 CourD'appel [Court of Appeals] (SARL Ego Fruits v. StéLaVerjaBegasti) [http://www.iicl.law.pace.edu/cisg/case/france-ca-aix-en-provence-ca-cour-dappel-appeal-court-sarl-ego-fruits-v-st%C3%A9-la-verja\(2020.04.09.\)](http://www.iicl.law.pace.edu/cisg/case/france-ca-aix-en-provence-ca-cour-dappel-appeal-court-sarl-ego-fruits-v-st%C3%A9-la-verja(2020.04.09.))

szállítására; az eladó szándékosan megszüntette az áru szállítását, az eladó megtagadta azt a követelményt, hogy teljes hajót béreljenek kizárólag az áruszállításra; az eladó nem volt hajlandó kötelezettséget vállalni és nem tájékoztatta a vevőt más áruk megvásárlásának lehetőségéről; az eladó kijelentette, hogy lehetetlen volt megtalálni az árut, és más áruk beszerzésének lehetősége pedig elenyésző volt az eladó hibás tervet nyújtott az áruk gyártásához, és nem biztosított megfelelő biztosítékot az időben történő javításra.⁴⁴¹

Az elállási jog gyakorlása kapcsán releváns jogesetben az eladó kínai felperes és a vevő svájci alperes között alakult ki vita a megrendelt és szállításra került mungóbab kapcsán. A vevő és eladó a fenti tárgy megvételre szerződést kötnek, amelyben meghatározzák, hogy 2000 tonna mungóbabot kevesebb, mint 13% nedvességtartalommal, valamint kevesebb, mint 1,5% más hüvellyest is tartalmazó keverékét venné meg vevő. Az áru ára 324 dollár/tonna volt. A szállítás tekintetében megegyeztek, hogy az árut 1999 májusában kell leszállítani azzal, hogy a berakodási kikötő Tianjin kikötője és a rendeltetési kikötő India egyik legnagyobb kikötője lett. A felek az INCOTERMS paritások közül kikötötték az FOB⁴⁴²klauzula alkalmazását. Az áru megfizetésére tekintettel visszavonhatatlan L/C-t bocsájtott ki vevő. A felek megegyeztek abban, hogy az áruk súlyát és minőségét a Kínai Import és Export Áruvizsgáló Iroda végzi. Megállapodást követően az árat tonnánként még 2 dollárral megemelték, majd az eladó időben összekészítette az árut szállításra és erről megfelelő módon értesítette a vevőt, aki azonban erre semmilyen nem válaszolt. Ismételt értesítés következett. Az áru átesett a minőségellenőrzésen. A vevő nem küldött hajót és továbbra sem válaszolt eladó részére, csak jóval később jelezte, hogy egyáltalán nem tud hajót küldeni a megrendelt áruért. Az árut egész nyáron az eladó tárolta, majd veszteségei csökkentése érdekében eladó új vevőt keresett és a minőségellenőrzést követően az új vevőnek eladta az árut. Miután vevő ezt megtudta, szerződésszegésre hivatkozva pert indított eladó ellen. A vevő tudomására jutott, hogy másik cég is megvizsgálta a megrendelt árut. A bíróság jelen tények ismeretében megállapította, hogy két kérdést kell vizsgálni ebben az ügyben. Az első: a minőségvizsgálat. Ebben a felek pontosan megállapodtak, és a L/C előírta a Kínai Import és Export Áruvizsgáló Iroda minőségellenőrzésének kötelezettségét, tehát ha ezt az eladó elmulasztotta szerződésszegést követett el.

⁴⁴¹ Digest of Article 72 case law, 2012 UNCITRAL Digest of case law on the United Nations Convention on the International Sale of Goods, 1. pontja, és a 4-7. pontjai, <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-72.html> (2020. 04. 09.)

⁴⁴² Free on board (költségmentesen a hajóra) Költség és kockázat az elhajózási kikötőben való berakástól (az áru hajókorláton való átmenelétől) a vevőt terheli. http://www.intercargo.hu/Intercargo_Logisztikai_Szolgáltato/Okmányok/Incoterms_paritasok.html (2020. 04. 09.)

A másik kérdés: a vevő FOB szerinti kötelezettsége volt. Vevőnek kellett volna bérelnie a hajót, le kell volna szállítási helyét foglalnia, és tájékoztatnia kellett volna az eladót a hajó nevééről, a rakodási helyről és a szükséges szállítási időről. Mivel eladó az ellenőrzésnek eleget tett, de vevő nem gondoskodott az utóbb említett szállításról, így vevő szerződést szegett. A bíróság tehát megállapította, hogy vevő mulasztása miatt eladó jogosan elállhatott a szerződéstől.⁴⁴³

Összességében megállapítható, hogy a szavatossági jog érvényesítésének folyamata a felek között megkötött szerződésben foglalt szolgáltatás hibás teljesítésével automatikusan elkezdődik. Mindkét jogforrásban az egymásra épülő és logikailag egymást követő szavatossági jogok érvényesítésének szabályaival a felek nemcsak tisztában vannak, hanem képesek azokat helyesen, az adott helyzetre vonatkozóan megfelelő módon alkalmazni. Természetesen vannak kivételek, amelyek ezt a növekvő jogtudatos szemléletet kissé lerontják, mégis, a bemutatott jogesetek alapján elmondható, hogy a felek egyre inkább képesek jogaik gyakorlására és kötelezettségei teljesítésére, hiszen tisztában vannak a kötelezettségek elmaradásának jogkövetkezményével és a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősségükkel. Ezen utóbbi felelősségük több pontból tevődik össze, amelynek részletes bemutatását és vizsgálatát jelen értekezés a következő fejezetben kísérli meg, kiegészítve az Egyezmény alkalmazása során használt és szokványként kikötött Incoterms klauzulák sajátos kárfelelősségének bemutatásával.

⁴⁴³ China International Economic & Trade Arbitration Commission CIETAC (PRC) Arbitration Award Mung bean case (22 March 2001); <http://www.iicl.law.pace.edu/cisg/case/china-march-22-2001-translation-available> (2020.04.09.)

VI. SZERZŐDÉSSZEGÉssel OKOZOTT KÁROKÉRT VALÓ FELELŐSSÉG VIZSGÁLATA

A felelősség kérdésének vizsgálata a szerződésszegéssel okozott károk körében elengedhetetlenül szükséges, tekintettel a szerződő felek viszonyában bekövetkező jogi és gazdasági következményeire. A Ptk., szakítva az addig alkalmazott kárfelelősségi szabályokkal⁴⁴⁴, az Egyezményhez hasonlóan a kontraktuális felelősségnek három alapvető feltételét határozza meg: a szerződésszegést, a kárt és a kettő közötti okozati összefüggést. A Ptk. megalkotásakor a jogalkotó átvette az Egyezményben a kártérítésnél kialakított és régóta alkalmazott gyakorlatot⁴⁴⁵, továbbá szakított a régi Ptk. 318. §-ának a szerződésszegéssel és a szerződésen kívüli magatartással okozott károkért való felelősség egységes szabályozását eredményező utaló szabályával, amelyek eredményeként külön rendezte a deliktuális⁴⁴⁶ és kontraktuális⁴⁴⁷ felelősség kérdéskörét.⁴⁴⁸ A Ptk. Indokolása rögzíti ezzel kapcsolatban, hogy a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség során a Ptk.-nak a felelősség alóli kimentés szabályozásánál meg kell oldania a kockázatnak a felek közötti megfelelő elosztását, tehát el kell vonatkoztatni az esetleges emberi hibáktól és felek vétkességének vizsgálatától.⁴⁴⁹

1. A szerződésszegés és a kár megtérítésének kötelezettsége

A Ptk. szabályai szerint a felek közötti szerződéses viszonyokban a szerződésben meghatározott szolgáltatás nem szerződésszerű teljesítésének vagy hibás teljesítésének objektív jogkövetkezménye a kellékszavatosság. Ennek objektív jellege abban mutatkozik meg, hogy független a kötelezett szerződésszegő magatartásától vagy mulasztásától, illetve a szerződésszegést előidéző körülményektől, továbbá a helytállás alól a kötelezett nem mentheti ki magát arra hivatkozva, hogy a hibás teljesítést az ellenőrzési körén kívül eső, a szerződéskötés időpontjában előre nem látható körülmény okozta.⁴⁵⁰ Az esetek túlnyomó

⁴⁴⁴ Lásd III. fejezet 1. pont és IV. fejezet.2. pont.

⁴⁴⁵ Lásd az értekezés IV. fejezet 4. pontjában felsorolt témaköröket.

⁴⁴⁶ Ptk. Hatodik könyv, Negyedik rész, 6:518.-6:564.§§

⁴⁴⁷ Ptk. Hatodik könyv, Második rész 6:142.-6:152.§§

⁴⁴⁸ GADÓ et al. (2014) i.m. 334-335. A Ptk. megkülönbözteti a kontraktuális (azaz a szerződés megszegésével) és a deliktuális (nem szerződésszegéssel okozott) károkozást. Elhatárolása a két károkozásnak viszonylag egyszerű. A kontraktuális károkozás alapja egy már létező relatív szerkezetű jogviszony, a szerződés, amely mindig a két fél között jön létre önkéntes alapon a közös kockázatvállalás és közös előnyök érdekében, megszegése. A Ptk.-ban meghatározott definíció szerint (Ptk. 6:142. §) mindig a másik szerződő félnek okoz a károkozó („aki”) kárt, amelyet köteles megtéríteni. A kontraktuális kártérítés egyfajta kockázattelepítés lát el, amely a kockázat előzetes, önkéntes felvállalásán nyugszik. KEMENES István: *A kontraktuális kártérítés egyes kérdései*, Magyar Jog, 2017/1., 2.; BORBÉLY Zoltán: *A bizalmi vagyongazdálkodó szerződésszegésekor felmerülő egyes dogmatikai kérdések*, Jogtudományi Közlöny, 2019/9., 393-395.

⁴⁴⁹ T/7971. számú törvényjavaslat indokolással - A Polgári Törvénykönyvről, X. cím: A szerződésszegés, 7 b) pontja.

⁴⁵⁰ KEMENES István: *A gazdasági szerződések követelményei és az új Ptk., Polgári Jogi Kodifikáció*, 2001/1., 17-21.

többségében a szerződésszegés ezen formája során a sértett félnek kára is keletkezhet.⁴⁵¹ Ahogy az Egyezmény, úgy a Ptk. is lehetőséget biztosít a szerződésszegét elszenvedő fél számára, hogy az abból keletkezett kárát a sérelmet okozó fél megtérítse. A szerződés megszegésekor fennálló kontraktuális felelősséget a Ptk. akként határozza meg, hogy aki a szerződés megszegésével a másik félnek kárt okoz, köteles azt megtéríteni.⁴⁵² Az általános megfogalmazásból következően szükségszerű annak megvizsgálása, hogy a szerződés megszegéséért vajon melyik fél volt a felelős, továbbá volt-e olyan fél, aki felelőssé tehető a szerződés megszegéséért.⁴⁵³ Az elsődleges tehát a kockázatelosztás a szerződő felek között a nem szerződészerű teljesítésből eredő károk esetében. A kontraktuális felelősség szigorja háttérben az a jogalkotói elgondolás állt, hogy a szerződésben foglalt kötelezettségvállalás nem szerződésnek megfelelő teljesítése nem függhet a szerződésszegő fél igyekezetétől. Akkor is igényt tarthat a szerződő fél a keletkezett kárának megtérítésére, ha a szerződésszegő úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben elvárható, mivel a sérelmet szenvedett fél részéről várt eredmény a szerződésszegés miatt meghiúsult.⁴⁵⁴ Az Egyezmény szintén drákói szigorra foglal állást a szerződésszegést elkövető féllel szemben: a fél szerződésszegése (legyen az alapvető vagy közönséges szerződésszegés) következményeként járó kártérítés összege megegyezik azzal a veszteséggel, amely a szerződésszegés következtében a másik felet érte, ideértve az elmaradt hasznot is.⁴⁵⁵ Ezzel egyetemben előre megmutatja a sérelmet szenvedett fél számára a károk megtérítéséhez vezető utat: a kártérítési igényt az Egyezmény 45. cikk (1) bekezdésének b) pontjában és a 61. cikk (1) bekezdésének b) pontjában határozza meg, amely bekezdések előírják, hogy a szerződésszegést elszenvedő vevő, illetve eladó jogosult az Egyezmény 74–77. Cikkben előírt kártérítést követelni, ha a másik fél nem teljesíti a (köztük fennálló) szerződésből vagy az Egyezményből eredő kötelezettségeit.⁴⁵⁶

Természetesen mindkét jogforrás rendelkezik a bekövetkezett károk mértékének megállapításáról, kiszámításának módjáról, valamint a szerződésszegéssel okozott károk

⁴⁵¹ Ptk. 6:142. § és 6:174.§, Egyezmény 25. cikke.

⁴⁵² Ptk. 6:142.§. első mondata. Az általános szabályokon túl a szerződésszegés specializált esetére, a hibás teljesítésből eredő károk megtérítésével kapcsolatban a Ptk. külön határozza meg az abból fakadó jogkövetkezményeket. A kötelezett ugyanis köteles megtéríteni a jogosultnak a hibás teljesítésből eredő kárát. Ptk. 6:174. § (1) bekezdés első mondata.

⁴⁵³ BÍRÓ et al (2013) i.m. 227.

⁴⁵⁴ T/7971. számú törvényjavaslat indokolással - A Polgári Törvénykönyvről, X. cím: A szerződésszegés, 7 b) pontja.

⁴⁵⁵ Egyezmény 74. cikk első mondata.

⁴⁵⁶ Digest of Article 74 case law, 2012 UNCITRAL Digest of case law on the United Nations Convention on the International Sale of Goods, <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-74.html> (2020.04.09.)

megtérítése alóli mentesülés szabályairól.⁴⁵⁷ Azonban vannak olyan esetek, amikor a felek közötti szerződésben meghatározott teljesítési határidő előtt nyilvánvalóvá válik, hogy a szolgáltatás teljesítésre kötelezett fél nem tudja a szolgáltatást annak esedékességekor teljesíteni, amely késedelmes helyzettel a szolgáltatás teljesítésére kötelezett megvalósítja a nem teljesítést és ezáltal kárt okoz.⁴⁵⁸ Ez az ún. előzetes szerződésszegés jogintézmény, amelyet a Ptk. a korábbi szabályozáshoz képest⁴⁵⁹ általánosított és rendszertanilag a szerződésszegés általános szabályai között helyezett el. Ezen jogintézmény konjunktív feltételként határozza meg a teljesítési határidő lejártá előtt bekövetkező, nyilvánvaló és előre látható teljesítőkép telenséget, valamint a jogosultnak erre visszavezethető érdekmúlását. ezek együttes fennállásakor a jogosult gyakorolhatja a késedeleméből eredő jogokat, amelyek gyakorlatilag az elállást és kártérítést jelentik.⁴⁶⁰ Hasonló konjunktív feltételt alkalmaz a fenti szabály mintájára, ha a teljesítési határidő lejártá előtt nyilvánvalóvá válik, hogy a teljesítés hibás lesz. Itt fontos feltétele még a hibás teljesítéséből eredő károk megtérítésének érvényesítéséhez, hogy jogosult annak ellenére, hogy felhívja megfelelő határidő tűzésével a kötelezettet a hiba elhárítására, a kitűzött határidő eredménytelenül telik el.⁴⁶¹ Az Egyezmény szintén rendezi az előzetes szerződésszegés esetkörét azzal, hogy bármelyik fél felfüggesztheti kötelezettségeinek teljesítését, ha a szerződés megkötését követően láthatóvá válik, hogy a másik fél kötelezettségének lényeges részét nem teljesíti a teljesítési képességének vagy hitelképességének súlyos fogyatékos sága vagy a szerződés teljesítésének előkészítésében vagy a szerződés teljesítésében kifejtett magatartása eredményeként,⁴⁶² továbbá bármelyik fél elállhat a szerződéstől, ha már a szerződés teljesítési határidejét megelőzően világossá válik, hogy a másik fél alapvető szerződésszegést követ el.⁴⁶³ Az Egyezmény a teljesítés felfüggesztésének szabályozása esetében felhatalmazza az eladót vagy a vevőt az adásvételi szerződésből eredő kötelezettségeik teljesítésének felfüggesztésére arra az esetre, ha a fél valószínűsíthetően nem fogja megkapni a másik fél által megígért ellenérték teljesítésének

⁴⁵⁷ HIDEG Milán István: *A kontraktuális és a deliktuális felelősség elhatárolása a vezető tisztségviselők esetén*, Gazdaság és Jog, 2019/11., 21.; CHENGWEI (2003) i.m.

⁴⁵⁸ Ptk. 6:151. §

⁴⁵⁹ A régi Ptk. 395. § (3)-(4) Ha a megrendelő a szerződéstől azért állt el, mert a teljesítési határidő lejártá előtt nyilvánvalóvá vált, hogy a vállalkozó a munkát csak olyan számottevő késéssel tudja elvégezni, hogy a teljesítés emiatt a megrendelőnek már nem áll érdekében, a megrendelő a szerződésszegésre vonatkozó szabályok szerint kártérítést követelhet. Ha a munka végzése során a körülmények arra engednének következtetést, hogy a teljesítés hibás lesz, a megrendelő a fogyatékos ság kiküszöbölésére tűzött megfelelő határidő sikertelen eltelte után gyakorolhatja a hibás teljesítéséből eredő jogokat.

⁴⁶⁰ KOVÁCS 2 (2015) i.m. 4.

⁴⁶¹ BÍRÓ et al. (2013) i.m. 269.

⁴⁶² Egyezmény 71. cikk (1) bekezdése.

⁴⁶³ Egyezmény 72. cikk (1) bekezdése.

jelentős részét. A felfüggesztő fél nem sérti meg a szerződést, ha a teljesítésének felfüggesztés jogszerű. Jogszerűség kérdésében meglehetősen nehéz kérdés a Sándor-Vékás által felvetett problémakör, miszerint a felfüggesztés alapjául szolgáló jövőben bekövetkező szerződésszegés veszélye mikor és hogyan állapítható meg. E kérdés megválaszolása kizárólag esetről esetre állapítható meg, mivel nem várható el a teljesítésre jogosult féltől, hogy minden kisebb, a szerződés teljesítése során felmerülő akadály miatt felfüggeszesse a teljesítést.⁴⁶⁴ A teljesítés felfüggesztése abban az esetben jogszerű, ha a teljesítést akár az áru elküldését megelőzően, akár azt követően felfüggesztő fél a felfüggesztésről a másik felek haladéktalanul értesítette. Abban az esetben pedig, ha a másik fél saját teljesítésére megfelelő biztosítékot ad, köteles folytatni a teljesítést az azt eredetileg felfüggesztő fél.⁴⁶⁵ Az Egyezmény 71. cikk alapján a felfüggesztéshez való jogot meg kell különböztetni az Egyezmény 72. cikke szerinti elállás jogától. A szerződések felfüggesztésével ellentétben itt megszűnnek a felek kötelezettségei⁴⁶⁶. Az Egyezmény 72. cikke feljogosítja az eladót vagy a vevőt arra, hogy a szerződéstől elálljanak, ha a teljesítés időpontja előtt egyértelművé válik, hogy a másik fél alapvető szerződésszegést követett el.⁴⁶⁷ A teljesítés időpontját követően azonban az Egyezmény 72. cikke már nem alkalmazható, mivel abban az esetben az Egyezmény 49. cikkét kell alkalmazni, ha a teljesítés időpontjában vagy azt követően az egyik fél mulasztása vagy nem megfelelő teljesítése alapvető szerződésszegésnek minősül. Ebből következően az a vevő, aki a teljesítés időpontja előtt nem tájékoztatta megfelelő időben a másik felet arról, hogy a szerződéstől elállni szándékozik, nem hivatkozhat az Egyezmény 72. cikkében biztosított elállási jogra.⁴⁶⁸ Ezen cikkben szabályozott szerződéstől való elállás joga jóval drasztikusabb szankció, mint a teljesítés felfüggesztése, mivel előbbi érvényesülése esetében megszünteti a szerződést és az addig nyújtott

⁴⁶⁴ SÁNDOR-VÉKÁS (2005) i.m. 412.

⁴⁶⁵ Egyezmény 71. cikk (3) bekezdése.

⁴⁶⁶ Az Egyezmény 81 cikke szerint az elállás mindkét felet mentesíti a szerződés alapján őket terhelő kötelezettségek alól, az esetleges kártérítésre irányuló jog kivételével. Ugyanakkor az elállás sem a szerződésnek a viták rendezésére vonatkozó bármely rendelkezését, sem pedig a szerződésnek a felek elállásából eredő jogait és kötelezettségeit szabályozó rendelkezéseit nem érinti. Ha a fél a szerződést teljes mértékben vagy részben teljesítette, a másik féltől mindazt visszakövetelheti, amit a szerződés alapján szállított vagy fizetett. Ha mindkét fél visszatérítésre köteles, azokat egyidejűleg kell teljesíteniük.

⁴⁶⁷ Az Egyezmény alapvető célja ezen rendelkezésével, hogy megóvja a szerződésszegéssel kárt elszenvedő felet egy, a jövőben nagy valószínűséggel megvalósuló alapvető szerződésszegéstől és annak következményeitől. Sieg EISELEN: *Remarks on the manner in which the Principles of European Contract Law may be used to interpret or supplement Articles 71 and 72 of the CISG*, <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/peclcomp71,72.html> (2020.04.09.)

⁴⁶⁸ Egyezmény 72. cikk (3) bekezdése, Digest of Article 72 case law, UNCITRAL (2012) i.m.

szolgáltatások visszajárnak⁴⁶⁹ azzal, hogy ezen elállás bekövetkezése nem érinti a jogosult kártérítési igényét.⁴⁷⁰

Fentiekkel kapcsolatban közös pontként megállapítható, hogy lehet előzetes a szerződészegés vagy teljesítéskor bekövetkező, egy biztos: kár keletkezik az azt elszenvedő fél oldalán. A szerződészegéssel okozott károk esetében mindkét jogforrás lehetőséget biztosít a károk megtérítésére. A szerződészegésből keletkező kár megtérítésének kötelezettségét a szerződészegés általános szabályai között rendezi a Ptk. akként, hogy kártérítés címén meg kell téríteni a szolgáltatás tárgyában keletkezett kárt.⁴⁷¹ A keletkezett kár a legtöbb esetben két részből áll: elsősorban a hibás teljesítéssel okozott kárból (ez az úgynevezett tapadó kár), másrészt ezen túl a hibás teljesítéssel összefüggően a sérelmet szenvedett felet vagyonában érő sérelemből (ez az úgynevezett következménykár). A megtérítendő kárt a Ptk. mindkét esetben vagyoni kárként értelmezi és akként definiálja, hogy a kár a károsult vagyonában beállott értékcsökkenést, valamint az elmaradt vagyoni előnyt és a károsultat ért vagyoni hátrányok kiküszöböléséhez szükséges költségeket jelenti.⁴⁷² A meghatározás általánosságát hangsúlyozza Fuglinszky is. Megállapítja, hogy a szerződészegéssel okozott károkért való felelősség jelentősége „túlmutat” a definíción: mindazon „rendelkezés, amely a szerződészegő fél szerződészegésért való felelősségéhez valamilyen jogkövetkezményt kapcsol, avagy valamely a szerződészegéssel kapcsolatos helyzetből adódó kockázatokat aszerint rendeli megosztani a felek között, hogy melyik szerződő fél volt a felelős a szerződészegésért, illetve volt-e olyan fél egyáltalán, aki felelősnek tekinthető [...], valójában a 6:142. §-ra utal vissza [...]”⁴⁷³A bizonyítási eljárásra irányadó szabályokat a Ptk. és a Pp. határozza meg, vagyis főszabály szerint a szerződészegést, mint a károkozó magatartást, a jogosultnak kell bizonyítania, tekintettel arra, hogy az ő érdeke, hogy a bíróság annak tényét valószínű fogadja el⁴⁷⁴.

Fontos elhatárolni egymástól a tapadó- és a következménykárokat. Fuglinszky az elhatárolás kérdését akként tisztázza, hogy a Ptk. 6:174. § (2) bekezdésének értelmében a hibás teljesítéssel a szolgáltatás tárgyában bekövetkezett károk (tehát a tapadókárok) megtérítését a

⁴⁶⁹ Egyezmény 81. cikk.

⁴⁷⁰ Peter SCHLECHTRIEM: *Calculation of damages in the event of anticipatory breach under the CISG, Preliminary remarks*, <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/schlechtriem20.html> (2020.04.20.)

⁴⁷¹ Ptk. 6:143. § (1) bekezdése; MISKOLCZI BODNÁR Péter: *A kártérítési felelősség egyes közös szabályainak mögöttes szabályként való alkalmazhatósága*, Jogtudományi Közlöny, 2019/6., 248.; MISKOLCZI BODNÁR Péter: *A kártérítési felelősség közös szabályainak alkalmazási köre*, Jogtudományi Közlöny, 2019/2., 54-55.

⁴⁷² Ptk. 6:522. § (2) bekezdése.

⁴⁷³ PETRIK (szerk.) (2020) i.m.

⁴⁷⁴ Pp. 265.§ (1) bekezdés, BÍRÓ et all. (2013) i.m. 229.

jogosult akkor követelheti, ha kijavításnak vagy kicserélésnek nincs helye, vagy ha a kötelezett a kijavítást vagy a kicserélést nem vállalta, e kötelezettségének nem tud eleget tenni, vagy ha a jogosultnak a kijavításhoz vagy kicseréléshez fűződő érdeke megszűnt. Ezzel az igényével a jogosult csak a kellékszavatossági igények második lépcsőjében érvényesíthető jogaival egyetemben és a kellékszavatossági határidőn belül élhet.⁴⁷⁵ A két kár közötti különbségtétel során kiemeli, hogy „a tapadó károk tekintetében - hacsak ezeket nem orvosolták kellékszavatossági igény teljesítésével - a kötelezett teljes kártérítéssel tartozik, míg a következménykárokra és az elmaradt haszonra alkalmazni kell az ún. előreláthatósági korlátot.”

⁴⁷⁶ A Ptk. Indokolása a hibás teljesítéssel okozott károk tekintetében is egyező Fuglinszky álláspontjával: a jogosult a tapadó kára megtérítését kizárólag az első lépcsőbe tartozó kellékszavatossági jogok kimerülése esetén, és csak szavatossági határidőn belül⁴⁷⁷ igényelheti, tekintettel, hogy ez esetben a kár megtérítését már a második lépcsőbe tartozó szavatossági jogok körében kérheti.⁴⁷⁸ Ezzel összefüggésben a hibás teljesítés elindíthat egy olyan oksági folyamatot is, amelynek a végén a jogosult a vagyonában bekövetkezett tényleges károk és az elmaradt haszon, tehát a következménykárokra nézve, a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség általános szabályai szerint és az ötéves elévülési idő alatt érvényesítheti követelését.⁴⁷⁹ Ilyen következménykárként értékeli Kovács a sértett félnek a hibás teljesítés miatt az egyéb vagyontárgyaiban bekövetkezett kárt (például robbanás által előidézett tűz vagy a hiba miatt baleset történt). Az elhatárolással kapcsolatban megjegyzi, hogy annak fontosságát a kártérítés mértékére vonatkozó szabályozás tette szükségessé, mivel a Ptk. alapján szerződésszegés következményeként a jogosult vagyonában keletkezett egyéb károkat és az elmaradt vagyoni előnyt olyan mértékben kell megtéríteni, amilyen mértékben a jogosult bizonyítja, hogy a kár, mint a szerződésszegés lehetséges következménye a szerződés megkötésének időpontjában előre látható volt.⁴⁸⁰

Az Egyezmény a sértett fél követelésének jogát már az adásvétel általános rendelkezései körében utaló szabállyal határozza meg. Abban az esetben, ha az egyik fél a másik fél valamely

⁴⁷⁵ A vonatkozó határidőket lásd az értekezés IV. fejezet 2. pontjában.

⁴⁷⁶ FUGLINSZKY Ádám: *Kártérítési jog*, HVG-Orac Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2015, 165-169.

⁴⁷⁷ 6:163. § (1) és (5) bekezdései: A jogosult kellékszavatossági igénye a teljesítés időpontjától számított egy év alatt évül el. A dolognak a kicseréléssel vagy a kijavítással érintett részére a kellékszavatossági igény elévülése újból kezdődik. Ezt a szabályt kell alkalmazni arra az esetre is, ha a kijavítás következményeként új hiba keletkezik.

⁴⁷⁸ A Ptk. 6:174. § (2) bekezdése alapján három, vagylagos feltétel fennállása esetében kérheti:

1. ha kijavításnak vagy kicserélésnek nincs helye;
2. ha a kötelezett a kijavítást vagy kicserélést nem vállalta, e kötelezettségének nem tud eleget tenni;
3. ha a jogosultnak a kijavításhoz vagy kicseréléshez fűződő érdeke megszűnt.

⁴⁷⁹ Indokolás 5. pont és 7. pont.

⁴⁸⁰ KOVÁCS (3) (2015) i.m. 5-6.; KOVÁCS (6) (2016) i.m. 3.

kötelezettségének teljesítését jogosult követelni, a bíróság nem köteles természetben marasztalni, kivéve, ha, saját joga szerint is így járna el hasonló, az Egyezmény által nem szabályozott adásvételi szerződések esetében.⁴⁸¹ Ezzel az Egyezmény a kártérítést, mint természetbeni reparációt fogalmazza meg, mivel tekintettel van az olyan (angolszász) jogrendszerekre, ahol a kártérítés a nemteljesítés jogkövetkezménye.⁴⁸² A fél szerződésszegése következményeként járó kártérítés összege megegyezik azzal a veszteséggel, amely a szerződésszegés következtében a másik felet érte, ideértve az elmaradt hasznot is. Ez a kártérítés nem haladhatja meg azt a veszteséget, amelyet a szerződésszegő fél a szerződés megkötésének időpontjában előre látott vagy amelyet előre kellett látnia azon tények és körülmények alapján, amelyekről, mint a szerződésszegés lehetséges következményeiről az említett időpontban tudott vagy tudnia kellett.⁴⁸³ A kártérítés mértékére az Egyezmény viszony nem ad túl sok iránymutatást. Szabó ezzel kapcsolatban megjegyzi, hogy egyes konkrét ügyekben eljáró bíróságok olyan kérdésekkel szembesülnek a kár mértékének megállapításakor, mint az elmaradt haszon, a következménykárok, a járulékos költségek vagy jogi költségek.⁴⁸⁴ A károk számítására az Egyezmény Tanácsadó testülete véleményében kifejti, hogy az Egyezmény idézett 74. cikke tükrözi a teljes kártérítés általános elvét. Erre tekintettel alapvető fontosságú a kár pontos megítéléséhez, hogy a sértett félnek amellet, hogy bizonyítja az elszenvedett kárát, meg kell határoznia, habár nem matematikai pontossággal, a vesztesége értékét. Továbbá a sértett fél azokra a további költségeire is jogosult, amelyek az észszerűen merültek fel a jogsértés és ebből eredő veszteség csökkentésére (ide nem értve a peres költségeket és a bűncselekményből eredő károkat). A vélemény figyelmeztet, hogy a sértett félnek járó kár meghatározásakor nem lehet a sértett felet jobb helyzetbe hozni, mint amilyenben a szerződés megfelelő teljesítésekor lett volna.⁴⁸⁵ Ahogy a Ptk.-ban, az Egyezményben is a kártérítés előfeltétele a szerződésszegés. Kártérítés kérhető okmányok nem

⁴⁸¹ Egyezmény 28. cikke.

⁴⁸² HORVÁTH (1985) i.m. 37.

⁴⁸³ Egyezmény 74. cikke.

⁴⁸⁴ SZABÓ (2009) i.m. 128.

⁴⁸⁵ CISG Advisory Council Opinion No. 6.: Calculation of Damages under CISG Article 74 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op6.html> (2020.04.09.) További útmutatást az az Egyezmény Tanácsadó testületének 8. számú véleménye a károk kiszámításával kapcsolatban. Ld.: CISG Advisory Council: Opinion No. 8, Calculation of Damages under CISG Articles 75 and 76., <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op8.html> (2020.04.09.)

megfelelő átadásakor⁴⁸⁶, határidő előtti szolgáltatásnál⁴⁸⁷, késedelmes teljesítésnél⁴⁸⁸, szállítási határidő elteltét követő orvosolás esetén⁴⁸⁹.

2. Az okozati összefüggés vizsgálata

A kár és a szerződésszegés közötti okozatosság mélyreható szemrevételezése közben megállapíthatjuk, hogy az Egyezmény alapvetően a *conditio sine qua non* elvét veszi alapul és adekvátként kezeli az ezen elven nyugvó kijelentést, miszerint a szerződésszegés és az annak eredményeképpen bekövetkező kár között összefüggés van. Ezt a következtetést vonja le Fuglinszky is tanulmányában az Egyezménnyel kapcsolatban. Következtetése szerint az Egyezmény „egyértelműen és tudatosan lemond” az okkiválasztó és ahhoz hasonló elméletek alkalmazásáról.⁴⁹⁰ Természetesen a szerződésszegés és ezáltal a szerződéstől vár eredmény elmaradása nemcsak a közvetlen, hanem a közvetett károkra is vonatkozik, így azok esetében is megállapítható az okozati összefüggés, így a felelősség fennállásának ezekben az esetekben pedig csak az előreláthatósági klauzula⁴⁹¹ képes „gátat szabni”.⁴⁹² A Ptk., mindamelllett, hogy átvette az Egyezményben használt fent ismertetett feltételek egyenértékűségének elvét, Indokolásából arra lehet következtetni, hogy a klauzula átvétele ellenére a hosszú évek alatt kialakított magyar bírói gyakorlat által kialakított, „jogi értelemben vett okozatosság” ezután is vizsgálendő, tehát nem feltétlenül elegendő az okozatosság fennállásának igazolásához, hogy a „kár a szerződésszegés nélkül nem következett volna be”.⁴⁹³ Az akkori Legfelsőbb Bíróság az ok-okozati összefüggéssel kapcsolatban megállapította, hogy az oksági láncolatban az a meghatározó ok, amely az események rendszerinti lefolyása mellett - az általános élettapasztalat szerint - alkalmas az eredmény létrehozására. Az oksági láncban figyelembe veendő szakasz tartamát döntően befolyásolja, hogy a károkozásra vezető eseménysor elindítója látta-e, illetve láthatta-e a bekövetkező eredményt.⁴⁹⁴ A bizonyítási kötelezettség az ok-okozati összefüggés tekintetében a jogosultat terheli, mindamelllett a jogi értelemben vett okozatosság gyakran bírói mérlegelést kívánó kérdés, tehát annak fennállásáról vagy fenn nem állásáról a bíróság dönt. A Ptk. 6:143. § (2) bekezdése szerinti előreláthatóság is kiterjed olyan jogkérdésekre is,

⁴⁸⁶ Egyezmény 34. cikk.

⁴⁸⁷ Egyezmény 37. cikk.

⁴⁸⁸ Egyezmény 47. cikk (2) bekezdés, Egyezmény 45. cikk (2) bekezdés, Egyezmény 61. cikk (2) bekezdés, Egyezmény 63. cikk (2) bekezdés.

⁴⁸⁹ Egyezmény 48. cikk (1) bekezdés.

⁴⁹⁰ FUGLINSZKY (2011) i.m. 412-425.

⁴⁹¹ Lásd az értekezés IV. fejezet 4. a pontjában.

⁴⁹² Sieg EISELE: *Remarks on the Manner in which the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts May Be Used to Interpret or Supplement Article 74 of the CISG*, 2004, <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/principles/uni74.html> (2020.04.09.); SÁNDOR-VÉKÁS (2005) i.m. 435.

⁴⁹³ BÍRÓ et al (2013) i.m. 230.

⁴⁹⁴ BH 2008.11.299.

amelyekben a bíróságnak döntenie kell. Ebből következően mindig vizsgálni kell az okozatosság és az előreláthatóság kérdéskörét is.⁴⁹⁵ Csöndes megállapítja, hogy a jogpolitikai cél az előreláthatósági korlát bevezetésével elsősorban az volt, hogy a szerződő felek, még a szerződéskötésük előtt képesek megítélni az abból eredő és vállalandó kockázatot, amelyhez igazítani tudják szolgáltatásuk- ellenszolgáltatásuk egymáshoz viszonyított arányát. Mindamelllett, hogy a szerződésben foglalt szolgáltatás árának meghatározására sok minden hatással lehet (és van), megállapítható, hogy a felek az árakat úgy határozzák meg, figyelemmel az addigi tapasztalataikra és a szerződés sajátosságaira, hogy a szerződésszegés előrelátható következményeit jóérz beleszámítják.⁴⁹⁶ A Ptk. előreláthatósági szabályában a törvényszöveg „előre látható volt” fordulattal érzékelteti, hogy benne foglaltatik a tényleges és az elvárható előreláthatóság is, amelyre tekintettel az Indokolás úgy fogalmaz, hogy „a szerződést megszegő fél felelőssége ezért nemcsak az általa ténylegesen előre látott károokra terjed ki, hanem mindarra, amit egy, az ő helyében észszerűen és gondosan eljáró személy előre látott volna”.⁴⁹⁷

3. Kimentési okok a kártérítési felelősség alól

A Ptk. szerint a szerződésszegés következményeként a jogosult vagyonában keletkezett egyéb károkat és az elmaradt vagyoni előnyt olyan mértékben kell megtéríteni, amilyen mértékben a jogosult bizonyítja, hogy a kár, mint a szerződésszegés lehetséges következménye a szerződés megkötésének időpontjában előre látható volt. Ennek bizonyításához három együttesen bizonyítandó tény szükséges a szerződést megszegő fél oldalán ahhoz, hogy mentesüljön a kártérítési kötelezettsége alól. Az első, hogy a szerződésszegést ellenőrzési körén kívül eső körülmény okozta. Ebben az esetben az ellenőrzési körén kívül eső körülményeket a Ptk. Indokolásában úgy határozza meg, hogy „a szerződésszegő fél számára a saját ellenőrzési körén kívül felmerülő körülmény a szerződéskötés idején objektíve ne legyen előre látható.”⁴⁹⁸ Az ellenőrzési körön kívül eső körülmény meghatározható akként, hogy ide tartozik minden olyan körülmény, amelyre nem képes a fél semmilyen módon sem hatással lenni, hatást gyakorolni. Tipikus eseteknek számít a vis maior esetei, meghatározott politikai-társadalmi események és állami intézkedések (háborúk, forradalmak, embargó stb.), továbbá súlyos

⁴⁹⁵ PETRIK (szerk.) (2020) i.m.; FUGLINSZKY (2015) i.m. 109-111.

⁴⁹⁶ CSÖNDES Mónika: *Szerződésszegési kárfelelősségi jogunk előreláthatósági korlátjáró*, Céghírnök, 2015/10., 7.; CSÖNDES Mónika: *A szerződésszegési jog előreláthatósági korlátjának joggazdaságtani modellje és annak jogi kritikája*, Állam-és Jogtudomány, 2014/1., 18-19.; VEREBICS János: *A szerződésszegésért való kárfelelősség az előreláthatóság alapján való korlátozása az új Ptk.-ban*, Gazdaság és Jog, 2015/4., 9-10.;

⁴⁹⁷ Indokolás 7.c) pontja.

⁴⁹⁸ Indokolás 7.bb) pontja.

üzemzavarok és drasztikus piaci változások.⁴⁹⁹). A második és harmadik bizonyítandó tény, hogy a szerződéskötéskor ez a körülmény előre nem volt látható. Itt esetről esetre szükséges a bizonyítás, valamint, hogy (általánosságban) nem volt elvárható, hogy ezt a körülményt elkerülje vagy a kárt elhárítsa.⁵⁰⁰

Az Egyezmény, mint „mentesítő okok” határozza meg a kimentési lehetőséget.⁵⁰¹ Így nem tehető felelőssé a fél valamely kötelezettségének elmulasztásáért, ha bizonyítja, hogy azt olyan akadály okozta, amelyet el nem háríthatott, s észszerűen az sem volt elvárható tőle, hogy a szerződéskötés idején ezzel az akadállyal számoljon, azt elhárítsa vagy következményeinek elejét vegye. Amennyiben a fél mulasztása a szerződés egészének vagy egy részének teljesítésére általa igénybe vett harmadik személy mulasztására vezethető vissza, a fél csak akkor mentesül a felelősség alól, ha az észszerűen nem volt tőle elvárható, hogy a szerződéskötés idején ezzel az akadállyal számoljon, azt elhárítsa vagy következményeinek elejét vegye és így mentesül, továbbá az általa igénybe vett személy maga is mentesülne, ha előző feltételt alkalmaznák rá. Ezen mentesség az akadály fennállásának időpontjáig tart, továbbá a teljesítést elmulasztó fél köteles az akadályról és annak az ő teljesítési képességeire vonatkozó hatásáról a másik felet értesíteni. Ha a másik fél ezt az értesítést nem kapta meg észszerű időn belül, azt követően, hogy a teljesítést elmulasztó fél tudomást szerzett vagy tudomást kellett volna szereznie az akadályról, az értesítés elmaradásából eredő kárt a teljesítést elmulasztó fél viseli.⁵⁰² A felek ennek a diszpozitív szabálynak köszönhetően szerződésükben maguk szabhatják meg a kártérítési felelősség mértékét. Ennek a szabadságnak azonban a nemzeti jogok szabnak határt, mivel az Egyezmény ezt a kérdést nem tárgyalja és nyitva hagyja annak eldöntését is, hogy a felek által megszabott kártérítési felelősség mértékére vonatkozó megállapodásuk érvényes-e vagy sem. Az Egyezmény Tanácsadó Testületének a kimentési okok tekintetében kiadott állásfoglalása szerint mentesül a fél a kártérítési felelősség alól, ha az egyik fél nem teljesítette kötelezettségeit, ideértve az eladó kötelezettségét a megfelelő áruk szállításáért is. Ha a mulasztás vagy a hibás teljesítés harmadik személy mulasztása miatt

⁴⁹⁹ BÍRÓ et al (2013) i.m. 233-234.; FUGLINSZKY Ádám: *Az előreláthatósági klauzula értelmezésének újabb dilemmái*, Gazdaság és Jog, 2019/7-8., 4.

⁵⁰⁰ SÁRKÖZY Tamás: *Fordulat a magyar kártérítési jogban*, Magyar Jog, 2013/9.,539.; BÁRDOS Péter: *Megjegyzések az új Ptk. kárfelelősségi szabályaihoz*, Jogtudományi Közlöny 2014/4., 200. Lásd még az értekezés IV. 4 b. pontjában.

⁵⁰¹ Az Egyezmény ezen klauzulájával kapcsolatban a Ptk. kommentárja megjegyzi, tekintettel annak átvételére, hogy a kötelezett csak abban az esetben mentesül a felelősség alól, ha „a kimentési feltételek mindegyikét saját magára és az általa igénybe vett közreműködőre vetítve is bizonyítani tudja”. Álláspontjuk szerint ez van összhangban a Ptk.-nak 6:142. §-ában megfogalmazott hármas feltétellel és a 6:148. §-ával, így megfelelően alkalmazandó a magyar jogban is. PETRIK (szerk.) (2020) i.m.

⁵⁰² Egyezmény 79. cikk.

következik be, az Egyezmény 79. cikk eltérő követelményeket ír elő a mentesség megállapítására a harmadik személlyel fennálló szerződés természetétől függően. Ezen túl az Egyezmény ezen cikke szerint nehezen megítélhető esetekben a bíróság vagy választott bíróság további mentességeket nyújthat az Egyezménnyel és az alapjául szolgáló általános elvekkel összhangban.⁵⁰³

Fentiek alapján következtetésként megállapítható, hogy habár jelen értekezés a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség kérdéskörével a teljesség igénye nélkül, annak lényegi pontjaira fókuszálva foglalkozott, tekintettel a téma összetettségére és nagyságára, a Ptk. hasonlóan az Egyezmény szabályaihoz, a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség megállapítását és az ezzel okozott károk megtérítését, mint a sértett fél kompenzációját, szigorú szabályokhoz és feltételrendszerhez köti. Mindkét jogforrás célja, hogy az okozott kárt, az adott körülmények és a felek károkozásban történő „közreműködésük” mértékének figyelembevételével, a lehető legrövidebb időn belül megállapítsák. A szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség gyors és szakszerű megállapítása elengedhetetlen mind az Egyezmény, mind a Ptk. szabályainak alkalmazása során, mivel a felek gazdasági érdeke a jogvitás és így költségesebb szerződéses viszonyt mielőbb rendezhessék. Természetesen a felek közötti szerződésben, főként a nemzetközi adásvétel során, egyéb szokványok is biztosítják az adott áru feletti kárveszélyviselés kezdetét, amely így még komplexebb (kártérítési) felelősséget jelent a szerződő felek viszonyában.

4. Sajátos kárfelelősség az Egyezmény alkalmazása során: az Incoterms paritások

Az Incoterms szokványok a felek szállítási kötelezettségeit, az ellenőrzési körükön kívül eső eseményekből eredő elvesztés vagy sérülés kockázatának megosztását és a költségek átszállását rendezi. A felek szerződéses akaratának elsőbbsége és az Egyezmény diszpozitív szabályrendszerére tekintettel, az Incoterms szerződésben történő kikötése során elsőbbséget élvez.⁵⁰⁴ A kereskedelmi szokványok meghatározása kapcsán Bíró úgy vélekedik, hogy „[...]az áruk határon átnyúló szállítása a belföldi kereskedelemmel

⁵⁰³ CISG Advisory Council Opinion No. 7, Exemption of Liability for Damages Under Article 79 of the CISG, <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op7.html> (2020. 04.09.)

⁵⁰⁴ A szokványgyűjtemény első kiadása 1936-ban jelent meg a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara (ICC) gondozásában, majd ezt követően 1953-ban jelent meg ennek átdolgozása akkor 9 klauzulát magába foglalva. Többszöri kiegészítés és átdolgozást, valamint bővítést követően született meg a ma használt Incoterms 2010 paritásrendszer, amely 2011. január 1.-jén lépett érvénybe, és 11 klauzulát foglal magában és rendszerez. Ennek a rendszerezésnek az alapja két osztály felállítása: az első osztályába rendezték azokat a klauzulákat, amelyeket bármely szállítási mód esetén lehet alkalmazni (EXW, FCA, CPT, CIP, DAT, DAP és DDP), míg a második osztályba a tengeri és belvízi szállításra vonatkozó szabályok kerültek (FAS, FOB, CFR és CIF). Lásd még: <https://iccwbo.org/resources-for-business/incoterms-rules/incoterms-rules-history/> (2020.04.20.)

összehasonlítva jóval magasabb kockázatokkal jár. Vannak olyan tényezők, mint a nyelvi akadályok, a helyi szokások, az életkörülmények vagy maga a jogrendszer, amelyek nagymértékben megnehezíthetik a nemzetközi kereskedelemben résztvevők munkáját, és helytelen értelmezésük gyakran pereskedéshez vezet. A szokványok nem egységes magyarázata és az országok különböző kereskedelmi gyakorlata komoly akadályt jelent a nemzetközi kereskedelemben, mivel bizonytalanságot, félreértést és vitát okoz [...]”.⁵⁰⁵ Bíró ezen gondolatmenete világos és egyértelmű üzenetet közvetít, amely rögtön felveti a kérdést: milyen kockázatokról, tágabb értelemben milyen felelősségről kell szólni a nemzetközi kereskedelemben a felek között és hol húzódnak azok az a képzeletbeli határok, ahol a felelősség illetve annak egyes elemei az áru nemzetközi adásvétele során átszállnak az eladóról a vevőre. Kétségtelen tény, hogy a nemzetközi kereskedelemben az adásvétel tárgyát képező árukat egyéb biztosítások is „védik”⁵⁰⁶, amelyeket a felek kötnek, illetve a fuvarozó már korábban megkötött biztosításának hasznait élvezve, a szállítás díjában megfizetnek, viszont a felelősség tekintetében a feleket elsődlegesen a közöttük lévő, szerződésben meghatározott feltételek kötik. A gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a nemzetközi kereskedelemben egymással adásvétel tárgyában szerződést kötő felek egyre nagyobb hajlandóságot mutatnak az egységes jog, tehát az Egyezmény alkalmazására, amelyben a felek közötti szokások, valamint az Incoterms használata, illetve kikötése nem jelenti az Egyezmény automatikus kizárását, mivel ezek alkalmazása nem egyfajta jogrendszerhez kapcsolódnak és nem adnak átfogó szabályozást sem, csak bizonyos részletkérdésekre terjednek ki.⁵⁰⁷

a) Az eladó által vállalt legnagyobb költség és kockázatviselés esetei

Az eladó elsődleges kötelezettsége az adásvétel során, hogy a szerződés és az Egyezmény előírásainak megfelelően, az árut szolgáltatassa, az áru tulajdonjogát átruházza és az árura vonatkozó minden okmányt átadja.⁵⁰⁸ Ezen cikk meghatározza és összefoglalja azokat az alapvető feladatokat, amelyeket tehát az eladó köteles teljesíteni (az Egyezmény 53. cikkével⁵⁰⁹

⁵⁰⁵ BÍRÓ (2013) i.m. 133.

⁵⁰⁶ Ez alatt érteni kell a nemzetközi áru fuvarozói felelősségbiztosítást (CMR), egyéb vagyon- és felelősségbiztosítások, valamint az ún. „all risk” biztosítás, melynek megkötése - különösen nagy értékű áruk szállítása esetén - mindenképpen ajánlott, tekintettel arra, hogy káresemény bekövetkeztekor ez a biztosítás fedezi csak a megbízó kárát teljes egészében. Lásd bővebben: <https://www.unionbiztosito.hu/vallalkozasoknak/vagyon-es-felelossegbiztositas/ipari-vagyonbiztositasok/sz-allitmanybiztositas> (2020.04.09.)

⁵⁰⁷ SZABÓ Sarolta: *A Bécsi Vételi Egyezmény a magyar bírói gyakorlatban*, In.: Nemzetközi gazdasági kapcsolatok a XXI. században – ünnepi kötet a 80 éves Bánrévy Gábor tiszteletére, szerk.: Raffai Katalin, Budapest, Pázmány Press, 2011., 103.

⁵⁰⁸ Egyezmény 30. cikk.

⁵⁰⁹ A vevő a szerződés és az Egyezmény rendelkezései szerint köteles az áru vételárát megfizetni és annak részére történő szolgáltatását elfogadni.

együtt értelmezve pedig implicit módon megkapjuk az adásvétel fogalmát, habár az Egyezmény direkt módon nem szabályozza azt). Az eladó ezen felül köteles a szerződésben előírt további kötelezettségek teljesítésére, valamint a felek közötti, és az Egyezmény 9. cikkben⁵¹⁰ foglaltak szerint a közöttük érvényben lévő szokások és gyakorlat megtartására. Az Egyezmény 30. cikke a tulajdonjog átruházásán kívül⁵¹¹, elsődlegesen előírja a szolgáltatási kötelezettséget: az eladó köteles az árut vevő részére szolgáltatni. Ez a szolgáltatás konjunktív kapcsolatban áll az áruhoz kapcsolódó okmányok⁵¹² szolgáltatásához. Az Egyezmény által szabályozott szerződésben részt vevő felek több esetben meghatározzák az átadási határidőt is. Ez az átadási határidő meghatározás sok esetben az Incoterms szabályai szerinti, a felek által alkalmazott paritásoknak megfelelően és meghatározott időpontban történik, amely az UNCITRAL 2012 esetjogi összefoglalója szerint az Egyezmény szabályai fölött érvényesül.⁵¹³ Erre példaként szolgálhat a francia szépségápolási és kozmetikai termékek gyártója és forgalmazója (a vevő) és az olasz gépgyártó (az eladó) esete. A vevő és az eladó megállapodtak abban, hogy a kozmetikai krémek gyártásához megfelelő és az erről szóló szerződésben részletesen meghatározott paraméterekkel rendelkező gépet ad el az eladó vevő részére. A szerződésükben, amelyre az Egyezmény szabályainak alkalmazásával kötöttek meg, külön meghatározták, hogy a gép átvételére az eladó gyárában kerül sor, tehát alkalmazandó paritásként az EXW klauzulát⁵¹⁴ kötötték ki. Az átvett

⁵¹⁰ Egyezmény 9. Cikk (1) A feleket köti minden szokás, amelynek alkalmazásában megegyeztek és minden gyakorlat, amelyet egymás között kialakítottak.

(2) Ellenkező megállapodás hiányában a feleket úgy kell tekinteni, mint akik szerződésükre vagy annak megkötésére hallgatólagosan alkalmazni rendelték minden olyan szokást, amelyet ismertek vagy ismerniük kellett és amely az adott kereskedelmi ág nemzetközi kereskedelmében használt szerződéstípust megkötő felek között széles körben ismert és rendszeresen alkalmazásra kerül.

⁵¹¹ Az, hogy az áru tulajdonát valóban átruházták-e a vevőre, nem az Egyezmény által szabályozott kérdés. ennek meghatározása az irányadó nemzetközi magánjogi szabályok által kijelölt jog alapján kell meghatározni.

⁵¹² Okmányok alatt olyan okiratokat kell érteni, amelyek az áru eredetét, minőségét, mennyiségét, továbbá egyéb hatósági ellenőrzés során azok eredetiségének igazolására szolgálnak. Ebben a kérdéskörben figyelemmel kell lenni az Egyezmény tanácsadó testületének 5. számú véleményére, amely hivatkozva az Egyezmény 49. cikk (1) bekezdés a) pontjára, miszerint a vevő elállhat a szerződéstől, ha az eladó a szerződésben vagy az Egyezményben szabályozott kötelezettségének nem teljesítése alapvető szerződésszegésnek minősül. Lásd bővebben: CISG Advisory Council Opinion No. 5.: The buyer's right to avoid the contract in case of non-conforming goods or documents, 4.7. pontja, <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op5.html#ivb> (2020.04.20.)

⁵¹³ Digest of Article 30 case law - 2012 UNCITRAL Digest of case law on the United Nations Convention on the International Sale of Goods, <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-30.html> (2020.04.09.)

⁵¹⁴ Az EXW (ex works) paritás, amely szó szerint az „üzemből” történő szolgáltatásnyújtást biztosítja, definíciója szerint köteles az eladó a terméket átadni, rendelkezésre bocsájtani a saját telephelyén (vagy más megjelölt helyen) a vevőnek, anélkül, hogy bármilyen költséget vagy kockázatot vállalna a szállításhoz. Az eladó nem köteles az árut átrakni a szállító járműbe, nem kötelessége az exportcélú vámügyintézés sem. Megjegyzendő, hogy ez a leggyakoribb paritás a felek között, figyelembe véve azt a tényt is, hogy a CISG Tanácsadó testületének 5. számú véleményében is részletesen kifejti, hogy az elálláshoz vezető gazdasági okok, mint például a szállítás és a tárolás költségei, kockázata szintén szerepet játszhatnak. Ennél a klauzulánál tehát érvényesülhet a tanácsadói testületben is megfogalmazott álláspont: az eladó érdeke, hogy a költségeket (benne értve a profitot is) magasan tartsa és a lehető legkisebb kockázatot vállalva a legnagyobb nyereséget zárja.

gép használhatatlannak, tehát hibásnak bizonyult, így az eladó felajánlotta vevőnek, hogy egy másik hasonló típusú gépet ad a megrendelt helyett a kiesett időre bizonyos minimális pénzügyi ellenszolgáltatás cserébe. Az új gép ismételen hibásnak bizonyult, így vevő a Párizsi Kereskedelmi Bíróság előtt pert indított eladó ellen és kérte a megrendelt gép hibájának orvoslását, valamint az esettel összefüggésben felmerült kárának megtérítését. A Bíróság álláspontja szerint a vitatott kötelezettség az eladóra ruházta az Egyezmény 36. cikkének (2) bekezdésével összhangban lévő megfelelési kötelezettséget⁵¹⁵. Az eladó kifogást emelt az Egyezmény 35. cikkére⁵¹⁶ hivatkozva, és fenntartotta, hogy a megfelelésre vonatkozó kötelezettség olyan kötelezettség volt, amely az áruk szállítására vonatkozó kötelezettséghez kapcsolódott, és amelye a felek közötti megállapodással összhangban az eladó üzleti hely volt. A párizsi fellebbviteli bíróság hatályon kívül helyezte a Bíróság ítéletét, és akként rendelkezett, hogy a megfelelésre vonatkozó kötelezettség nem tekinthető az Egyezmény 35. cikkében meghatározott szállítási kötelezettségtől függetlennek, ezért mindkét kötelezettségtípust (mind az Egyezményben meghatározott szolgáltatási kötelezettséget, mind a kikötött klauzula szerinti) ugyanazon a helyen kellett elvégezni, amely jelen ügyben Olaszországban volt, tehát eladó gyárában.⁵¹⁷

A DDP (delivered duty paid) paritás megfogalmazható, mint a vámfizetéssel leszállított áru. Definíciója szerint: az eladó azzal teljesít, amikor az áru a vevő rendelkezésére bocsátva, az érkező járművön, importban vámkezelve, készen áll arra, hogy a megnevezett rendeltetési helyen lerakodják. Az eladó viseli az árunak a rendeltetési helyre történő eljuttatásával kapcsolatos összes költséget és kockázatot, és köteles az árut nemcsak az export, hanem import

⁵¹⁵Egyezmény 34. cikk (2) Az eladó felel továbbá az áru szerződésszerűségének bármely olyan hiányáért is, ami az előző bekezdésben megjelölt időpont után keletkezik, és ami annak a következménye, hogy valamely kötelezettségét megszegte, ideértve azt a jótállási kötelezettségét is, hogy az áru meghatározott ideig megfelel szokásos rendeltetésének vagy valamely különös célnak, illetve megtartja meghatározott minőségét vagy jellemzőit.

⁵¹⁶Egyezmény 35. Cikk (1) Az eladó köteles az árut a szerződésben meghatározott mennyiségben, minőségben és fajta szerint, valamint a szerződés előírásainak megfelelően tárolt, illetve csomagolt módon szolgáltatni.

(2) A felek ellenkező megállapodása hiányában az áru nem szerződésszerű, kivéve, ha

a) alkalmas azokra a célokra, amelyekre más, azonos fajtájú árut rendszerint használnak,
b) alkalmas bármely olyan meghatározott célra, amelyet a szerződés megkötésének időpontjában kifejezetten vagy hallgatólagosan az eladó tudomására hoztak, kivéve, ha a körülmények arra utalnak, hogy a vevő nem bízott, vagy ésszerűtlen lett volna, hogy bízjon az eladó szakismeretében és megítélésében.
c) rendelkezik azokkal a tulajdonságokkal, amelyekkel az eladó által a vevőnek bemutatott minta vagy modell rendelkezik,

d) az azonos fajtájú áruknál szokásos, vagy ennek hiányában az áru megőrzésére és megóvására alkalmas módon tárolták, illetve csomagolták.

(3) Az előző bekezdés a) -d) pontjai alapján az eladó nem felel az áru bármely fogyatékoságáért, ha erről a szerződés megkötésének időpontjában a vevő tudott, vagy az nem lehetett számára ismeretlen.

⁵¹⁷ France 4 March 1998 Appellate Court Paris (Laborall v. Matis) <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/980304f1.html> (2020.04.09.)

során is vámkezelni, megfizetni bármely vámot mind exportban, mind importban, és intézni minden vámkezelési formalitást. Ez a szabály az eladóra vonatkozó maximális kötelezettséget írja elő, és az egyetlen olyan szabály, amely előírja az eladónak, hogy vállalja a felelősséget az importengedélyért és az adók, illetve az importvámokért.⁵¹⁸

Az eladóról a vevőre történő kockázátátruházásra akkor kerül sor, amikor az árukat a vevő rendelkezésére bocsátják készen, a kirakodásra az érkező szállítóeszközzel. Ez a paritás eléggé sok akadályt állít az eladó elé. Néhány országban az importengedélyezési eljárások bonyolultak és bürokratikusak, és így a legjobban a helyi ismeretekkel rendelkező vevőhöz tudnak eljutni az áruk.⁵¹⁹

Egy másik esetben a francia felperes és a svájci alperes között folyamatban volt perben a per tárgya az alperes svájci kereskedő és a felperes francia szállító szerződésben meghatározott ruhák több tételben történő szállítására vonatkozó eladási ár kifizetése volt. A szerződésben a felek kikötötték a DDP paritást, mint az ügyletükre irányadó és közöttük alkalmazandó klauzulát. Az eladó a szerződésben meghatározott feltételeknek megfelelően az adott ruhadarabokat a megegyezés szerinti különböző időpontokban elküldte, valamint kis idő múlva utána küldte a hozzá tartozó számlát, amelyen a teljesítés dátumát, az áru pontos megnevezését és az összeget is szerepeltette. Minden számlát 60 napos határidővel kellett teljesíteni. A határidő letelte után eladó felszólító levelet küldött vevő részére, több ízben, a ki nem fizetett összegek tárgyában. Vevő nem reagált a felszólításokra, csak a perben adta elő azon állítását, miszerint azért nem fizette ki a ruhák teljes összegét, mert eladó hibásan teljesített: a ruhák nem feleltek meg a szerződésben meghatározott feltételeknek. Ezt a kifogását azonban eladó részére semmilyen módon nem jelezte. A bíróság megállapította, hogy az eladó teljesítette szerződéses kötelezettségeit, így jogosult volt a fennálló számlák rendezésére. Ennek alapján arra a következtetésre jutott, hogy az a tény, hogy a szerződéses jogviszony az Incoterms hatálya alá tartozott, nem jelenti az Egyezmény azonnali kizárását, hanem azzal együtt alkalmazandó.⁵²⁰

b) A vevő oldaláról a legtöbb költség és legnagyobb kockázat viselésének körei

A vevő felelős az áruknak a járműbe történő betöltéséért (még akkor is, ha az eladó jobb helyzetben van ehhez). Számos határon átnyúló ügyletben ez a szabály gyakorlati nehézségeket

⁵¹⁸ www.dhl.hu/content/dam/downloads/hu/logistics/.../dhl_gf_incoterms_2010.pdf (2020.04.09.)

⁵¹⁹ <https://www.incotermsexplained.com/the-incoterms-rules/the-eleven-rules-in-brief/delivered-duty-paid/> (2020.04.09.)

⁵²⁰ Switzerland May 23, 2006 Tribunal Cantonal [Appellate Court] <https://www.iicl.law.pace.edu/cisg/case/switzerland-tribunal-cantonal-appellate-court-du-jura-17> (2020.04.09.)

okozhat, példa lehet erre, hogy az exportőrnek, tehát az eladónak továbbra is részt kell vennie az exportjelentési és vámkezelési folyamatokban, és nem célszerű, ha ezeket a folyamatokat a vevő ellenőrizetlenül hagyja, illetve teljes egészében az eladóra bízva, mivel ez az ő felelősségi körébe tartozik ezen paritás alapján. Megjegyzendő, hogy habár az eladó nem köteles betölteni az árut, ha az eladó ezt teszi, ez továbbra is a vevő kockázata marad.⁵²¹

Egy 2001-ben történt esetben az eladó belga felperes és a vevő izlandi alperes között szerződés kötött használt targonca megvásárlására. 2001. február 22. napján megerősítette eladó vevő megrendelését, amely a közöttük érvényben lévő szerződésben meghatározott paraméterekkel rendelkező targonca adásvételéről szólt. A felek szerződésükben a nemzetközi kereskedelemben szokásosan használt INCOTERMS paritások közül az EXW klauzula alkalmazását kötötté ki. A szállítás 2001. március 05. napján megtörtént. A szállítás napján a vevő azonnal jelezte telefonon útján, hogy nem a megrendelt árut kapta. Ez a leszállított targonca négy évvel volt idősebb a megrendelt típusnál és a szükséges tartozékok is hiányoztak róla. Az eladó elismerte, hogy tévesen egy másik vevő részére szánt targoncával keverte össze a közöttük szerződésben meghatározott targoncát, ezért felkínálta a kicserélés lehetőségét. A felek megegyeztek a cserében és eladó megerősítette a vevő részére, hogy ezen megállapodásukat követő héten szállításra kerül a használt targonca.

Vevő az így kieső időt behozva, a megrendelt targonca mellé, ajánlatott tett eladó részére, hogy megvenné azt, amit tévesen szállított le számára, mindamellet a megrendeltre továbbra is igényt tartana. Ezt eladó elfogadta és továbbra is érvényben volt a következő héten történő szállítás. A fenti határidőben való teljesítés azonban elmaradt. Amikor 2001. július 19-én megállapodás született arról, hogy „a következő héten” kell a járművet kiszállítani, akkor azt a következtetést lehetett levonni, hogy a szállításnak a következő héten kell lennie, amelyet a hajózás időpontjával kell csökkenteni (tekintettel a felek közötti távolságra és a szerződésben meghatározott szállítási módra, hajóval történt a szállítás). Ez tehát azt jelenti, hogy augusztus elején kellett volna az eladónak a megfelelő targoncát leszállítania. A bíróság megállapította, hogy a fenti egyezség (a meghatározott időben történő szállítása azadott dolognak) elmaradására tekintettel az eladó szerződésszegését követelt el, amely miatt vevő jogosan állt el a szerződéstől és követelt kártérítést.⁵²²

⁵²¹ <https://www.incotermsexplained.com/the-incoterms-rules/the-eleven-rules-in-brief/ex-works/>
(2020.04.09.)

⁵²² Belgium June 4, 2004 Rechtbank Van Koophandel [DistrictCourt] (Steinbock-Bjonustan EHF v. N.V. Duma) <http://www.iicl.law.pace.edu/cisg/case/belgium-june-4-2004-rechtbank-van-koophandel-district-court-steinbock-bjonustan-ehf-v-nv>(2020.04.20.)

Egy másik esetben a franciaországi székhelyű vevő, a TCE Diffusion társaság (felperes) több egymást követő értékesítési szerződést kötött a neon-transzformátorokkal foglalkozó, Olaszországban (Ancona) székhellyel rendelkező eladóval, az Elettrotecnica RICCI társasággal (alperes). A vevő beperelte az eladót francia Montargis-i Kereskedelmi Bíróság előtt a közöttük lévő szerződésben meghatározott áruk nem szerződésszerű állapotával összefüggésben kifizetett összeg erejéig, illetve az azokból eredő károk megtérítése iránt, továbbá vitássá tette a kárveszélyátzállás helyét. A Montargis Kereskedelmi Bíróság az ügyben megállapította hatáskörének hiányát, amelyet felperes vitatott. Az orleans-i Fellebbviteli Bíróság az ügyben megállapította, hogy „nincs olyan globális dokumentum, amely arra utalna, hogy a felek megállapodtak volna abban, hogy az eladó a rejtett hibákkal szembeni garanciavállalási kötelezettséget teljesíteni köteles lett volna, vagy általánosságban az Egyezmény szabályai az irányadóak. A fellebbviteli bírók megjegyezték, hogy szinte az összes értékesítésre vonatkozó számla „ex-works Ancona” megjegyzéssel volt ellátva, és csak egy számla esetében került sor „free destination La Bussière” értékesítésre. Ebből arra a következtetésre jutottak, hogy az utóbbi eladás kivételével a fent említett az Egyezmény 31. cikkében meghatározott áruk szállítási kötelezettsége alól ebben az esetben mentesült az eladó és tekintettel arra, amint azt a szinte minden számlán megjelenő „ex-works Ancona” is megerősíti, a teljesítés helye Anconában volt, ahol a vevőre átszállt az áruval kapcsolatos költség és kárveszélyviselés.⁵²³

Fentiekre tekintettel megállapítható, hogy a nemzetközi adásvétel során egymással szerződést kötő felek a CISG alkalmazása mellett is az áruk szállítására vonatkozó és legtöbbször közöttük érvényben lévő szokásokra tekintettel alkalmazzák az Incoterms paritások egyikét. A CISG diszpozitív jellegéből fakadóan a szerződéses szabadság elvére tekintettel, amennyiben a felek egyértelműen megállapodnak valamelyik klauzulának az áru szállítására vonatkozó alkalmazása felől, abban az esetben az Incoterms szabályai fognak vonatkozni az adott áru továbbítására és nem a CISG-ben meghatározott árutovábbítási szabályok. Fontos megjegyezni, hogy a felek előszeretettel alkalmazzák ezt a szokványrendszert, kiváltképpen azért is, mivel alapjait tekintve az évszázadok alatt kialakult kereskedelmi szokások gyűjteményének alapjaira épül. Ennek ellenére a nemzetközi bíróság előtt számos esetben per alapját képezte, hogy a megállapodott paritás ellenére a vevő vagy az eladó nem annak megfelelően, illetőleg egyáltalán nem teljesített. Több esetben a CISG tanácsadó testületének véleményiben is kitér az Incoterms és a CISG kapcsolatának fontosságára és

⁵²³ France March 29, 2001 CourD'appel [Court of Appeals] (Société TCE Diffusion S.a.r.l. v. Société Elettrotecnica Ricci) <https://www.iicl.law.pace.edu/cisg/case/france-ca-aix-en-provence-ca-cour-dappel-appeal-court-soci%20A9t%20A9-tce-diffusion-sarl-v-soci%20A9t%20A9> (2020. 04. 13.)

alkalmazhatóságára. Habár keletkezését tekintve az Incoterms korábban létrejött jogforrásnak tekinthető szokványkódex, mint az Egyezmény, véleményem szerint egymás mellett a két szabályrendszer nemcsak alkalmazható, de szükségszerű a szerződő feleknek azok együttes alkalmazása, mivel sokkal egyszerűbbé, költséghatékonyabbá, ezáltal gyorsabbá és problémamentesebbé válhat az nemzetközi adásvétel tárgyát képező áruk eladása és szállítása eladó és vevő között.⁵²⁴

⁵²⁴ BERGENDI-RÁCZ Diána: *Felelősségátzállás CISG és az Incoterms 2010 paritások tükrében*, In: Miskolczi, Bodnár Péter (szerk.) XII. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója, Budapest, Magyarország: Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2018, 42.

VII. ZÁRÓ GONDOLATOK

A Ptk. megalkotásának folyamata során a jogtudósok és jogalkotók olyan magánjogi kódex megalkotására törekedtek, amely nemcsak a jelen kor jogviszonyaira, hanem az elkövetkezendő időszak gazdasági, társadalmi és személyi viszonyaira is időtállóan alkalmazható. Ehhez nyújtott számukra segítséget az Egyezmény és annak kiforrott szabályrendszere. Kétségtelen, hogy az Egyezmény kizárólagosan a nemzetközi adásvétel rendszerét szabályozza, azonban a szerződészegés eseteire olyan klauzulákkal, továbbá a fentiekben is bemutatott, a magyar magánjogi rendszerben újdonságnak számító, számos kiutat nyújtó javaslatokkal gazdagította a Ptk.-t, amely álláspontom szerint az 1959-es polgári törvénykönyv és a Ptk. hatálybalépése óta eltelt 60 év változásaira figyelemmel teljes mértékben indokolt volt.

A kellékszavatossági jog érvényesítése során is irányadó és alkalmazandó szerződés jogi alapelvek a felek egymás közötti jogviszonyaikban nemcsak iránymutatásként, hanem egyfajta keretként is szolgálnak. A kölcsönösség, az együttműködés, a tájékoztatás, a visszterhesség és a szerződésalakítás szabadsága az, amely a feleket köti: egyrészt a tartalmi és formai követelményeket meghatározva, másrészt az egymás felé kötelezően megteendő aktusokat kialakítva annak érdekében, hogy a szerződés gazdasági és érdekegyensúlya fennmaradjon. A Ptk. egészét átható alapelvek mellett, álláspontom szerint az Egyezményben is megtalálható és annak egészét átható általános rendelkezések ugyanolyan kötelező erővel bírnak a felekre és alakítják egymással fennálló viszonyukat, amellyel megalkotják számunkra a ma is ismert szerződéses világot, amely a kereskedelem mozgatója.

A kereskedelemnek az egyik, ha nem a legfőbb alapelve, hogy amíg egy árura van kereslet, addig van kínálat is. Ez mindinkább igaz a nemzetközi kereskedelemben és az azt szabályozó nemzetközi magánjogban. Az Egyezmény egyik nem titkolt célja, hogy olyan teret teremtsen az áru „áramlása” során az Egyezményt alkalmazó felek, az eladó és a vevő részére, amely alkalmas arra, hogy a célt képesek legyenek megvalósítani, azaz, hogy az adott áru mennyiségében és minőségében szerződészerűen cserélhessen „gazdát” a szerződő felek között. Ez a megfogalmazott cél a Ptk.-ban is irányadó a felek közötti szerződésekre. Azokra az esetekre, ha az egyik szerződő fél mégis hibásan teljesítene, mindkét jogforrás biztosítja a dolog (áru) kijavításához, kicseréléséhez vagy az árleszállításához való jog érvényesítésének lehetőségét a sérelmet elszenvedő fél számára. Fontos leszögezni, hogy szerződészegéssel okozott hiba orvoslásának minden egyes esetben szinte azonnal meg kell történni, illetve annak oly módon és időben szükséges az elvégzése, hogy a további károsodástól megóvja a sérelmet

elszenvedett felet, ugyanakkor nagyobb terhet ne rójon a szerződésszegő félre. Ez számos esetben rendez a szerződő felek között kialakult vitás helyzetet, és ezáltal a felek még mindig a szerződésszerű teljesítés útján tudják tartani a közöttük fennálló jogviszonyt. A Ptk. lehetőséget ad ezen szavatossági jogok közötti áttérés jogára bizonyos szabályok betartásával, azonban az Egyezményt alkalmazó felek számára a *ius variandi* már nem áll rendelkezésre. Természetesen vannak helyzetek, ahogyan az a jelen értekezésben elemzett jogesetek által bemutatásra került, hogy a szerződéstől a sérelmet szenvedett fél a másik fél (alapvető) szerződésszegése miatt, élve a legerősebb jogorvoslati jogával, akár póthatáridő tűzése nélkül azonnal elállhat és kérheti az elszenvedett kár megtérítését is. Ez sok esetben jelentheti a legrövidebb utat a még nagyobb káresemény elkerülése végett, mivel a nem szerződésszerű teljesítéssel a károsult fél értékes időt és tetemes mennyiségű pénzt veszíthet (mindamelllett a vele szerződő kereskedelmi partnerek bizalmát is könnyedén elveszítheti). Véleményem szerint az elállás, mint *ultima ratio*, a Ptk. és az Egyezmény szabályrendszerében is, valóban és csak is kizárólag egy végső megoldás lehet, mivel a felek a szerződés tartama alatt kapcsolatban vannak egymással és sok esetben próbálják a tényleges és felismert (alapvető) szerződésszegést is gyorsan és hatékonyan orvosolni tekintettel saját és üzletfelek érdekére. Az Egyezmény létrejötte óta számos bírsági jogeset született az azonnali elállás tekintetében, mégis újra és újra előfordulnak ugyanazok a hibák, amelyek megvalósulásával a felek alapvető szerződésszegést követnek el.⁵²⁵ Számos védelmi elemet és pontosítást építenek bele a szerződő felek a szerződésekbe (áru megnevezése, leírása, fajtája, szállítási paritás alkalmazása, felek egyéb kikötései, stb.), mégis véleményem szerint a legnagyobb hiányosságuk a szerződésszegést elkövető feleknek, amelyek a jogesetek elemzése során észrevehető, a másik szerződő féllel való korrekt, naprakész, folyamatos és mindenre kiterjedő kommunikáció.

A szavatossági igényérvényesítés meglátásom szerint a hibával okozott állapot megszüntetése és a szerződés „helyes útra való visszaterelése” annak érdekében, hogy a felek megállapodása sikeresen végbe menjen. A szerződő felek elsődleges érdeke a szerződésszerű teljesítés. Ennek ellenére sok esetben a szerződő felek nem teljesítik a vállalt kötelezettséget és ezzel számos alkalommal kárt is okoznak a sértett félnek. Az okozott károkat mindkét jogforrás a lehető legegyszerűbb és legcélravezetőbb módon igyekszik megállapítani, ezzel is elősegítve az azt elszenvedő fél mielőbbi kompenzálását. Jelen értekezésben elemzett felelősségi kérdések vizsgálata nemcsak a Ptk., hanem az Egyezmény szabályai szerint megkötött szerződésekben az Incoterms szokványok alkalmazásával továbbított árukban keletkezett károk megtérítésére

⁵²⁵ lásd bővebben az elérhető jogeseteket: <http://www.iicl.law.pace.edu/cisg/search/cases> (2020. 04. 17.)

is kiterjedt, tekintettel arra, hogy ezekben az esetekben bekövetkezett kár(ok) teljeskörű megállapítása az Egyezmény és az alkalmazott Incoterms szokványok együttes alkalmazásával lehetséges.

A szerződésszegéssel okozott károk megállapítása és felek közötti megoszlásakor figyelemmel kell lenni többek között arra is, hogy melyik fél volt a felelős, valamint volt-e olyan fél, aki felelőssé tehető a szerződés megszegéséért. Megoldás lehet az így okozott károk elkerülésére, ha felek a szerződésszegés megelőzésére törekednek azzal, hogy már tárgyalásaik során részletesen megtárgyalják egy esetleges szerződésszegés esetén alkalmazandó szavatossági jogok körét, továbbá az azzal összefüggésben okozott károk esetén a várható kártérítés összegét.

VIII. ÖSSZEFOGLALÓ

A kereskedelmi kapcsolatok világában a szerződő feleknek elengedhetetlenül szükséges, hogy a közöttük megkötött megállapodásban foglalt áru vagy szolgáltatás szerződészerűen teljesüljön. Arra az esetre, ha a szerződő fél nem szerződészerűen, hibásan teljesítene, a sértett fél élhet szavatossági jogaival. Jelen értekezésben a Ptk.-ban és a Bécsi Vételi Egyezményben megtalálható kellékszavatossági jogot és a hibás teljesítéssel okozott károk miatti kárfelelősséget vizsgálom. Ezen két jogforrás elsődleges vizsgálatának célja, hogy mélyrehatóan megismerhessük a szavatossági jogérvényesítés mechanizmusát, alkalmazásainak útjait és korlátait, valamint a hibás teljesítéssel okozott károkért való felelősség megállapításának főbb pontjait. Az értekezésben részletes bemutatásra kerül a szavatossági jog alakulása a Bécsi Vételi Egyezményben és a magyar magánjogi terminológiában. A hatályos Ptk. megalkotására nagy hatással bírt többek között a Bécsi Vételi Egyezmény is. Az ebben szabályozott és a hatályos polgári törvénykönyvbe átvett megoldások a szerződészegéssel okozott károkért való felelősség területén olyan nómumok, amelyek a nemzetközi kereskedelemben évek óta alkalmazott és jól bevált gyakorlaton alapultak, így ezek átvételével a jogalkotók létrehoztak egy időtálló és a nemzetközi tendenciáknak megfelelő polgári törvénykönyvet.

Az értekezésben tárgyalt szavatossági jog négy fő esetének, azaz a kijavítás, kicserélés, árleszállítás és elállás kérdésköreinek részletes elemzése előtt szükségszerű meghatározni a szerződészegés (alapvető szerződészegés) fogalmát és ezen belül is részletesebben elemezni a hibás teljesítést és elkerülésének lehetséges útjait. Ezek áttekintése során szükséges tisztázni, hogy bekövetkezésükkor milyen jogokkal bír a szerződészegést elszenvedő fél. A szerződő felek az esetek döntő többségében a szerződészerű teljesítésre törekednek, amelyeknek három fő pillére a szerződészerű áru szolgáltatása, a tulajdonjog átruházása és okmányok átadása. Ennek hiányában érvényesíthetik előbbieken már említett szavatossági igényeiket. Mind a Bécsi Vételi Egyezmény, mind a Ptk. biztosítja ezek érvényesülését, habár eltérések tapasztalhatóak a két jogforrás szabályai között.

Az elméleti hasonlóságokat és különbségeket jogeseteken keresztül kívánom bemutatni, amely jogesetek a Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Intézet és az ahhoz kapcsolódó jogesetgyűjtemények, valamint a hazai vonatkozású jogesetek tekintetében az Országos Bírósági Hivatal honlapján található bírósági határozatok gyűjteményének felhasználásával kerülnek bemutatásra. Mindkét jogforrás esetében tárgyalandó a kellékszavatossági jog mellett

a sértett fél oldalán érvényesíthető kártérítés lehetősége. A szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség vizsgálatakor jelen értekezés is kitér ezzel kapcsolatban a Ptk.-ban a Bécsi Vételi Egyezményből átvett és alkalmazott klauzulákra, kiemelve a kártérítési felelősség alóli kimentési szabályokat. A szerződésszegéssel okozott károk megállapítása és felek közötti megoszlásakor figyelemmel kell lenni többek között arra is, hogy melyik fél volt a felelős, valamint volt-e olyan fél, aki felelőssé tehető a szerződés megszegéséért. Az értekezés zárásaként röviden kitekintek a nemzetközi vétel során alkalmazott szokásokra, szokványokra, amelyek közül az Incoterms szabályainak és sajátos kárfelelősségi rendszerének, alkalmazásának jelentőségét járom részletesen körbe.

IX. SUMMARY

In the world of trade relations, it is essential for the contracting parties that the goods or services covered by the agreement concluded between them it will be performed by the contract. If the contracting party does not perform under the contract, incorrectly, the injured party may exercise his warranty rights. In the present dissertation, I examine the right to warranty for supplies found in the Civil Code and the CISG and the liability for damages caused by faulty performance. The purpose of the primary examination of these two sources of law is to gain an in-depth understanding of the mechanism of warranty enforcement, the ways and limits of its application, and the main points of establishing liability for damages caused by defective performance. The development of the warranty in the CISG and in Hungarian Private Law terminology is presented in detail by the dissertation. The CISG, among others, had a great influence on the drafting of the current Hungarian Civil Code. The solutions regulated in this and transposed into the current Hungarian Civil Code in the field of liability for breach of contract are novelties based on years of good practice in international trade, and by adopting them, the legislators have created a timeless civil code following the international tendency.

Before analysing in detail the four main cases of warranty law discussed in the dissertation, i.e. the issues of repair, replacement, price reduction and withdrawal, it is necessary to define the concept of breach of contract and also analyse, in more detail, the defective performance and possible ways to avoid it. When reviewing these, it is necessary to clarify the rights of the party who has suffered a breach of contract when they occur. In most cases, the contracting parties seek contractual performance, the three main pillars of which are the supply of contractual goods, the transfer of ownership and the transfer of documents. Failing this, they may assert their warranty claims already mentioned above. Both the CISG and the Hungarian Civil Code ensure their enforcement, although there are differences between the rules of the two sources of law.

I would like to present the theoretical similarities and differences through legal cases, which are presented using by the Institute of International Trade Law and related by collections of cases, as well as, the collection of court decisions on the website of the National Courts Office. In the case of both sources of law, the possibility of compensation on the part of the injured party, in addition to the right to warranty for supplies, must be discussed. In examining the liability for damages caused by the breach of contract, the present dissertation also covers the clauses taken from CISG and applied in the Civil Code, highlighting the rules on the exemption from liability for damages. In determining the damage caused by a breach of contract and it is

in apportioning it between the parties, account must be taken, inter alia, of which party was liable and whether there was a party liable for the breach of contract. To conclude the dissertation, I will be briefly looking at the customs and norms, used in international purchasing, of which I will be discussed in detail the significance of the rules and the special liabilities system of Incoterms.

X. IRODALOMJEGYZÉK

Szakirodalom

- Andor Ágnes- Lakatos László Péter: Kiskönyv az új Polgári Törvénykönyvről gazdasági szakembereknek, Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2014.
- Aquinói Szent Tamás: A Summa Theologiae kérdései a jogról, Budapest, Szent István Társulat az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, 2011.
- Asbóth-Hermányi Lőrinc: Ténynek tekinthető-e a közjegyzői okiratba foglalt jognyilatkozat? Notarius Hungaricus, 2014/2.
- Bánrévy Gábor: A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga. Szent István Társulat, Budapest, 2013.
- Baranyai János: A szavatosság intézményének korszerűsítéséről, é.n. (1975 ősze) In.: Az Igazságügyi Minisztérium iratanyaga az 1959-es Polgári Törvénykönyv 1977. évi novellájának előkészítésével és hatályba léptetésével kapcsolatban, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018.
- Bárdos Péter: Megjegyzések az új Ptk. kárfelelősségi szabályaihoz, Jogtudományi Közlöny 2014/4.
- Bárdos Péter-Menyhárd Attila: Kereskedelmi jog, Budapest, HVG-Orac Lap-és Könyvkiadó Kft., 2008.
- Bartal Géza – Darázs Lénárd – Harmathy Attila: Polgári Jog. Kötelmi jog. – Harmadik, Negyedik, Ötödik és Hatodik Rész. HVG-Orac, Budapest, 2013.
- Benke József – Nochta Tibor: Magyar Polgári jog, Kötelmi jog I., Dialog Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2017.
- Bergendi-Rác Diána: "Dr. Sandra Fiser-Sobot: Az áruk megvizsgálási kötelezettsége a nemzetközi adásvételi jogban" c. tanulmány szakfordítása, Magyar Jog, 2019/10.
- Bergendi-Rác Diána: A leértékelt áruk esetén érvényesítendő szavatossági igényérvényesítés szabályrendszere - különös tekintettel a kellékszavatosságra, In: Szabó, Miklós (szerk.) Doktoranduszok Fóruma: Állam- és Jogtudományi Kar szekciókiadványa, Miskolci Egyetem, Miskolc, 2017.
- Bergendi-Rác Diána: A szerződés szerű teljesítés követelményei a Ptk. és a Bécsi Vételi Egyezmény rendszerében, Külgazdaság- Jogi melléklet, 2018/3-4. szám.
- Bergendi-Rác Diána: Az elállási jog a vállalkozások közötti szerződésekben, Ügyvédek Lapja, 2019/3.
- Bergendi-Rác Diána: Breach of contract: theoretical explanations in according to CESL and CISG, Scriptura, 2018/2.
- Bergendi-Rác Diána: Donald J. Smythe: Ésszerű standardok a CISG szerinti szerződések értelmezése során – I.-II. rész, Céghírnök, 2019/ 3-4. szám
- Bergendi-Rác Diána: Felelősségátzállás CISG és az Incoterms 2010 paritások tükrében, In: Miskolczi, Bodnár Péter (szerk.) XII. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója, Budapest, Magyarország: Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, (2018)
- Bergendi-Rác Diána: Gazdasági társaságok felelősségének vizsgálata a kellékszavatossági jog érvényesítésének esetkörében, JOG ÉS ÁLLAM 23: 1, XIII. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója (2018)
- Bergendi-Rác Diána: Jogalkotói zsinórmérték, avagy a felek szerződészegésének elkerülését segítő és biztosító szerződési jogi alapelvek a hatályos polgári törvénykönyvben, GLOSSA IURIDICA, 2018/1-2.
- Bergendi-Rác Diána: Kitekintés a megvizsgálási kötelezettség és az árukifogásolás rendszerére a Bécsi Vételi Egyezményben és a Polgári Törvénykönyvben, KRE-DIT: A KRE-DOK online tudományos folyóirata 2018/1.
- Bergendi-Rác Diána: Recenzió Jakab Éva „Apropó jogharmonizáció: gondolatok az ókori kellékszavatossági modell kapcsán” című írásáról, MTA TK Jogtudományi Intézet (szerk.), 2018. április 05.
- Bergendi-Rác Diána: Recenzió: Glavanits Judit-Rác Diána: Szerződészegő magatartások a Bécsi Vételi Egyezményben és az Új Ptk-ban, KRE-DIT: A KRE-DOK online tudományos folyóirata, 2018/2.
- Bergendi-Rác Diána: Recenzió: Vadász Vanda: Szemelvény a Bécsi Vételi Egyezmény alkalmazása köréből – tekintettel a magyar bíróságok legújabb esetjogára, JURA 2019/ 1.
- Bergendi-Rác Diána: Régi ismerős új köntösben: a Bécsi Vételi Egyezmény jelentősége és hatásai a hatályos Polgári Törvénykönyvben – különös tekintettel a szerződészegés eseteire, Jog és Állam, 24:1, XIV. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója (2018-2019)
- Bergendi-Rác Diána: Sárközy Tamás: Az új Polgári Törvénykönyv előkészítésének folyamata - újdonságai – utólete« című tanulmányáról recenzió, Miskolci Jogi Szemle, A Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának folyóirata XIII. évfolyam 2018. 2. szám 1. kötet.
- Bergendi-Rác Diána: Ulrich G. Schroeter: Globális egységes adásvételi jog - európai csavarral? a CISG EU joggal való kölcsönhatása, Európai Jog, 2019/3.

- Bergendi-Rácz Diána; Elállás, mint ultima ratio? – Kellékszavatossági igényérvényesítési rendszer a Bécsi Vételi Egyezmény tükrében, In.: Bragyova, András (szerk.): Miskolci Doktorandusz Konferencia Tanulmánykötet, Miskolc, Magyarország: Bíbor Kiadó, 2017.
- Besenyei Lajos: A szerződés érvénytelenségéről — elsősorban a bírói gyakorlat oldaláról, In.: Emlékkönyv dr. Szilbereky Jenő egyetemi tanár oktatói működésének 30. és születésének 70. évfordulójára, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Juridica et Politica. Tomus 37. Fasc 1-22, 1987.
- Besenyei Lajos: Kötelmi jog – általános rész, A Pólyai Elemér Alapítvány Tanszégletei, Sigillum 2000 Bt., Szeged, 2012.
- Bihari Mihály: Politológia – A politika és a modern állam. Pártok és ideológiák, Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó, 2013.
- Bíró Gabriella: A nemzetközi kereskedelmi szokványok jelentősége az INCOTERMS 2010 szabályainak tükrében, Iustum Aequum Salutare, 2013/3.
- Bíró György: Kötelmi jog, Novotni Kiadó, Miskolc, 2010.
- Bíró György; Farkas Attila László; Fuglinszky Ádám; Kisfaludi András; Molnár Ambrus; Petrik Béla; Vékás Lajos; Wellmann György: Polgári Jog –Kötelmi jog , Első és Második rész, Budapest, HVG-Orac Lap-és Könyvkiadó Kft., 2013.
- Blutman László – Görög Márta: Alapvető alanyi jogi pozíciók a Polgári Törvény könyvben. Jogtudományi Közlöny, 2013/6.
- Boda Gyula- Meszlény Artur: A Jogi Hírlap Döntvénytára, Magánjog II, A Jogi Hírlap Kiadása, Budapest, 1934.
- Boda Gyula: A Jogi Hírlap Döntvénytára- Magánjog, 1930-1939, I.-V. kötet
- Bodzási Balázs: A szerződéskötés általános szabályai az új Ptk.-ban I, Céghírnök, 2014/5.
- Bodzási Balázs: Az új Ptk. zálogjogi szabályai által felvetett elméleti és gyakorlati kérdések, Polgári Jogi Kodifikáció, 2008/5-6.
- Bolberitz Pál-Gál Ferenc: Aquinói Szent Tamás filozófiája és teológiája, Budapest, Ecclesia, 1987
- Bónis Péter: A Tripartitum forrásai és az európai ius commune; Jogtörténeti Szemle, 2014/4-2015/1.
- Boóc Ádám: Észrevételek az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez nemzetközi magánjogi szempontból, Polgári jogi kodifikáció, X. évf. 3. szám.
- Boóc Ádám: Gondolatok az alapelvek szerepéről Magyarország új Polgári Törvénykönyvében, In: Grad-Gyenge Anikó (szerk.): Szociális elemek az új Ptk.-ban, - konferencia-kötet a KRE ÁJK 2012. május 15.-én a Polgári Jogi és Római Jogi Tanszék és a Kereskedelmi és Pénzügyi Jogi Tanszék által megrendezett hasonló című konferenciáján elhangzott előadásokról, Károli Gáspár Református Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar, Budapest, 2013.
- Borbély Zoltán: A bizalmi vagyonkezelő szerződésszegésekor felmerülő egyes dogmatikai kérdések, Jogtudományi Közlöny, 2019/9.
- Boronkay Miklós: Kártérítés fedezeti szerződés alapján, Magyar Jog, 2015/5.
- Császár Mátyás: Bécsi Vételi Egyezmény alapvető szerződésszegésre és kártérítésre vonatkozó szabályai, In.: Fuglinszky Ádám- Klára Annamária: Európai jogi kultúra – Megújulás és hagyomány a magyar civilisztikában, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2012.
- Csécsy Andrea: A kellékszavatossági igényérvényesítési határidők az 1959. évi IV. törvény hatálybalépésétől napjainkig, In.: Szikora Veronika-Árva Zsuzsanna (szerk.): A fogyasztók védelmének új irányai és kihívásai a xxi. században, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának kiadványa, Debrecen, 2018.
- Csehi Zoltán: A jogi személyek szabályozása az új magyar Polgári Törvénykönyv tervezeteiben – egy kísérlet eddigi története, Polgári Jogi Kodifikáció, 2008/5-6.
- Csöndes Mónika (1): Minőségvédelem és hibás teljesítés, Pázmány Press PPKE JÁK, Budapest, 2014.
- Csöndes Mónika (2): A szerződésszegési jog előreláthatósági korlátjának joggazdaságtani modellje és annak jogi kritikája, Állam-és Jogtudomány, 2014/1.
- Csöndes Mónika: Szerződésszegési kárfelelősségi jogunk előreláthatósági korlátjáró, Céghírnök, 2015/10.
- Eisele, Sieg n: Remarks on the manner in which the Principles of European Contract Law may be used to interpret or supplement Articles 71 and 72 of the CISG, <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/peclcomp71,72.html>
- Eisele, Sieg: Remarks on the Manner in which the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts May Be Used to Interpret or Supplement Article 74 of the CISG, 2004, <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/principles/uni74.html>
- Éless Tamás: Két dilemma az írásbeli jognyilatkozatok kapcsán, Magyar Jog, 2015/6.,

- Enderlein, Fritz – Maskow, Dietrich: International Sales Law, United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods, Convention on the Limitation Period in the International Sale of Goods, Oceana Publications, New York, 1992.
- Eörsi Gyula 1: A szerződések közös szabályai. Reformtézisek, 1972. február, MNL OL XIX E 1 c 40035 1977 VIII. In.: Az Igazságügyi Minisztérium iratanyaga az 1959-es Polgári Törvénykönyv 1977. évi novellájának előkészítésével és hatályba léptetésével kapcsolatban, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018.
- Eörsi Gyula 2: Szakvélemény a hibás teljesítés jogkövetkezményeinek szabályozásáról, 1969. május 15., MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977. VIII., pp. 277–278. és pp. 312–386., In.: Az Igazságügyi Minisztérium iratanyaga az 1959-es Polgári Törvénykönyv 1977. évi novellájának előkészítésével és hatályba léptetésével kapcsolatban, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018.
- Eörsi Gyula- Gellért György (szerk.) A Polgári Törvénykönyv magyarázata, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1981.
- Eörsi Gyula: A polgári törvénykönyv tervezetének vitájához, Jogtudományi közlöny 13.évf. 1-2.sz., 1958.
- Eörsi Gyula: A skandináv jogról és jogtudományról, Budapest, MTA Állam- és Jogtudományi Intézet, 1974;
- Eörsi Gyula: Az 1980. évi bécsi nemzetközi adásvételi Konvenció margójára és ürügyén, Állam és Jogtudomány, 1981/1.
- Eörsi Gyula: Kötelmi jog – általános rész, Tankönyvkiadó, Budapest, 1979.
- Eörsi Gyula: Szocialista polgári jogunk tovább fejlődésének egyes problémái, Jogtudományi közlöny 14.évf. 5.sz., 1959, 193-204.
- Farkas Attila- Wellmann György: A hibás teljesítés bírói gyakorlata I., Gazdaság és Jog, 2012/3.
- Farkas Attila, Wellmann György: A hibás teljesítés bírói gyakorlata II., Gazdaság és Jog, 2012/5.
- Fazekas Judit: Történeti áttekintés a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. és 2013. évi V. törvények kodifikációjáról, In.: Keserű Barna Arnold - Kóhidi Ákos: Tanulmányok a 65 éves Lenkovich Barnabás tiszteletére, Eötvös József Könyv-és Lapkiadó Bt. – Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kara, Budapest-Győr, 2015.
- Fekete Zsófia: A Bécsi Vételi Egyezmény által szabályozott alapvető szerződészegés formái – teljesség igénye nélkül, In.: Doktoranduszok Fóruma, 2003 november, Miskolc, 2004, Novotni Alapítvány,
- Felemegas, John: Comparison between provisions of the CISG regarding the right to require specific performance (Arts. 28, 46 and 62) and the counterpart provisions of the UNIDROIT Principles (Arts. 7.2.1 - 7.2.5), https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/felemegas13.html#*
- Ferrari, Franco: Fundamental breach of contract under the UN Sales Convention – 25 years of Article 25 CISG, <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/ferrari14.html>
- Flechtner, Harry M.: Conformity of Goods, Third Party Claims, and Buyer's Notice of Breach under the United Nations Sales Convention ("CISG"), with Comments on the "Mussels Case," the "Stolen Automobile Case," and the "Ugandan Used Shoes Case". University of Pittsburgh School of Law Working Paper Series, 2007/64. (<http://law.bepress.com/pittlwps/art64/>)
- Fodor Armin (szerk.): Magyar Magánjog, Singer és Wolfner kiadása, Pallas részvénytársaság nyomdája Budapest, 1898.
- Földi András-Hamza Gábor: A római jog története és intézményei, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2008.
- Fuglinszky Ádám: Az előreláthatósági klauzula egyes kérdései, avagy kinek, mikor és mit kell előrelátnia, Magyar Jog, 2011/7.
- Fuglinszky Ádám: Az előreláthatósági klauzula értelmezésének újabb dilemmái, Gazdaság és Jog, 2019/7-8.
- Fuglinszky Ádám: Kártérítési jog, HVG-Orac Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2015.
- Gadó Gábor- Németh Anita – Sáriné Simkó Ágnes: Ptk. Fordítókulcs - Oda-Vissza, HVG-Orac Lap-és Könyvkiadó Kft, Budapest, 2014.
- Gellért György: Az ügyészség és az igazságügyi szervek feladatai az új kormányprogram végrehajtásával kapcsolatban beszédvázlat a szakszervezeti ismeretterjesztő előadásokhoz az ügyészségi és igazságügyi szervezetek részére, Budapest Közalkalmazottak Szakszerv., 1954;
- Glavanits Judit - Rác Diána: Szerződészegő magatartások a Bécsi Vételi Egyezményben és az Új Ptk-ban, Külgazdaság, Jogi Melléklet, 58. évf. 2014/ 5-6.
- Glavanits Judit – Rác Diána: Szerződészegő magatartások a Bécsi Vételi Egyezményben és az Új Ptk-ban. Külgazdaság Jogi Melléklet, LVIII. évf., 2014/5–6.
- Grosschmid Béni: Fejezetek a kötelmi jogunk köréből (első kötet, jubileumi kiadás, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1932.

- Györffy György: Tanulmányok a magyar állam eredetéről a nemzetiségtől a vármegyéig, a törzstől az országig Kurszán és Kurszán vára, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1959.
- Györffy György-Elter István: A magyarok elődeiről és a honfoglalásról kortársak és krónikások híradásai, Budapest, Osiris Kiadó, 2002.
- Hideg Milán István: A kontraktuális és a deliktuális felelősség elhatárolása a vezető tisztségviselők esetén, *Gazdaság és Jog*, 2019/11.
- Honnold, John O.: *Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention*, Kluwer Law International, Hága, 1999.
- Horváth Éva: A Bécsi Vételi Egyezmény és a magyar Ptk. adásvételi szabályai és felelősségi rendszere, In.: *Külgazdaság, Jogi melléklete*, 1985/3.
- Jakab Éva: Kellékszavatosság és jótállás, In.: Hamza Gábor- Kajtár István – Zilinszky János: *Tanulmányok Benedek Ferenc tiszteletére*, *Studia iuridica* 123, Pécs Janus Pannonius Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 1996.
- Juhász Zoltán: A szerződési szabadság és határai alkotmányjogi és magánjogi nézőpontból, valamint a "clausula rebus sic stantibus" elve, *Közjogi Szemle*, 2015/1.
- Kecskés László: Beszámoló a magyar polgári jog kodifikálásának hányatott sorsáról és egy, a reményt újraébresztő tudományos ülésről, *Magyar Jog*, 2008/7.,
- Kemenes Béla: A többek károkozásának vitás kérdései a polgári törvénykönyv tervezet tükrében, *Magyar Jog* 5.évf. 2.sz., 1958.
- Kemenes Béla: Polgári jogunk fejlődése a Magyar Népköztársaságban, *Acta Juridica et Politica Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae*, Tomus XXVIII, Fasciculus 2., Szeged, 1981.
- Kemenes Béla: Veszélyviselés a vállalkozási szerződés körében, *Magyar Jog* 5.évf. 9.sz., 1958.
- Kemenes István: A gazdasági szerződések követelményei és az új Ptk., *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2001/1.
- Kemenes István: A kontraktuális kártérítés egyes kérdései, *Magyar Jog*, 2017/1.
- Kemenes István: A szerződészegés szabályozása az új polgári törvénykönyvben, *Jogtudományi Közlöny*, 2014/5.
- Király Kincső: Az ötszáz éves Tripartitum, *Jogelméleti Szemle*, 2013/4.
- Kisfaludi András: A kodifikációs Szerkesztőbizottság üléseiről, *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2001/2.
- Kisfaludi András: A Polgári Jogi Kodifikációs Főbizottság üléséről, *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2006/1.
- Kiss Anna: Vékás Lajos: Az új Ptk. hibái ellenére is sikertörténet; *Jogászvilág*, 2013. június 9, <https://jogaszvilag.hu/szakma/vekas-lajos-az-uj-ptk-hibai-ellenere-is-sikertortenet/>
- Koch, Robert: *The Concept of Fundamental Breach of Contract under the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG)*, In.: *Review of the Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG)1998*, Kluwer Law International, 1999.
- Kovács László (1): Változások a szerződészegés szabályozásában I., *Céghírnök*, 2015/10.
- Kovács László (2): Változások a szerződészegés szabályozásában II., *Céghírnök*, 2015/11.
- Kovács László (3): Változások a szerződészegés szabályozásában III., *Céghírnök*, 2015/12.
- Kovács László (4): Változások a szerződészegés szabályozásában V., *Céghírnök*, 2016/ 3.
- Kovács László (5): Változások a szerződészegés szabályozásában VI., *Céghírnök*, 2016/4.
- Kovács László (6): Változások a szerződészegés szabályozásában VII., *Céghírnök*, 2016/5.
- Kovács László: A polgári jogi szabályok harmonizálásának buktatói, *Magyar Jog*, 2005/7.
- Kovács László: A szerződés érvénytelenségének néhány kérdése I., *Céghírnök*, 2016/12.
- Kovács László: Változások a szerződés általános szabályaiban, *Céghírnök*, 2016/11.
- Lehoczky Marietta: A nemzetközi vételi jog egységesítése – UNCITRAL konferencia Bécsben, In.: *Jogtudományi Közlöny*, 1980/11.
- Lehotay Veronika: Adalékok a jogalkotással okozott kár szabályozásának kérdésköréhez, *Sectio Juridica et Politica*, Miskolc, Tomus XXVIII. (2010).
- Leszkoven László: *Szerződészegés a polgári jogban*, Wolters Kluwer Kft, Budapest, 2016.
- Lookofsky, Joseph: Article 7- Convention Interpretation, In.: R. Blanpain (edit.): *International Encyclopaedia of Laws - Contracts*, Suppl. 29 (December 2000)
- Mátyás Imre: A skandináv jogi gondolkodás sajátosságai, in: *Sectio Juridica et Politica*, Miskolc, Tomus XXVII/1.
- Mezey Barna (szerk.): *Magyar jogtörténet*, Budapest, Osiris Kiadó, 2007.
- Milassin László: *Az ENSZ Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottsága (UNCITRAL)*. UNIVERSITAS-GYŐR Nonprofit Kft., Győr, 2016.
- Miskolczi Bodnár Péter: A kártérítési felelősség egyes közös szabályainak mögöttes szabályként való alkalmazhatósága *Jogtudományi Közlöny*, 2019/6.

- Miskolczi Bodnár Péter: A kártérítési felelősség közös szabályainak alkalmazási köre, Jogtudományi Közlöny, 2019/2.
- Mohai Máté: A fedezeti szerződésről, Gazdaság és Jog, 2019/1.
- Nagy Éva: Az actio empti mint az ingó adásvétel teljesítésének jogorvoslati eszköze, In.: Badó Attila-Jakab Éva-Pozsonyi Norbert: Ünnepi kötet Dr. Molnár Imre egyetemi tanár 80. születésnapjára, Acta Universitatis Szegediensis Tom. 76. Acta Juridica et Politica, Szeged Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 2014.
- Nagy Gergő: A sérelemdíj és a felelősségbiztosítás viszonyának egyes kérdései II. –A jogalkotó válaszol, Ars Boni, 2014/1. (http://epa.oszk.hu/02700/02769/00003/pdf/EPA02769_ArsBoni_2014_1_035-037.pdf).
- Nives Povrzenic: Interpretation and gap-filling under The United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods, (utolsó frissítés: 1997 április) (<https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/gap-fill.html>)
- Petrik Ferenc – Pomeisl András: Polgári Jog. Dologi Jog. HVG-Orac, Budapest, 2013.
- Petrik Ferenc (szerk.): Polgári jog I-IV. - új Ptk. - Kommentár a gyakorlat számára, frissítve: 2020. január 1., HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2020.
- Ráczi Diána: Teljességi záradék, avagy egy angol ismerős befogadása a kontinentális jogrendszerbe, In.: Diskurzus, 2013/1.
- Réczai László: Az 1964. évi hágai és az 1980. évi bécsi konferenciák által kidolgozott vételi egyezmények alkalmazása és működése. Összehasonlító jogi tanulmány. A külkereskedelmi szakjogász képzés segédanyaga (kézirat). ELTE, Budapest, 1984.
- Rheinstein, Max: In Memory of Ernst Rabel, The American Journal of Comparative Law, 1956. Tavasz, 5. évf., 2. szám.
- Sándor Tamás: A nemzetközi adásvétel, Napra forgó Kiadás, Budapest, 1990.
- Sándor Tamás-Vékás Lajos: Nemzetközi adásvétel, HVG-Orac Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2005.
- Sárközy Tamás (1): Az új Polgári Törvénykönyv előkészítésének folyamata - újdonságai – utóélete, Magyar Jog, 2017/11.
- Sárközy Tamás (2): Az új Polgári Törvénykönyv kodifikációjának menetéről, In.: Az Igazságügyi Minisztérium iratanyaga a 2013-as Polgári Törvénykönyv előkészítésével és hatályba léptetésével kapcsolatban I. kötet, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2017.
- Sárközy Tamás: Fordulat a magyar kártérítési jogban, Magyar Jog, 2013/9.
- Schlechtriem, Peter: Effectiveness and Binding Nature of Declarations (Notices, Requests or Other Communications) under Part II and Part III of the CISG, <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/schlecht.html>
- Schlechtriem, Peter: Uniform Sales Law - The UN-Convention on Contracts for the International Sale of Goods, (<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/schlechtriem-46.html>)
- Schwenger, Ingeborg: Avoidance of the Contract in Case of Non-Conforming Goods (Article 49(1)(a) CISG); II. EXPRESS STIPULATIONS; <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/schwenger2.html>
- Szabó Imre: Új Polgári Törvénykönyvről, Különlenyomat a Magyar Tudomány 1959.11. számából, Budapest, 1959,
- Szabó Sarolta: A Bécsi Vételi Egyezmény a magyar bírói gyakorlatban, In.: Nemzetközi gazdasági kapcsolatok a XXI. században – ünnepi kötet a 80 éves Bánrévy Gábor tiszteletére, szerk.: RAFFAI Katalin, Budapest, PázmányPress, 2011., 103.
- Szabó Sarolta: A Bécsi Vételi Egyezmény, mint nemzetközi lingua franca – az egységes értelmezés és alkalmazás újabb irányai és eredményei, Doktori értekezés, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog-és Államtudományi Kar, Jog-és Államtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2009,
- Szabó Sarolta: A megvizsgálási kötelezettség és az áru kifogásolása a Bécsi Vételi Egyezményben, Külgazdaság, 2007/5-6.
- Szalma József: A polgári és a kereskedelmi jog kapcsolata az új Ptk. fényében. Jogtudományi Közlöny, 2014/10.
- Szalóki Gergely: Szükséges-e módosítani a Ptk. zálogjogi szabályozását?, Magyar Jog, 2016/4.
- Szilágyi Sándor: A Magyar Nemzet Története, Budapest, Athenaeum nyomda, 1895, VII. fejezet (<http://mek.oszk.hu/00800/00893/html/doc/c400569.htm>)
- Szladits Károly- Fürst László: A magyar bírói gyakorlat, Magánjog, II. kötet, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1935.
- Szladits Károly: A Magánjogi Törvénykönyv Javaslat, Jogtudományi Közlöny, 1928/6.,
- Szladits Károly: A magyar magánjog vázlat, II. kötet, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1933.
- Tárkány Szűcs Ernő: Magyar jogi népszokások, Gondolta, Budapest, 1981.

- Takáts Péter: Teljesítés a nemzetközi adásvétel körében – A CISG és az ÁSZF., Jogtudományi Közlöny, 1989/2.
- Török Gábor (szerk.): A Polgári Törvénykönyv magyarázata, III. Kötet, A kötelmi jog – Általános rész, A Magyar Közlöny Hivatalos Kiadó, Budapest, 2008.
- Vékás Lajos (1): Adalékok a Polgári Törvénykönyv történeti és összehasonlító jogi értékeléséhez, In.: Tanulmányok a 65 éves Lenkovich Barnabás tiszteletére, Eötvös József Könyv-és Lapkiadó Bt. – Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kara, Budapest-Győr, 2015.
- Vékás Lajos (2): Szerződési jog – általános rész, Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2016.
- Vékás Lajos (3): A Polgári Törvénykönyvről, In.: Vékás Lajos- Vörös Imre: Tanulmányok az új Polgári Törvénykönyvhöz, Wolters Kluwer Kft. Budapest, 2014.
- Vékás Lajos (4): Eörsi Gyula: a professzor és a jogtudós (1922–1992), In.: Jogtudományi közlöny, 2017/10.
- Vékás Lajos (5): A Polgári törvénykönyv magyarázatokkal, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2013
- Verebics János (1): Előtanulmány a magyar polgári jogi kodifikáció 1953–1962 közötti történetével kapcsolatos Igazságügyminisztérium-i iratanyaghoz, In.: Az Igazságügyminisztérium iratanyaga az 1959-es Polgári törvénykönyv előkészítésével és hatályba léptetésével kapcsolatban, I. kötet, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2017.
- Verebics János (2): A szerződés teljesítése és a szerződésszegés az új Ptk.-ban. Gazdaság és Jog, 2014/7–8.
- Verebics János (3): Az üzleti élet szerződesei az új Ptk.-ban. Magyar Jog, 2013/10.
- Verebics János: A szerződésszegésért való kárfelelősség az előreláthatóság alapján való korlátozása az új Ptk.-ban, Gazdaság és Jog, 2015/4.
- Verebics János: Eörsi Gyula Emlékkönyv 2018, Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018.
- Világhy Miklós-Eörsi Gyula: Magyar Polgári Jog I., Tankönyvkiadó, Budapest, 1965.
- Vörös Imre: A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga II., KRIM Bt., Budapest 2004.
- Wellmann György (2): Szerződések téra – az új Ptk. alapján, Budapest, HVG-Orac Lap-és Könyvkiadó Kft., 2014.
- Wellmann György (szerk.) (1): Polgári Jog – Bevezető és záró rendelkezések, Az ember mint jogalany, Öröklési jog, HVG-Orac Lap-és Könyvkiadó Kft, Budapest, 2013.
- Will, Michael: Article 46., In.: Bianca-Bonell Commentary on the International Sales Law, Dott. A Giuffrè Editore, S.p.A., Milan, 1987,
- Zoltán Ödön: Feljegyzés a hibás teljesítés jogkövetkezményeinek új jogi szabályozásáról, 1969. április 2., MNL OL XIX E 1 c 40035 1977 VIII., In.: Az Igazságügyi Minisztérium iratanyaga az 1959-es Polgári Törvénykönyv 1977. évi novellájának előkészítésével és hatályba léptetésével kapcsolatban, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018.

Jogszabályok

- Alaptörvény
- 1959. évi IV. törvény a polgári törvénykönyvről
- A polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvénykönyv
- 1129/2010. (VI. 10.) Korm. határozat az új Polgári Törvénykönyv megalkotásáról (közlönyállapot szerinti szöveg)
- A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény hatálybalépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről szóló 2013. évi CLXXVII. törvény
- 10/1966. (II.14). Korm. rendelet
- A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény
- 1129/2010. (VI. 10.) Korm. határozat az új Polgári Törvénykönyv megalkotásáról (közlönyállapot szerinti szöveg)
- A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény hatálybalépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről szóló 2013. évi CLXXVII. törvény
- 1987. évi 20. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzeteknek az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseiről szóló, Bécsben, az 1980. évi április hó 11. napján kelt Egyezménye kihirdetéséről
- az Ingók Nemzetközi Adásvételére vonatkozó Egyezmény (Convention relating to an Uniform Law on the International Sale of Goods, rövidítve: ULIS),
- az Ingók Nemzetközi Adásvételi Szerződésének Megkötésére vonatkozó Egyezmény (Convention relating to an Uniform Law on the Formation of Contracts for the International Sale of Goods, rövidítve: ULF)

Magyar törvénytervezetek, javaslatok, észrevételezések, előkészítő anyagok, határozatok tára

- A Polgári Törvénykönyv felülvizsgálatának tematikája, 1971. május 12., MNL OL XIXE 1 c 40035 1977 XVIII., In.: Az Igazságügyi Minisztérium iratanyaga az 1959-es Polgári Törvénykönyv 1977. évi novellájának előkészítésével és hatályba léptetésével kapcsolatban, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018.
- A Ptk. módosításának előkészítései- az akkori megyei bíróságok Polgári Kollégiumainak előterjesztései, 1971, <http://impp.mhk.hu/document/view/id=25&page=1&keywords=>
- Állásfoglalás a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 6:163. § (1) bekezdésének értelmezése kapcsán, 2016. január 8., In: Az Igazságügyi Minisztérium iratanyaga a 2013-as Polgári Törvénykönyv előkészítésével és hatályba léptetésével kapcsolatban III. kötet, 2018.
- Az Igazságügyi Minisztérium iratanyaga a 2013-as Polgári Törvénykönyv előkészítésével és hatályba léptetésével kapcsolatban III. kötet, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018.
- Észrevételek a polgári törvénykönyv kötelmi jog III. részének tervezetéhez, IM Törvényelőkészítő Főosztály, XIX-E-1-C, A Polgári Törvénykönyv tervezete, kötelmi jogi III. részének észrevételezése, 377/1955, 1955, <http://impp.mhk.hu/document/view/id=1&page=1&keywords=>
- Észrevételek a Polgári Törvénykönyv tervezetéhez, Az 1957-es első tervezethez érkező észrevételek, Budapest s.n. 1957. február 18.-i ülés.
- Indokolása a 1977. évi IV. törvény a Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény módosításáról és egységes szövegéről, 1977.október 25. -i állapot szerint, HVG-Orac Jogkódex
- Jegyzőkönyv az Országgyűlés Alkotmányügyi, igazságügyi és ügyrendi bizottságának 2009. február 18-án, szerdán, 10.00 órakor az Országház főemelet 58. számú tanácstermében megtartott üléséről (AIÜB-3/2009.) <https://www.parlament.hu/biz38/bizjvk38/AIB/0902181.htm>
- Magánjogi Törvénykönyv Javaslat 1370-1407.§§
- Polgári jogi határozatok tára, A kir. Kúria hivatalos kiadványa, Első Kötet, Franklin Társulat, Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, Budapest, 1918.
- Polgári jogi határozatok tára, A kir. Kúria hivatalos kiadványa, Harmadik Kötet, Franklin Társulat, Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, Budapest, 1925.
- T/7971. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről, Előadó: Dr. Navracsics Tibor közigazgatási és igazságügyi miniszter, Budapest, 2012. július.

Bírósági döntések

- BH 1969.3.6001, Legf. Bír. P. törv. I. 20 811/1968. sz.
- BH 1973.4.165, Legf. Bír. P. törv. I. 20 586/1072. sz.

- BH 1975.12.561, Legf. Bír. P. törv. V. 21 107/1974. sz.
- BH 1976.6.273, Legf. Bír. Gf. I. 30 963/1975. sz.
- BH 1977.10.434. P. törv. V. 21 185/1976. sz. határozat
- BH 1979.330.
- BH 1984.3.112, Legf. Bír. G. törv. I. 30 352/1982. sz.
- BH 1985.394.
- BH 1988.6.191
- BH 1995.9.529.
- BH 2008.116.
- BH 2011.1.10.
- BH 2012.2.36. (Legf. Bír. Pfv. VII. 22.175/2010.)
- BH 2013.4.90.
- BH 2013.5.122.
- BH 2013.9.242.
- BH 2014.3.78.
- BH 2017.12.402.
- BH 2017.12.402.
- BH 2017.225
- BH 2017.8.261

- 1/2004.(XII.2.) PK vélemény a hibás teljesítés egyes jogértelmezési kérdéseiről
- 1/2012. (VI. 21.) PK vélemény a hibás teljesítéssel kapcsolatos egyes jogalkalmazási kérdésekről
- 1/2014. Polgári jogegységi határozat a meghaladottá vált határozatokról

- BDT 2005. 1201.
- EBH 2010.2134.
- EH 2012.08.P.8.
- EH 2013.12.P17
- ÍH 2012.121

- P.VI. 1776/1931.
- P. törv. I. 20 588/1972.
- P. törv. III. 20 663/1974.
- Gf. IX. 32 335/1974.
- Gf. III. 30.700/1980.
- P.22505/2005/43.
- Pfv.IX.21.195/2009.
- Pfv.VII.20.214/2009.
- Gfv.X.30.232/2010.
- P.20051/2010/53.
- Pfv. V. 20.707/2014
- Gf.30010/2015/2.
- Pf.20915/2017/5.
- Gf.III.30.028/2018/6
-
- GKT 63/1973. szám (A GKT 1/1978. sz. állásfoglalással módosított szöveg.)
- GK 12. sz
- GK 20. sz. állásfoglalással módosított GK 12. számú szövege.
- GK 30.
- GK 47.

Egyezményre vonatkozó testületi vélemények

- A CISG Tanácsadó Testületének 2. számú véleménye <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op2.html>
- CISG Tanácsadó Testület 5. számú véleménye; <http://iicl.law.pace.edu/cisg/scholarly-writings/cisg-advisory-council-opinion-no-5-buyers-right-avoid-contract-case-non>

- CISG Advisory Council Opinion No. 6.: Calculation of Damages under CISG Article 74 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op6.html>
- CISG Advisory Council Opinion No. 7, Exemption of Liability for Damages Under Article 79 of the CISG, <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op7.html>
- CISG Advisory Council: Opinion No. 8, Calculation of Damages under CISG Articles 75 and 76., <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op8.html>
- CISG Advisory Council Opinion No. 11 – Issues raised by documents under the CISG focusing on the buyer's payment duty. Elérhető: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op11.html>.

Egyezményre vonatkozó magyarázatok

- 2012 UNCITRAL Digest of case law on the United Nations Convention on the International Sale of Goods; Digest of Article 49 case law; 10. pont <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-49.html>
- Digest of Article 25 case law, 2012 UNCITRAL Digest of case law on the United Nations Convention on the International Sale of Goods (<http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-25.html>)
- Digest of Article 30 case law - 2012 UNCITRAL Digest of case law on the United Nations Convention on the International Sale of Goods, <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-30.html>
- Digest of Article 35 case law, 2012 UNCITRAL Digest of case law on the United Nations Convention on the International Sale of Goods, (<http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-35.html#7>)
- UNCITRAL Az áruk nemzetközi értékesítéséről szóló ENSZ-egyezményhez kapcsolódó esetjogról szóló összefoglaló; 38. cikk magyarázat 3. pontja; <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-38.html>
- UNCITRAL Az áruk nemzetközi értékesítéséről szóló ENSZ-egyezményhez kapcsolódó esetjogról szóló összefoglaló; 38. cikk magyarázat 2. pontja; <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-38.html>
- Digest of Article 46 case law, 2012 UNCITRAL Digest of case law on the United Nations Convention on the International Sale of Goods, <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-46.html#de>
- Digest of Article 51 case law, 2012 UNCITRAL Digest of case law on the United Nations Convention on the International Sale of Goods, <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-51.html>
- Digest of Article 72 case law, 2012 UNCITRAL Digest of case law on the United Nations Convention on the International Sale of Goods, 1. pontja, és a 4-7. pontjai, <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-72.html>
- Digest of Article 74 case law, 2012 UNCITRAL Digest of case law on the United Nations Convention on the International Sale of Goods, <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-74.html>
- Chengwei, Liu: Remedies for Non-performance - Perspectives from CISG, UNIDROIT Principles & PECL, Chapter 3. Specific performance, 2003 September, <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/chengwei-28.html>
- Schlechtriem, Peter: Calculation of damages in the event of anticipatory breach under the CISG, Preliminary remarks, <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/slechtriem20.html>

Egyezmény szerinti jogesetek

- Switzerland 11 February 2004 Appellate Court Bern (Wire and cable case) <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/040211s1.html>
- CLOUT case No. 123. (Germany, 8 March 1995, Bundesgerichtshof – New Zealand mussels case). elérhető: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/950308g3.html>.
- CLOUT case No. 176. (Austria, 6 February 1996, Oberster Gerichtshof – Propane case). Elérhető: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/960206a3.html>.
- Switzerland May 23, 2006 Tribunal Cantonal [Appellate Court] <https://www.iicl.law.pace.edu/cisg/case/switzerland-tribunal-cantonal-appellate-court-du-jura-17>
- Belarus October 22, 2015 (Hydroelectric Plant Station) (<https://www.iicl.law.pace.edu/cisg/case/belarus-october-22-2015-hydroelectric-plant-station>)
- France 4 March 1998 Appellate Court Paris (Laborall v. Matis) <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/980304f1.html>
- Germany: Bundesgerichtshof 3 April 1996, Case law on UNCITRAL texts (CLOUT) abstract no. 171 <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/960403g1.html>
- Cour d'appel de Reims, chambre civile, section 1, 30 avril 2013 <http://www.cisg.fr/decision.html?lang=fr&date=13-04-30>
- Russia 24 January 2000 Arbitration proceeding 54/1999, <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/wais/db/cases2/000124r1.html>

- China November 4, 2002 Basic People's Court (ChinaXhanghaiDongda Import & Export Corp. v. Germany Laubholz - Meyer Corp) <http://www.iicl.law.pace.edu/cisg/case/china-november-4-2002-basic-peoples-court-china-xhanghai-dongda-import-export-corp-v>
- Germany September 22, 1992 Oberlandesgericht [Court of Appeal] (German case citations do not identify parties to proceedings) <http://www.iicl.law.pace.edu/cisg/case/germany-oberlandesgericht-hamburg-oberlandesgericht-olg-provincial-court-appeal-german-25>
- France February 4, 1999 CourD'appel [Court of Appeals] (SARL Ego Fruits v. StéLaVerjaBegasti) <http://www.iicl.law.pace.edu/cisg/case/france-ca-aix-en-provence-ca-cour-dappel-appeal-court-sarl-ego-fruits-v-st%C3%A9La-verja>
- China International Economic & Trade Arbitration Commission CIETAC (PRC) Arbitration Award Mung bean case (22 March 2001); <http://www.iicl.law.pace.edu/cisg/case/china-march-22-2001-translation-available>
- Belgium June 4, 2004 Rechtbank Van Koophandel [District Court] (Steinbock-Bjonustan EHF v. N.V. Duma) <http://www.iicl.law.pace.edu/cisg/case/belgium-june-4-2004-rechtbank-van-koophandel-district-court-steinbock-bjonustan-ehf-v-nv>
- France March 29, 2001 Cour D'appel [Court of Appeals] (Société TCE Diffusion S.a.r.l. v. Société Elettrotecnica Ricci) <https://www.iicl.law.pace.edu/cisg/case/france-ca-aix-en-provence-ca-cour-dappel-appeal-court-soci%C3%A9t%C3%A9-tce-diffusion-sarl-v-soci%C3%A9t%C3%A9>
- Art. 45 ff. CISG. Keine Kumulation der Rechte des Käufers im Fall einer Vertragsverletzung des Verkäufers <http://www.cisg-online.ch/content/api/cisg/urteile/2456.pdf>

Egyéb internetes hivatkozások

- <https://www.iicl.law.pace.edu/cisg/cisg>
- <https://birosag.hu/birosagi-hatarozatok-gyujtemeny>
- <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/countries/cntries.html>
- <https://www.incotermsexplained.com/the-incoterms-rules/the-eleven-rules-in-brief/delivered-duty-paid/>
- <https://www.incotermsexplained.com/the-incoterms-rules/the-eleven-rules-in-brief/ex-works/>
- <https://iccwbo.org/resources-for-business/incoterms-rules/>
- <http://www.iicl.law.pace.edu/cisg/search/cases>
- <https://www.kh.hu/vallalat/kereskedelem/finansziroz/akkreditiv>
- http://www.intercargo.hu/Intercargo_Logisztikai_Szolgaltato/Okmanyok/Incoterms_paritasok.html
- https://www.unionbiztosito.hu/vallalkozasoknak/vagyon_es_felelossegbiztositas/ipari_vagyonbiztositas_ok/szallitmanybiztositas
- www.dhl.hu/content/dam/downloads/hu/logistics/.../dhl_gf_incoterms_2010.pdf